

*A Barkóczy-féle instrukció 1749-ből
19. századi kézíratos görögkatolikus szerkönyvek*

COLLECTANEA ATHANASIANA

I. Studia

II. Textus/Fontes

III. Manualia

IV. Institutiones

V. Varia

Sorozatszerkesztők

Szabó Péter – Véghseő Tamás

Barkóczy Ferenc
egri püspök kiadatlan instrukciója
az Egri Egyházmegye területén élő
görögkatolikusok számára (1749)

* * *

19. századi
kéziratok görögkatolikus szerzők
Nyíregyházából és Fábánházáról

közreadják:

VÉGHSEŐ TAMÁS

és

NYIRÁN JÁNOS

Nyíregyháza
2012

COLLECTANEA ATHANASIANA

II. Textus/Fontes

vol. 2.

Kiadja a

Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola

Felelős kiadó:

Véghseő Tamás rektor

H-4400 Nyíregyháza, Bethlen G. u. 13–19.

Tel. +36/42/597–600

www.atanaz.hu

www.byzantinohungarica.hu

e-mail: atanaz@atanaz.hu

A kötet az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok 85590. sz. kutatási projektje keretében jelent meg.

© Véghseő Tamás és Nyirán János
2012

Borítóterv:
Pamuk Lóránt

Borítókép:
Kisléghi Nagy Ádám: Szent Atanáz

ISSN 2063-0433
ISBN 978-615-5073-10-6

*A Hajdúdorogi Egyházmegye alapításának 100. évfordulóján
Görögkatolikus Egyházunk iránti szeretettel*

Tartalom

Előszó	11
Véghseő Tamás: A Barkóczy-féle instrukció történeti háttere	13
Instructio pro Ruthenis unitis Dioecesis Agriensis post visitationem anni 1749 parata sub episcopatu Francisci Barkoczy	21
Primo: De unione Ruthenorum Ingressus	21
<i>Caput primum. De schismate Graecorum, fonte schismatis Graecorum</i>	22
<i>Caput secundum. Errores schismaticorum, et quidem primo: De processione Spiritus S. a Filio</i>	24
<i>Caput tertium. De azymo et fermentato</i>	27
<i>Caput quartum. De Romano Pontifice</i>	28
<i>Caput quintum. De Purgatorio</i>	34
<i>Caput sextum. An spiritus justorum corpore soluti et nulla purgatione egentes clare Deum videant post obitum?</i>	36
<i>Caput septimum. De fornicatione a Deo prohibita</i>	39
<i>Caput octavum. De jejuniis Graecorum et Latinorum</i>	39
<i>Caput nonum. Reliqui schismaticorum errores breviter refelluntur</i>	42
<i>Caput decimum. De unione Ruthenorum</i>	44
Secundo: De Sacramentis	46
<i>Caput primum. De sacramentis in genere</i>	46
<i>Paragraphus primus. De sacramentorum numero</i>	48
<i>Paragraphus secundus. De efficacia, et virtute sacramentorum</i>	49
<i>Paragraphus tertius. De charactere sacramentorum</i>	51
<i>Paragraphus quartus. De reverentia sacramentis habenda</i>	51
<i>Caput secundum. De Baptismo</i>	53
<i>Caput tertium. De Confirmatione</i>	56
<i>Caput quartum. De Eucharistia</i>	60
<i>Paragraphus unicus. De S. Liturgia</i>	66
<i>Caput quintum. De Poenitentia</i>	70
<i>Paragraphus primus. De sigillo Sacramentali</i>	78
<i>Paragraphus secundus. De indulgentiis</i>	79
<i>Caput sextum. De extrema unctione</i>	81
<i>Caput septimum. De sacramento ordinis</i>	85
<i>Paragraphus primus. De prima tonsura et quatuor minoribus</i>	88
<i>Paragraphus secundus. De subdiaconatu, et diaconatu</i>	89

<i>Paragraphus tertius. De presbyteratu</i>	91
<i>Paragraphus quartus. De dotibus in ordinando requisitis</i>	92
<i>Paragraphus quintus. De ordinatione Ruthenorum in Diaecesis Agriensi</i>	94
<i>Caput octavum. De sacramento matrimonii</i>	96
<i>Paragraphus primus. De sollemnitatibus matrimonii</i>	99
<i>Paragraphus secundus. De impedimentis et quidem impredientibus tantum</i>	101
<i>Paragraphus tertius. De impedimentis dirimentibus</i>	102
 Tertio: De cura animarum	109
<i>Caput primum. De statu animarum</i>	109
<i>Caput secundum. De concionibus</i>	110
<i>Caput tertium. De cathecesi, seu doctrina christiana</i>	112
<i>Paragraphus unicus. De salutatione angelica</i>	113
<i>Caput quartum. De cura infirmorum Ruthenorum</i>	113
<i>Caput quintum. De usurariis</i>	114
<i>Caput sextum. De violatoribus festorum</i>	115
<i>Caput septimum. De sepulturis</i>	117
 Quarto: De cura ecclesiarum	118
<i>Caput primum. De decore ecclesiae</i>	118
<i>Caput secundum. De dote ecclesiarum, piis legatis, caeterisque proventibus</i>	119
<i>Caput tertium. De ministris ecclesiae</i>	120
<i>Caput quartum. De matriculis ecclesiarum</i>	121
<i>Caput quintum. De sacris liquoribus</i>	121
<i>Caput sextum. De cemeteriis</i>	122
<i>Caput septimum. De processionibus publicis</i>	123
<i>Caput octavum. De statuis, et crucibus publicis</i>	123
 Quinto: Circa curam personae presbyterorum	124
<i>Caput primum. De vita et honestate presbyterorum</i>	124
<i>Caput secundum. De presbyterorum habitu et tonsura</i>	128
<i>Caput tertium. De subsistentia presbyterorum</i>	128
<i>Caput quartum. De stolari proventus</i>	129
<i>Caput quintum. De rata migrantium presbyterorum</i>	130
<i>Caput sextum. De residentia presbyterorum</i>	131
<i>Caput septimum. De bigamis presbyteris</i>	131
<i>Caput octavum. De immunitate presbyterorum</i>	133
<i>Caput nonum. De vicario apostolico Munkacsiensi</i>	133
<i>Caput decimum. De vicario surrogato Maramarossiensi</i>	139
<i>Caput undecimum. De archidiaconis</i>	139
<i>Caput duodecimum. De jurisdictione presbyterorum</i>	140
<i>Caput decimum tertium. De aedificiorum conservatione</i>	143
<i>Caput decimum quartum. De scholis et earum conseratione et erectione</i>	144

Nyírán János: 19. századi kéziratok görögkatolikus szerkönyvek Nyírgyulajból és Fábíánházáról	145
A nyírgyulaji kézirat szerkönyv	165
A fábíánházi kézirat szerkönyv	221

Előszó

A *Collectanea Athanasiana* sorozat *Fontes/Textus* alsorozatának második kötete a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolán működő „Görögkatolikus Örökség” Kutatócsoport kutatói – Véghseő Tamás és Nyirán János – által gondozott forráskiadást tartalmazza. Az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok 85590. számú kutatási programja 2011. április 1. és 2012. március 31. között a magyarországi görögkatolikus egyház történetére, művészetére és liturgikus fejlődésére vonatkozó levéltári kutatások végrehajtását és levéltári források közreadását tette lehetővé.

Jelen kötet első részében Véghseő Tamás Barkóczy Ferenc egri püspök 1749-ben az egyházmegyéje területén élő görögkatolikusok számára összeállított, de hivatalosan ki nem adott instrukcióját tartalmazza. A munkácsi püspök vezetése alatt álló, de a korszakban a főpásztorukkal együtt egyházzogilag az egri püspök alá rendelt görögkatolikus közösségek liturgikus és szentségi élete, illetve egyházfegyelme fejlődése szempontjából a forrás rendkívül értékes. Feltárul benne az a teológiai szemlélet, mely meghatározta az egri püspök gondolkodását a rábízott bizánci szertartású közösségek egyházi életének alakítása tekintetében. Az Esztergomi Prímási Levéltárban őrzött és a kutatók számára eddig részleteiben is alig ismert forrás beható vizsgálata megválaszolja a görögkatolikus egyház liturgikus-szentségi életének és egyházfegyelmének számos kérdését.

A kötet második részében Nyirán János két 19. századi magyar nyelvű kéziratot szerkönyvet (a szentségek kiszolgáltatásának rendjét és a kapcsolódó imádságokat tartalmazó liturgikus könyvet) ad közre. A Fábánházáról és Nyírgyulajból a „Görögkatolikus Örökség” Kutatócsoport terepmunkájának eredményeként előkerült, eddig ismeretlen kéziratok a magyar nyelvű görögkatolikus liturgiafejlődés fontos forrásai, melyek lehetővé teszik a mindezidáig alig kutatott magyar görögkatolikus liturgikus nyelvezet vizsgálatát. Jelentőségüket növeli az a tény, hogy közvetlenül a hivatalosnak mondható liturgia-fordítások elkészülte és kiadása (1879-1882) előtt kerültek lejegyzésre.

Bízunk abban, hogy jelen forráskiadás jól használható eszköz lesz mindazok kezében, akik a magyarországi görögkatolikus egyház múltját és liturgikus-szentségi életének fejlődését források elemzésével kívánják feltárni és megismertetni.

Nyíregyháza, 2012. március 25-én, Örömhírvétel ünnepén

a közreadók

A Barkóczy-féle instrukció történeti háttere

Az Esztergomi Prímás Levéltár 2100/10 jelzet alatt őriz egy dokumentumot, melyet Barkóczy Ferenc (1710-1765) egri püspök – 1761-től esztergomi érsek – állított össze, vagy az ő utasítására került összeállításra. A terjedelmes, 145 paginából álló latin nyelvű irat a következő címet viseli: *Az egri egyházmegyében élő egyesült rutének számára Barkóczy Ferenc püspöksége alatt, az 1749-ben lezajlott egyházlátogatás után készült instrukció.* A cím alatt találunk egy fontos megjegyzést: *sed non fuit publicata* (vagyis: de közzétételére nem került sor). Az instrukció öt nagy részre oszlik. Az első magáról az unióról szól és a Rómával való egység helyreállításának jellemző kérdéseit – a vitatott teológia kérdéseket, illetve a két rítus eltérő hagyományait – tárgyalja 29 oldalon át. Az instrukció legterjedelmesebb része a szentségekről szóló második rész, melynek 74 oldalán a szentségekről általában, illetve a hét szentségről külön-külön egy-egy fejezetben kerül megfogalmazásra a római katolikus egyház tanítása. A harmadik rész hét rövid fejezete (11 oldal) a lelkipásztorkodás kérdéseit tárgyalja (prédikációk, hitoktatás, beteglátogatás, temetés), míg a negyedik rész hét oldala a parochiális kormányzatra vonatkozóan ad útmutatást (anyakönyvek, hívek, nyilvántartása, az egyházi épületekről való gondoskodás, temetők, keresztek, körmenetek, stb.). Az utolsó, ötödik rész tizennégy fejezete 25 oldalon keresztül a papsággal foglalkozik: életvitelével, ruházatával, megélhetésével, joghatóságával kapcsolatban ad instrukciókat.

A dokumentum nem ismeretlen az egyháztörténet-írás számára, hiszen arról már korábbi szerzőknek is tudomásuk volt, sőt Nikolaus Nilles egy rövid részletet is közölt belőle.¹ A terjedelmes szöveg teljes kiadására, illetve elemzésére azonban még nem került sor. Ebben talán közrejátszott az is, hogy a nem kis munkával, gondosan összeállított irat végül nem került kiadásra, tehát jogilag nem tekinthető Barkóczy Ferenc egri püspök hivatalos, a görög szertartású papság részére kibocsátott instrukciójának. Ennek ellenére a dokumentum fontos forrás, hiszen jól tükrözi azokat az elvárásokat, melyeket a 18. század közepén a katolikus egyház helyi képviselője a görögkatolikusokkal szemben támasztott, és betekintést nyújt azokba a görögkatolikus liturgikus szokásokba, melyek a latin egyház képviselői számára érthetetlenek vagy elfogadhatatlanok voltak.

Jelen bevezető tanulmányban nem vállalkozhatunk az instrukció részletes elemzésére, mivel szövegkiadásunk célja éppen az, hogy a további kutatás számára tegyük elérhetővé magát a forrást. A következő oldalakon az instrukció kelet-

1 NIKOLAUS NILLES: *Symbolae ad illustrandam historiam Ecclesiae orientalis in terris coronae S. Stephani I–II*, Oeniponte 1885. 897-901.

kezésének körülményeit kívánjuk bemutatni, illetve annak néhány, talán nagyobb érdeklődésre számot tartó elemét kiemelni.

Az instrukció címében szereplő évszám (1749) segít meghatározni keletkezési idejét és körülményeit. Az 1745-ben Egerbe kerülő Barkóczy Ferenc 1748/49-ben végzett egyházlátogatási körutat a hatalmas kiterjedésű egri egyházmegyében, melynek során a görögkatolikus parókiákat is meglátogatta. Ennek tapasztalatait leszűrve látta szükségesnek egy olyan instrukció kibocsátását, mely elsősorban a szentségekre és a szentség-kiszolgáltatásra vonatkozó tanítást és szabályokat tartalmazza. Az 1749-re utaló évszám továbbá azért tűnhetett szerencsésnek, mert az ungvári unió centenáriumára utalt (az instrukció szerint ugyanis az ungvári unióra 1649-ben került sor).²

A mai egyházi viszonyokból kiindulva felvetődhet a kérdés: az egri püspök miért ellenőrizhette a görögkatolikusokat? Barkóczy püspök azonosult elődjei Erdődy Antal Gábor, Telekesy István és Fenesy György püspökök álláspontjával, akik De Camillis János József munkácsi püspök kinevezése óta ragaszkodtak ahhoz, hogy a mindenkor munkácsi püspök az egri püspök joghatósága alatt álljon.³ Ezen jogigény érvényesítését lehetővé tette a De Camillis királyi kinevezésében szereplő kitétel is, mely Kollonich Lipót elképzeléseit tükrözte. A nagyhatalmú bíboros a 17. század végén úgy gondolta, hogy a görögkatolikusok helyes fejlődésének nélkülözhetetlen előfeltétele a latin egyházi hierarchiának való alárendeltség. Ennek tényleges tartalmát Kollonich életében mindig a valós szükségletekhez igazította és az eseményeket szilárdan a kezében tartotta. Így az Egernek való alávetettség De Camillis püspök korában még nem érvényesült oly erőteljesen, ahogyan a munkácsi főpásztor, illetve pártfogója Kollonich halála után. A 18. század első évtizedétől kezdve az egri püspökök és a görögkatolikusok úgymond magukra maradtak egy olyan jogi formulával, mely egyértelműen az egri püspököknek kedvezett. Távoli és befolyásos pártfogó híján – mint amilyen korábban Kollonich volt – a görögkatolikusok képtelenek voltak érdekeiket az egri püspökökkel szemben érvényesíteni, ami egy több évtizedes, súlyos konfliktusokkal terhelt időszakhoz vezetett. Telekesy püspöktől egészen Eszterházy püspökig az egri főpásztorok határozottan képviselték azt az álláspontot, hogy az egri egyházmegye területén élő összes, tehát mindkét rítusú katolikus hívő a joghatóságuk alá tartozik, s jogukban áll az apostoli vikáriusként a területükön működő munkácsi püspök jogait meghatározni, tőlük hűségesküt követelni, s életüket szabályoz-

2 A magyar egyháztörténetírásban hosszú időn át tévesen rögzült az ungvári unió időpontja. Az 1649-es évszám azonban egészen biztosan téves, hiszen az uniót római katolikus részről megkötő Jakusich György egri püspök 1648-ban elhunyt. Az instrukció is őt nevezi az ungvári unió egyik atyjának, miközben dátumnak az 1649. esztendőtt adja meg.

3 De Camillishez: HODINKA ANTAL: *A munkácsi görög-katolikus püspökség története*, Ungvár 1909. VÉGHSEŐ TAMÁS (szerk.): *Rómából Hungáriába. A De Camillis János József munkácsi püspök halálának 300. évfordulóján rendezett konferencia tanulmányai*, Nyíregyháza 2008 (Collectanea Athanasiana I. Studia 1.). VÉGHSEŐ TAMÁS: *"...mint igaz egyházi ember..." A történelmi Munkácsi Egyházmegye görög katolikus egyházának létrejötte és 17. századi fejlődése*, Nyíregyháza 2011. (Collectanea Athanasiana I. Studia 4.).

ni. Ebben a törekvésükben egyértelmű támogatást kaptak a Szentszéktől, mely a Propaganda-Kongregáció 1718-ban kiadott rendeletével egyértelművé tette az egyházi jogi helyzetet a Rómától segítséget kérő görögkatolikus klérus számára. A görögkatolikusok ügyét többnyire jóindulattal kezelő bécsi udvar is csak akkor lépett fel egyre határozottabban, amikor a konfliktus kezdett kezelhetetlenné válni. Eger és a görögkatolikusok ellentéte végül a munkácsi egyházmegye kánoni felállításával végződik 1771-ben.

Barkóczy Ferenc egri püspök tehát a minden hatalmi tényező által elismert főpásztori jogait gyakorolva látott hozzá a görögkatolikus klérus ellenőrzéséhez. Közismert, hogy egyáltalán nem volt elégedett azokkal a tapasztalatokkal, melyeket körútja során első kézből szerzett. Negatív tapasztalatait jegyzőkönyvbe is foglalta, s az általa kifogásoltak kijavítására már 1748 júliusában – a források szerint meglehetősen megalázó körülmények között és újabb hűségesküt követelve – kötelezte Olsavszky Mihály Mánuel munkácsi püspököt.⁴ Az egri püspök számára elfogadhatatlan állapotok és gyakorlatok listáját átnézve megállapíthatjuk, hogy azok között vannak valós egyházfegyelmi problémák, de vannak olyanok is, melyek csupán a keleti egyház eltérő gyakorlatának meg nem értését és ebből fakadóan el nem fogadását tükrözik. Vitathatatlan, hogy a görögkatolikus papság műveltségi viszonyai, teológiai képzettsége nem felelt meg a kor elvárásainak. Ezt maga Olsavszky püspök is konstataulta egy évvel később lezajlott egyházlátogatásai során. A felzárkóztatás érdekében hozta létre Munkácson azt az iskolát, melynek látogatására felszentelt papokat is kötelezett. Kétségtelen az is, hogy a megözvegyült papok újbóli házasságának elterjedt gyakorlata se felelt meg az előírásoknak. Az érvényben lévő, s a Propaganda-Kongregáció 1718-ban kiadott egyértelmű utasításában szereplő előírásoknak az a gyakorlat is ellentmondott, hogy a görögkatolikusok nem tartották meg a latin egyház ünnepeit (ahogyan a püspök fogalmaz: inkább otthon henyéltek), illetve az sem, hogy a Liturgiában nem kommemorálták a főpásztort, vagyis az egri püspököt. Ezekkel szemben viszont nehéz az igazolható kifogások közé sorolni azokat a szemrehányásokat, melyek alapja egyértelműen a keleti egyház hagyományaival szembeni elutasító hozzáállás. Ilyen például a kisdetek megáldoztatása, amivel az egri püspök elsősorban Szatmár megyében találkozott. Szintén értetlenkedve ír a zeon szertartásáról, melynek során a pap a Szent Vérhez néhány csepp meleg vizet ad ezekkel a szavakkal: Szentlélekbe vetett hit melegsége. Hasonlóképpen nehezen igazolható az, hogy a püspök felrója a görögkatolikus papoknak: nem ismerik és nem végzik az Angyali üdvözlét imádságát úgy, ahogyan azt Magyarországon az udvardi zsinat 1307 óta előírja (harangszóra, térdhajtással). Tévedésként rója fel azt is, hogy a betegek szentségének kiszolgáltatásakor a görögkatolikusok törekednek arra, hogy hét pap legyen jelen, s ha ez nem megoldható, akkor a jelenlévő pap vagy papok mind a hét pap helyett elmondják az imádságokat.

4 I. DULISKOVICS: *Istoričeskija certy Ugro-ruszkych*, 1-3. köt. Ungvár, 1874-77. 3. köt. 137-149.

Az instrukció tehát azzal a céllal készült, hogy a görögkatolikus egyházi élet vélt vagy valós visszáságainak kijavításában irányelveket fogalmazzon meg. Vitan felül áll, hogy a görögkatolikus klérus reformjára – képzettségi szintjének emelésére és életvitelének, erkölcsének javítására – mindenképpen szükség volt. Magyarázatra vár azonban az a kérdés, hogy miért ne lehetett volna végbe ez a reform a görögkatolikus egyház nagyobb autonómiájának tiszteletben tartása, illetve a görögkatolikus egyházszervezet fejlesztése mellett? Miért gondolták az egri püspökök, s velük egyetértésben a magyar katolikus hierarchia tagjai még a 18. század közepén is azt, hogy ezek a reformfolyamatok csak a latin egyházszervezetnek való alávetettségben vezethetnek eredményre? A skizmaveszély, melyre oly sokszor hivatkoznak, ekkor igazából már csak éppen a latin egyháznak való alávetettség, s az abból származó sérelmek miatt válik időnként és lokálisan aktuálissá.

Úgy véljük, a kérdést csak részben válaszolja meg a latin rítus felsőbbrendűségét rögzítő axióma. Kétségtelen, hogy Barkóczy püspök, elődjeihez és utódjához hasonlóan szilárd meggyőződéssel vallotta, hogy az üdvösséghez vezető utat a legbiztosabban a latin rítusú katolicizmus garantálja. Ne feledjük el, hogy ez a korszak XIV. Benedek pápa és „*praestantia ritus latini*” elv kora. Ez a felsőbbrendűség a hétköznapi és a hivatalos érintkezésben is tetten érhető, ugyanakkor önmagában még nem magyarázza azt a határozott, időnként megalázó fellépést a görögkatolikus püspök és papjaival szemben, mely nem csak gesztusokban, hanem konkrét intézkedésekben is megnyilvánult. Éppen a Barkóczy-féle instrukció, mind a tartalma, mind pedig a hangneme a példa arra, hogy az egri főpásztor egyáltalán nem tekintette a bizánci rítust elvetendőnek. Bőven hivatkozik a keleti atyákra, vagy éppen bizánci szertartáskönyvekre. Van azonban egy másik szempont, mely arra ösztönözte az egri püspököket, s köztük Barkóczyt is, hogy minden lehetséges eszközzel akadályozzák a görögkatolikus egyházszervezet önálló fejlődését, illetve a görögkatolikus egyházi életbe és liturgikus gyakorlatba minél több olyan elemet vezessenek be, mely a két rítus közötti eltéréseket gyengíti. Ez a szempont legegyszerűbben számokkal világítható meg. A 18. század közepén a munkácsi püspök megnyirbált joghatósága alá 1129 görögkatolikusok által lakott település tartozott. Ezek közül azonban csupán 453, vagy kb. 40 százalék volt tisztán görögkatolikus település. 676, vagyis mintegy 60 százalék felekezetileg vegyes helység volt, ahol görögkatolikusok együtt éltek a római katolikusokkal és/vagy a két protestáns felekezet valamelyikével vagy mindegyikével.⁵ A vegyesen lakott településeken az egyes felekezetek jövőjével kapcsolatban nagy jelentőséggel bírt a helyben lakó pap, aki a születéstől a halálig végigkísérte híveit és a vegyesházasságok sorsára, az abból születő gyermekek felekezeti hovatartozására döntő hatást gyakorolt. Ezen a területen a térségben jelenlévő felekezetek közül kétségtelenül a római katolikusok álltak a legrosszabbul. Maga Barkóczy püspök

5 SÖLTÉS, PETER: *A papság reformja a Munkácsi Egyházmegyében a 18. században*, in VÉGHSEŐ TAMÁS, (ed.): *Symbolae. Ways of Greek Catholic heritage research. Papers of the conference held on the 100th anniversary of the death of Nikolaus Nilles*, Nyíregyháza 2010. Collectanea Athanasiana I. Studia, 3, 231-245.

több alkalommal is elismerte, hogy egyházmegyéjében egy latin szertartású papra három-négy görögkatolikus pap jut. 1745-ben az egri egyházmegyében mindössze 241 plébános és 17 káplán működött, s volt olyan vármegye (Máramaros), ahol egyetlen római katolikus pap sem élt.⁶ Ezzel szemben a görögkatolikus papok száma ugyanebben az időszakban meghaladta a nyolcszázat. A tendenciák pedig arra utaltak, hogy a görögkatolikusok által lakott helységek száma elsősorban a déli irányú migrációnak köszönhetően tovább nő. A latin szertartású katolicizmus szempontjából az is aggasztó jelenségnek tűnhetett, hogy eredetileg római katolikus templomok kerültek át a görögkatolikusok használatába azokon a településeken, melyek őslakossága járvány miatt részben vagy teljesen kihalt, s helyükre görögkatolikus lakosok érkeztek. Zemplén és Sáros vármegyében a görögkatolikus templomok mintegy 10 százaléka volt eredetileg római katolikus kőtemplom, míg a Szepességben ez az arány elérte a harminc százalékot.⁷

Azokat a görögkatolikusok szempontjából súlyosan korlátozó intézkedéseket tehát, melyek az egri püspökök nevéhez fűződnek, elsősorban a felekezeti térnyerés/térvesztés kontextusában kell értelmeznünk. Ezen intézkedések közül talán a leglátványosabb és leginkább egyértelmű rendelkezés Barkóczy Ferencről származik. Az egri főpásztor 1747. május 8-án elrendelte, hogy a görögkatolikus papok a területileg illetékes római katolikus papok káplánjai legyenek.⁸ Tehát a plébánosok úgy felügyeljék a görögkatolikus papok ténykedését, ahogy az egri püspök felügyeli a rituális helynökké degradált munkácsi püspök tevékenységét. Ezzel az intézkedéssel Barkóczy püspök hivatalosan is másodrangú katolikusokká nyilvánította a görögkatolikusokat, ami természetesen tiltakozást váltott ki. A tiltakozás eljutott a bécsi nunciatúrára és Mária Teréziához is, aki azt kérte a szentszéki képviselőtől, hogy állítsa le a megindított vizsgálatot, mert ő maga akarja ezt az egyre súlyosabbá váló konfliktust rendezni. A rendezés elhúzódott, s csak az 1750-es évek közepén állt helyre rövid időre a békesség, amit Eszterházy püspök – aki az esztergomi érsekké kinevezett Barkóczyt az egri püspökség élén váltotta – 1763-ban a diszkriminatív rendelkezés felújításával ismét felrúgott.⁹

Mária Terézia közbelépése lehet az oka annak, hogy Barkóczy püspök nem hozta nyilvánosságra a görögkatolikusok számára készült iratot. Az instrukció ugyanis éppen akkor került összeállításra, amikor a görögkatolikus papság a nunciushoz fordult az 1747-ben kiadott korlátozó rendelkezés miatt. Mária Terézia

6 SUGÁR ISTVÁN: *Az egri püspökök története*, Budapest 1984, 184.

7 ŠOLTÉS, PETER: *A papság reformja a Munkácsi Egyházmegyében a 18. században*, in VÉGHSEŐ TAMÁS, (ed.): *Symbolae. Ways of Greek Catholic heritage research. Papers of the conference held on the 100th anniversary of the death of Nikolaus Nilles*, Nyíregyháza 2010. Collectanea Athanasiana I. Studia, 3. 231-245.

8 PEKAR, ATHANASIOS: *The History of the Church in Carpathian Rus'*, Fairview, New Jersey, Carpatho Rusyn Research Center, 1992, 51.

9 LUTSKAY, MICHAEL: *Historia Carpato-Ruthenorum Sacra et Civilis, antiqua et recens usque ad praesens tempus Tomus 4-us*, 1843, in Науковий збірник музею української культури у Свиднику (НЗМУКuC) М. Сополіга, 17 (1991), 51–69.

leállította a vizsgálatot, s Barkóczy is jobbnak láthatta eltekinteni az instrukció nyilvánosságra hozatalától.

Az instrukció gondosan szerkesztett, szentírási, patrisztikus, kánonjogi hivatkozásokkal alaposan ellátott írásmű. Gyakran utal ősi görög szerkönyvekre – sajnos csak általánosságban, illetve „*a munkácsi apostoli vikárius úr*”, vagyis Olsavszky püspök által jóváhagyott szerkönyvre. Ez utóbbival kapcsolatban többször meghagyja: a görögkatolikus papok pontosan kövessék az abban szereplő utasításokat és ne merészeljenek abból bármit is önkényesen elhagyni. Izgalmas kérdés, hogy ez az Olsavszky-féle szerkönyv fennmaradt-e valahol? Egyértelműnek tűnik az is, hogy az instrukció összeállításában Barkóczy segítségére lehetett egy, a bizánci szertartásban jártas személy. Hogy ez a személy Habina Lukács lehetett-e, ez további kutatások tárgya lesz.

Az instrukció összességében azt a benyomást kelti, hogy szerzőjét az alábbi cél vezeti: a görögkatolikusok egyházi életében, egyházfegyelmében és liturgikus gyakorlatában úgy érvényre juttatni a latin rítusú katolicizmus elvárásait és teológiai szemléletét, hogy mindeközben alapvetően ne sérüljön a bizánci rítus. Vagyis Barkóczyt a javítás és a hibáktól és tévedésektől való megtisztítás szándéka vezeti. Más kérdés, de természetesen nagyon fontos kérdés, hogy az egri főpásztor tapasztalatszerzése mennyire volt valóságközeli, illetve a keleti egyház hagyományára vonatkozó ismeretei mennyire nevezhetők elégségesnek.

Arra is találunk példát az instrukcióban, hogy az, amin az egyházlátogatás során még megbotránkozott, az instrukcióban már egészen ellenkező előjellel kerül bemutatásra. Ilyen például a kisdedek áldoztatásának gyakorlata. Ismeretes, hogy a vizitáció tapasztalatait összegző jegyzőkönyvben az áll, hogy Barkóczy püspök több helyen, különösen Szatmár vármegyében találkozott azzal a gyakorlattal, hogy a görögkatolikus papok az megáldoztatják a kisdedeket. Ez a jegyzőkönyvben még a megszüntetésre váró visszaélések között szerepel.¹⁰ Ehhez képest az instrukcióban az Eucharishtiáról szóló részben azt a megállapítást olvassuk, hogy ez a gyakorlat mind a keleti, mind pedig a nyugati egyház ősi szokásai közé tartozik. Barkóczy püspök megállapítja, hogy az ősi görög szerkönyvek szerint az egészen kicsi gyermekeket a pap a Szent Vérbe mártott ujjával áldoztatja meg. Igaz, ebben a részben nem arról van szó, milyen életkortól kezdve lehet szentáldozáshoz járulni, hanem arról, hogy az egy szín alatti áldozás, tehát a latin egyház gyakorlata, is teljesen igazolt és az a keleti egyház szokásai közül sem hiányzik.

Ennél világosabban foglal állást a zeon szertartásával kapcsolatban. A meleg víz hozzáadása a Szent Vérhez, mint az éltető Lélek szimbóluma, már a vizitáció során is visszatetszést keltett az egri püspökben. Az instrukcióban a gyakorlatot mindössze a szentszéki megnyilatkozásokra való általános hivatkozással tiltja meg, teológiai magyarázatot nem fűz hozzá. A zamoscsi zsinat kapcsolódó intézkedéséhez hasonlóan nem hoz fel teológiai érveket.

10 LUTSKAY, MICHAEL: *Historia Carpato-Ruthenorum Sacra et Civilis, antiqua et recens usque ad praesens tempus Tomus 4-us*, 1843, in Науковий збірник музею української культури у Свиднику (ІЗМУКУС) М. Сополіга, 17 (1991), 67.

Tanulságos előírásokat tartalmaznak a keresztségre vonatkozó útmutatások. Mind az alámerítést, mind pedig a vízzel való leöntést az egyház hagyományának tekinti. A keresztség szentségének kiszolgáltatásával kapcsolatban is Barkóczy püspök arra hívja fel a figyelmet, hogy az Olsavszky-féle szerkönyv rubrikáit maradéktalanul be kell tartani. Fel is sorolja a kötelező elemeket, melyek között figyelmet érdemel a „*benedictio fontis*” vagyis a víz megáldása, illetve azt követően a víz és a bérmaolaj vegyítése. Ez a kérdés további tisztázásra vár, hiszen a keleti hagyományok szerint a hitjelöltek olajának vízzel való vegyítése ismert.

Az instrukció számos hasonló érdekességet tartalmaz, melyek részletes elemzése közelebb vihet minket a görögkatolikus egyház 18. századi liturgikus életének megismeréséhez. Bízunk abban, hogy a szöveg kiadása hasznos eszköz lesz a liturgikus szakemberek kezében.¹¹

A jegyzetekben használt forráskiadványok rövidítése:

COD	Conciliorum Oecumenicorum Decreta, a cura di Giuseppe Alberigo - Giuseppe L. Dossetti, Bologna 1991.
DS	Hitvallások és az egyház tanítóhivatalának megnyilatkozásai Denzinger, Heinrich - Hünermann, Peter, Budapest 2004.
Mansi	Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio, accurate J.-D. Mansi Florence and Venice, 1758-98)
PG	Patrologiae cursus completus. Series graeca [...] accurate J.-P. Migne, Parisiis 1857–1866.
PL	Patrologiae cursus completus. Series latina [...] accurate J.-P. Migne, Parisiis 1844–1865.

11 Köszönetemet fejezem ki Hegedűs Andrásnak, az Esztergomi Prímási Levéltár igazgatójának a levéltári kutatásaimhoz nyújtott segítségéért. Simon Katalinnak és Mihalik Béla Vilmosnak a szövegek átírásában való közreműködést köszönöm meg.

Instructio
pro Ruthenis unitis Dioecesis Agriensis
post visitationem anni 1749 parata
sub episcopatu Francisci Barkoczy

Sed non fuit publicata.

[fol. 1.]

Primo
De unione Ruthenorum
Ingressus

Gens, quam Domino perfectam, parare officio nostro id cumprimis exposcente intendamus, gens est Ruthenica Dioeceseos nostrae terminis late comprehensa, gens felix, gens electa, gens consortio Sanctae et unice Salvificae fidei altero abhinc saeculo caelitus decorata. Audivit Romanae Ecclesiae gemitum, ad ubera matris filium ab errore revocantem et dicentem: *Revertere, Sunamitis, revertere, ut intueamur te* (Cant. 6.) audivit et obedivit. Haec unio Ecclesiae Dei inaestimabilis gaudii rorem infudit, dum isthac natio procul a matre, procul a legitimo Pastore vagabunda in unum acceptabilem Christi populum est adunata. *Ecce quam bonum et incundum, habitare fratres in unum* (Ps. 131.). O si reliquis quoque septemtrionalibus Ruthenis et Orientalibus Graecis oriens ex alto luceret et cum orthodoxis in unius aulae collecti gremio de Matris Ecclesia ubera iluenta doctrinae salutaris haurirent? tunc eius uterus sobole geminata concresceret et anxie charitatis ardorem affluentis laetitiae refrigeraret irriguo. Sed cheu! *Divisi sunt, et non sunt compuncti* (Ps. 34.). Contritio facta est in Jerusalem Ecclesiae de gentibus congregatae, divisa est in Judam et Israel, in Jerusalem et Samariam. Et ecce! Cum Ori-

[fol. 2.]

entalium Ecclesiae nefario schismate involuta, ab unitate Sedis Apostolicae discessit, statim privilegio caruit libertatis, et quae libera fuerat, facta est ancilla saecularis potestatis, ut gusto Dei iudici, quae noluit agnoscere Petri primatum, toleraret invita saeculare dominium; sub quo non modica contemnens, paulatim deindens, fidem haud integram profitens, bellorum cladibus attrita, gentibus est ejecta. Ruthenorum natio e schismate feliciter evoluta ut inaestimabilem unionis, quam adepta est

margaritam, et ex aequo aestimet, et cauta custodiat, et abyssum, unde emersit, excretur, aperiendus est fons schismatis, quod Ruthenorum hujus Dioecesis populum mirum in modum haud ita pridem devastavit. Sit itaque

Caput primum **De schismate Graecorum, fonte schismatis Graecorum**

Quid aliud erat Ruthenorum schisma, quam infelices reliqui schismatis Graecorum, quorum sicut ritum professi sunt, pariter cum illis inconsutilem priori vestem discinderunt, a quibus non integram neque rectam christianae fidei normam acceperunt. Dum enim integra stetit in oriente fides, Apostolicis laboribus amplissime irrigata, Graecia orthodoxorum symbolum unitatem visibilis in terra Ecclesiae capitis illibare est professsa. Agnovit orbem totum Petro Apostolorum vertici, ejusque successoribus esse commissum. At vero cum Constantinus Magnus¹² Bizantium in Thracia Romani Imperii sedem detegisset, et Romam Vicario Christi Ecclesiae visibili capiti ultro cessisset, Graeci sic terreni imperatoris praesentia in-

[fol. 3.]

flati sunt, ut a Bisantino potius Praesule, quam a Petri successore pendere voluerint.

Ansa prima schismatis Graecorum fuit, quod anno 381 post Christum natum in Concilio Constantinopolitano¹³ conditus sit canon (can. 5.) Constantinopolitanam Ecclesiam primam faciens post Romanam, sicque sensim frontem erexit Caesareae urbis illius elatio. Ansa fuit, quod in Concilio Calcedonensi¹⁴ anno 451 intrusus sit ambitione Anatolii¹⁵ canon (Action. 16) quo Anatolius Constantinopolitanus Alexandriae sedi tum vacanti, et toti orienti se praefici procurabat. Ansa fuit, quod anno 587 Ioannes¹⁶ patriarcha universalem se appellavit, a S. Gregorio Magno¹⁷ repressus. Ansa fuit, quod pseudo synodus Trullana¹⁸ (anno 692) occulta rebellione Ecclesiam Romanam ob consuetudines suas, praesertim jejunium sabbathi et caelibatum sacerdotum carpere ansa fuit. Ansa fuit haeresis iconoclastarum, quae imperatores, et patriarchas orientis afflavit.

12 Nagy Konstanin (280-337), az első keresztény római császár (306-337 között uralkodott).

13 Az első konstantinápolyi, a második egyetemes zsinat 381-ben.

14 A kalkedoni, negyedik egyetemes zsinat 451-ben.

15 Anatoliosz konstantinápolyi pátriárka (449-458).

16 IV. Ioannis (Böjtölő) konstantinápolyi pátriárka (582-595).

17 Nagy Szent Gergely pápa (590-604).

18 A harmadik konstantinápolyi, a hatodik egyetemes zsinat (680-681). A konstantinápolyi császári palota kupolatermében (innen a trullai elnevezés) rendezték.

Hucusque sparsa sunt discordiarum semina, ab ipsis etiam orientalibus diris devota, et in herbis suffocata. Primus classicum schismatici cecinit Photius,¹⁹ qui ejecto per vim et nefas S. Ignatio²⁰ martyre et patriarcha Constantinopolitano illius sedem anno 856 invasit. Hic a S. Nicolao²¹ Magno Rom. Pontif. confirmationem, quam perebat, non assecutus, anxiam orientis ecclesiae partem scidit, grandem imposturatum struem in Romanam effudit Ecclesiam, accusans adjectam symbolo particulam *Filioque*, jejunium sabbathi, caelibatum sacerdotum, et non nutritam a sacerdotibus latinis barbam. anno tamen 869 octava synodus generalis²² Photium anathemate percussit, et oriens ad obedientiam Sedis Apostolicae regressus est, virguitque pax Ecclesiarum sub uno visibile capite

[fol. 4.]

centenis amplius annis. Brevem hanc malatiam secuta est ingens tempestas, quam post annum Christi millesimum Sergius²³ patriarcha Photii consanguineus, ac iterum Michael Cerularius²⁴ commovere. Latum istud Ecclesiae vulnus identidem recrudit, iterumque coaluit anno 1215 in Lateranensi,²⁵ anno 1274 in Lugdunensi,²⁶ anno demum 1439 in Florentino²⁷ Oecumenicis conciliis. Sed dum Marcus Ephesius,²⁸ omnium post natus homines contumacissimus, unionem abnuit, orientales calumniatus, ut qui ad extundendum a latinis contra Turcas auxilium fidem prodidissent, et plerosque a Sacro, et per necessario foedere abstraxisset, Turca magnis in Oriente progressibus audacior post Florentinum Concilium anno 1453 Graecis reis fidei summa levitate hac, illac distrahentibus Imperium Orientale, et ambitionem Graecanicam occupata Constantinopoli evertit. Delibavimus haec permixto lachrymis atramento, non tam eo, quod priscae Graeciae gloria, imperii culmen, rerum publicarum splendor, et disciplinarum vigore interierint, sed quod Ecclesiae ab Apostolis Domini, Petro Joanne, Paulo, Andrea caelestes literas edocta, a clarissimis Ecclesiae Patribus eruditae, martyrum sanguine irrigatae, diuturno schismate ab Ecclesia Christi avulsae in cinerem paene, et favillam abierint. Horum itaque posterioris aetatis rebellium inconstantissimorum, et ambitiosissimorum Graecorum infelices reliquiae sunt Rutheni, quos hodiedum adhuc in

19 Phótiosz (820 körül - 891) konstaninápolyi pátriárka (858-867 és 877-886).

20 Ignátiosz (798 körül - 877) konstaninápolyi pátriárka (847-858 és 867-877).

21 Nagy Szent Miklós római pápa (858-867).

22 A negyedik konstaninápolyi, a nyolcadik egyetemes zsinat (869-870).

23 Szergiosz konstaninápolyi pátriárka (1001-1019).

24 Kerullariosz Mikhaél konstaninápolyi pátriárka (1043-1058).

25 A negyedik lateráni, a tizenkettedik egyetemes zsinat 1215-ben.

26 A második lyoni, a tizennegyedik egyetemes zsinat 1274-ben.

27 A bázeli-firenzei-római, a tizenhetedik egyetemes zsinat 1431-1449 között.

28 Markosz Eugenikosz (1391/92 - 1444), efezusi metropolita (1437-1444).

septemtrione schisma dilacerat, horum reliquiae erant Rutheni nostri, quos in Pannonia nostra, in hac quoque Dioecesi olim dolumus ab unione fidei procul palantes, hodie in caulam Domini gratulamur reductos. Ne vero Rutheni arbitrentur levi de causa, nullaue salutis aeternae necessitate partes suos resolutum fecisse ab hoc infausto Graecorum schismate centena sunt hanc in rem argumenta.

[fol. 5.]

Ut non invanum iis insultare videamur, pandendi sunt eorum errores. Quoniam, quam lucem hauserant, eam paulo post plures schismaticorum depulerunt; factumque est, ut schismatici orientales, non modo imperium, sed et fidem orthodoxam, ac splendorem omnem ammitterent; Sicque in tenebras interiores, et exteriores dati sint. Nos itaque Ruthenorum sacrae uniones participum, salutem pro munere nostro attendentes errores schismaticorum recensebimus, et pro intellectu cujuslibet refellemus, ut iis perspectis sollicitudini nostrae commissi uniti, enormitatem schismatis contemplantur, et unionis beneficium grata mente incessanter venerentur.

Caput Secundum Errores Schismaticorum, et quidem Primo: De Processione Spiritus Sancti a Filio

Primus omnium in aeternis flammis sepultus Nestorius²⁹ Haereticus Theodori Mopsvestheni³⁰ discipulus anno 429 diserte blasmephavit Spiritum Sanctum non procedere etiam a Filio, sed tantum a Patre. Huic adstipulatus est Photius,³¹ Photio Graeci, et Rutheni sequaces complures, ab Ecclesia lugubriter extorres. Ecquid vero in tanti erroris patrocinium adducitur momentum! Scilicet cum apud Joannem (Joan. 15 v. 26) Dominus: *cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit* diserte dixerit Spiritum Sanctum a Patre procedere, et non addiderit *a filio*, temerarium est asserere Spiritum Sanctum ab utroque emanare. At vero dum unum in Divinis literis asseritur, non hoc ipso aliud negatur. Non dixit Dominus unquam, et usquam Spiritum Sanctum *a Patre solo* procedere, non itaque excludit procedere ipsum etiam *a filio*. Ex Dominica Orationis verbis: *Pater noster, qui es in caelis*, non nisi insanus inferat, ipsum esse

[fol. 6.]

solum in caelis, non etiam in terris. Imo ex his Domini verbis: *nemo novit Filium nisi Pater* (Math. 11), nemo educit sine errore, quod Filium solus Pater noscat, et neque Filius, neque Spiritus Sanctus cognoscat. Profecto, quod

29 Nesztoriosz (381-451), kontaninápolyi pátriárka (428-431).

30 Mopszvesztiai Theodorosz (350 körül - 428) püspök, teológus.

31 Phótiosz (820 körül - 891) konstaninápolyi pátriárka (858-867 és 877-886).

Dominus clare apud Joannem loco superiore non expressit, manifeste alibi significavit de Spiritu Sancto loquens (Joa. 16 v. 15) *ille me clarificabit, quia de meo accipiet, omnia quaecunque habet Pater, mea sunt*. Orthodoxa Ecclesia hinc colligit, omnia, quaecunque Pater habet praeter esse Patrem, quo Filium ab aeterno generavit, sunt Filii; itaque et principium spirandi Spiritum Sanctum, quod habet praeter esse Patrem Pater aeternus, erit etiam Filii, ut verum sit, quod dicitur (Joa. 17 v. 10): *omnia mea tua sunt*. Praeterea in Scripturis Sanctis Spiritus Sanctus dicitur Spiritus Christi (Rom. 8): *qui Spiritum Christi non habet*: dicitur a Filio mitti (Galat. 4) *misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra*: Ut aequae a Patre, ac a Filio procedere tanquam ab uno principio innotescat. Cur ergo non credamus, ait Sanctus Augustinus³² (Trac. in Joan. 99)³³ quod etiam de filio procedat Spiritus Sanctus cum filii quoque ipse sit Spiritus? Si enim ab eo procederet, non post resurrectionem se repraesentans Discipulis suis insinuasset dictus: *accipite Spiritum Sanctum*; quid enim aliud significavit, nisi quod procedat Spiritus Sanctus et de ipso? Si ergo de Patre, et de Filio procedit Spiritus Sanctus, cur Filius dixit: *De Patre procedit*? cur putas, nisi quemadmodum ad eum solet referre, et quod ipsius est, de quo et ipse est? unde illud est (Joan. 7) *mea doctrina non est mea, sed ejus, qui misit me*. Dogma hoc Catholicum legimus in generali Concilio ipsorum Orientalium, et quidem in Ephesino,³⁴ ex quo Sanctus Cyrillus³⁵ scripsit (S. Cyrill. Episcopus ad Nestorium To. 1 C. 14)³⁶ ad Nestorium³⁷ haec verba: *Spiritus Sanctus appellatus est Spiritus veritatis, et veritas Christus est, unde et a Christo similiter, sicut a Patre procedit*. Haec verba approbata sunt in quinque Conciliis Generalibus in Oriente celebratis, ab ipso Ephesino³⁸ nimirum ut diximus, a Concilio quarto³⁹ (Act. 5) a Concilio quinto⁴⁰ (Act. ult.) a Concilio

[fol. 7.]

32 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

33 PL 35,1858-1860.

34 Az efezusi, harmadik egyetemes zsinat 431-ben.

35 Alexandriai Szent Kürillosz (370 körül - 444), alexandriai pátriárka (412-444).

36 PG 76,10-256.

37 Nesztoriosz (381-451), kontantinápolyi pátriárka (428-431).

38 Az efezusi, harmadik egyetemes zsinat 431-ben.

39 A kalkedoni, negyedik egyetemes zsinat 451-ben.

40 A második konstantinápolyi, az ötödik egyetemes zsinat 553-ban.

sexto⁴¹ (Act. 17) a Concilio septimo⁴² (Act. 7). Item in Generali Concilio VII particula *filioque* manifeste est expresse in Symbolo. In Concilio Lateranensi⁴³ sub Innocentio III⁴⁴ celebrato anno 1215 rursum definita est processio Spiritus Sancti etiam a Filio (Con. Late. C. 1) cui Orientales aderant, idem cum Latinis sentientes. Ipsi Sanctissimi Ecclesiarum Praesules, qui matutinis Ecclesiae temporibus Orientem illustrarunt, veritatem hanc scriptis testatam reddiderunt. Sanctus Athanasius⁴⁵ (L. 4 contra Arian.)⁴⁶ ait: *ipse Spiritum dat, et quaecunque habet Spiritus ea habet a Verbo*. Sanctus Epiphanius⁴⁷ (in Ancorato quem Ambros. vertit in Latinum)⁴⁸ *Filium illum dico, qui ex ipso est Spiritum Sanctum, qui solus ex ambobus est*. Omnium denique nomine Sanctus Chrysostomus⁴⁹ (S. Chrys. Tom. 5 hom. 2) *istum Spiritum Sanctum dicimus Patri, et Filio aequalem, et procedentem de Patre, et Filio*.

Audent nonnulli etiam his temporibus calumniari, quasi Latina Ecclesia inciderit in Canonem Concilii 3. Oecumenici Constantinopolitani,⁵⁰ qui anathema dicit iis, qui sentirent aliter, et docerent, quam in illa synodo fuerit decretum, aut ad Symbolum Nicaenum, et Constantinopolitanum primum, quidquam adjicerent. Sed quam id imperite schismatici oggerant, inde liquet, quod nunquam Ecclesia Latina assenserit aliter, aut docuerit. Prohibetur ibi quicquam addi fidei formalis a Concilio Nicaeno I,⁵¹ et Constantinopolitano I⁵² propositis, quod non contineretur in illo, qui *a Patre* procedit, quum omnem perfectionem, quam habet Pater (excepta Paternitate) filius contineat; Nihil hic adjicimus Symbolo, sed clarius Symbolum exdicatur. Non aliter creditur, quia nihil Symbolo Nicaeno contrarium, nihil diversum asseritur. Nicaenum I magnum, sanctumque Concilium in Symbolo non expressit, *qui a Patre procedit*. Licuit tamen

41 A harmadik konstantinápolyi, a hatodik egyetemes zsinat (680-681).

42 A második niceai, a hetedik egyetemes zsinat 787-ben.

43 A negyedik lateráni, a tizenkettedik egyetemes zsinat 1215-ben.

44 III. Ince pápa (1198-1216).

45 Nagy Szent Atanáz (295/296 körül - 373), alexandriai püspök, egyházatya.

46 Orationes contra arianos

47 Szalamiszi Szent Epiphániosz (315 körül - 403) püspök, egyházatya.

48 Szalamiszi Szent Epiphániosz Ancoratus című műve.

49 Aranyszájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

50 A harmadik konstantinápolyi, a hatodik egyetemes zsinat (680-681).

51 Az első egyetemes zsinat Niceában 325-ben.

52 Az első konstantinápolyi, a második egyetemes zsinat 381-ben.

sequenti Concilio Constantinopolitano I verba illa apponere, et non licuit generalibus Conciliis, Lateranensi,⁵³ Lugdunensi,⁵⁴ Florentino⁵⁵ exprimere particulam *filioque* quam Sy-

[fol. 8.]

nodus tertia non expressit? Nunquid perpetuus militantis Ecclesiae Doctor, et Magister Spiritus Sanctus tantum in Concilio tertio Patribus adstitit? deinceps vero obmutuit? perperam proin calumniantur Ecclesiam Dei, temerarie adjectam particulam *Filioque*, quam tacitus Ecclesiarum Consensus induxit. Deinde praeter Concilium Lateranense in Concilio Lugdunensi sub Gregorio X⁵⁶ anno 1274 tum Graeci, tum Latini palam, et unanimi clangore Symbolum decantarunt ter graece, ter latine psallentes: secundum scripturas *Filioque*. Volumus itaque, ut Rutheni nostri perfidiam Schismaticorum detestati publice in suis Ecclesiis, dum Sancta Liturgia offertur, clare, et expresse cum toto populo profiteantur de Spiritu Sancto: *qui ex Patre Filioque procedit*.

Caput Tertium De Azymo et Fermentato

Illi Orientalis ritus sequaces, quibus mens melior, et prudentia obtigit, nequaquam tricarí praesumunt ob azymum panem, quem Latina Ecclesia in mirabili sacrificio altaris consecrare assuevit. Catholica Ecclesia semper credidit panem triticeum aptam esse Consecrationis Eucharistiae materiam, quam sicut fermentum non destruit, ita azymus rite excrimat. Nunquam de Azymis inter Graecos, et Latinos disputatum est ante Schisma Photii⁵⁷, quod aliquamdiu sopitum denuo excitavit Michael Cerularius⁵⁸ Patriarcha Constantinopolitanus anno 1053. negavit iste azymum vere panem esse, et Latinos, homo mire insolens, azymitas haereticos appellavit. Caeterum azymum a fermentato nunquam differre substantialiter, cum Gennadio⁵⁹ Patriarcha Constantinopolitano asserit (in exposit. Con. florentino. Can. 11 Sect. 11)⁶⁰ Orientalis aequae ac Occidentalis Ecclesiae, et ritum Ecclesiae Orientalis fermentatum panem Consecrantis semper approbavit

53 A negyedik lateráni, a tizenkettedik egyetemes zsinat 1215-ben.

54 A második lyoni, a tizennegyedik egyetemes zsinat 1274-ben.

55 A bázeli-firenze-római, tizenhetedik egyetemes zsinat 1431-1449 között.

56 X. Gergely (1210 körül - 1276) római pápa (1271-1276).

57 A Phótiosz-féle szakadás (867).

58 Kerullariosz Mikhaél (1005/10 körül - 1059) konstantinápolyi pátriárka (1043-1058).

59 II. Gennadiosz (Georgiósz Szkholariosz, 1405 körül - 1472) konstantinápolyi pátriárka (1454-1464).

60 L. Petit - X. A. Siderides - M. Jugie, Georges (Gennade) Scholarios. Oeuvres

[fol. 9.]

et novissime in Concilio Florentino (in literis Sanctae Unionis)⁶¹ *in azymo sive fermentato pane tritices corpus Christi veraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suae Ecclesiae sive Occidentalis, sive Orientalis Consuetudinem*. Plura hac de re paulo infra de Sacramentis Cap. de Eucharistia.

Caput Quartum De Romano Pontifice

Ad gravissimam schismaticorum Graecorum, et Ruthenorum errorem Presbyteris explicandum devolvimur, quo a visibili Ecclesiae Capite a Christi instituto avulsi, non sunt membra de membro. Unam esse Jesu Christi Ecclesiam in Symbolo fidei profiteamur, universi ita edocti a Caelesti Sponso dicente (Cant. 6) *una est columba mea, perfecta mea nam unum ovile* (Joan. 20) Christus vocat. *Unum Corpus* Apostolus appellat (Ephes. 1) ultro monet (Ephes. 4), ut simus *solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis. Unum Corpus, et unus Spiritus vocati estis in una spe vocationis vestrae*. Secernuntur ab hujus unitatis participatione Haeretici, secernuntur, et Schismatici. Ait Beatus Cyprianus⁶² (Lib. de unitate Ecclesiae),⁶³ quomodo solis radii multi, sed lumen unum, et rami arboris multi, sed robur unum tenaci arbore fundatum; et cum de fonte uno rivi defluunt, numerositas licet diffusa videatur, exundantis copiae largitate, unitas tamen servatur in origine. Avelle radium solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit; ab arbore frange ramum, fructus germinare non poterit: a fonte praecide rivum, praecisus arescet. Sic et Ecclesia Domini unum lumen est etc. deinde infra: adulterari non potest sponsa Christi, incorrupta est, et pudica, unam domum novit, unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit. Quisquis ab Ecclesia separatus adulterae jungitur, a promissis Ecclesiae separatur, alienus est, profanus est, hostis est. Alieni profecto, profani, et hostes censendi sunt Ecclesiae omnes ii, seu Graeci, seu Rutheni, qui visibile caput visibilis corporis Eccle-

[fol. 10.]

siae militantis pernegant esse Romanum Pontificem, et Apostolicam Petri sedem. Unitas porro Corporis postulat capitis unitatem. Unum Corpus est Ecclesiae, unum caput habeat, est necesse; unum rectorem;

complètes, 8 B

61 Sessio VI. Definitio sanctae oecumenicae synodi Florentinae, Laetentur caeli..., COD 523-528.

62 Kárhágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

63 De unitate Ecclesiae.

praecipuum quidem supremum, et invisibilem Christum Dominum in caelis ad dextram Patris sedentem, visibilem vero sub Christo Domino, et illius vice in terris Romanum Pontificem Petri Successorem. Antiquissimus Irenaeus⁶⁴ ait (L. 3 adver. Haereses C. 3.)⁶⁵ de Romana Ecclesia: *Ad hanc Ecclesiam propter potentiorē principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est eos, qui undique sunt fideles, in qua semper ab his, qui sunt, undique conservata est ea, quae est ab Apostolis traditio.* Supremum hunc Sacerdotalis Ordinis gradum, et Ecclesiasticae Unionis Centrum JESUS Christus Romanae sedi, non humana ambitio, attribuit. Praesidet tori per Orientem, et Occidentem fusae Ecclesiae, ut Sancti Petri successor, cui dixit Dominus (Math. 16) *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalerunt adversus eam, et tibi dabo claves regni caelorum.* Quibus Petro Apostolo duo promittuntur. 1. quod sit futurus fundamentum Ecclesiae totius firmissimum, et immobile. Quamvis itaque super Christum *lapidem angularem*, et fundamentum primum, ac praecipuum, *praeter quod nemo potest aliud ponere*, fundata sit Ecclesia: Quamvis et super confessionem Petri fundata sit, quia dignitatem illam Petrus sua confessione promeruit (S. Leo Ep. 5 ad Metropolit. Illyrici.)⁶⁶ tamen et super ipsum Petrum fundatam Ecclesiam illic Dominus aperte significat. Alterum, quod Christus promittit Petro, est summa universam Ecclesiam regendi potestas, quam claves Regni Caelestis significant. Promissum exhibuit Dominus, dum Petrum, ejusque in ipso successores sic apud Joannem compellavit (Joa. 21) *Pasce agnos meos, pasce oves meas*, id est Praelatos matrum ovium nomine, et subditos nomine agnorum

[fol. 11.]

significatos. Omnium igitur Pastor est Petrus, et successor ejus Romanus Pontifex. Audiatur Sanctus Cyprianus⁶⁷ in adducta Domini verba commentans (Lib. de Unitate Ecclesiae)⁶⁸ Ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit, et unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. Hoc erant utique, et caeteri Apostoli, quod Petrus, pari Conditione praediti, et honoris, et potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, et primatus Petro datur, et una Christi Ecclesia, et Cathedra una monstretur. Qui cathedram Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit? Et Sanctus Augustinus⁶⁹ docet (Epis. 43)⁷⁰ in Romana Ecclesia *Apostolicae Cathedrae semper viginisse*

64 Szent Ireneusz (115-150 között - 202/203 körül), egyházatya, vértanú.

65 Adversus Haereses.

66 PL 54,614-616.

67 Káthágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

68 PL 4,493-520.

69 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

70 PL 33,153-173.

principatum. Una haec est Orientalium, aequae ac Occidentalium sententia. Sanctus Basilius⁷¹ ait in Epistola⁷² ad Felicem Papam.⁷³ *Petrus enim propter fidei excellentiam Ecclesiae fundamenta accepit*. Sanctus Gregorius Nazianzenus,⁷⁴ Sanctus Cyrillus⁷⁵ uterque, Sanctus Epiphanius,⁷⁶ denique omnes primorum saeculorum Orthodoxi Patres Graeci, ita sensere Oecumenica Orientis Concilia: Nicaenum 1. Can. 1. Calcedonense explicat canonem Nicaenum dicens: perpendimus omnem primatum, et honorem praecipuum secundum canones antiquae Romae Deo amantissimo Archiepiscopo conservari. Secundum Generale Concilium Constantinopoli Congregatum affirmat Damasum⁷⁷ Romanum Pontificem Caput esse Ecclesiae, se vero membra. Illum appellat universalis Ecclesiae Pontificem. Synodus IV sub Menna Patriarcha⁷⁸ ait: Nos Apostolicam sedem sequimur, eique obedimus, et ipsius communicatores communicatores habemus, et condemnatos ab ipsa condemnamus. Quid aliud innuunt, quod patres Generalis Concilii Sardicensis⁷⁹ (Can. 3)⁸⁰ scribunt: Sancti Petri Apostoli memoriam habemus, ut scribatur ab his, qui causam examinarunt Julio⁸¹ Romani Episcopo

[fol. 12.]

et si iudicaverit, renovandum esse iudicium, removetur, et det Iudices.

In Ephesino 1 (Tom. 2. C. 8) Caelestinus⁸² Papa ordinarius successor Petri appellatur, a quo Regulam fidei se accipere synodus gloriatur. Acclamatum est in Calcedonensi *Petrus per Leonem* (Romanum Pontificem) *locutus est* etc. Terrorem incutit osoribus Apostolicae sedis, plausum vero Unitis Fidelibus exercita per totum orientem a Romanis Pontificibus iurisdictio. Sed veritatis compertissimi sumus etiam iis, qui saltem Eusebii,⁸³ Socratis,⁸⁴

71 Nagy Szent Bazil (329–379) püspök, egyházatya.

72 PG 32,219-1114.

73 II. Félix pápa (355-365).

74 Nazianzi Szent Gergely (329/330 körül - 390), püspök, egyházatya.

75 Alexandriai Szent Kürillosz (370 körül - 444), alexandriai pátriárka (412-444), egyháztanító és Jeruzsálemi Szent Kürillosz (313 körül - 387), pátriárka, egyháztanító.

76 Szalamiszi Szent Epiphániosz (315 körül - 403) püspök, egyházatya.

77 I. Szent Damasus (304/05 körül - 384) római pápa (366 - 384).

78 Ménász konstantinápolyi pátriárka (536-552).

79 Szerdikai zsinat 342-343-ban.

80 PÉRICLÈS PIERRE JOANNOU: *Les canons des conciles oecuméniques (IIe-IXe s.)*, Grottaferrata 1962. 159-189.

81 I. Szent Gyula római pápa (337-352).

82 I. Szent Celesztin római pápa (422-432).

83 Euszébiosz, Cezárea püspöke (+339), történétíró.

84 Szókratész, (380 körül - 439 után), történétíró.

Zozomeni,⁸⁵ Photii,⁸⁶ aliorumque Schismaticorum, et Haereticorum lectioni assueverunt, ut innumera fide dignissima Catholicorum Acta sileamus, ut autem lux veri omnes perfundat, quae omnibus vel levissima vetustatis notitia aspersis primo se statim intuitu approbant, statuimus. Principio nulla in re fulget magis Ecclesiae Capitis Romani Antistitis Magisterium, ac praefectura, quam in informando grege Christi de arcanis Divinitatis, ac praescribendis legibus universae Ecclesiae in Generalibus Episcoporum Conciliis congregatae, quod omnibus retro saeculis, dum fides in oriente novis in dies erroribus premeretur. Perspicuum semper fuit Orientalibus, ab Urbe Roma petendam esse Divinorum explicationem arcanorum, cum ipsimet Haeresum authores Romam provocaverint. Id praestiterunt Semi-Ariani, et Antiochena commenta simul cum Sancto Athanasio⁸⁷ Julium⁸⁸ Pontificem Maximum appellantes; id praestiterunt Macedoniani in Constantinopolitano. De Pelagii,⁸⁹ qui origine Brittannus, orientem tamen corrumpebat, ad Cathedram Petri una cum Caelestio⁹⁰ refugio dubitat nemo. Nestorius,⁹¹ ut se contra Sanctum Cyrillum⁹² tueretur, ad Sanctum Caelestinum⁹³ Papam recurrit. Eutyches⁹⁴ Haereticus a Sententia Constantinopolitani Concilii, et Sancti Flaviani,⁹⁵ ad Sanctum Leonem Magnum Romanum⁹⁶ Pontificem appellavit. Ipse Photius⁹⁷ vexillifer

[fol. 13.]

schismatis frequenter, ac per solemnes suas, et Caesarum legationes a Romanis Pontificibus flagitavit decus, et nomen Patriarchae ante et post octavam synodum. Experientiam petunt Orientalis ritus sequaces uniti Pontificiae potestatis, qua toro Ecclesiae aevo in Orientales Patriarchas, et Occidentales adducamus, usi sunt Romani Praesules? Paulus Constantinopolitanus⁹⁸ ab Eusebianis⁹⁹ Haereticis pulsus a Romano

85 Szózménosz, 5. századi történetíró.

86 Phótiosz (820 körül - 891) konstaninápolyi pátriárka (858-867 és 877-886).

87 Nagy Szent Atanáz (295/296 körül - 373), alexandriai püspök, egyházatya.

88 I. Szent Gyula római pápa (337-352).

89 Pelagius (350/360 körül - 431) teológus.

90 Caelestius, Pelagius tanítványa.

91 Nesztoriosz (381-451), konstaninápolyi pátriárka (428-431).

92 Alexandriai Szent Kürillosz (370 körül - 444), alexandriai pátriárka (412-444), egyháztanító

93 Szent I. Celesztin pápa (422-432).

94 Eutükhész (378 körül - 450 után.) tévtanító.

95 Flavianos, konstaninápolyi pátriárka (446-449).

96 Nagy Szent Leó pápa (440-461).

97 Phótiosz (820 körül - 891) konstaninápolyi pátriárka (858-867 és 877-886).

98 I. Pál, konstaninápolyi pátriárka

99 Nikodémiai Euszébiosz (†341), ariánus püspök követői.

ulio¹⁰⁰ fuit restitutus. Ut Sanctus Proclus Episcopus Cyzicenus¹⁰¹ contra Nicaenos Canones de prima sponsa non deserenda transferentur ad sedem Bizantinam Caelestinus Romanus indulsit.

Absque assensu Sancti Leonis¹⁰² Papae Anatolium¹⁰³ admittere ausus non est Theodosius¹⁰⁴ junior Romanorum Imperator. Anthemium Eutichianae haeresis fautorem Justiniani¹⁰⁵ Imperatoris gratia pollentem, et ab Orientalibus Episcopis plurimis confirmatum Agapetus¹⁰⁶ Romanorum Pontifex sine Concilio solus damnavit. Is etiam Gentium Caesari leges praescripsit. Perperam facta rescidit, et Mennam¹⁰⁷ in locum Antimi¹⁰⁸ Constantinopolim reduxit. Antiquissimum Ecclesiae institutum erat, ut Constantinopolitani Patriarchae Professionem fidei ad Romanos Pontifices, ut veritatis magistros, et iudices mitterent. Epiphanium Episcopum (quod fidei professionem Romam mittere tardaret) Hormisda¹⁰⁹ Romanus severe admonuit, qui postea anno 520 paruit. Quid vero sibi vult Pallium fere per centum etiam post Photium annos Roma Constantinopolim submitti solitum, quod sacrae est in minores Praelatos jurisdictionis insigne, et indicat Patriarchalem amplitudinem a Cathedra Petri fluxisse? immo etiam Proavorum nostrorum nostra etiam aetate ii, qui Catholicae fidei uniti fuerunt, ut Gennadius¹¹⁰, Bessarion,¹¹¹ Gregorius Proto-Syncellus,¹¹² Dyonisius,¹¹³ Niphon¹¹⁴ Raphael,¹¹⁵ Timotheus¹¹⁶ et Cyrillus Berraeensis¹¹⁷

100 I. Szent Gyula római pápa (337-352).

101 Szent Proklosz (390 körül - 460), küzikei metropolita (426-tól), majd konstantinápolyi pátriárka (436-444).

102 Nagy Szent Leó pápa (440-461)

103 Anatoliosz konstantinápolyi pátriárka (449-458).

104 II. Theodósiosz bizánci császár (408-450).

105 Jusztiniánosz bizánci császár (527-565).

106 Agapét pápa (535-536).

107 Ménász, konstantinápolyi pátriárka (536-552).

108 Anthimosz, konstantinápolyi pátriárka (536).

109 Hormisdas pápa (514-523).

110 II. Gennadiosz (Georgiosz Szkholariósz, 1405 körül - 1472) konstantinápolyi pátriárka (1454-1464).

111 Bessarion (1403-1472), bizánci teológus és humanista.

112 Gregóriosz Protszünkelloz, konstantinápolyi pátriárka (1445-1459).

113 I. Dionüsiosz, konstantinápolyi pátriárka (1466-1471, 1489-1491).

114 II. Niphon, konstantinápolyi pátriárka (1486-1488, 1497-1498, 1502).

115 II. Raphael konstantinápolyi pátriárka (1603-1607).

116 II. Timotheosz konstantinápolyi pátriárka (1612-1620).

117 II. Kürillosz (Kontaresz), konstantinápolyi pátriárka (1633, 1635-1636, 1638-1639), korábban Berrhoea metropolitája.

ex antiquissima Constantinopolitanae Cathedrae consuetudine suos ad Urbem nuncios cum suae tessera fidei in sacro solio confirmationem flagitantes ablegarunt,

[fol. 14.]

Romam Pontificii praeterea apocrisarii in Urbe Constantinopolitano morari solebant ad Patriarchas Orientis in officio Continendos. Habebat Romanus Pontifex in Oriente Thessalonicae, et Philadelphiae degentes Vicarios Apostolicos, ut audirent appellationes a Patriarchis Orientis ad se factas. Haec eo etiam tempore agebant Romani Praesules, quo urbs barbararum gentium Tyrannide, ac Exarcharum servitute premebatur. Excommunicationis fulmine percussit Roma Patriarchas Orientis perfrequenter, ut Macedonium, Nestorium, Sergium Haereticos, Antonium, Acatium, Paulum, Petrum, Pyrrhum, Monothelitas, Iconomachos etc. Infinita sunt prope modum Ecclesiastica monumenta, ex quibus omnium Orientalium sedium erga Divi Petri cathedram subjectio evidentissime conficitur, ut proinde supervacaneum sit prosequi universa.

Haec eo adduximus, ut videant Rutheni Dioeceseos nostrae Sanctae et Apostolicae sedi jam unitae, quantum errorem totius Ecclesiae fundamenta a Jesu Christo Instituta funditus diruentem ejeraverint, dum Camerinam, in qua diu debituerunt, commoverunt, Schisma infaustum haereticis opinionibus abunde refertum, deserentes. Quapropter sub gravissimae indignationis incursu, et ipso facto amotione ab omni servitio Ecclesiae admonemus, ne in Canone Sacrae Liturgiae memoriam sacram Romani Pontificis pro tempore Ecclesiam Catholicam gubernantis omittere praesumant. Immo primum hunc ante Terrenum Principem pronuncient, et quidem de nomine. Id enim Apostolico vertici competit, et Ecclesiarum traditio jugis, et perpetua recepit. Praecipimus omnibus, et singulis Presbyteris Ruthenis, ut juxta Professionem fidei, quam ab ipsis Apostolica sedes, et nos, qua ejusdem Delegatus nomine dictae sedis exigimus, credant, et profiteantur corde, et ore ac opere sincere absque omni fermento perfidiae, doceantque gregem sibi a Nobis commissum,

[fol. 15.]

quod Dominus Noster Jesus Christus ad dexteram Patris sublimandus visibile Ecclesiae militanti caput reliquerit Dominum Petrum, ejusque in Cathedrae Petri Successores legitimos Romanos Pontifices, juxta Sanctam ac Oecumenicam Synodum Florentinam¹¹⁸ a Graecis, et Orientalibus etiam ab Isidoro¹¹⁹ Archiepiscopo Kioviensi nomine totius Ecclesiae Russiae, et Ruthenorum subscriptam, et toto orbe Catholico praeceptam nimirum (Florent. Con. in Decr. Unionis)¹²⁰ *Sanctam Apostolicam sedem, et Romanum*

118 A bázél-firenze-római, tizenhetedik egyetemes zsinat 1431-1449 között.

119 Izidor, kijevi metropolita (1437-1469).

120 Sessio VI. Definitio sanctae oecuminae synodi Florentinae, Laetentur caeli...,

Pontificem in universum orbem tenere primatum, et ipsum Pontificem Romanorum successorem esse Beati Petri Principis Apostolorum, et verum Christi Vicarium, totiusque Ecclesiae caput, et omnium Christianorum Patrem, et Doctorem existere, et ipsi in Domino Petro pascendi, regendi, et gubernandi universalem Ecclesiam a Domino Nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse.

Caput Quintum De Purgatorio

Grandis error erat Origenis¹²¹ (S. Epiph. Epist. ad Joa. Hyer. et Aug. L. 21 de Civitate Dei C. 17¹²²) qui adeo purgatorium dari admisit, ut nullas omnino aeternas, sed tantum purgatorias poenas post hanc vitam motralem agnoverit. Aerius¹²³ haereticus primus ex opposito negavit ulla post hanc vitam dari purgatorias poenas, ut de eo Sanctus Epiphanius¹²⁴ (Haeres. 75) et Sanctus Augustinus¹²⁵ (Haeres. 53)¹²⁶ tradiderunt, eo quod docuerit pro mortuis non esse orandum. Ex hoc enim sequitur, aut eos non egere precibus, aut non posse juvari; quod utrumque non convenit carceri, in quo contractae in hoc saeculo sordes eluuntur. Secuti sunt Aerium Valdenses, Albigenses, Viclefite, quaeque omnes post Lutherum exortae sunt delirantium classes. In eandem venerunt haeresim plerique Schismatici Orientales, omnes autem de hoc errore suspecti erant; hinc in Generali Concilio Florentino¹²⁷ etiam ab ipsis Orientalibus ad Unionem reversis damnatus est error (Sess. ult.) non dari purgatorium, cum tamen in eo Concilio damnati sint solum Graecorum errores, aut certe, de quibus Graeci suspecti erant. Care-

[fol. 16.]

ant proinde Rutheni Presbyteri, ne Schismaticorum erroribus capiantur, aut gregem Domini capi permittant, sed de purgatorio, in quo anima fidelium a contractis sordibus expiantur, Fidei Orthodoxae Consentanea teneant, et doceant; Purgatorium enim dari Divinae paginae constanter affirmant; dicitur in Machabaeis (2 Machabaeorum 12) Judam Machabaeum misisse in Hyerusalem 1200 drachmas argenti in sacrificia pro mortuis extendenda,

COD 523-528.

121 Origenész (185-254), teológus, vértanú.

122 PL 41,731-732.

123 Aerius (300 körül - 375 után), tévtanító, tagadta az elhunytakért végzett imádság jelentőségét.

124 Szalamiszi Szent Epiphániosz (315 körül - 403) püspök, egyházatya.

125 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

126 PL 42,33-34.

127 A bázeli-firenzei római, tizenhetedik egyetemes zsinat 1431-1449 között.

ubi adjungitur: *Sancta et Salubris est cogitatio pro Defunctis exorare, ut a peccatis solvantur*. Librum hunc Canonicum esse, proinde ejusdem authoritatis in Ecclesia Orthodoxa, cujus sunt et reliquae Divinae Scripturae, testatur. Sanctus Augustinus (L. 18 De Civitate Dei C. 34)¹²⁸ confirmat Innocentius I¹²⁹ in Epistola ad Exuperium,¹³⁰ et Concilium Chartaginense III¹³¹ (Can. 43) tandemque Concilium Tridentinum,¹³² et Florentinum¹³³. Dicit Dominus apud Mathaeum (Math. 12) esse peccatum, quod non remittitur, neque in hoc saeculo, neque in futuro, unde colligunt sanctissimi patres quaedam peccata remitti, per preces, et suffragia Ecclesiae. Dicit praeterea apud Paulum (1 Cor 3) *ipse autem salus erit, sic tamen quasi per ignem*, ubi habetur, *uniuscujusque, quale sit opus, ignis probabit, si cujus opus manserit, mercedem accipiet, si cujus opus arserit, detrimentum patietur*. Deinde Apostolus clamat (Cor 15) *quid facient, qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgent?* ubi sermo est de baptismo lachrymarum, et poenitentiae, qui suscipitur, orundo, jejunando, Eleemosynas faciendo, quasi diceret: quid factent, qui jejunant, orant, largiuntur pro mortuis? Baptizari enim in Scriptura, et Patres accipitur pro affligi (Mar. 10) et frequenter cum Cypriano¹³⁴ sic loquente Sancta Ecclesia (Cypr. Serm. de Coena Domini)¹³⁵ lachrymis se baptizat. Porro legimus verba Domini apud Mathaeum Caput 5 et Lucam 12 Caput. *Esto consentiens adversario tuo cito, dum es cum eo in via, ne forte tradat re adversarius Judici, et Judex tortori, et mittaris in carcerem; amen dico tibi; non exies inde, donec reddas novis-*

[fol. 17.]

simum quadrantem. Via isthic significat vitam praesentem juxta psalten (Ps 118) *beati immaculati in via*. Adversarius est lex Dei, aut Deus ipse, quatenus conscientiam, quae legem Dei semper objicit, peccanti praecipit. Judex Christus est, nam (Joa 5) *Pater omne judicium dedit Filio*, tortores sunt angeli tenebrarum. Carcer est infernus, in quo tamen mansiones multae sunt, aliae pro damnatis, aliae pro his, quae purgantur; quadrantem iltelliguntur minuta peccata, et peccatorum reliquiae. Audiamus veterem testem Tertullianum¹³⁶ (L. de anima C. 17)¹³⁷ *ille te in carcerem mandet infernum, unde non dimittaris, nisi modico quoque delicto mora Resurrectionis extenso* etc. Hanc certe de purgatorio veritatem ab incunabulis suis professae sunt Ecclesiae Dei per totum Orbem;

128 PL 41,592-593.

129 Szent I. Ince pápa (402-417).

130 PL 20,463-638.

131 A harmadik karthágói zsinat 252-ben.

132 A trentói zsinat (1545-47, 1551-52 és 1562-63).

133 A bázeli-firenze-római, tizenhetedik egyetemes zsinat 1431-1449 között.

134 Káthágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

135 PL 4,925-932.

136 Quintus Septimius Florens Tertullianus, 2-3. században élt latin egyházi író.

137 Quinti Septimii Florentis Tertulliani Liber de anima, PL 2,674-677.

Affricana, ut patet ex Concilio Chartaginensi III (C. 29) Hispanica ex Concilio Braccarensi¹³⁸ (C. 34 et 39) Gallica ex Concilio Cabilonensi,¹³⁹ ut habetur de Consecratione distinctione I (Can. visus est) Germanica ex Concilio Vormaticensi¹⁴⁰ (C. 10) Ecclesia Orientalis, ut patet luculenter ex Synodis Graecorum. Imo Graeci etiam nimium favere videbantur purgatorio, qui in Concilio 17 (Can. 83) sine Sancta Communionem decedentibus fidelibus in os ingerebant Sacram Eucharistiam, confirmat patrum consensus. Pro omnibus unum, et alterum ab oriente audiamus: Sanctus Chrysostomus¹⁴¹ (Hom. 69 ad popul.)¹⁴² ait: non temere ab Apostolis haec sancita fuerunt, ut in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio: sciunt enim inde multum illis contingere lucrum, utilitatem multam. Et Sanctus Gregorius Nazianzenus¹⁴³ (in orat. in Caesarium) ipsi Deo, et nostras, et eorum, qui quasi in via paratiores prius ad hospitium pervenerunt, animas condemnemus. Ratio praeterea hominis evincit locum esse post vitam, ubi animae sordes exciuntur, sunt quaedam venialia scelera, non aeterna, poena tamen temporali digna. At fieri potest, ut unus aliquis in his peccatis decedat, itaque necesse est hominem in futuro saeculo posse expiari. Non semper dimittitur poena peccati, tametsi peccatum per sacramenta Eccle-

[fol. 18.]

siae Christi dimittatur, ut patebit titulo de Poenitentia; potest autem fieri, ut unus aliquis denascatur remisso peccato non persoluto peccati supplicio, itaque necessarium est statuere purgatorium, ut ea, quae hic neglecta sunt, expleantur.

Impiorum profecto, et ad aeterna supplicia euntium vox est illa apud Ecclesiastem (Eccl C. 3) *nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erunt apud inferos* (Hyer. in Comment. Eccl. 11) Certum est: *si lignum ceciderit ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.* ita enim homines necessitate Decreti Divini moriuntur, ut si mortui fuerint, per se nunquam surrecturi sint, sicut lignum, quod ubi decidit, si sibi relinquatur, ibi putrescit. Si tamen de anima sermo sit, omnes ii, qui ad purgatorium labuntur, ad austrum ceciderunt, ad statum videlicet salutis aeternae, et in eo statu salutis aeternum permanebunt, dicit Dominus (Ezech 18) *Cum adversus fuerit impius ab impietate sua omnium iniquitatum, ejus non recordabor.* Non enim recordabitur iniquitatum, quia peccata non puniet in aeternum, non recordabitur, quia

138 Brágai zsinat 563-ban.

139 Chalon-sur-Saône-i zsinat 813-ban.

140 A worms-i zsinat 868-ban.

141 Aranyzáj Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

142 D. Ioan. Chrysostomi Archiepiscopi constantinopolitani Ad populum Antiochenum homilia LXXX quarum argumenta paginis insequentibus recensentur nunc primum sub enchiridii forma editae, Antwerpiae 1552. 663-670.

143 Nazianzi Szent Gergely (329/330 körül - 390), püspök, egyházatya.

inimicitiam non habebit cum eo, qui peccavit, sed ut Pater exigui temporis poenas deposcet a filiis, ad aeterna haereditatis participium admittendis. Apposite Domunis apud Mathaeum (C. 25) duos solum hominum ordines recenset, alios, quibus dixit, *venite benedicti*; alios, quibus intonat: *ite maledicti*; in extremo enim iudicio, de quo illic sermo est, finem sortitur flamma purgatorii, solum remanet paradisos, et gehenna; ac proinde ut brevitati consulamus credendum est, quod sacra, et orthodoxa JESU Christi Ecclesia credendum semper proposuit, jubetque illibate conservari, esse locum post hanc vitam nequaquam exolverunt, destinatum, ubi tamdiu a justitia Dei flagellantur, donec perfecte exitatae ad beatam immortalitatem de lugubri carcere educantur.

Caput Sextum

An Spiritus justorum corpore soluti, et nulla purgatione egentes clare Deum videant post obitum?

Quorundam Presbyterorum error ad nos devenit tenentium,
[fol. 19.]

quod hominum spiritus, qui et corpore soluti sunt, et nulla purgatione egent, ad beatitudine aeternam, quae in clara Dei visione sita est, non admittantur ante iudicium extremum. Errorem hunc errorem Orientales Graeci, et Septemtrionales Rutheni, ut apparet ex Concilio Florentino¹⁴⁴ (Sess. 1) et aliis. Primus ex haereticis hujus sententiae Patronus fuit Tertullianus¹⁴⁵ (L. 4 in Marcion.)¹⁴⁶ et Vigilantius¹⁴⁷, quem Sanctus Hieronymus¹⁴⁸ integro libro¹⁴⁹ exagitavit. Ecclesia nimirum Orientalis Catholica, et Occidentalis profitetur, illos hominum spiritus, qui corpore exoluti, et justificati per gratiam nulla purgatione indigent, directe in caelum ad claram Dei visionem admitti, quod ex omnibus Euchologiis Graecorum, et Missalibus libris Latinorum perspicuum est. Habemus prae oculis definitum id esse in duobus Oecumenicis Conciliis, nimirum Florentino (sess. ultima) et in Concilio Tridentino¹⁵⁰ (sess. 25)¹⁵¹. Neque id absque fundamento Scripturarum legimus in Ecclesiastico (Cap. 11) *facile est coram Deo in die*

144 A bázél-firenze-római, tizenhetedik egyetemes zsinat 1431-1449 között.

145 Quintus Septimius Florens Tertullianus, 2-3. században élt latin egyházi író.

146 Quinti Septimii Florentis Tertulliani Adversus Marcionem libri quinque, PL 2,357-468.

147 Vigilantius, 4-5. századi egyházi író, Szent Jeromos tanítványa, majd ellenfele.

148 Szent Jeromos (347-420) egyházatya.

149 PL 23,339-352.

150 A trentói zsinat (1545-47, 1551-52 és 1562-63).

151 Sessio XXV. Decretum de purgatorio. COD 774.

obitus retribuere unicuique secundum vias suas. quibus verbis hortatur nos sapiens ad salutariter operandum, longe clarius loquitur Apostolus (2Cor 5) *scimus, quia si terrestris Domus Nostra huius habitationis dissolvatur, aedificationem ex Deo habemus domum non manu factam aeternam in caelis.* Et Dominus de Ara Crucis Latroni promittit (Luc 23) *hodie mecum eris in Paradiso;* et rursum Apostolus (Theophilactus¹⁵² Ambros.¹⁵³ Beda¹⁵⁴ Ephes. 4) *Christus ascendens in altum captivam duxit captivitatem,* quod est illud altum, utique altissimum caelum caelorum. Omittimus plura Divinarum Literarum monumenta; dicitur quidem apud Joannem (Joan 3) *cum apparuerit, similes ei erimus,* expectare tamen usque Diem Iudicii Spiritus Sanctorum non innuuntur; neque enim dicitur, *cum apparuerit Christus, sed cum apparuerit, quid erimus,* ut paulo ante Dominus Joannes locutus est. alioquin tunc etiam perfecte similes erimus Christo in gloria, cum anima, et corpore beati apparebimus coram mundo, quod non erit, priusquam appareat Dominus. Neque seducat Presbyteros Heterodoxus Sacrae Scripturae intellectus, dum

[fol. 20.]

Joannes ait (Apoc 6) *vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Dei,* quasi hic atrium adstruatur, ubi detineantur Spiritus Sanctitate praecellentium hominum: isthic enim altare Christus est; sacrificia enim, aut quaevis opera Sanctorum Deo non placent, nisi super hoc altari ponantur, id est, per Christum offerantur. Dicuntur autem animae sub altari aeterno, seu sub Christo esse, non quia Christus sit illis paries intercedens, et impediens claram Dei visionem; sed sub Christo esse dicuntur, quia illo inferiores sunt loco, et dignitate, quia sub Christi patrocinio, et protectione vicerunt. Sanctus Gregorius Nazianenus¹⁵⁵ ait (orat. in Bapt.)¹⁵⁶ de Sancto Basilio:¹⁵⁷ obiter e caelo nos respice, et datam mihi renum debilitatem, et articulorum dolorem vel jube discedere, vel adjuva, et hortare ita me aequo animo ferre, ut hinc demum discedentem me in aeterna tabernacula recipias, et beatam Trinitatem eo, quo est modo tecum pariter contemplari valeam. Sanctus vero Chrysostomus¹⁵⁸ (Hom. 10 imposter. Epist. ad Cor.)¹⁵⁹ loquens de Beatitudine sic perorat: si cogitatio illorum, quamvis obscura sit, tantam suppeditat voluptatem, cogita, quantam laetitiam nobis allatura sit manifesta ipsa comprehensio Beati, et ter beati, qui illis bonis fruuntur, sicut et miserabiles, et miserrimi, qui hisce contraria sustinent. Duos

152 Nem világos, kire gondol.

153 Szent Ambrus (334/39-397), püspök, egyházatya.

154 Szent Tiszteletreméltó Beda, (672/73-735), egyháztanító.

155 Nazianzi Szent Gergely (329/330 körül - 390), püspök, egyházatya.

156 PG 36,9-623.

157 Nagy Szent Bazil (329-379) püspök, egyházatya.

158 Aranyzájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

159 PG 62,9-176.

insignes testes, eosque Orientales adduximus, ne volumina texeramus, neve recentiores Graeci, et Rutheni a Fide extorres veterum testimonio praesummant inniti.

Caput Septimum De Fornicatione a Deo prohibita

Zelum nostrum, quo erga immortalis Dei gloriam, et animarum salutem impensissime ferimur, commovit id graviter, quod nonnullos Ruthenos Presbyteros Anno 1748 dum Dioecesim nostram visitaremus, examinatos deprehenderimus infaustorum Graeculorum sequaces, tenentes videlicet, quod fornicatio simplex peccatum non sit, cum tamen Dominus Jesus, qui est et via, et veritas, et vita luculenter apud Mathaeum di-

[fol. 21.]

xerit (Math 15) *de corde exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, et furta, et similia, quae coinquant hominem*, rursum per Apostolum publicavit (1Cor 6) *neque fornicarii, neque adulteri, neque molles etc. regnum Dei possidebunt*. Absit proin, ut quisquam deinceps Presbyterorum adeo in reprobo sensu perseveret, ut fornicationem simplicem peccatum grave non esse pronunciet. Scriptum est in Decalogo Dei: *non moechaberis*, moechiae nomine omnis concubitus extra matrimonium prohibetur. Deuteronomii Cap. 22 legimus: *si non est in puella inventa virginitas, ejicient eam extra fores Domus Patris sui, et lapidibus obruent eam viri civitatis illius, et morietur, quoniam fecit nefas in Israel, ut fornicaretur* etc. etc. quamvis hominum constitutionibus aliquando, quamvis rarissime meretrices in quibusdam locis toleretur, et quaestum facere permittantur, nequaquam inde consequi fornicationem peccatum mortale non esse; sed solum sequitur fornicatione graviora esse adulteria, stupra, raptus, incestus etc. quae etiam humanis legibus acerbè castigantur. Pleraque certe vitia, quae lege humana tolerantur, Divina lege severissime vindicantur. *Aliae sunt* ait Sanctus Hieronymus¹⁶⁰ (in Epitaph. Fabiolae ad Oceanum)¹⁶¹ *leges Caesarum, aliae Christi, aliud Papinianus, aliud Paulus noster praecipit. Apud illos – stupro, et adulterio condemnato, passim per lupanaria, et ancillulas libido permittitur, quasi culpam dignitas faciat, non voluntas.*

Caput Octavum De Jejunio Graecorum et Latinorum

160 Szent Jeromos (347-420) egyházatya.

161 PL 22,691.

Schismatici Orientis aequae ac Septemtrionis Ecclesiam Catholicam Romanam allatrare soliti objiciunt Latinis ex Sancto Ignatio Martyre,¹⁶² ex Gangrensi Concilio,¹⁶³ et ex Canonibus, qui apostolici inscribuntur, non esse in Sabbato jejunandum, sed advertant Rutheni nostri, quam id perperam illi occurrent. dicit Beatus Augustinus¹⁶⁴ (Epist. 54 ad Januarium)¹⁶⁵ nec disciplina ulla est in his melior grave, prudentique Christiano, quam

[fol. 22.]

ut eo modo agat, quo agere modo viderit Ecclesiam, ad quam forte devenerit; sic huic Beato Augustino ad Sanctae Matris Monicae dubitationem interroganti respondit Sanctus Doctor Ambrosius:¹⁶⁶ *cum Romam venio, Sabbato jejuno, cum hic sum, non jejuno; sic etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva.* Ut quid itaque cum perduelli Photio,¹⁶⁷ ejusque infaustis commilitonibus calumniari Ecclesiam Latinam Sabbato jejunantem velit, et possit Orienti enim, et Orientalium ritum professo Septemtrioni feriae quartae, et feriae sextae occidentali vero Ecclesiae feriae sextae, ac Sabbati jejunium in Communi Ecclesiastica Consuetudo praescripsit, pia, et utrobique utrobique salutaris, et vero cur a primis Ecclesiae saeculis Oriens Sabbato non jejunat? ut nempe Simoniacos orientis haereticos etiam publico, vitae Testimonio exercetur, mundum, a cujus opere Sabbato Deus requievit, Dei opus esse negantes, tum ob Manichaeos, Eustachianos, Marcionistas, Lampetianos itidem haereticos orientis, qui Sabbato simulate jejunabant, in contumeliam Resurrectionis Christi, cui a vespera sabbati (Leo M. Epist. 81 C. 1)¹⁶⁸ initium constat adscribi. Porro hanc fuisse causam prohibendi jejunium in Sabbato per orientem testatur et Gangrensis Synodus¹⁶⁹, et Sanctus Anastasius¹⁷⁰ Antiochenus Patriarcha. Consentanea rationi causa, et decorus in Ecclesia Dei cultus induxit ad jejunia, et Orientem, et Occidentem. Graeci jejunant feria sexta juxta illud (Luc 5 v35) cum ablati fuerint sponsus ab eis tunc jejunabant. feria enim quarta proditorem Iscariotes paciscitur, sexta vero in patibulum crucis Jesus pro nobis exaltatur. Eisdem ob causas Latina Ecclesia jejunium feriae sextae observat, Sabbato vero: quod Dominus Sabbato in sepulchro latuerit: et qui dies Judaeis erat quietis, nobis adhuc

162 Antióchia Szent Ignác (50 körül - 110-115 között) püspök, vértanú, apostoli egyházatya.

163 A gangrei zsinat 340-ben.

164 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyházatya.

165 PL 33,199-204.

166 Szent Ambrus (334/39-397), püspök, egyházatya.

167 Phótiosz (820 körül - 891) konstaninápolyi pátriárka (858-867 és 877-886).

168 PL 54,915-917.

169 A gangrei zsinat 340-ben.

170 Szent I. Anasztasziosz, antóchiai pátriárka (559-599).

fuit doloris; denique, ut reliquias illorum Sabbatismi jam Christiani nolle se indicarent, qui ad diei Dominicae celebritatem, et ad Divinam mensam pridianis

[fol. 23.]

exercitiis se praeparant. Calumnia est Latinam Ecclesiam truncare magnum Quadragesimae jejunium, et de integritate ejus aliquid abscindere. Nos, ait Sanctus Hieronimus,¹⁷¹ *unam quadragesimam secundum Traditionem Apostolorum jejunamus*. Quod quidem vitae Christi imitationem habet, ut ait Sanctus Ignatius Martyr¹⁷² totidem dies jejunare debeamus. Parum refert, utrum in quibusdam Ecclesiis pro prisci moris reverentia feria secunda, vel feria quarta Quadragesimale jejunium incipiat, dum tamen dies quadraginta expleantur; ait Sanctus Damascenus¹⁷³ (L. de jejniis ad Cometan.)¹⁷⁴ loquens de Sacra Quadragesima: abundare in bono, et exuberare virtutem, non est improbandum, sed potius Deo et hominibus producentibus gratum, ita tamen, ut vis nulla fiat, nec necessitas imponatur (addendo ad jejunium dierum quadraginta) sed svasio adhibeatur, utrumque enim nunc utile est, et necessarium addere ad bonum, et a violentia abstinere.

Ut ad Ecclesiasticam utrique ritui Latino, et Graeco Communem disciplinam descendamus, sciendum est violationem Jejunii Ecclesiastici Rutheno aequale lethalem, ac Latino esse; audiatur Gangrense Concilium¹⁷⁵ (Can. 19) si quis absque corporali necessitate tradita jejunia, quae communiter servantur, ab Ecclesia, dissolvat, anathema sit. et Sanctus Cyrillus Alexandrinus¹⁷⁶ (Hom 1 Paschali.)¹⁷⁷ nomine omnium: libenter eos rogem, utrum odiosius, jejuniumne, an aeterna supplicia existiment? Cum ergo nobis utrumque necessitas proponat, cur id, quod praestantius est, eligentes, non ipsi de nobis, quam rectissime statuamus? Severissime exegit primi Aevi Ecclesia a fidelibus tradita jejunia, cujus locuples testis est Beatus Augustinus¹⁷⁸ (Ep. 65 ad Xantium pro Numidia Primat.)¹⁷⁹ Testis item Toletana Synodus¹⁸⁰ VIII Anni 653. Imo aevo Ditmari Episcopi

171 Szent Jeromos (347-420) egyházatya.

172 Antióchia Szent Ignác (50 körül - 110-115 között) püspök, vértanú, apostoli egyházatya.

173 Damaszkuszi Szent János (650 körül - 750 körül), egyháztanító.

174 PG 95,675-749.

175 A gangrei zsinat 340-ben.

176 Alexandriai Szent Kürillosz (370 körül - 444), alexandriai pátriárka (412-444).

177 Sancti Cyrilli alexandrini archiepiscopi Homiliae Paschales, PG 77,401-426.

178 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

179 PL 33,234-235

180 A nyolcadik toledói zsinat 653-ban.

Merseburgensis,¹⁸¹ haec erat consuetudo Polonorum, qui ritu Graecorum jejunium Quadragesimae a Sexagesima inchoabant, ut qui Carnes sacro illo tempore man-

[fol. 24.]

ducasset, dentes illi evellerentur; (Ditmarus L. 8 ab initio)¹⁸² Ab Ecclesiastici jejunii observatione nemo Christianorum dispensatur, nisi ob gravem necessitatem, aetatis impossibilitatem, infirmitatem, aut languorem. Pueri jejunare non tenentur, usque ad finem tertii septennii, seu annum completum vigesimum primum (Con. Toleta. 8 Can. 9. etc.) Observant hic Presbyteri, quod quanquam plebs Ruthena jejunia sua veluti rigidius observata jactare assoleat, gravissimus tamen gentem hanc error divexet, dum illi contenti se a carnibus, et lacticiniis esse abstemios, quoties visum ipsis est, manducare nihil vereantur: frustra hi Ecclesiastici Jejunii observationem jactitant, qui unam refectionem excedendo essentiam jejunii violare non dubitant. Haec enim semper fuit Ecclesiae Orthodoxae sententia, jejunium non esse, si amplius, quam semel corpus suum reficiat Christianus. Jejunium duo distincta praecepta complectitur, alterum iteratas comestiones, alterum abstinentioniam a carnibus, quorum alterum non pendet ab altero: siquidem Quadragesimales Dominiae, a jejunio, non ab abstinentia sunt liberae. Damnavit Alexander VII¹⁸³ Anno 1665. 24 Septembris hanc propositionem: *in die jejunii, qui saepius quid comedit, et si notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit Jejunium*. Ad extremum Sanctissimus Dominus Noster Benedictus XIV¹⁸⁴ in binis Pastoralibus suis anno 1741 emanatis. Non ambigimus etc. et in suprema etc. statuit, ne ulla imposterum detur facultas adhibendi carnes ad mensam tempore jejunii, nisi conditio servandi jejunii, sive unius Comestionis strictissime adjiciatur, et insuper is, cum quo dispensatur, moneatur, ut eandem mensam carnibus, et piscibus instruere non praesumat. Rursumque Dominus Noster Sacratissimus datis ad Archiepiscopum Compostellae literis, Fraternitas tua¹⁸⁵ etc. definivit, et praecipit: Unicam comestionem a dispensatis in esu carniū omnino

[fol. 25.]

esse servandum, ac in vespertina caenula, cibos duntaxat esuriales esse adhibendos. Quae omnia ut toti terrarum orbi promulgentur Anno 1745. 10 Junii ex Arce Gandulphi publicari decrevit. Ex quibus constat, quanto

181 Theitmar (975-1019), merseburgi püspök, történetíró.

182 Robert Holtzmann, Die Chronik des Bf. T. u. ihre Corveyer Überarbeitung, in: SS. rer. Germ. N. S. IX, 1935,

183 VII. Sándor pápa (1655-1667).

184 XIV. Benedek pápa (1740-1758).

185 XIV. Benedek pápa Fraternitas tua kezdetű apostoli levele Compostella érsekéhez 1744-ben.

ardore Ecclesia Orthodoxa Jejunium Sanctum nobis tam utile, nimium in hoc saeculorum fine immutatum, restitui cupiat. Statuimus ergo, et mandamus, primum quidem, ut Presbyteri haec omnia Auditoribus Ruthenis nervose, et clare, ut intelligant, exponant, tum vero, ut in locis Agriae vicinis nullus sine nostro scitu, in remotioribus vero sine Munkacsiensis Vicarii Apostolici, et nostri consensu in lege jejunii cum Ruthenis dispensare praesumat. Si vero neque ad praedictum Vicarium facilis sit accessus, ad Archi-Diaconum Districtus illius cum deductione sufficientium rationum recurratur, quae semper, et nunquam aliter, quam in scripto dabitur, eorumque nomina, cum quibus dispensatur, semper isthuc ad nos mittantur.

Caput Nonum

Reliqui Schismaticorum errores breviter refelluntur

Schismaticos Graecos, juxta ac Ruthenos in praeceps traxit superba aemulatio, et gratuitum in Sanctam Sedem Apostolicam odium. Profecto, qui nullam Christo Domino, nullam Apostolis, conciliis, et Patribus adhibent fidem, hoc ipso quidem nomine censentur insani: sed alio ex capite insaniores sunt illi, qui solem illum, eademque sydera cum Ecclesia orthodoxa intuentes, perpetua tamen animi nocte jacent consepulti, unde factum justo Dei judicio, ut compluribus erroribus, atque interdum aranearum telis intricati miseri teneantur. Horum errores, et tricas aniles ut fideles Rutheni uno quasi obtutu percurrant, eos, quorum hucdum mentio facta nulla est, extendimus.

Errant Schismatici, dum dicunt signum Sanctae Crucis latinos corrupisse, quod Latini quidem ad Dexteram, Orientales

[fol. 26.]

vero ad laevam finiunt. Non improbat Ecclesia: Orientis ritum, quo a dextera ad laevam Signum hoc Sacrosanctum formando progrediuntur. Caveant tamen, ne id ea ex ratione se facere dicant, quod Filium quidem ad Patris dexteram, at Spiritum Sanctum ad sinistram consedissee effutiant; Altius enim de Sacro-Sanctae Trinitatis Mysterio sentiendum est, quam de iis, quae coram sensibus nostris oberrant. Latina Ecclesia salvificum hoc signum a Laeva, ad Dexteram producit, ita tamen, ut in capite Deum Patrem, fontem Sanctissimae Trinitatis, demittentes digitos Filii in utero Mariae Incarnationem, ad laevam, et dexteram pectoris partem Spiritus Sancti nomen adsciscimus, ut intueamus eum a Patre, et Filio procedentem.

Errant, qui dicunt, non licere sculpi imagines Christi, et Sanctorum, aut pictis imaginibus nomina Christi, aut Sanctorum, quos repraesentant subscribi; primo enim dum Deus in Decalogo (Exod 20) praecepit, *non facies tibi sculptite*, factum id est, ne proni caeteroquin etiam Haebrei ad idola adoranda, occasionem acciperent, ex hujusmodi sculptilibus a vero Deo

ad falsos Gentilium abeundi: Addit Dominus, *ut adores*. Sculpas proin, dum non adores, dum Deo soli suus constet honos. Secundo. Putis imaginibus nomina Divorum subscribuntur ea duntaxat ex ratione, ut ad cognitionem ejus, quem repraesentat, tanto facilius perveniat contemplator.

Errant, dum dicunt nuptias secundas esse illicitas, quem errorem castigabimus, dum de Sacramento Matrimonii sermo erit. Pariter, errant Matrimonium fidelium etiam consummatum adulterio alterius superveniente, quoad vinculum dissolvi, ut dicemus, ibidem. Errant, qui dicunt, non summere eos corpus Christi verum, qui indigne accedunt mensam Domini lethali scelere inquinati. Errant, cum dicunt Eucharistiae Sacramentum illud excellentioris virtutis esse, quod feria quinta majoris hebdomadae conficitur, ut dicetur de Eucharistia. Neque enim dierum excellentia, sed institutionis Divinae ratio dat efficaciam huic Sanctissimo Sacramento. Errant cum Extremae Unctionis Sa-

[fol. 27.]

cramentum etiam Corporibus aegrotorum prodesse nequant, Apostolo Jacobo Contrarii. Errant, cum dicunt, non esse Divinum praeceptum, ut res furto sublata Domino restituatur, non enim erit salus Domini, nisi restituat fur, quod surripuit (Luc 19 v 3) cum dicunt in Presbytero illo Sacerdotalis Ordinis characterem non perseverare, cujus uxor mortua est. Sacerdotium enim Presbyteri a Christi instituto pendet, non autem ab uxoris consortio. Pauca haec Photiano¹⁸⁶ Schismatis Consectanea delibamus, ne Universam errorum sentinam cum Orthodoxorum Ruthenorum fastidio moveremus. Plura Schismaticorum deliria dabit totius operis deductio.

Caput decimum De unione Ruthenorum

Molliantur jam sermones nostri super oleum, vos enim regressos a schismate Ruthenos alloquimur, qui in caelo nostro stellae estis manentes, in ordine vestro pugnantes contra sisaram cum Ecclesia latina pia matre, et magistra vestra. Humanae rationationis fiduciam exuperat, quod mens illa sancit, sima infinae gloriae radiis circumcessa, vos relictis tot orientalibus populis in Photianae hydrae paucibus ex immani caligimis abyssso exemerit in libertatem filiorum Dei assertos.

186 Phótiosz (820 körül - 891) konstaninápolyi pátriárka (858-867 és 877-886).

Eratis aliquando tenebra, nunc autem lux estis in Domino. Voltebatur scilicet annus restituere salutis 1649¹⁸⁷ quo pia recordationis antecessor noster Georgius Jakusits¹⁸⁸ fusum ingenti munero per Dioecesim Agriensem Ruthenorum clerum et populum diro schismate ab Ecclesia Dei unice salvifica a vulsum ingemiscens, Apostolico prortus zelo accensus, omnem operam eo contulit, ut palantes sine legitimo pastore oviculas ad caulam Domini reduceret. Votis pium numen annuit, anno enim praedicto Rutheni a schismate ad obedientiam Apostoliccae Sedis regressi sunt. Quos postea anno 1660 primas regni Ungariae Georgius Lippai¹⁸⁹ synodali iudicio ad unionem recepit. Applausit tanto ovilis Dominici incremento cathedra S. Petri, et redeunti ad patris et matris amplexum filio protulit stolam primam, virulum saginatum ap-

[fol. 28.]

posuit, dum Ruthenos ad communionem sacramentorum Ecclesiae benevola admisit. Neque his contineri finibus porerat Apostolicae Sedis in gentem Russicam amor, sed saeculo priore labente, cooperatione episcoporum Agriensium Josephum de Camellis,¹⁹⁰ re et titulo vicarii apostolici ad districtum Munkacsensem expedit, qui ut ecclesiastico caractere amplius bono unionis fulgeret, consecratus est in episcopum non Munkacsensem, sed Sebasthenum in partibus infidelium, fixitque residentiam de collatione regia ad oppidum Munkács, qui tametsi omnino, clam superioritatem episcopopi Agriensis, in cuius Diaecesi moraretur, et in omnibus tanquam a vero suo ordinario iudice et dioecesano dependentiam iurejurando agnoscere, et vovere debeat, neque sine hujus consensu (juxta sacrorum canonum placita, ut postea ostendemus) quicquam exercere queat, cum annutu tamen Agriensium episcoporum pro salute Ruthenorum excubat, et Ecclesiae Sanctae Mysteria orientali ritu dispensat.

Exultavit Sacratissimus quondam Princeps Romanorum Imperator, et Apostolicus Ungariae Rex Leopoldus¹⁹¹ gentem hanc lethargum excussisse, idcirco anno 1699¹⁹² diploma edidit, quo eorum quicumque per ditiones altefatae Sacratissimae Majestatis ex Ruthenis, Valachis, et Rascianis Sacra professione fidei a schismate recederent, eorum inquam Sanctae Romanae Ecclesiae unitorum tum Ecclesiae ipsae, tum ecclesiasticae personae, tum earum res, eadem prorsus immunitate ecclesiastica gaudere debeant, qua

187 Az ungvári unióra valójában 1646-ban került sor. 1649-ben Jakusich György egri püspök már halott volt.

188 Jakusich György egri püspök (1642-1647).

189 Lippay György egri püspök (1637-1642), majd esztergomi érsek (1642-1666).

190 Joannes Josephus De Camillis munkácsi püspök (1689-1706).

191 I. Lipót magyar király (1655-1705), német-római császár (1658-1705).

192 Barkóczy minden bizonnyal I. Lipót 1692. augusztus 23-án a görögkatolikus papság részére kiadott kiváltságlevelére gondol. Hodinka Okmánytár, 347-350.

Ecclesiae, ecclesiasticae personae, et res fidelium Sacrae Romanae Ecclesiae Latini ritus ex sacrorum canonum praescripto, et terrenorum principum indultu frui, gaudereque dignoscuntur. Ad Petram igitur, supra quam Dominus Ecclesiam suam aedificavit, ad montem sanctum, in quo habitare beneplacitum est Deo, ad Matrem et Magistram omnium Ecclesiarum Rutheni singulari Dei beneficio rediistis. Agnoscire sapientiam illam, quo attingit a fine usque ad finem fortiret, et disponit omnia soaviter

[fol. 29.]

agnoscere Divitias bonitatis illius, qui corda vestra Divino Numine illustravit, ut intelligeretis membra, quae capiti non cohaerent, divulgum a vire palmitem, rivum a fonte rescissum arescere, Deum Patrem non habere, qui Ecclesiam Matrem non habuerit. Corde creditur ad justitiam, ore fit confessio ad salutem, agere, et implere desiderium Matris Vestrae, ut corde, ore, ac opere, quod unio Sacrae efflagrat, faciatis. Ne vero pastoralis nostra sollicitudini deesse videamur, accipere ea, quae circa sacramentorum administrationem praescribuntur, et de necessariis circa gubernium Ecclesiarum vestrarum provida deliberatione a nobis, ut sequitur, statuentur.

Secundo De Sacramentis

Caput primum De Sacramentis in genere

Sacramentorum disciplina, et doctrina Graeci ritus unitis presbyteris, qui pascendis in hac Diaecesi fidelibus Christi dispensatione nostra sunt praefecti, cum primis necessaria est, quum in eorum administratione praecipua ecclesiastici ministerii pars sit posita, sacerdotesque sint *ministri Novi Testamenti* (1Cor 4,1) et dispensatores mysteriorum Dei ad eos pertinet parare plebem perfectam Domino (2Cor 3,6) ipsam congruis dispositionibus ad divina sacramenta summenda adornare, ne forte noxium sit fidelibus, quod pro ipsorum salute est a Christo insitutum. Animabus (Isai. 12,3) *ad fontes Salvatoris* haurientibus aquam salientem in vitam aeternam, in aureas et, et armillas, tanquam fidelis ille Abrahami servus proferre debent, divinam

nempe Sacramentorum originem, efficiant, necessitatem, et utilitatem eximiam sacrorumque rituum, et caeremoniarum vim significativam perspicue populo explicando.

Sacramentum in divinis Scripturis latine, Graece est mysterium

[fol. 30.]

Summitur mysterium 1° pro re arcana, Sap. 2,22; pro signo rei arcana Dan 2 et Apoc. 17; 3° pro caeremonia, qua quis Deo sacratur. Ambros.¹⁹³ L. de initiatis, August.¹⁹⁴ 15. L. Civ. Dei c. 26.¹⁹⁵ omnes hae acceptiones conveniunt sacramentis, qui omnia sunt et res arcanae, et signa rerum arcanarum, ritumque consecrantem complectentur. Sacramentis ornata incessis Veteri Testamenti synagoga; decebat profecto, et sponsam incarnati Patris unigeniti sanguine purpuratam divinae gratiae mysteriis exornari: de quo Sanctus Augustinus¹⁹⁶ ait (L. 19. Contra Faustum c. 13)¹⁹⁷ Prima sacramenta, quae observabantur ex lege praenunciativa erant Christi venturi, quae cum suo adventu Christus implevisset, ablata sunt, et ideo ablata, quia impleta, et alia sunt instituta virtute majora, utilitate meliora, actu facilia, numero pauciora. Est autem hoc sacramentum (Catech. Conc. Trid. de Sac. n. 10) res sensibilis subjecta, quae ex institutione Christi sanctitatis, et iustitia tum significande, tum efficiende vim habet. Perficitur autem tribus, videlicet rebus tanquam materia verbis tanquam forma, et persona ministri conficientis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Quorum si aliquid desit non perficitur sacramentum. Cum summa potestas sit Jesu Christi, et nullis conclusa limitibus, potuisset profecto sine sacramentorum adminiculo lapso Domini indulgentiam impertiri, eique beata aeternitatis aditum reservare; noluit tamen, sed voluit, ut bono, qui corporalibus creaturis, quarum princeps fuerat constitutus, turpirer se subdidit, corporalibus elementis, et per sensibilia eriperetur. Convenienter certe instituta sunt sacramenta; nam ut ait Sanctus Chrysostomus¹⁹⁸ (Hom. 83. in Matth.)¹⁹⁹ si incorporeus esses, nuda ipse dona, et incorporea tradidisset tibi, sed quoniam animam habes corpori conjunctam, in rebus sensibilibus intelligibilia tibi praebet. Auctor sacramentorum ipse est Christus, qui solus, et immediate instituit, dicit enim S. Paulus (1Cor 3,4) quid est Apollo, quid vero Paulus? Minsitri Christi sunt, et alibi (1Cor 4,1) *Sic nos existimet ho-*

[fol. 31.]

193 Szent Ambrus (334/39-397), püspök, egyházatya.

194 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

195 PL 41,472-473.

196 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

197 PL 42,355.

198 Aranyzájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

199 PG 58,735-769.

mo, ut ministros, et dispensatores mysteriorum Dei. Dispensatores utique, non auctores dicit. B. Ambrosius²⁰⁰ (L. 4. de Sacr. c. 4.)²⁰¹ auctor Sacramentorum quis est, nisi Dominus Jesus? De caelo ista sacramenta venerunt. Praeterea cum omnia Veteri Testamenti sacramenta, quae oraculo S. Pauli apostoli ad nostra comparando, *erant infima*, et egena elementa, cuncta tamen a Deo solo sunt statuta? quidni et nova a solo Christo instituta extitere? decuit potestatem hanc reservati Christo: tum ob dignitatem personae, tum quia sacramenta substantia sunt Ecclesiae militantis, cujus solus Christus est intitutor.

Paragraphus primus
De sacramentorum numero

Dogma est per omnes orientis et occidenti Ecclesias pervulgatum, septem esse legis evangelicae sacramenta. Baptismum nempe, confirmationem, eucharistiam, Poenitentiam, extremam unctionem, ordinem et matrimonium. Perpetua, et nunquam interrupta omnium Ecclesiarum ab apostolicis temporibus ad nostram usque aetatem conspiratio numerum hunc attestatur, bene autem Vincentius Lyrinensis²⁰² ait (Vin. Lyrinens Commonit. c. 3.)²⁰³ in ipsa Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est, hoc est enim vere, proprieque catholicum. Quid vero necesse est operosius argumenta hunc finem colligere? Cum ex Graecorum Euchologiis et ritualibus Latinorum tanquam ex fidei promptuariis a cana jam saeculorum aetate constans, perpetua, in idemque consentiens de numero sacramentorum habeatur sententia. Septem esse signa ad gratiam homini, vel augendam, vel conferendam efficacia in hunc finem divinitus constituta sacrae quoque paginae attestantur. De baptismo quidem aperte apud Mattheum (Matth. 28) et Marcum (Marc. 16,16) confirmationis mysterium dispensabant missi ab apostolorum collegio in Samariam Petrus et Joannes, dispensavit et Paulus, ut habetur in Actis (Act. 19,5 et 8,15) inde est, quod S. Paulus primis

[fol. 32.]

fidei rudimentis mysterium hocce accenseat, dicens (Haeb. 6,2) *Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem feramur ad perfectionem, non rursu jacentes fundamentum poenitentiae baptismatum doctrinae, impositionis quoque manum.* Eucharistiam porro verum esse sacramentum verba institutionis demonstrant (Matth. 26, Marc. 14, Luc. 22,1) De poenitentiam apud S.

200 Szent Ambrus (334/39-397), püspök, egyházatya.

201 PL 16,417-462.

202 Lerinumi Szent Vince, egyházi író (†450 körül).

203 PL 50,637-663.

Joannem sic loquitur Christus (Joann. 20,22) *Accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata, remittentur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt.* Extrema unctionis ritum, et gratiae conferendae virtutem explicat S. Jacobus (Epist. 5,14) De ordinatione sacra clara sunt verbi Dei testimonia. Nam primos diaconos ritu sacro institutos legimus (Act. 13,2). *Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, et orantes imppsuerunt eis manus.* Pari modo Saulum, et Barnabam in opus sacrum conragatos accipimus. Quod ipsum postea Paulus praestitit Timotheo (1Tim 4,14). Denique matrimonium Christus ipse praesentia sua cohonestavit (Matth. 19,6) primumque illix miraculum perpetravit, et novo nuptias indissolubilis vinculi honore donavit. Sed et gloria cumulum addidit, quando ore Apostoli significavit (Ephes. 5,32). Viri cum uxore vinculum desponsationis suae cum Ecclesia perpetuum esse symbolum et sacrosanctum. Cur autem sacro hoc septenario salutis nostrae instrumenta certissima Christus dominus cocluserit, praeterquam, quod tota ratio faciendi fuerit voluntas, et potentia facientis, gravissimae quoque conjecturae debent attendi, sicut apud Isaiam septem sunt dona Spiritus Sancti, ita septem sunt sacramenta, quae Spiritus Sanctus operatur ait (Resp. I.p.34.) Jeremias²⁰⁴ Patriarcha orientis Ecclesiae. Neque in Congregatione; dicit enim probabit ratione Cathechismus Concilii Tridentini (p. 2. de Sac. nr. 18) hominis ad vitam naturalem haec septem necessaria videntur, ut scilicet in lucem edaatur, augeatur, alatur, si in morbum incidat, sanetur, imbecillitas virium reficiatur, magistratus nunquam desinat, quorum autoritate requiritur, postremo, ut legitima sobole humanum genus conservetur. Ita plane homini ad spiritualiter destinato nativitatem praestat baptismus, crescit per confirmatio-

[fol. 33.]

-nem, nutritur et vestitur cibo vere caelesti corporis et sanguinis Domini, morbum tollit paenitentia, lanquentem erigit extrema unctio alius ab alio regitur per ordinem, honeste sobolescit per matrimonii sacramentum.

Paragraphus Secundus *De efficacia, et virtute Sacramentorum*

Infelix in saeculorum fine ab orco ejectum monstrum haeresis multiplex, varia, et virulentia suae ignara Sacramentorum Spiritualium scilicet miserae conditionis nostrae antidotorum vim, et efficaciam ipsis a Christo inclitam truculenta vastatione scilicet deletum ivit. Sed frustra fuit, stat inconcussum Catholicum Dogma; neque enim ut Tridentinum Concilium ait (Sess. 7

204 II. Jeremias (Tranos) konstaninápoliy pátriárka (1572-1579, 1580-1584 és 1587-1595). Acta et scripta theologorum Wirtembergensium et Patriarchae Constantinopolitani D. Hieremiae (Wittenberg, 1584)

Can. 5).²⁰⁵ Propter solam fidem nutriendam instituta sunt Sacramenta Novae Legis, sed vere continent gratiam, quam significant, et non ponentibus obicem illis, qui accedunt, ut oportet, conferunt, non sunt signa tantum externa, et notae quaedam Christianae Professionis. producant hanc gratiam Sacramenta non ex fide, et Sanctitate Ministri, non ex suscipientis merito, quamvis adultus fidelis debeat, si Sacramentum sibi prodesse voluerit, afferre animam debite expiatam, non tamen ex suscipientis merito gratiam conferunt accedentibus, quod fit cum infantibus, qui ut Sancti fiant per Baptismum, nulla, boni operis, et meriti ornamenta jactare possunt; Sed hoc ipso, quod sacra quaedam opera sint Divinitus ad sanctificandos homines instituta (Innoc. III L. 3 de Myst. Missae.)²⁰⁶ Hoc docent Sacrae Paginae dicit enim Ananias ad Saulum (Act. 22. v. 16.) *Quid moraris baptizare, et ablue peccata tua* (Act. 8. v. 12.) *Imponebant manus, et accipiebant Spiritum Sanctum* (Act. 2. v. 38.) *Poenitentiam agite, et accipietis donum Spiritus Sancti*, ex sexcenta huiusmodi oracula. Accedit utriusque ritus Ecclesiarum per totum orbem traditio perpetua: Sanctus Chrysostomus²⁰⁷ ait (S. Chrys. hom 25 in Joan.)²⁰⁸ Quod est uterus embrioni, hoc est fideli aqua. Idem una voce omnes orientis, et occidentis Patres, Sanctus Justinus²⁰⁹ (S. Justin. Apol. 2)²¹⁰ idem Origenes²¹¹ (Orig. hom. 4 in C. 2dus Lucae)²¹² firmamenta militantis Ecclesiae Oecumenica

[fol. 34.]

Concilia hoc ipsum affirmarunt, uti Nicaenum I²¹³ Caput de Baptismo. Constantinopolitanum in Symbolum et una certe hic omnium Catholicorum vox, unaque sententia. Advertant itaque Unitorum Presbyteri, ut efficaciam Sacramentorum tam ipsi Catholici intelligant, quem et fidelibus fideliter exponant: semper, et infallibiliter Sacramenta novae legis gratiam conferunt accedentibus obicem non ponentibus (Trid. Sess. 7 Can. 7)²¹⁴. Agamus itaque, quae agenda sunt Dei jussu, faciet ipse quod promisit. Significatio est morbi spiritualis curatio, quae fit per Sacramenta. Sanctificat solus Deus autoritate sua. Sanctificat Fides, ut dispositio, fundamentum, et initium iustitiae Christianae; sanctificat executio mandatorum Dei, ut Diaeta.

205 Sessio VII. Canones de sacramentis in genere, can. 5. COD 684.

206 De missarum mysticis (de sacro altaris mysticis), PL 217, 763-946;

207 Aranyaszájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

208 PG 59,147-153.

209 Szent Jusztinus (†165 körül), filozófus vértanú.

210 PG 6,441-470.

211 Origenész (185-254), teológus, vértanú.

212 PG 13,1801-1900.

213 Az első egyetemes zsinat Niceában 325-ben.

214 Sessio VII. Canones de sacramentis in genere, can. 7. COD 685.

Sanctificant Sacramenta ut vasa medicinalia, in quibus gratia continetur, per haec, ut Tridentinum ait, omnis vera justitia, vel incipit, vel caepta augetur, vel amissa reparatur.

Paragraphus Tertius
De Characterē Sacramentorum

Alter Sacramentorum effectus character est, quem non omnia quidem, sed aliqua duntaxat Sacramenta imprimunt animae; Baptismus videlicet, confirmatio, et ordo. Nec ea amplius, quae characterem imprimunt, Sacramenta iterari unquam possunt, haec est fidei orthodoxae doctrina, ab Apostolis accepta, et per omnes aetates, atque omnes mundi partes sine interruptione retenta. Estque signaculum (D. Thom. p. 3. qu. 61 a. 4 et 5) spirituale, et indelebile, quo anima insignitur ad suscipiendum, vel aliis tradendum ea, quae sunt Divini cultus. Hinc dicit Sanctus Paulus Doctor Gentium (2Cor 1 v. 21) *Unxit nos Deus et signavit nos, et dedit pignus spiritus in cordibus nostris*. Potuit certe, et voluit, negare quis audeat, signaculum hoc spirituale animae imprimere, quam novis continuo entis gradibus, fide nempe, spe, charitate, Spiritus Sancti Donis, Scientiis, facultatibusque diversis in naturae, et gratiae ordine conditor, et salvator suus ornare, perficere, illustrare pergit. Quod

[fol. 35.]

autem potuit, et voluit, ut revelatio Divina palam annuntiat, Locupletissimi testes sunt Patres ex veterum choro Sanctus Cyprianus²¹⁵ ait (Cypr. C. 77)²¹⁶ recens baptisatos sigillo Domini consummabo. Magnus Sanctus Basilius²¹⁷ (Basil. Hom. 13) Tesserani Duces sub se militantibus dant, ut amici facilius invicem se noscentes exhortentur –, et discerni possint – nisi characterem in te agnoscat Angelus, quonam modo pro te pugnabit? quomodo dices, Dei sum, signa non ostendens? an ignoras, quemadmodum signatas domos in Aegypto exterminator praeterierit? thesaurus non obsignatus furibus facile non patebit, ovis item absque nota insidiis est obnoxia. Accedunt Patres Concilii III Chartaginensis (Can. 38.) Haec omnium loco sunt.

Paragraphus Quartus
De Reverentia Sacramentis habenda

Commodum monet Sanctissimae Synodi Tridentinae Cathecismus ministros Ecclesiae sanctitatem rerum sacrarum Ministri imprimis sectentur, pure ad Sacramenta ministranda accedant, atque ita se ad

215 Kárhágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

216 PG 31,423-444.

217 Nagy Szent Bazil (329–379) püspök, egyházatya.

pietatem exerceant, ut ex eorum frequenti tractatione, et usu uberiores in dies gratiam consequantur. Ideoque Presbyter, cujus est unitis fidelibus Sacramenta ministrare, meminisse debet, sancta se tractare, omnique fere temporis momento paratum esse oportere ad tam sacri famulatus munia, quamobrem is, qui alios per Sacramenta purgat, atque illuminat, studeat, ut ipse vitam caste, sobrie, ac pie agat, mentemque ab omni peccati labe puram diligenter conservet. Nam etsi Sacramenta Divinam quidem virtutem, quae illis inest, nunquam amittunt, tamen impure ea ministrantibus mortem afferunt. Dum ad conferendum accedunt, intentionem solerter eliciant, quae est propositum voluntatis, qua Presbyter Sacramentum conferre statuit, intentio quidem omissa a Ministro irritum facit Sacramentum, intendat itaque facere id, quod facit Ecclesia. Cum omni sacra gravitate universa perficiat, verba omnia, praesertim substantiam spectantia pronunciet clare et

[fol. 36.]

distincte, observetque ea, quae in Euchologio sive Rituali Unitae Ecclesiae observanda praescribuntur, non interrumpat actionem, non permutet, non omittat, neque quicquam adjiciat.

Sunt praeterea Sacramentorum administratio ab Ecclesia Universali Certae Ceremoniae annexae, de quibus prisci saeculi Tertullianus²¹⁸ dicit, harum disciplinarum si legem expostules, scripturarum nullam invenies, traditio tibi praetendetur auctrix, consuetudo confirmatrix, fides observatrix. Adhibentur caeremoniae tam ab Orientali, quam Occidentali Ecclesia, ut Sacramentorum debita veneratio concilietur, ut effectus Sacramentorum fidelibus luculentius declaretur, ut mens ad caelestium contemplationem erigatur, fides, et charitas amplius excitetur. Hae sunt, de quibus Sanctus Paulus Corinthios praemonet dicens (2Cor v. ult.) *Caetera, cum venero disponam*, hoc vult fieri idem, dum ait (2Cor 14 v. ult.) *omnia honeste, et secundum ordinem fiant*. Plerasque hujus ordinis caeremonias ab Apostolis institutas esse dubitari non potest, quia quando observari coeperint, nulla potest ratione praescribi, dicit enim Sanctus Basilius²¹⁹ (Basil. L. de Spirit. S. C. 27.)²²⁰ si consuetudines, quae scripto proditae non sunt, tanquam haud multum habentes momenti, conemur rejicere, imprudenter gravissimum detrimentum Evangelio inferemus; Postea multas in Ecclesia Apostolicas traditiones adstruit, dicens haec inducta extitisse, ex minime publicata, et arcana hac traditione. Ritus essentielles eosdem esse ubique, quia ubique eadem sunt Sacramenta, accessorios vero peculiare habet Ecclesia Graeci Ritus, et Latina, una tamen utrobique est Christi Ecclesia, quia unitatem Ecclesiae non facit unitas disciplinae, sed fidei, quantalibet itaque sit

218 Quintus Septimius Florens Tertullianus, 2-3. században élt latin egyházi író.

219 Nagy Szent Bazil (329–379) püspök, egyházatyja.

220 PG 32,67-618.

horum Rituum inter utramque diversitas, tamdiu tamen unum Corpus erit Ecclesia, quamdiu erit in ea (Eph. 4 v. 5) *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma, unus Deus, et Pater omnium.*

[fol. 37.]

Ad extremum Presbyterio gravi sub animadversione in Domino praecipimus vocationis suae rationem diligenter extendant, et ad administranda Sacramenta vocati officio suo fungi non tardent, alioqui ad exemplum caeterorum venient puniendi.

Caput Secundum De Baptismo

Primum, non tamen dignitatis ratione, cum Sacro Sancta Eucharistia longe praecellat, sed ordinis consideratione Novae Legis Sacramentum est Baptismus, de quo in Symbolo fidei Constantinopolitano dicitur: *Confiteor* (Catech. Con. Trid. tit. de Sac. Bap. u. 5.) *unum Baptisma in remissionem peccatorum.* Neque aliud est, quam Sacramentum Regenerationis per aquam in verbo, cuius nempe virtute spiritualiter in Christo regeneramur; natura enim ex Adam nascimur Filii irae, per Baptismum Filii misericordiae renascimur. Hunc in modum dedit Dominus (Joan. 1 v. 12) *hominibus potestatem filios Dei fieri, qui credunt in nomine ejus*; Et (Eph. 5 v. 25) *dilexit Ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans lavacro aquae in verbo vitae.* Porro auctor tanti Sacramenti ipse Christus est, materia est aqua elementaris, usu hominum recepta, tali baptisatus est Christus, talis e latere ejus in cruce profluxit, talis est ablutioni apta, usui facilis, et effectus Sacramenti apposite repraesentat. Hoc mysterium praefigurabatur, quando Dominus in initio viarum suarum, dum mundum conderet *ferebatur* (Gen. 6) *super aquas*, ut scite ait Sanctus Hieronimus²²¹ (Epist. 83 ad Oceanum)²²² solus spiritus Dei super aquas ferebatur, et nascentem mundum in figura Baptismi parturiebat. Hoc innuebat Noeticum Diluvium asserente Sancto Petro (1 Pet. 3) In arca pauci, id est octo animae salvae factae sunt per aquam. Quod et vos nunc similis formae salvos fecit Baptisma. Hoc innuebat transitus maris Rubri, lavacrum Domini in Jordane, hoc probatica piscina, quae commota ab

[fol. 38.]

Angelo aegris erat salutaris. Hoc denique Sacramentum praecinebat Isaías (Isa. 12 v. 3) *haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*, et alibi (Isa 52 v. 15) iste asperget gentes multas. Forma Baptismi est in Orientali ritu (Goar.

221 Szent Jeromos (347-420) egyházatya.

222 PL 22,325-1224.

in Ritua. Graec. Pagina 355.)²²³ *Baptizatur servus Dei N. in Nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, in Nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, nunc et semper in saecula saeculorum, amen.* Hoc itaque Euchologium Presbyteri rite observent, in quo forma Baptismatis convenit cum Ecclesia Latina, sufficienter enim excrimat distincta trium Personarum invocationem, actionem Baptizantis, et subjectum, cui Lavacri spiritualis beneficium confertur. In Orientali, et Graeca Ecclesia immergendi usum praevaluisse fidem facit canon 50. eorum, qui Apostolici inscribuntur, et antiquissima Graecorum Euchologia. Eundem morem in Ecclesia Latina longo temporis fluxu viguisse Testis est cum pluribus Tertullianus²²⁴ (L. de Cor. Mil. C. 3)²²⁵ verum tantundem esse, immergatur, aut tantum abluatur baptizandus, utriusque Ecclesiae consensus universalis efficit; cum enim hac posteriori aetate rarius adulti tingantur, consultius erat tenerioris aetatis infantes, aspergi, quam non sine periculo in aquam undato corpore immergi. Ablutionem tamen ita faciant Presbyteri, ut aqua non ad capillos tantum, sed ad cutem ipsam pertingat. teneant, et doceant susceptionem Baptismi omnibus, qui salvari cupiunt, Divinitus ita imperatam, quod sine hoc medio salutem nemo assequi possit. Clara sunt verba Christi (Joan 3 v. 5) *Nisi quis renatus fuerit, ex aqua, et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei;* et secus credentes, aut docentes Concilium Tridentinum anathemate percussit. Quod ut ordine fiat, constituatur per singula loca vir probus, qui in antecessum edoctus Sacramentum hoc in necessitatis eventu, si Presbyterum abesse contigerit, Baptismum administrare possit, ne cum in hoc puncto semper virorum prae foeminis habenda sit ratio, infantes vel per foeminas baptisari, vel plane ad acatholicos deferri oporteat. Nunquam autem in

[fol. 39.]

domibus privatis extra necessitatem, verum semper in Ecclesia conferatur, satagant proinde Presbyteri, ut in eorum Ecclesiis nitide, et debite praeparato fonte Baptismali destitutis, mundi riteque clausi erigantur. (N.B. hic inspiciendi ritus ipsorum)

Priscus Ecclesiae totius mos est, in collatione hujus Sacramenti susceptores, sive Patrimos adhibere; parvulus (S. Thom. 3 p. Q. 67. art. 7) enim nuper natus indiget nutrice, et paedagogo; antiquus testis est Sanctus Dyonisius²²⁶ dicens (S. Dyon. c. ult. caelest. hierarch.) Divinis nostris ducibus, videlicet Apostolis visum est suscipere infantes secundum istum sanctum modum, quod naturales pueri parentes traderent puerum cuidam docto in Divinis paedagogo. Horum numerus Patrimorum a Tridentino ad

223 Jacobus Goar: A IV. Lateráni Zsinat 1215-ben. Euchologion sive Rituale Graecorum complectens ritus et ordines divinae liturgiae, Venetiis, 1730.

224 Quintus Septimius Florens Tertullianus, 2-3. században élt latin egyházi író.

225 Quinti Septimii Florentis Tertulliani De corona militis, PL 2,78-80.

226 Areopagita Dénes, 5-6. századi ismeretlen egyházi író álneve.

binarium restrictus observetur (Trid. Sess. 24 de refor. C. 2.)²²⁷. Quorum munus est Ecclesiae offerre baptizandum, pro illo spondere Jesu Christo, ejus vice respondere, nomen imponere, baptismi testes esse, denique contrahunt debitum suscepti infantis, morum et fidei praeceptis, postquam aetas tulerit imbuendi, ut praecipiant Patres Arelatensis VI Concilii²²⁸ (Can. 19) oportet autem ut iis, qui infantem levandi provinciam subit, catholicae fidei sit assecla, Ecclesia siquidem cum haereditis aequae ac Schismaticis commercium nullum habet. Noviter attendant presbyteri, quod sacrorum Canonum Sententia inter baptizatum, et Paternos inter baptizati Patrem, et Matrem, nec non inter Baptizantem, et baptizatum, baptizatique Patrem, et Matrem Spiritualis cognationis exortatur impedimentum. Nomen baptizato imponatur ab aliquo sumptum, qui Sanctorum Catalogo ab Ecclesia inscriptus est; ut nominis, et professionis similitudine ad sanctitatis, et virtutis imitationem excitetur. Quantum ad reliquas circa Sacramentum Baptismi caeremonias attinet, exacte impleant Presbyteri officium suum, et nihil ex iis, quae approbata per Ecclesiam Catholicam Orientalium Euchologia a Domino Vicario Apostolico Munkaciensi recognoscenda praescribunt, sub gravis poenae incursu omittere praesumant. Observent Uncionem Cathecumeni, quam cum Latina Ecclesia etiam Orientalis ab exordio pariter observari praecipit. Peracto baptismo Neophytum sacro chrismate

[fol. 40.]

inungat in vertice (S. Cyrill. cath. 2 Myst. 5.)²²⁹ quomodo autem haec unctio differat ab ea, quae in Sacramento Confirmationis fit dicitur Cap. de Confirmatione. Ungatur porro (S. Chrysost. Hom. 6 in Epist. Collores.)²³⁰ in vertice, ut intelligat se Christo capiti tamquam vivum membrum uniri. Adhibeatur ardens cereus (S. Greg. Nazian. orat. in Sacr. bapt.)²³¹ in illius luminum gestationis figuram cum qua splendide, et virgines animae sponso Christo obviam prodibunt. Adsint alba baptisato indumenta (S. Cyrill. Hyeros. Cath. 4 Mystagog.)²³² non ideo quasi alba vestimenta semper habere necesse sit, sed quod his, quae vere splendida alba, et spiritualia sunt, eum vestiri oporteat. Observent exorcismos, et insufflationes, sanctae crucis signacula, impositionem manuum, benedictionem fontis, chrismatis cum aqua admixtionem, satanae abbrenunciationem, Jesu Christi confessionem, symboli recitationem, olei, quo cathecumeni inunguntur, benedictionem,

227 Sessio XXIV. Canones super reformatione circa matrimonium, cap. 2. COD 757

228 A hatodik arles-i zsinat 470-475 között.

229 PG 33,1059-1132.

230 PG 62,299-390.

231 PG 36,9-623.

232 PG 33,1059-1132.

et praescriptas precum formulas, quas certe graeci, et orientales observant. Pro colophone adjiciuntur pauca, ut in tanti Sacramenti dispensatione noverint Presbyteri Catholice et sentire, et docere.

Primo omnibus hominibus baptismi lex lata est a Servatore Christo (Joan. 3) neque ullam exceptionem haec lex admittit, tametsi quis ex Parentibus fidelibus generetur; sicut enim in Adam omnes peccavimus, et in ipso mortui sumus, ita omnes morti semper deputamur, nisi spiritualiter in Christo, quod per Baptismum contingit, regeneremur. Pueros porro baptisari Christus voluit (Math. 19. v. 14.) qui enim voluit parvulos ad se venire, et talium esse regnum caelorum, quos amplexabatur, quos benedicebat, utique a gratia baptismi non praeclusit, et praeclusos non esse Apostolica traditio confirmavit. Secundo in adultis fidem, et veram cordis conversionem, quae votum salvem implicitum baptismi continet, ex Dei misericordia sacramenti hujus vicem supplere, cum ministerium ejus, necessitatis articulus excludit, universalis Ecclesia semper credidit, propterea Cornelium, et alios Spiritum Sanctum, antequam baptisarentur, accepisse legimus (Act. 10, Joan. 15)

[fol. 41.]

Tertio cum majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis, martyrium quoque vicem baptismi supplere indubitatum esse debet, denique Presbyteri baptisatorum, nec non Parentum, et Patrinorum nomina cum nota diei, et anni in librum huic rei servientem conjiciant benedicentes (1 Pet. 1) Deum Patrem Domini N. Jesu Christi, qui regeneravit nos in spem vivam – in haereditatem incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcessibilem, conservatam in caelis.

Caput Tertium De Confirmatione

Cum in Baptismo non solum originale, et personale peccatum nobis remittatur, sed etiam Spiritus Sanctus in novam regenerans creaturam nobis detur, solus Baptismus sufficit ad salutem, si illico post Baptismum denascamur. Jam vero cum nos post mysticum transitum maris rubri in mundi deserto cum hostibus acerrime congredi debeamus, hanc inituri arenam succumberemus profecto, nisi contra tam graves insultus, qui nos post Baptismum manent aliis, et aliis institutis remediis Servator Christus

luctantibus subveniret. Filios Israël ex Aegypto per mare rubrum jam egressos esse mersis etiamnum hostibus tum maxime legimus compluribus Sacramentis roboratos, uti est: Columna nubis, et ignis, manna caeleste, aquae potus, qui de percussa petra manavit. Ita Christus, qui veteris testamenti figuras adimplevit post Baptismum, ne succumbamus, pleraque gratiarum dona nobis reliquit, quae sunt Ecclesiae Sanctae Sacramenta Divina, inprimis Confirmatio, de qua nunc sermo instituitur. Variis nominibus appellavit priscorum Ecclesiae Patrum reverentia Confirmationis Sacramentum: Sanctus Dyonisius²³³ (L. de Caelest. Hyer. C. 4. L. 3. de Bap.) unguenti misteriorum. Sanctus Augustinus²³⁴ (Lib. 2. Contr. lit. petili. C. 104)²³⁵ manus impositionem, Sacramentum Chrisma-

[fol. 42.]

tis ab eo nuncupatur. Non est otiosa circa baptisatos caeremonia, sed verum novae legis Sacramentum (Trid. Sess. 7 de Sacra. Can. 1.)²³⁶. Porro indicat Locus Scripturae hoc Act. 8 *cum audiissent Apostoli, qui erant Hierosolimis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum, et Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum* nondum enim in quemquam illorum venerat, sed Baptisati tantum erant in nomine Domini Jesu, tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum. Hoc indicat ipse Sanctus Paulus (Eph. 19 v. 5) de Discipulis Ephesiis. Adest hic res externa sensibus subjecta utpote impositio manuum etc. quo confertur gratia, per quam Spiritus Sanctus accipitur, Divina vero institutio luculenta fit ex eo, quod ritus hic ab Apostolis fuerit observatus, erant enim non actores, sed dispensatores mysteriorum Dei, ac proinde Confirmatio habet ea omnia, quae Sacramentum Novi Testamenti habere debet. Hoc Dogma non tanquam novum defendebat jugiter Oriens aequae, ac Occidens, sed ut Doctrinam ab Apostolis manantem, ita attestantur etiam Graecorum, et Orientalium vetustissima Euchologia, quod autem Universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum est, ut recte monet Beatus Augustinus²³⁷ (L. 4 de Bapt. C. 24)²³⁸ nonnisi auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur. Ne autem Presbyteri in perversum sensum abeant, et confirmationem nonnisi ceremoniam baptismo conjunctam vel ex eo arbitrentur, quod olim eodem tempore ministraretur et Baptismus, et Confirmatio bene expendant, quod juxta priscum Ecclesiae morem non tantum Confirmatio, sed etiam Eucharistia ministraretur uno eodemque tempore baptisato: neque tamen tantopere quispiam insanit, ut Eucharistiam

233 Areopagita Dénes, 5-6. századi ismeretlen egyházi író álneve.

234 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

235 PL 43,341-343.

236 Sessio VII. Canones de sacramentis in genere, can. 1. COD 684.

237 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

238 PL 43,174-176.

nonnisi Baptismi ceremoniam esse asseveret. Aliam habet materiam, aliam formam, imo alium ordinarium ministrum Confirmatio, alia haec omnia Baptismus, Patres Laodicensi Concilii²³⁹ Quarti Ecclesiae saeculi dicunt (Can. 48) ne plurima adducantur, eos oportet, qui illuminantur post Baptisma inungi supercaelesti

[fol. 43.]

chrysmate, et esse Regni caelestis participes. Est itaque Confirmatio Sacramentum Novae Legis, quo baptisatis additur robur Spiritus tum ad firmiter credendum, tum ad fidem ipsam intrepide confitendam. Materiam hujus Sacramenti esse manus impositionem, juxtaque Chrismatis unctionem longe certissimum est, impositionem manus ipsa Divina Scriptura in Actis (Act. 8 et 19) itemque apud Paulum (Haebr. 6) perspicue adducit. De unctione non obscure innuitur apud Paulum (2Cor 1 v. 21) et apud Joannem (1 Joa. 2 v. 20 et 27) hinc enim, ne quid de Latinis dicatur, formam esse Sacramenti Confirmationis, *signaculum Doni Spiritus Sancti. Amen.* Orientales vi Graecorum verborum (Act. 19 v. 6) expressere: *unxit nos Deus, et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Clamat de secundo Ecclesiae saeculo Theophilus Antiochenus²⁴⁰ (Lib. ad Autolicum)²⁴¹ Certe ex nulla alia re christianorum nomen traximus, quam quod Divino oleo perfundimur. Idem cum tota Sanctissimorum Patrum cohorte Sanctus Gregorius Nazianzenus²⁴² (Orat. in S. Bapt.)²⁴³ per Baptismum te ipsum praemuni, et pulcherrimo, firmissimoque auxilio tibi cave animum ac corpus unctione ac Spiritu consignans. Formam hujus Sacramenti esse, quam paulo ante attulimus, *Signaculum doni Spiritus Sancti. Amen.* Orientalis Graeca Ecclesia attestatur in Concilio Constantinopolitano I²⁴⁴ (Can. 7.) Anno 381, ubi ritum describens ait: signantes dicimus: *Signaculum Doni Spiritus Sancti.* Chryisma illud ab Episcopo consecratum esse debet (Eug. IV in Decreto de instru. armenis.) ut sit idonea Confirmationi materia. Fit autem unctio in fronte, quae verecundiae sedes est, ne Christi nomen confiteri erubescat, aut permitiescat. Gratia enim, quae hic confertur, est gratia roboris, ac virtutis ad defensionem christianae veritatis: ait equidem Sanctus Cyrillus Hierosolymitanus²⁴⁵ (Catech. 3 de mystag.)²⁴⁶ post chryisma mysticum induti armis Spiritus Sancti adversus vobis oppositam veritatem

239 A laodiceai zsinat 364-ben.

240 Antióchiai Theophülosz, 2. századi püspök, egyházi író.

241 PL 6,1023-1168.

242 Nazianzi Szent Gergely (329/330 körül - 390), püspök, egyházatya.

243 PG 36,9-623.

244 Az első konstantinápolyi, a második egyetemes zsinat 381-ben.

245 Jeruzsálemi Szent Kürillosz (313 körül - 387), pátriárka, egyháztanító.

246 PG 33,1059-1132.

resistatis. et Tertullianus²⁴⁷ (de resur. Carnis C. 8)²⁴⁸ caro signatur, ut anima muniatur. Quis sit Confirmationis Minister definivit Sancta Tridentina Synodus (Sess. 7. de Conf. Can. 3.)²⁴⁹ *si quis dixerit Sanctae Confirmationis Ministrum ordinarium non esse solum Episcopum, sed quem-*

[fol. 44.]

-vis simplicem sacerdotem, anathema sit. Ipsa quoque Graecorum, et Orientalium Ecclesia Confirmationis Ordinarium Ministerium solis Episcopis integrum, illibatumque semper conservavit, tametsi apud Graecos, et Orientales Ecclesias a simplicibus Presbyteris vulgo Confirmatio, collatio sit etiam inter unitos, id enim factum est ex antiqua dissimulatione Ecclesiae; neque putandum est Episcopos Orientalis Ecclesiae gradu dejectos, et primaria ad hujus Sacramenti collationem autoritate fuisse privatos, quod enim ministro inferiori, exigente id dispensatione Ecclesiae, permittitur, aut dissimulatur, superiori potestati omnino non derogat. Unde Innocentius Papa IV²⁵⁰ dicit (Epist 10 ad Othonem Leg. C. 4)²⁵¹ soli Apostoli, quorum vices gerunt Episcopi, per manus impositionem, quam chrismatio frontis repraesentat, Spiritum Sanctum tribuisse leguntur. rursum Innocentius IV ab Episcopo Tusculano de ritibus unitorum consultus rescripsit: solos Episcopos consignare posse in frontibus baptisatos. Idem Clemens VIII²⁵² in instructione²⁵³ super ritibus Unitorum simplices sacerdotes a confirmandi ministerio absolute excludit. Ex his, aliisque rationibus advertant unitae Ruthenae plebis Presbyteri: haec tametsi Pontificum Decreta tam universalia non sint, ut omnes omnino Orientalis ritus Presbyteros per totum orbem comprehendere voluerint; certum tamen est has praeceptorias instructiones spectare omnino, et pro scopo habere eos Presbyteros, qui intra Latinas Ecclesias commorantes Latinis Episcopis subditi sunt; hos enim constat, ad Latinae Ecclesiae ritus servandos a propriis antistitibus, et praesertim a Romano Pontifice attendendam disciplinae unitatem posse Compelli. Quae itaque de praesenti materia instinctu Spiritus Sancti deinceps statuentur, Presbyteri tanquam vere uniti Ecclesiae filii iis sese accomodare tenebuntur.

247 Quintus Septimius Florens Tertullianus, 2-3. században élt latin egyházi író.

248 Quinti Septimii Florentis Tertulliani De resurrectione carnis, PL 2,806-807.

249 Sessio VII. Canones de sacramento confirmationis, can. 3. COD 686.

250 IV. Ince pápa (1243-1254).

251 DS 831.

252 VIII. Kelemen pápa (1592-1605).

253 Perbreuis instructio super aliquibus ritibus Graecorum [...] Ac literae quaedam apostolicae, ad ipsos Graecos & eorum ritus pertinentes [...] Mandato S.N.D. Clementis Papae VIII simul excusae, Romae, ex typographia Reuerendae Camerae Apostolicae, 1597.

Caput quartum De Eucharistia

[fol. 45.]

Non putamus ulla in augustissimis hujus sacramenti commendationem verba esse a nobis praemittenda hinc enim divinissimo et ut Dionysius²⁵⁴ ait (a)²⁵⁵ sacramentorum sacramento humano sermone ajici sine culpabili laudis imminutione non posse videtur. Dando amabile et adorandum corpus et sanguinem saum humanum omne desiderium, expectationemque immenso intervallo superavit, et donum suum convenienti elogio aequare solus potuit, qui facere solus voluit, et potuit. Pratermissis itaque encomiis, quibus pro merito adorandis, quantum a Deo distat, tantum impar est omnis creatura, ad ea, quae presbyteros nosse convenitur, proponenda aggredimur. Eucharistia est ex mente Ecclesiae sacramentum corporis et sanguinis Christi sub speciebus panis et vini realiter contentorum ad spiritualem fidelium alimosiam a Christo institutum. Didicimus veritatem hanc doctore ipso Christo dicente: *accipite, et comedite hoc est corpus meum: bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus*. Materia hujus est panis et vinum. Panis ille debet esse usualis ex triticeo, et aqua naturali, calore ignis decoctus, fixus et solidus. Diversa est orientalis, et occidentalis Ecclesiae circa panem hunc disciplina, illa enim fermentatum adhibet, haec asyrum. Adventantur unitorum presbyteri nihil interesse ad sacramenti hujus substantiam sive in fermentato sive azymo Eucharistia consecratur. Sic enim statuit Concilium Florentinum²⁵⁶ in literis sanctae unionis *in azymo sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici*, atque adeo utraque Ecclesia illic congregata in utroque recte posse sacramentum confici aperte declaravit. Neque insaniantur Presbyteri effutientes fermentatum panem congruentius divino ferculo deservire: sciant enim Graecos et Latinos habere suorum rituum causas congruentes; utuntur enim illi fermentato, ut recedant a Judais quantum fieri potest longissime

[fol. 46.]

Latini autem, ut innuant, quaemadmodum Corpus Christi in utero Virginis sine ulla corruptione concepta est, ita panis, qui ad Eucharistiam assumitur corruptionis ac fermenti est expers. Praeterea hi exempti Christi ratio habeatur, causam Latinorum meliorem esse dubium non est. Quia vero ex sensu Ecclesiae Christus non ideo usus azymo est, ut eiusdem rei facienda legem praescriberet, sed quia temporis ratio hoc volebat, ideo dummodo panis sit, idonea est materia sacramenti. Neque tamen ex eo

254 Areopagita Dénes, 5-6. századi ismeretlen egyházi író álneve.

255 A hivatkozás nem szerepel az eredetiben.

256 A bázeli-firenze-római, tizenhetedik egyetemes zsinat 1431-1449 között.

arbitrentur licere unitis presbyteris in azymo, et Latinisi n fermentato consecrare: nemini namque licitum est Ecclesiae suae morem ad arbitrium immutare, et leges majorum autoritate sancitas invertere. Florentinum Concilium praecipit (in Lit. S. Unionis)²⁵⁷: *Sacerdotes in alterutro ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta Ecclesiae suae sive occidentalis, sive orientalis consuetudinem*. Si secus agere praesumpserit, praeterquam, quod gravem Dei offensam perpetraturus sit juxta sacros canones etiam gravissime punietur. Vinum quoque paulo ante diximus materiam praebere Eucharistiae Sacramento, cui presbyteri de gravi Ecclesiae praecepto aquam in modica quantitate affundendam esse noverint. Antiqua haec est et ab Apostolis descendens traditio. Liturgia Sancti Basili²⁵⁸ inquit *similiter etiam calicem post caenam aqua et vino miscuit*. Liturgia Sancti Cyrilli²⁵⁹ *similiter et calicem post caenam miscuit vino et aqua* et Concilium Trullanum²⁶⁰ (can. 32.): si quis presbyter non secundum traditum ab Apostolis ordinem et aquam vino non miscens immaculatum offert sacrificium deponatur. Facta vero jam vini consecratione presbyteri aquam fervidam infundere, quod ante faciebant, non praesumant exigentibus id variis Romanorum Pontificum decretis. Notent hic institutioni Christi repugnare, ut Eucharistiae Sacramentum in una tantum specie consecratur adeoque mortalium nemini licitum esse, haec de materia dicta sunt. Ad formam Eucharistiae descendendum

[fol. 47.]

Chrsitus Dominus quanquam solo voluntatis imperio potuerit Eucharistiam consecrare usus est tamen verbis Evangelicis, quae forma sunt Eucharistiae, et quidem juxta Liturgiam Basili²⁶¹ orientalis ritus haec verba tenet accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Calicis autem – hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Quae verba, ut veram sacramenti formam juxta ritus unitorum Euchologia cum magna reverentia, et articulate ad presentem et determinatam panis triticei et vini de vire materiam (in aeternum damnati insuper habeant) presbyteri omnino pronuncient. Hac verborum forma rite probata panis statim in Corpus mutatur, ut dictum est a Domino (S. Greg. Nyss. orat. Cathe.)²⁶² hoc est Corpus meum. Non autem significant Eucharistiam homines, sed Christus, qui illam ante sacraverat (S. Johann. Chrys. hom. 2. in 2da ad

257 Sessio VI. Definitio sanctae oecuminae synodi Florentinae, Laetentur caeli..., COD 523-528.

258 Nagy Szent Bazil (329–379) püspök, egyházatya.

259 Alexandriai Szent Kürillosz (370 körül - 444), alexandriai pátriárka (412-444).

260 A harmadik konstantinápolyi, a hatodik egyetemes zsinat (680-681).

261 Nagy Szent Bazil (329–379) püspök, egyházatya.

262 PG 45,11-106.

Timoth.)²⁶³ quemadmodum enim verba, quae locutus est eadem sunt, quae sacerdos nunc pronunciat, ita et oblati eadem est. Christum in Eucharistia quadantenus esse presentem, omnium, qui christiana professione censentur, confessio est, ita enim plana sunt verba Christi, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus, ut nemo, nisi qui Scripturam neget, possit ire inficiens, qua ratione autem sit praesen, revera, ut in figura duntaxat realiter, aut per fidem transsubstantione, consubstantione, aut impariatione? Inter christianos quaestio est, quam non ambiguitas textuum, non traditionis obscuritas, non fidei incertitudo, non Patrum silentium, sed malitia, et ignorantia haereticorum excitavit. Ab ipsis porro Ecclesiae Catholicae a Christo ipso accepta doctrina fuit in almo Sanctae Eucharistiae Sacramento post panis et vini consecrationem Dominum nostrum Jesum Christum verum Deum, atque hominem vere realiter ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilibus contineri. Neque enim haec inter se pugnant (sequuntur verba Patrum Tridenti congregatorum)

[fol. 48.]

ut ipse Salvator noster semper ad dexteram Patris in caelis assideat juxta modum existendi naturalem, et ut multis nihilominus aliis in locis sacramentaliter praesens sua substantia nobis adsit, ea existendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cogitatione per fidem illustrata assequi possumus, et constantissime credere debemus: ita enim majores nostri omnes, quotquot in vera Christi ecclesia fuerunt, qui de sanctissimo hoc sacramento disseruerunt, apertissime professi sunt, hoc tam admirabile sacramentum in ultima cana redemptorem nostrum instituisse, cum post panis vinique benedictionem se suum ipsius corpus illis praebere, ac suum sanguinem, disertis et perspicuis verbis testatus est; quae verba a sanctis evangelistis commemorata et a divo Paulo postea repetita, cum propriam illam et apertissimam significationem praeseferant, secundum quam a patribus intellecta sunt; indignissimum sane flagitium est, ea a quibusdam contentiosis et pravis hominibus ad fictitios et imaginarios tropos, quibus veritas carnis et sanguinis Christi negatur, contra universum ecclesiae sensum detorqueri; quae, tamquam columna et firmamentum veritatis, haec ab impiis hominibus excogitata commenta velut satanica detestata est, grato semper et memore animo praestantissimum hoc Christi beneficium agnoscens. Haec sancta Synodus: exercentur proinde presbyteri cum tota orientali et occidentali Ecclesia orthodoxa sacramentariorum insaniam, qui hoc unum volunt, panis et vini sensibilia non esse aliud, quam figuras et signa Corporis Christi, pro nobis crucifixi: nec aliter a manna et agno veteri haebreorum differre, quam quod illa Christi venturi antytipa fuerint, haec vero panis, et vinum Christum significant, qui jam venit. Figuram quippe, signa et antytipa Corporis Domini in Eucharistia afferrere, et veram, realem, substantialem Corporis Domini substantiam excludere haereticum est. Haec autem duo bene conveniunt, et

263 PG 62,599-662.

[fol. 49.]

catholicae fidei optime consentiunt, videlicet: quod Eucharistia secundum partem ineriorem Corpus Christi vere realiterque contineat, et quod secundum partem externam ejusdem imago sit et figura. Ita sentit et sensit universalis Ecclesia unum omnium Patrum loco brevitati studentes adducimus: Sanctum Cyrillum Hyerosolitanum²⁶⁴ hi loquentem (Cath. 4. mystag.)²⁶⁵. Cum igitur ipse Christus hi affirmet, atque dicat de pane, hoc est corpus meum: quis deinceps audeat affirmare? et eodem quoque affirmante, et dicente: hic est sanguis meus: quis dubitet et dicat non esse illius sanguinem? aequam aliquando mutavit in vinum sola voluntate, et non erit aliquis, cui credamus, quod vinum in sanguinem mutaverit? Post pauca addit: panem hunc qui videtur a nobis non esse panem, tametsi gustus panem esse sentiat, sed esse Corpus Christi, et vinum, quod a nobis conspicitur, tametsi sansui gustus vinum esse censeatur, non tamen vinum, sed sanguinem esse Christi. Patet igitur sufficientissime realis, et substantialis Christi praesentia in Eucharistia primo ut vidimus Ecclesia retro omnibus saeculis verba institutionis hujus sacramenti proprie intellexit. Secundo, qui verba testamentorum, sacramentorum et legum debent esse clara: testamentorum ne haeredibus detur litium occasio, sacramentorum, ne si in ritu substantiali erretur, nihil fiat legum, ne transgressores ignorantiam praeterexere queatur. Verba autem Christi sunt condentis testamentum, sacramentum, et legem. Tertio, si quod unquam obscurius Evangelista dixit, alius clare id exposuit, in hoc autem mysterio omnes cum Apostolo iisdem verbis utuntur. Quarto si quando Christus pharisaeis obscure loquebatur, Apostolis tamen ut filiis, ut amicis vel palam sine proverbiiis loquebatur, vel certe ignorantibus ea, quae obscura, aut dubia erant, explicabat, hic autem etiam interrogatus nihil explicat. Demum in Scripturae explicative admitti non potest sensus proprius, nisi vel alia Scriptura clarior, vel alter articulus fidei, vel Ecclesiae communis interpretatio tropum esse ostendat. Horum in hoc augusto sacramento nihil

[fol. 50.]

fit ut patet, secus enim universa fides catholica, et christiana corrueret: quis enim ad tropum, flectere non posset ea, quae de Sanctissima Trinitate aut verbi incarnatione conscripta habentur?

Christus Dominus in Eucharistia realiter transsubstantiatione sola praesens est (Trid. sess. 13,²⁶⁶ et Conc. Later. IV²⁶⁷ confirmiter) est autem mirabilis haec conversis totius substantiae in corpus, totius substantiae vini

264 Jeruzsálemi Szent Kőrilloz (313 körül - 387), pátriárka, egyháztanító.

265 PG 33,1059-1132.

266 A trentói zsinat (1545-47, 1551-52 és 1562-63). Sessio XIII. Decretum de sanctissimo eucharistiae sacramento, COD 693-698.

267 A negyedik lateráni, a tizenkettedik egyetemes zsinat 1215-ben.

in sanguinem manentibus dumtaxat speciebus panis, et vini. Singularis hujus conversionis modum, quem Ecclesia universalis transsubstantiationem aptissime appellat, perpetua, nec unquam interrupta traditio ad nos transmisit, hoc aperite sonant verba Christi: *hoc est corpus meum*, et quae vera non sunt, si sub accidentibus panis, simul sunt substantia panis et corporis Christi, quando enim duae substantiae simul sunt sub iisdem accidentibus, per demonstrantem voculam *hoc* illa demonstratur substantia, cujus illa accidentia propria sunt, non autem cujus propria non sunt. Praeterea si panis substantia adesset, sapientia Patris non fuisset una pronomine demonstrativo *hoc* est corpus meum, sed prius adverbio *hic* est corpus meum, quomodo si quis hominem in arca latentem indicare vellet, nisi inepte loquendo non diceret: hoc est homo, sed hic est homo. Toram denique phanatica haec opinio, quae panem permanere adstruit, verae manducationis energiam evertit: nam quando duae substantiae sunt in eodem loco, quarum una est visibiliter, alia invisibiliter, tunc illa manducatur, quae visibiliter praesen est, non vero quae invisibiliter; ac proinde Corpus Christi, quod invisibiliter praesens est in Eucharistia, non manducaretur a nobis vere, sed tantum panis; sublime hoc mysterium tota licet natura superius, rationi contrarium nihil habet. Frustra impietas absurdorum fasciculos colligit, nam si eo, quod aliquid videatur Deo absonum, illico

[fol. 51.]

rejiciendum est, nec mundi creatio tenenda erit, cum vulgato vulgi principio *ex nihilo nihil fit*, videatur repugnare, nec Sanctissima Trinitas confitenda, eo quod huic axiomati: *quae sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*, minime cohaerere appareat. Quae tamen utraque una nobiscum perfidi sacramento mastyges confitentur. Egregie Sanctus Augustinus²⁶⁸ ait: *in ipsum Christum non crederemus, si fides christiana cachinnum metueret paganorum*. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur, investigare non posse. Non dicit Ecclesia cum Israele, nunquid poterit Deus parare mensam in deserto? neque cum capharnaita anceps est: quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? sed sedens secus pedes Domini audit verbum illius.

Communionem laicis sub utraque specie nec Christus Dominus praecipit, nec esse necessarium, sacramenti ratio ostendit. Non praecipisse Christum vel ex eo perspicuum est, quod unam summentibus speciem eundem effectum promittit, quem summentibus utramque dicens: *si quis* (Johann. 6 v52.) *manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum. Et panis, quem ego dabo caro mea est pro mundi vita*. Praeterea discipulorum ad Emmaus euntium ac una tantum specie rectorum (Luca 24 v30.) *aperti sunt oculi, et cognoverunt eum*. Quos sacramentum mystici panis accepisse Sanctus Augustinus

268 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

locuples testis est (De consensu Evang. L. 3. c. 25.)²⁶⁹ de primis fidelibus acta apostolorum narrant (Act. 2 v42.) *quod erant perseverantes in doctrina apostolorum et communicatione fractionis panis*. Qui sicut praecepta Christi implevisse censendi sunt, ita calicem quoque bibisse non referuntur: et vero cum plerique in votis essent Nazaraei, eoque nomine a vino summa religione abstinerent, non est improbable ideo Sanctum Lucam solius fractionis fecisse mentionem. Porro praeceptum Domini est fidelibus adultis ad salutem necessarium, ut communicent Corpori et Sanguini ejus, quod profecto impleat etiam unicam speciem accipiens in

[fol. 52.]

hac enim verum est sacramentum mortem Christi significans et animam spiritualiter reficiens Christoque capiti uniens. Divus Paulus enim ait: (1Cor. 10 v13.) unus enim panis unum corpus multi sumus, omnes qui de pane participamus. Denique nullum est Christi praeceptum de summenda utraque specie, aperte colligitur ex eo, quod Ecclesia Jesu Christi sponsa et praeceptorum conscia tale praeceptum nunquam agnoverit. Probat vetus disciplina orientalis et occidentalis, juxta quam infantes post baptismum Eucharistia reficiebantur. Vetera graecorum Euchologia habent, ut pueri, qui nondum noverunt comedere, *communicentur cum digito intincto in Sanguine Domini*, adeoque in una specie; et Eusebius²⁷⁰ de Serapione narrat (Hist. Eccl. L. 6. c. 44.)²⁷¹ quod ad illum sacerdos consecrati panis particulam miserit ministerio pueri, simulque imposuerit puero, ut panem sanctum prius aqua madefaceret, quam ori aegrotantis serapionis admooveret.

Ad extremum graeci per totam Quadragesimam exceptis diebus Dominicis, Sabbathis et festo Annunciationis ritu antiquo celebrant missam praesantificatorum (Conc. Laodic. c. 49.)²⁷² Latini vero in sola die Parasceves, in qua graeci sub sola specie panis ante sanctificati fideles communicare consueverunt. Presbyteri in communicandis proinde fidelibus Christi sequantur ad amussim ritualia unitarium Ecclesiarum graeci ritus approbata et paulo circa participatione Corporis et Sanguinis Domini ea persuadeant, quae ab utriusque ritus Ecclesiae latinae et graecae fide unica non discrepent. Doceant Christum praecipisse Apostolis et eorum successoribus, ut panem et vinum consecrent, deinde consecrata summant. Apostolis, quidem non conficientibus, sed tantum participantibus absolute dictum est *bibite ex eo omnes*, quia voluit illos nomine totius Ecclesiae possessionem tanti mysterii adire, eorum successoribus non est dictum absolute bibite, ut postea usus et sensus Ecclesiae explicuit. Doceant voluisse Christum omnes

269 PL 34, 1203-1216.

270 Cezáreai Euszébiosz, püspök, történetíró

271 *Euszébiosz egyházfőrténete*, (ford. Baán István), Budapest 1983, 294-295.

272 A laodiceai zsinat 364-ben.

[fol. 53.]

qui salvari velint, summere Corpus et Sanguinem suum, res tamen esse praeceptam Corporis nimirum et sanguinis participium, non autem modum rei sub utraque specie totus Christus sub utraque divisim specie continetur (Matth. 5 v6.) In spiritualibus idum est cibus et potus, idem editur, bibitur, imo in naturalibus, ut patet in lacte, idem simul et cibatur et potatur, hic repraesentat unica species totum convivium per effectum, qui est gratia, et per rem contentam, quae est Christus, convivium et conviva noster. Doceant laicos eo, quod priventur altera specie sacramenti, non privari haereditate sua a Christo relictā; haereditas enim nostra est vita aeterna, Corpus et Sanguis est pignus illius. Docent effectus hujus sanctissimi sacramenti saluberrimos esse. Sacramentum hoc cibus est anima dicente Christo: (Joann. 6.) *Caro mea vere est cibus*, sicut cibus mortuus vitam non confert, sed viventem nutrit, ita homo vivus sit oportet absque reatu culpae mortalis, ut cum fructu ad hanc divinam mensam accedat. Panis iste non tantum cibus est vivorum, sed etiam parracea infirmorum. Sanctus Ambrosius²⁷³ ait (L. 5. de Sacr. c. 4.) iste panis quotidianus summitur in remedium quotidianae infirmitatis. Doceant fideles ad sacram synaxim venientes jejuniō naturali, nihil videlicet eo die cibi aut potus summentes debere dispositos esse, totumque corpus et animam ad modestiam et honestatem habere dispositum. Doceant Eucharistiam fidelibus adultis ex praecepto divino necessariam (Joann. 6.) Et quidem obligat hoc praeceptum periculose agrotos, ut sacro viatico muniantur. Sic habet I. Concilii Nicaeni²⁷⁴ canon (Can. 16.)²⁷⁵ ut *si quis eggredditur e corpore ultimo et necessario viatico non privetur*. 2do ligat ad saepius in vita participandum cum sit animae cibus ex institutione Christi. 3tio obligantur fideles ex praecepto Ecclesiae (Trid. sess. 13. can. 9.)²⁷⁶ singulis annis in Paschate Corpus Domini nostri manducare.

[fol. 54.]

Paragraphus unicus
De S. Liturgia

Nunc de eo, quod in latina Ecclesia Sacrificium, Missam, graeca vero Sacram Liturgiam appellat devolvitur. Liturgia quatenus in praesenti proprie accipitur, est: oblatio externa soli Deo facta, qua in recognitionem supremi Domini a legitimo ministro res aliqua sensibilis, et permanens ritu mystico consecratur, et mutatur. Sacrificii Deo offerendi, sive lex, sive consuetudo tam est antiqua, quam mundo ipse Adamus et Eva quanquam brevissimo

273 Szent Ambrus (334/39-397), püspök, egyházatya.

274 Az első egyetemes zsinat Niceában 325-ben.

275 Valójában a 13. kánonról van szó.

276 Sessio XIII. Canones de sacrosancto eucharistiae sacramento, can. 9. COD 698.

innocentiae statu sacrificium externum et corporale Deo obtigisse leguntur. Confidenter tamen asserimus hostias offerendas, si diuturnius in haec beata conditione perseverassent: vera enim religio, quae in Paradiso florisset, sine sacrificio esse non posset. Postquam primus homo rebellione sua totum genus corrumpit, crevit sacrificorum necessitas, quo enim gratiae antecederet agi debuissent, deinde peccata oportuit expiari. Quam antiquus sit in sacrificio Dei cultus duo illi fratres, ait Augustinus²⁷⁷ (L. 10. de Civit. Dei. c. 4.)²⁷⁸ Cain et Abel Abel satis iudicari: quorum maioris Deus reprobavit sacrificium, minoris aspexit (Gen. 4 v3.) Constat itaque Abel ad Moysen supremo numini sacrificia ritu dedicata exstitisse. Legem scriptam Liber Levitici sacrificiis abundasse prodidit manifeste, ubi Aaron, summus pontifex ejus filii consecrarunt. Sacrificia legis scripta alia erant, cruenta, quae fiebant sanguinis effusione, et pecorum mactatione. Trifariam divisa holocausta ad reverentiam Dei, quando victima tota combusta in cineres redigebatur (Lev. 1. v2.) hostiae pacificae ad bonorum consecutionem directa, quando victimae ex parte tantum igni absumebantur (Lev. 3. v1.) Denique hostiae pro peccato (Lev. 7. v7.) Alia erant incruenta 1mo ex simila de frumento purissimo (Lev. 2. v1.) 2do ex aromatum crematione (Exod. 30. v1.) 3tio vini bibatione (Lev. 7. v29.) haec omnia Veteris Testamenti sacrificia respiciebant sacrificium Novi

[fol. 55.]

Testamenti semel a Christo in ara crucis oblatum dicente Sancto Paul (Rom. 10. v4.) Christus enim finis legis ad justitiam omni credenti, iste est enim ille agnus, qui (Apoc. 13. v8.) occisus est ab origine mundi. Profecto non habet fides christiana, sed affirmanter sine dubitatione respondet Christum in cruce magnum illud Patris sacrificium, sed cruentum obtulisse, quo figurae adimpletae, ita Dei mitigata, salus hominum procurata, mors mortua, et caelum reseratum est. Divinissam Eucharistiam, in qua magnus ille sacerdos sacerdotum manibus quotidie in Ecclesia catholica offertur Deo Patri incruentum, et proprie nuncupatum Novi Testamenti sacrificium esse, sicuti Presbyteros credere, ita ab iis Ruthenos fideles doceri oportet. De hoc incruento sacrificio psallit David (Ps. 190. v5.) Juravit Dominus, paenitebit eum, tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Melchisedech sane sacerdos altissimi (Gen. 14. v18.) Profectus panem et vinum; incruentum sacrificium quod jam olim propheta Malachias (Malach. 1. v11.) praenunciavit: jam enim in loco omni sacrificatur et offertur nomini Domini oblatio munda. Hoc actio Domini in ultima caena, Benedictio videlicet, gratiarum actio, fractio, et partium non realis, mystica tamen divisio, separatio corporis a sanguine, et participatio hostiae, et mandatum divinum hoc facite in meam commemorationem

277 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

278 PL 41,281.

significat. o tempore Christus Eucharistiam constituit, quo sublato veteri novum testamentum condebat, porro novum non secus ac vetus ut docet Apostolus (Hebr. 9. v18.) sanguine et sacrificio dedicari oportuit hoc innum verba Sancti Lucae de Pauli et Barnaba ordinatione

[fol. 56.]

(act. 13. v2.) *ministrantibus illis Domino*. Nunquam enim Sanctus Lucas graeco verbo liturgeo (quo hic usus est) usus deprehenditur nisi ad sacrificium significandum, hoc innuit Apostoli comparatio mensa Domini cum mensis Iudeorum et gentilium, in quibus videlicet victimae mactabantur. Hoc denique ostendit, et docet, conotans, perpetua, nunquam ab Apostolicis temporibus interrupta omnium per totum orbem Ecclesiarum conspiratio, graecorum et orientalium, quatuor Patriarchalium sedium Sancti Jacobi, Sancti Basilii,²⁷⁹ Sancti Chrysostomi.²⁸⁰ Schismaticorum, Nestorianorum, Jacobitarum, Armenorum, omnium denique latinorum liturgia Concilii I nicaeni²⁸¹ Magni, et Sancti canon 18 ephesini²⁸² primi explicatio anathematis 2di et reliquorum deinceps omnia una vox, et una sententia. Materia hujus Sancte Liturgiae ejusdemque forma est, eadem, qua sacramenti Eucharistiae, non enim aliud offertur Deo in altari nisi hoc ipsum, quod sacramentum constituit, essentia tanti sacrificii est in consecratione presbyteri, qua vi verborum panis et vinum convertuntur in corpus et sanguinem Domini, qui hoc ipso Christus Dominus quasi occiditur in altari, non uidem reipsa, quia Christus jam non moritur (Rom. 6. v9.). Sed morali modo, et sacramentaliter, dum vi verborum serosin ponitur in altari ejus corpus sub speciebus panis, sanguis sub specie vini in eo statu in quo nullam operationem vitae naturaliter possum exercere, hanc occisionem dicimus mysticam et incruentam. Sumptio autem corporis et sanguinis domini facit ad integritatem Liturgiae, unde presbyteri sub praecepto Domini summere debent, dum Liturgiam celebrant, si vero contingat consecrantem presbyterum summere non posse debet illi alius surrogari, qui summat. Accept-

[fol. 57.]

tissimam esse Deo Patri sacram liturgiam nonnisi amens negaverit; quod enim oratio quaevis rite facta sit impetrativa, efficacior certe eri aliis piis operibus conjuncta: at nullum opus potest esse Deo gratius, quam quo ipsi filius Dei unigenitus immolatur: ait Sanctus Chrysostomus²⁸³ (Hom. 73 in Johann.).²⁸⁴ Pro infirmis et terrae et maris et universi orbis sacrificamus,

279 Nagy Szent Bazil (329–379) püspök, egyházatya.

280 Aranyzájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

281 Az első egyetemes zsinat Niceában 325-ben.

282 A harmadik egyetemes zsinat Efezusban 431-ben.

283 Aranyzájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

284 PG 59,23-481.

nempe ut illis sanitatem impetremus. Fidei dogma est Sacram Liturgiam utiliter fieri in refrigerium defunctorum fidelium, hic Judas jubet fieri Sacrificia pro defunctis (2Macchab. 12,43). Priscum hunc totius Ecclesiae morem ita allegat S. Chrysostomus (Hom. 69 ad populum antioch.).²⁸⁵ Non temere haec ab Apostolis sancita sunt, ut in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio. Damnabilis error est quorundam Graecolorum, qui arbitrantur Liturgias, atque pias preces utiliter fieri pro animabus justo Dei judicio damnatis. Insaniam hanc sancta Dei Ecclesia duplici ex capite reprobat. Si enim damnatis Liturgiae et preces prodesse possent, prdesent ad remissionem peccatorum, aut ad relaxationem poenarum, quibus in inferno flagellantur, quorum utrumque alienum est a fide: nam in damnatis extra viam constitutis paenitentia locum non habet, quae fieri debebat in hac vita, et sine qua remissio non fit: paenae autem ex justissimo Dei decreto aeternae sunt, ut habetur apud Matth. (Matth. 25,41). Profecto infelices illae animae ex averni abyssu revocare gradum nullo possunt opere nullo labore. Nemo itaque seducatur presbyterorum quisquam haeretico echologio quorundam schismaticorum greaculorum, ubi oratio fit pro damnatis, aut fabula erepti ex inferno Trajani praecibus Gregorii Magni,²⁸⁶ quam finxit quidam Pseudo Joannes Damascenus, sed orthodoxum sensum tum orientalis, tum occidentalis Ecclesiae sequantur, quae cum vero Sancto Joanne Damasceno²⁸⁷ (L. 2. de fide orthodox. c. 4.)²⁸⁸ de Ecclesia optime me-

[fol. 58.]

-rito credit. hoc esse hominibus mortem, quod angelis lapsum. Post lapsum angelis praeclusae jam est omnis respiscendi facultas, quemadmodum et hominibus postquam ex hac vita migrarunt.

Liturgia Sacra non est oratio privata, sed solemnitas et publica totam spectans ecclesiam, debent porro fideles tanquam Ecclesiae membra Ecclesiae publice oranti conjungi ad exemplum primorum fidelium (Act. 2,42) omnes et singuli ex precepto Ecclesiae obligantur interesse liturgiae diebus Dominicis et festivis. Hinc quanquam presbyteri eo die, quo sacrificaturi sunt matutinum, vulgo utrinam Liturgiae praemittere sub gravis peccati reatu omnino debent, idque publice diluculo in Ecclesia populo confluente persolvi soleat, diligenter admineant populum, pie quidem facturum, si matutinum psallere velit, eo tamen obligationem Liturgiae interessendi nequaquam extingui. Acurate exileant presbyteri,

285 PG 49,33-222.

286 Nagy Szent Gergely pápa (590-604).

287 Damaszkuszi Szent János (650 körül - 750 körül), egyháztanító.

288 PG 94,789-1227.

quae Innocentius IV²⁸⁹ (ad Episc. Tusc. sedis apost. leg. in Cypro)²⁹⁰ super ritibus graecorum consultus praescrpsit, videlicet: in celebratione solemnum missarum horam nonam non transgrediantur. Sacerdotes dicant horas canonica modo suo, sed liturgiam celebrare non praesumant, priusquam matutinum officium compleverint, unusquisque in argentes, vel aures solum calice sacrificet, haben scorporale de lino candidum, et nitidum, et altare mundis vestibibus coopertum, mulieres autem ad altare servire non permittantur, sed repellantur. Sanctissimi Domini Nostri Clementis VIII²⁹¹ apostolica dispositio districtim mandat, et praecipit, ut presbyteri sanctissimum Eucharistiae sacramentum, quod pro infirmis asservatur, singulis octo aut saltem quindecim diebus renovent, neque sub quocunque praetextu per annum conservetur. Tollatur abusus tendendi, vel etiam sacro oleo miscendi, aut coquendi vel

[fol. 59.]

quocunque modo sricandi species sacramenti, in feria quinta caenae Domini, aut alias quandocunque. Qui altaria portatilia ab episcopo latino consecrata, tolerantur eorum troni ab episcopo rituali accepti. Presbyter conjugatus ante sacram Liturgiam per hebdomadam aut saltem per triduum abstineat ab uxore. Videant ad extremum presbyteri rutheni, et valachi, qui ad peragendam tam sublimem, tantisque mysteriis refertam Liturgiam peculiari dei ordinatione assumpti sunt, quem curam, et sollicitudinem adhibere debeant, ut quanta maxime fieri potest interiori cordis munditie, puritate, atque exterioris devotionis, et pietatis specie peragatur. Nam qui cruenta conscientia ad divinam accedunt Liturgiam comedunt sine timore et reverentia carnes agni, qui praesidet in caelo, sicut carnes, quae venduntur in foro, iudicium profecto aeternae damnationis sibi manducantes et bibentes, eo quod non dijudicent Corpus Domini.

Caput quintum De Poenitentia

Ingressis per Lavacrum regenerationis christiana militiae araneam frequenter evenit, ut ab hostibus, mundo, carne, et Diabolo circumventi grvaviter vulneremur, et vulnerati corruamus; et quam adepti sumus vitam spiritualem per peccatum amittamus. Sed ne sic quidem oblitus

289 IV. Ince pápa (1243-1254).

290 Innocentii IV papae Epistola ad Ottonem Tusculanum de controversi orta inter archiepiscopum Nichosiensem latinum ex una parte et episcopos graecos in Cypro ex altera, in Acta Conciliorum Et Epistolae Decretales, Ac Constitutiones Summorum Pontificum, Jean Hardouin, Philippe Labbé, Gabriel Cossart Parisiis ex Typographia regia, 1714-1715, tom. VII, 363-367.

291 VIII. Kelemen pápa (1592-1605).

est misericordiae suae Pater ille misericordiarum, et totius consolationis, allevat enim omnes, qui corruunt, et erigit omnes elisos. Quod haec ejus verba testantur: (Isa. 49. v15) nuncquid oblivisci potest mulier filium suum, ut non miserentur filio uteri sui? etsi illa oblita fuerit, ego non obliviscar tui: et alibi in sacris litteris protestatur, non velle se mortem, sed conversionem peccatoris. Hun cin finem Benignissimi Patris Unigenitus instituit sponsae suae Ecclesiae Poenitentiae salutaris remedium. Ecquis vero est adeo vitae integer, scelerisque purus, qui laborioso Poenitentiae Baptismo saepius in hac vita non egeat. Poenitentia por-

[fol. 60.]

ro est, quasi poenae tenentia, ut ait Dominus Augustinus²⁹² (L. de ver. et falsa poenitent.)²⁹³ et sumitur pro intimo animi dolore, propter scelus perpetratum solius Dei causa concepto. Poenitentiam homini lapso necessariam esse in confesso est: Sanctus Petrus Apostolus monet (Act. 2 v38) Poenitentiam agite, et baptisetur unusquisque vestrum. imo ipse Dominus (Matth. 4. v17.) coepit Jesus praedicare, et dicere: poenitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum. Et apud Lucam legimus (Luc 13 v5) si poenitentiam non egeritis, omnes simul peribitis. Deinde sic se habet poenitentia ad reconciliationem cum Deo, sicut medicina ad morbum corporalem, ut ipse Dominus ait (Matt. 9 v12) non est opus valentibus, sed male habentibus. Sed ad propulsandum morbum necessaria est medicina, necessaria itaque erit etiam Poenitentia ad salutem animae, quae peccavit. Hoc sane sentiendum est de Poenitentia, quod de Cordis Conversione, nam vera poenitentia est ipsa Cordis ad Deum Conversio, quae conversio omnino ad salutem necessaria est, non enim fieri potest, hominem in creatura defixum, et a Deo aversum salvari, atque aliquid inquinatum introire in regnum caelorum; proinde aut poenitendum est, aut aeternum pereundum. Poenitentia Novi Testamenti Sacramentum est, clamant sacrae paginae, apud Joannem (Joann. 20. v21.) *Christus dicit: sicut misit me Pater, et ego mitto vos, haec cum dixisset, insufflavit, et dixit eis, accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt* etc. Haec est indubitata orbis christiani fides, quam oriens etiam Schismate ab Ecclesia separatus in praesentem diem illibate conservavit; Quidquid Lutheri, et Calvinii nupera phantasmata adversantur. Hoc itaque loco Poenitentia est Sacramentum in quo peccator dolorose, et cum proposito non peccandi de caetero rite legitimo sacerdote confessus virtute clavium absolvitur. Hoc Sacramentum recepto a Sanctissimis Patribus nomine dicitur secunda post naufragium tabula;

[fol. 61.]

292 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

293 PL 40,1113-1130.

unde fit, quod ad isthoc Sacramentum non pertineat primi naufragii procella, peccatum videlicet originale. Itaque materia ejus est attuale, seu mortale seu veniale peccatum ab homine baptisato commissum: Ecclesia enim in illum exercet judicium (Trid. Sess. 14. c. 2.)²⁹⁴ qui Ecclesiam per Baptismi januam ingressus est. Materia hujus est, Contritio, Confessio, et Satisfactio (Trid. Sess. 14. c. 3.)²⁹⁵ ex qua nempe Sacramentum constituitur, quae quatenus in poenitente ad integritatem Sacramenti, et ad plenam et perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, poenitentiae partes dicuntur. Forma autem sunt verba absolutionis (Flor. in Decret. unionis²⁹⁶ et Trid. Sess. 14 c. 3.²⁹⁷) quibus Presbyter vice Dei peccata confitentis dimittit.

Contritio, quam requiri diximus, vox est a rebus corporeis ad spiritualem effectum significandum approbatione Ecclesiae translata: sicut enim corpus conteri dicitur, quod in partes minutas potentiore virtute disrumpitur, sic quando fracta peccati duritie anima ad amorem justitiae flectitur, conteri dicitur. Est juxta Tridentinum (Sess. 14. 4.)²⁹⁸ animi dolor, ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de caetero. Haec contritio debet esse primo interior, est enim animi dolor; manare proinde debet ex interno cordis affectu, et animae afflictione. Secundo supernaturalis ex impulsu nimirum Spiritus Sancti et non motivo tantum naturali excitata. Tertio summa esse debet, ita ut nihil, quod infra Deum sit, ejusdem pretii sit apud animam poenitentem cum summo Deo: peccatum enim, quod a fine ultimo avertit, super omnia, quae infra illum finem qui Deus est, existunt, displicere debet. Quarto debet esse universalis, ita, ut ad omnia mortalia crimina poenitentis se extendat. Contritio alia est perfecta, alia imperfecta. Illa est juxta Tridentinum Dolor de peccato commisso ex amore Dei super omnia conceptus, cum proposito non peccandi amplius. Haec, quae attritio dici solet, est dolor et detestatio peccati ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennae, et inferni poenarum metu conceptus pariter cum

[fol. 62.]

294 Sessio XIV. Doctrina de sanctissimis poenitentiae et extremae unctionis sacramentis, cap. 2. De differentia sacramenti poenitentiae et baptismi. COD 704.

295 Sessio XIV. Doctrina de sanctissimis poenitentiae et extremae unctionis sacramentis, cap. 3. De partibus et fructu huius sacramenti COD 704-705.

296 Sessio VI. Definitio sanctae oecuminae synodi Florentinae, Laetentur caeli..., COD 523-528.

297 Sessio XIV. Doctrina de sanctissimis poenitentiae et extremae unctionis sacramentis, cap. 3. De partibus et fructu huius sacramenti COD 704-705.

298 Sessio XIV. Doctrina de sanctissimis poenitentiae et extremae unctionis sacramentis, cap. 4. De contritione COD 705.

proposito non peccandi amplius, hanc fuisse de contritione sententiam Graecorum aequae ac Latinorum nimis, quam evidens ex Nicephoro Paschasio, Theophanis Philadelphiae Metropolitanis discipulo (in Enchi. de Sacr. poenitentiae) et Gregorio Protosincello (in Synop. Sacr.). Illa contritio, quae ut Tridentinum definit (Sess. 6. Can. 8.)²⁹⁹ paratur per discussionem, collectionem, et detestationem peccatorum, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animae suae ponderando peccatorum suorum gravitatem, multitudinem, foeditatem, amissionem aeternae beatitudinis, et damnationis incursum cum proposito melioris vitae, illa inquam contritio est verus, et utilis dolor et praeparat ad gratiam. Quae omnia frequenter populo proponant, ut accedentes ad salutare hoc Poenitentiae tribunal verum dolorem eliciant, ne huius defectu peccatis amplius intricentur. Altera pars poenitentiae est Confessio peccatorum, quae ex institutione Christi requiritur, et quam ipsa potestas clavium significat, quam Apostolis contulit dicendo: *quorum remiseritis peccata, remittentur eis, quorum retinueritis, retenta sunt*; Ecquidem in Vetere Testamento, quando a peccatis absolvendi ministerium nulli homini creditum a Deo fuerat, satis erat peccatoribus ad invisibile Dei tribunal se sistere, eidemque conscientiae ulcera intimosque recessus confessione secreta propalare cum Davide (Ps. 31. v. 5.) sed postquam iudicii auctoritas Apostolis, eorumque Successoribus data est, confessionem, non jam Deo soli, sed et homini ad id Deputato fieri oportebat. Confessio proinde peccatorum recitativa praecedat oportet: ubi enim iudicium intercedit, causam cognosci necessarium est; constat enim, ut Tridentinum loquitur (Sess. 14. Can. 5.)³⁰⁰ Sacerdotes iudicium incognita causa exercere non potuisse, neque aequitatem quidem illos in poenis injungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, et non potius in specie sua ipsi peccata declarassent. Sic sensit suis ab incunabulis semper tota Ecclesia cum Sancto Chrysostomo³⁰¹ (hom. 9 in Epist. ad haebreos)³⁰² dicente cujusmodi est medicamentum poenitentiae, et quomodo conficitur? primum ex suorum peccatorum condemnatione, et

[fol. 63.]

confessione: secundo ex multa humilitate; est enim veluti quaedam catena aurea, etsi initium accepit, sequuntur omnia: nam si peccatum fueris confessus, ut oportet confiteri, humilis est anima, sin autem dicit (poenitens) sum peccator, ea autem per species non cogitat, ac subputat, et non dicit: hoc aut illud peccatum admisi, nunquam cessabit, semper quidem confitens, curam autem nullam gerens correctionis. Doceant Presbyteri subditum sibi Dominicum Gregem (Catech. Conc. Trid. p. 2. de poeniten.)

299 Sessio VI. Decretum de iustificatione, Canones de iustificatione, can. 8. COD 679.

300 Sessio XIV. Canones de sanctissimo poenitentiae sacramento, can. 5. COD 712.

301 Aranyzáj Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

302 PG 63,9-256.

quod in confessione summa illa, et diligentia adhibenda sit, quam in rebus gravissimus ponere solemus, omneque studium ita eo conferendum, ut sanentur animae vulnera, et peccati radices evellantur. Neque vero solum peccata gravia explicare oportebat, verum etiam illa, quae unumquodque peccatum circumstant, et gravitatem valde augent. Tertia pars est satisfactio: fidei Dogma est hominem statim atque Deo reconciliatur, et a peccato mortali absolvitur liberari a reatu poenae aeternae, qui cum justificatione, et amicitia Dei per poenitentiam obtenta consistere non potest, sed de poena temporali, sive praesentis, sive futurae vitae hoc idem affirmari non potest, quam etsi a Deo remitti posse non negamus, revera tamen secundum leges hujus Poenitentiae non condonari, et Sacrae Paginae, et Traditio perpetua convincit. Sic Adamum poenitentem *Deus eduxit a delicto suo* (Sapient. 10. v2.) et in statum justitiae, et amicitiae restituit, idemque de Eva Matre nostra dicendum; poenae tamen temporales nequaquam sunt eis condonatae, ut dicitur in Genesi (Gen. 3) Davidi adulterii, et homicidii crimen condonavit, poenam tamen temporalem extincto filio, qui natus est (2Reg 12. 13.) inflixit. vide Decretum Concilii Tridentini (Trid. Sess. 6. Can. 38.)³⁰³ hac super re. Satisfactio proinde poenitentibus utilis est, et necessaria. Dum satisfaciendo ait laudatum Concilium (Sess. 14. Can. 8.)³⁰⁴ patimur pro peccatis Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo onis nostra sufficientia est, conformes efficimur, certissimam quoque inde arrham habentes, quod si compatimur, et conglorificabimur, neque vero ita est nostra

[fol. 64.]

satisfactio, haec ut non sit per Jesum Christum, nam qui ex nobis tanquam ex nobis nihil possumus, eo cooperante, qui nos confortat omnia possumus. Ita non habet homo, unde gloriatur, sed omnis gloria nostra in Christo est, in quo vivimus, in quo meremur, in quo satisfacimus facientes fructus dignos poenitentiae, qui ex illo vim habent, et feruntur ab illo aeterno Patri, et per illum acceptantur a Patre. Quae si fecerimus poenitendo, implebitur per Jeremiam facta Dei promissio (Jerem. 18. v8.) *si poenitentiam egerit gens illa, a malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam et ego poenitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei.* Multum proinde per omnem modum utilitas manat ex satisfactione consistente in iis operibus, vel a Sacerdote poenitenti injunctis, vel voluntarie susceptis, vel a Deo inflictis, patienter toleratis: placatur enim ira Dei, et imminetia flagella

303 A hatodik ülésszak kánonjai között nincsen 38-as számú. Kétség kívül a megigazulásról szóló határozatra, illetve a kapcsolódó kánonokra utal. COD 671-681.

304 A 8. kánon helyett inkább a 8. fejezet tűnik helyesnek: Sessio XIV. Doctrina de sanctissimis poenitentia et extremae unctionis sacramentis, cap. VIII. De satisfactionis necessitate et fructu, COD 708-709.

avertuntur, homo a peccati consuetudine poenitentiae labore corrigitur, cautior constituitur, peccatorum reliquiae sanantur, contrariis actibus vitiosus habitus tollitur, imago Christi per peccatum deleta reformatur, fidelibus exemplum sanctimoniae praebetur, et scandalum reparatur.

In imponendis satisfactionibus Presbyteri multum sint circumspecti. primitivae Ecclesiae hac in re severissima fuerat disciplina. Sanctus Paulus (1Cor. 5. v1.) ob horrendam fornicationem Corinthium illum Sathanae tradidit in interitum carnis. Cujus zelum ut passim Ecclesiastica historia testatur aequis passibus secuti sunt Ecclesiarum Antistites. Orto Novatianorum Schismate saeculo tertio potestatem remittendi peccata sacerdotibus a Christo collatam blaspheme negantium, tunc primum satisfactionis publicae peragendae diuturnum sane tempus, in quatuor nempe stationes, flentium, audientium, substratorum, et consistentium, mira severitate distributum fuerat. Sublata dein per Orientem sub Nectario Patriarcha publica satisfactione poenitentium, nihil de ejusdem secreto agenda austeritate temporibus illis extitit imminutum, ut indicant Canones. Sancti Gregorii Thaumaturgi,³⁰⁵ et Sancti Basilii³⁰⁶ rigide profecto poenitentes excepit

[fol. 65.]

pro merito florentissimus ille Ecclesiarum testis sic enim clamat Sanctus Cyprianus³⁰⁷ (Tract. de Lapsis)³⁰⁸ *quam magna deliquimus, tam granditer defleamus, alto vulnere diligens et longa medicina non desit, poenitentia crimine minor non sit.* Quanquam exterior disciplina Ecclesiae mutata jam sit tam orientalis, quam et occidentalis, idem tamen viget adhuc Spiritus Ecclesiae, quae quantum fieri potest pro gravitate criminum satisfactionem exposcit. Probe sciant Rutheni Presbyteri, quod satisfactio vi nominis sui sit rei debitae integra solutio, in poenitentia item est voluntaria perpessio poenae a Sacerdote impositae ad compensandum injuriam Deo illatam per peccatum. Porro levibus poenitentiae operibus ab ignavis, et ignaris Sacerdotibus praescriptis intelligit gemebunda mater Ecclesia, contractum apud Deum debitum non solvi, nec irrogatam ejus Majestati injuriam resarciri. Debent porro Presbyteri in satisfactionibus imponendis gravitatem scelerum extendere, cum prudentia discretionem et modo pro poenitentis contritione, qualitate, statu hac dispensatione uti. Unde fluit eos peritos esse debere, et Canonum, et Consuetudinum Ecclesiasticarum. Synodus Orientalis sub Patriarcha Luca³⁰⁹ Congregata apposite loquitur: Antistitibus licet canonicas poenas augere vel minuire, araneorum autem filis ligare, quae debent rudentibus

305 Thaumaturgosz Szent Gergely (213. k. - 270. k.) püspök.

306 Nagy Szent Bazil (329–379) püspök, egyházatya.

307 Kárhágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

308 PL 4,463-494.

309 Lukács konstantinápolyi pátriárka (1156-1169).

alligare non est concessum. Imponant autem opera pia, et ea quidem, non ad lucrum Presbyterorum, sed ad emendationem peccatorum, talia sunt jejunia, castigationes corporis, preces approbatae, sacrae confessiones etc.

Confessionis, qua peccata Sacerdoti poenitens pandit, integritas non tantum Ecclesiastici, sed et juris Divini est, debetque omnia mortalia crimina ordine recensere. Ad quam integritatem juxta Tridentinum (Sess. 14. C. 5.)³¹⁰ requiritur, ut poenitens omnia mortalia etiam cogitatione admissa, quae post diligentem conscientiae discussionem memoriae occurrunt, explicet, adeo, ut si vel unicum tantum delibe-

[fol. 66.]

rato animi consensu reticeat, confessio nulla sit, et denuo iteranda. Quod si post examen diligens aliquod mortale memoriam effugiat, tunc nihilominus virtute Sacramenti hoc quoque remittitur, cum onere tamen idem iterum confitendi, si postea occurrerit. Requiritur item, ut numerum peccatorum suorum exprimat, quantum a poenitente fieri potest, requiritur praeterea, ut circumstantias peccati speciem mutantes poenitens declaret, quae novam aliquam deformitatem in actum peccati inducunt, sive, quae specialem oppositionem habent cum aliis praeceptis, sic, qui furatus est, furtum confiteatur; quod si vero res, quam furto abstulit, sacra sit, exprimat rem, quam sustulit sacram fuisse, qui fornicatus est in loco sacro, non tantum fateatur fornicationem, sed addat, fornicationem, quam perpetravit, in loco sacram factam esse. Ne autem fideles poenitentes in perplexitates adducantur, nescientes, quae sint illae circumstantiae, aut quomodo explicandae, sufficit, ut poenitens nihil reticere velit eorum, quae deberent in confessione declarari, paratique sint ad interrogata respondere Presbytero, cujus est circumstantias illas cognoscere. Forma Sacramenti Poenitentiae sunt verba, quibus actus judicialis Sacerdotis exprimitur: sub incursu gravissimae poenae observent Presbyteri Uniti mandatum Sanctissimi Domini Nostri Clementis VIII,³¹¹ qui mandat, et praecipit, ut Sacerdotes Graeci ritus Unitorum in absolutione poenitentium utantur forma absolutionis in Concilio Generali praescripta, nimirum, *ego te absolvo a peccatis tuis*, et postea, si voluerint, dicant Orationem illam deprecativam, quam pro forma absolutionis Graeci in suis Eucologiis super poenitentes persolvere debebant.

Advertant Presbyteri non eo ipso, quod aliquis Presbyter ordinatus sit, habeat absolvendi facultatem, et potestatem, nam praeter potestatem, quam in ordinatione acquirit ad celebrandam Liturgiam, omnino necessaria

[fol. 67.]

310 Sessio XIV. Canones de sanctissimo poenitentiae sacramento, can. 5. COD 712.

311 VIII. Kelemen pápa (1592-1605).

est potestas jurisdictionis, quam secundam Tridentinum (Sess. 14. C. 7.)³¹² omnes indifferenter non habent Sacerdotes; habent autem hanc jurisdictionem omnes, qui illam nostro ex consensu ab Episcopo rituali Vicario Apostolico Munkacsiensi consequuntur. tales sunt ii omnes, qui in hac nostra Dioecesi Agriensi nostro ex indultu animarum curam gerunt, aut ad id muneris specialiter riteque deputantur. Presbyteri Rutheni, qui jurisdictionem Ruthenos absolvendi consecuti sunt, possunt absolvere etiam Latinos Catholicos, sed in casi necessitatis utentes semper forma: *ego te absolvo a peccatis tuis*. Ad Christiani populi Disciplinam magnopere pertinere Sanctissimis Ecclesiae Patribus visum est, ut atrociora, et graviora quaedam crimina, non a quibusvis, sed a summis tantum Sacerdotibus absolverentur. Hinc non praesumant illi Presbyteri, qui alias jurisdictionem habent ab iis peccatis absolvere, quae aut Romanum Pontificem per totum mundum sibi, aut nos Dioecesanum, et Episcopum in hac alma Dioecesi nobis reservasse cognoverint, praeterquam in articulo mortis, ad quem forte poenitens pervenerit. Denique, ut Presbyter Sacramentum Poenitentiae debite administret, tria haec habeat, oportet. Probus sit, et vitae integer, sancta enim non sunt, nisi sancte tractanda, neque hoc Sacramentum administrari posse in statu peccati mortalis, sine novo gravi peccato (Cplo. illud distinc. 95.) aequum est, ut priusquam sacro huic operi se accingat, ad Deum convertatur, et Numen suppliciter invocet. Doctrinam sufficientem habeat, est enim et iudex, et medicus animarum, quae nunquam sine sufficienti scientia rite exequetur. Prudens autem cumprimis sit, haec prudentia consistit in interrogando Poenitente, quem aut ignorare, aut oblivisci, aut pudeferi cognoscit, in erudiendo poenitente, quem mysteria fidei experitur non nosse: in consiliis, remediisque convenientibus, suggerendis etc. amplectantur monitum salutare. Sancti Caroli Bor-

[fol. 68.]

romaei³¹³ (p. 4o de sacr. poenitentiae)³¹⁴ si poenitens nullam contritionem ostendat, eum Sacerdos minime absolvat: sed tamen salutaribus consiliis, et bona opera praescribendo juvet. Neganda, aut differenda est absolutio iis, qui mysteria fidei christianae ignorant. Neganda est iis, qui voluntarie in proxima peccandi occasione haerent. Neganda iis, qui proximum in fama, vel in bonis temporalibus laeserunt, nisi restitutio fiat, si enim ait Beatus Augustinus³¹⁵ (Epist. ad Maced. 153.)³¹⁶ res aliena cum reddi potest, non redditur, non agitur poenitentia, sed fingitur. Neganda iis, qui inimicitias

312 Sessio XIV. Canones de sanctissimo poenitentiae sacramento, can. 7. COD 712.

313 Borromei Szent Károly (1538-1584).

314 Valószínűleg Borromei Szent Károly ezen művére utal: Avvertimenti a' confessori... Brescia, 1728.

315 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

316 PL 33,653-665.

fovent cum proximo, et reconciliari nolunt. Quod autem ea peccata, quae homo ex mera fragilitate relabendo saepius committit, tametsi certum sit etiam septuagesies septies delinquenti dimitti posse attendant, multa licere, quae aliquando non expediunt. Profecto differenda erit absolutio illis, qui in consuetudinem peccati devenerunt, nec emendationi vitae operam impendere satagunt.

Paragraphus primus
De sigillo Sacramentali

Peccata occulta publice confitendi praeceptum Divinum a Jesu Christo, aut ab Apostolis ejus promulgatum nullum extareprehendimus, usu tamen primitivis Ecclesiae temporibus receptam fuisse occultorum peccatorum publicam confessionem ex Sancto Irenaeo³¹⁷ (L. 1. contra haeres. C. 9)³¹⁸ aliisque plurimis antiquissimis testibus cognoscimus Deinceps juxta Sancti Leonis³¹⁹ Pontificis maximi (Epist. 136 al. 81)³²⁰ testimonium Sanctae Matris Ecclesiae benignitas indulget, ne videlicet, ut olim, de singulorum peccatorum genere libello scripta confessio publicetur: cum reatur conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta: quamvis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quae propter Dei timorem apud homines erubescere non veretur, submoveatur tam improbabilis consuetudo, ne multi a poenitentiae remediis arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta reserari; ita ille. Proinde Presbyter, cui poenitens sua crimina in Sacramento revelat, tri-

[fol. 69.]

plici jure ad secretum conservandum obstringitur. Primo jure naturae, cujus axioma esse dignoscitur, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, nollet utique Sacerdos occulta sua crimina in apicum deduci, hinc ne ipse quidem aliena propalare audeat, omnium gentium, omnium hominum mutua particiatio est, ut unus aliquis commissum sibi sub lege reticendi secretum retineat: quanto magis Presbyter peccati secretum in Sacramento ea lege revelatum (quo sanctius nullum est) altissimo silentio tegere obligatur. Jus Divinum obligans Presbyteros ad silentium vel ex eo perspicuum est, quod instituendo Christus hoc Sacramentum voluerit hominum peccata deleri, et oblivioni tradi sempiternae, jam olim dixit (Ezech. 18. v. 27.) *si impius egerit poenitentiam omnium iniquitatum ejus non recordabor*. Sane si Presbyter peccata poenitentis effutiret, id facere intenderet, quasi nec peccata illius deleta, nec oblivioni mandata extitissent; de praecepto Ecclesiae certiores nos facit

317 Szent Ireneusz (115-150 - 202/203) püspök, vértanú.

318 PG 7,423-1224.

319 Nagy Szent Leó pápa (440-461).

320 PL 54,1098-1100.

recepta Ecclesiae disciplina et Gregorii VII³²¹ Sanctio Apostolica (Caplo. Sacerdot. de poenit. Dist. 6.) in Corpore Juris comprehensa. Caveat proin omnis Presbyter Confessarius, ne verbo, aut signo aut alio quovis modo prodat peccatum.

Hoc sigillo Sacramentali clauduntur omnia peccata mortalia, sive poenitentis, sive complicitis. Item omnia peccata venialia in particulari. Peccatorum circumstantiae, quae nonnisi per Poenitentiam cognoscuntur: item defectus sive naturales, sive acquisiti, qui non aliter, quam per poenitentiam innotescunt, alias odiosum, et poenitenti probrosum, damnosumve existeret poenitentiae Sacramentum.

Deserant proinde Presbyteri vias pravas nonnullorum Presbyterorum Ruthenorum, qui diabolica fraude decepti, aut ignorantia seducti Poenitentium peccata superioribus saltem damnabiliter revelari posse crediderunt, imo interdum revelare quoque non reformidarunt; quicunque enim sigillum Sacramentale peccata poenitentis revelando

[fol. 70.]

infregerint, praeterquam quod acerbissimas justae indignationi nostrae poenas daturi sunt, etiam reatum Sacrilegii haud dubie incurrent.

Paragraphus secundus

De indulgentiis

Pastoralis sollicitudo nostra condolendo experta est Ruthenum populum Sanctae Romanae Ecclesiae unitum per Dioecesim hanc Agriensem habitantem saluberrimo, et utilissimo indulgentiarum thesauro, nequaquam, aut prorsus tenuiter uti: cum tamen non tantum utilissimum, sed et aequissimum sit eos, qui orthodoxae fidei per auream Sacrae Unionis catenam consortes sunt effecti nobiscum pariter de hoc caelesti thesauro dicentur, Quod hactenus contigit propter Presbyterorum ignorantiam. Ne divinum hoc meritum Domini Nostri Jesu Christi, et praecellentium sanctitate Christi membrorum refertum Ecclesiae Catholicae gazophilaceum deinceps quoque a Rutheno populo neglectui habeatur, decrevimus Indulgentiarum naturam, veritatem, et utilitatem compendio exponere, et quidem hoc in loco, cum paulo superius docuerimus confessarium Presbyterum rigorem satisfactionum poenitentibus injungendarum occasione Indulgentiarum minuere posse. Indulgentia usu jam perantiquo idem sonat, ac *remissio*, *relaxatio* poenarum criminibus debitarum, summique Pontifices, et Ecclesiae Patres indulgentiam, relaxationem, remissionem, donationem appellare consueverunt. Est itaque ex mente Ecclesiae Indulgentia relaxatio aliqua poenae temporalis, quae post remissionem peccatorum luenda superest, extra Sacramentum Poenitentiae facta ab eo, qui spirituales jurisdictionem

321 VII. Gergely pápa (1049-1085).

habet, caelestem Ecclesiae thesaurum dispensandi. Constat iste Thesaurus cumprimis ex satisfactionibus ipsius Christi Domini, quarum valor cum infinitus fuerit, quantacunque fiat a fidelibus illarum applicatio, thesaurus iste exhauriri nunquam valebit. Constat secundario ex superabundantibus sanctita-

[fol. 71.]

te praecellentium Christi membrorum, quorum aliquos certum est longe plura passos esse, quam ob peccata commissa fuerunt promeriti (quod de Sanctissima Dei Genitrice Virgine Maria negare non potest, et de Sancto Joanne Baptista aliisque pietas svadet) quibus vis quaedam inest non modo meritoria cujus fructum jam in beata aeternitate percipiunt, sed etiam satisfactoria illis minime necessaria, quam nobis Ecclesia Catholica (Trid. Sess. 25 in Decr. de Indul.)³²² utilissimam esse semper agnovit, quas Sanctorum satisfactionum non ideo conjungit Ecclesia satisfactionibus Christi, quasi quempiam satisfactionum Christi defectum, quae perfectissimae sunt, supplere, aut eorum infinito valori quicquam superaddere intenderet: Sed tum ut ipsius Christi virtutem in Sanctis veneretur, tum ut perfectam Sanctorum cum capite Christo unionem, et utriusque militantis, et triumphantis Ecclesiae Communionem demonstret. Tanti thesauri dispensatio a Christo Domino Ecclesiae commissa est tunc, dum diceret (Matt. 16.) *quodcunque solveris super terram, erit solutum et in caelis.* quibus potestas generalis conceditur vincula quoque solvendi, quibus in consecutione salutis homines impediri possunt.

Sanctus Paulus Indulgentiam Corinthio incestuoso poenitenti concessit ad preces caeterorum fidelium, audiatur Sanctus Chrysostomus³²³ quamvis peccatum confessus fuerit incestuosus, ipsiusque poenituerit; ostendit tamen eum non tam poenitentia opera, quam gratia et beneficio veniam consequi. Unde subdit *ob idque donetis et consolemini* – non quod eam quam par sit poenitentiam praestiterit, sed quia infirmus est, – *ne forte abundantiori justitia absorbeat, qui est ejusmodi.* Quae verba sunt hominis magnae poenitentiae testimonium ipsi tribuentis, nec eum in desperationem ruere sinentis. Confirmat exemplum Martyrum saeviente persecutione propter confessionem nominis Christi in carceribus detentorum, ad quorum petitionem Ecclesia de satisfactionis operibus iis, qui lapsi poenitebant, im-

[fol. 72.]

322 Sessio XXV. Decretum de indulgentiis. COD 796-797.

323 Aranyzájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

sis, plurimum relaxabat, ut Sanctus Cyprianus³²⁴ (Epistola 13)³²⁵ ait: qui libellum (Epistolam Ecclesiae Commendantem) a Martyribus acceperunt, et auxilio eorum adjuvari apud Dominum in delictis suis possunt, si premi infirmitate aliqua et periculo coeperint, et Exomologesi facta, et manu eis a vobis in poenitentiam imposita cum pace a Martyribus sibi promissa ad Dominum revertantur. Notissima praeterea est Episcoporum potestas, qua ex canonice impositis satisfactionibus poenitentibus aliquid remittere consueverunt, et praescripto Concilii Nicaeni I³²⁶ (Can. 12.) et Testimonio Sancti Basilii³²⁷ (Epist. ad Amphilochem etc.)³²⁸ et Concilii Ancyran³²⁹ Canone 5. anno Domini 314 celebrati; ex quibus aperte consequitur Ecclesiam Catholicam thesaurum hunc, quo poenae temporales pro peccatis debitae exolvuntur semper solitam erogare. Quod quam utile sit facile conjicitur attendendo rem fructuosissimam esse, quod poenae temporales peccato debitae non tantum hic in terris, sed etiam in vita futura luendae misericorditer condonentur. Magna est Indulgentiarum diversitas: Plenariae sunt, quae totam poenam temporalem peccato remisso debitam, seu hic, seu in purgatorio luendam tollunt: quando vero conceditur Indulgentia aliquot dierum vel annorum, vel quadragenarum, sensus est per talem veniam remitti de poena peccati temporali tantum, quantum redimeretur per poenitentiam tot diebus, et annis in hac, et in altera vita debitam.

Pontificem Romanum utpote Vicarium in terris Jesu Christi habere plenissimam potestatem concedendi quaslibet indulgentias fidelibus Christi, veritas est Catholica, et quidem per totum orbem, in quem dilatam habent a Fundatore Christo Spiritualem jurisdictionem. Ideo Rutheni Presbyteri omnem diligentiam in id conferant, ut in Ecclesiis sibi a nobis concreditae pro una solenni Ecclesiae illius festivitate plenarias a Sede Apostolica Indulgentias consequantur.

[fol. 73.]

Caput Sextum De Extrema Uncione

324 Kárhágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

325 PL 4,195-434.

326 Az első egytemes zsinat Niceában 325-ben.

327 Nagy Szent Bazil (329–379) püspök, egyházatya.

328 PG 32,219-1114.

329 Az ankürai zsinat 314-ben.

Quamvis adversarius noster diabolus occasionem per omnem vitam quaerat, et captet, ut devorare animas nostras quoquo modo possit, nullam tamen tempus est, quo vehementius ille omnes versutiae suae nervos intendat, ad perdendos nos penitus, et a fiducia etiam si possit Divinae misericordiae deturbandos, quam cum impendere nobis exitum perspicit. Idcirco clementissimus redemptor noster finem vitae nostrae extremae unctionis Sacramento tanquam firmissimo praesidio munivit. Haec extrema unctio est verum et proprie dictum Sacramentum Novae Legis, dicit enim Apostolus Christi Jacobus (Epist. Cap. 5. v. 14.) *infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, unguentes eum oleo in Noine Domini: et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittuntur ei*. Quibus verbis exprimuntur omnia, quae ad rationem Sacramenti pertinere noscuntur, scilicet ritus externus, unctio olei, promissio gratiae illi annexa peccati remissiva, ac demum Institutio Divina, neque enim Apostolus adeo constanter, et absolute gratiam illam promitteret, nisi Christus Dominus hoc ita instituisset, et fieri praecepisset. Adeo luculentum Testimonium Apostoli traditio quoque jugiter publicavit; una vox est omnium Ecclesiarum Extremam Unctionem unum esse ex septem Novae Legis Sacramentis. Concilium Cabilonense³³⁰ (C. 48) ait: infirmum secundum Beati Jacobi documentum oleo, quod ab Episcopo benedicitur, debere a Presbyteris ungi, non esse parvi pendendam ejusmodi medicinam, quae animae corporisque medetur langvoribus, ita tenet tota Orientalis quoque Ecclesia, cujus testis est Gregorius Protosincellus (in Epitom. dogm. Eccl. de ext. Unctione) Meletius Sergius (in refuta. artu. Cyrill. Luca.) omnium denique Euchologia Graecorum. Materia remota extremae unctionis est oleum olivarum benedictum, ut patet ex Decreto Eugenii summi Pontificis, cujus olei benedicti ad fidelem aegrum applicatio est proxima materia, et fit per unctionem. Unctio haec in

[fol. 74.]

Ecclesia Latina fit per modum Crucis in oculis, auribus, naribus, labiis, manibus, pedibus, et renibus. Presbyteri vero Rutheni approbatum a Vicario Apostolico Euchologium seu Rituale, in partium unctione sacra observent, nimirum juxta receptam Orientalis Ecclesiae disciplinam (Arcud. L. 5. C. 7.)³³¹ ungat frontem aegri, mentum, genus, pectus, manus, pedes; Graecos proinde inter et Latinos solum in ungendis aegri christiani partibus. Receptus Ecclesiarum mos discrepat, caetera ad substantiam Sacramenti spectantia eadem esse utrobique. Porro haec unctio non adhibito aliquo instrumento, sed pollice manus Presbyteri administrantis fieri debet. Si infirmus casu vel natura aliqua corporis sui parte, juxta Euchologium Ruthenorum ungi

330 Chalon-sur-Saône i. zsinat 813-ban.

331 PETRUS ARCUDIUS CORCYRACUS: *De concordia Ecclesiae occidentalis et orientalis in septem Sacramentorum administratione*, Lutetiae Parisiorum, 1682.

deberet, caruerit, in proxima parte unctio facienda est (S. Thom. in 4. dist. 23. q. 2. a. 3.) ubi autem sensus organa genuina sunt, in singulis quidem unctio fiat, forma tamen unica prolatione absolvat. Forma autem illa pronunciatur a Presbytero, quam Rituale Ruthenorum praescribit, scilicet. *Pater Sancte animarum, et corporum medice, qui Filium tuum unigenitum Dominum Nostrum Jesum Christum omnem morbum curantem, et ex morte nos liberantem misisti, sana servum tuum a detinente illum Corporis infirmitate, et vivifica illum per Christi tui gratiam* etc. Tametsi in ritu Graecorum Sanctorum plurimorum mentio fiat in forma Sacramenti hujus, et Evangelia plura legi soleant, haec tamen et si piissime fiant, et Presbyteris pro libitu omittere licitum haud sit, tamen ad substantiam Sacramenti nequaquam spectant. Hujus Sacramenti, quemadmodum et aliorum omnium Dominum Nostrum Jesum Christum auctorem esse, et Institutorem doctrina Ecclesiae est, in Scriptura, Traditione, et omnium Gentium perpetua consuetudine fundata. Dicit enim Sanctus Lucas (Act. 1.) *praebuit seipsum vivum Apostolis post passionem*

[fol. 75.]

suam in multis argumentis per Dies quadraginta apparens eis, et loquens de Regno Dei. De Ecclesia nempe et ejus administrandae ratione. Ac dies, qui inter resurrectionem ait Sanctus Leo³³² (Serm. 1. de. ascens.)³³³ et ascensionem ejus fluxerunt non otioso transivere decursu. Sed magna in eis confirmata sunt Sacramenta, magna revelata mysteria, quale est et Extremae Unctionis Sacramentum. Fatentur enim Apostoli se non institutores (1Cor. 4. v1.) *sed ministros et dispensatores esse mysteriorum.* Tria hic eleganter Concilium Tridentinum notat, et definit (Sess. 14. C. 1.)³³⁴ nempe hoc Extremae Unctionis Sacramentum antequam institutum, apud Marcum (Mar. 6 v12.) fuisse insinuat, a Christo Domino institutum, et a Sancto Jacobo Apostolo promulgatum. Minister Sacramenti, ut valeat administratio Sacramenti, Sacerdos esse debet, cum dicat Apostolus: inducat Presbyteros Ecclesiae; quo loco non aetate seniores, aut populi primores intelligendi veniunt, sed aut Episcopi, aut Sacerdotes ab illis ordinati per impositionem (1 Tim. 4 v14) manuum Presbyteri. Illud intime penetrent Presbyteri Rutheni, quod ad extremae unctionis sacramentum conferendum unicus Sacerdos sufficiat, neque cum Schismaticis nonnullis insaniant effutientibus, septem Presbyteros requiri ad valorem. Quamvis enim Sanctus Jacobus in plurali Presbyteros nominet bene tamen cum Sancto Augustino³³⁵ observent (L. 3. de Cons. Evang. cap. 10.)³³⁶ in sacris paginis insolens non esse, ut quod uni conveniat, plurali numero excrimatur. Stultum esset profecto, et

332 Nagy Szent Leó pápa (440-461).

333 PL 54,394-396.

334 Sessio XIV. Canones de sacramento extremae unctionis, can. 1. COD 713.

335 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

336 PL 34,1182.

a sensu Ecclesiae alienum ex eo quod Christus dicat, in plurali numero: *Baptizantes eos in nomine Patris* etc. dicerit quis ad valorem Baptismi requiri, ut non unicus sit, qui baptiset, sed plures esse debere. Unum certe e pluribus significat Apostolus, quod sensui, et receptae in Ecclesia Disciplinae est consentaneum.

Imponimus proinde universis in hac Dioecesi Presbyteris sub gravi animadversione nostra, ut populum perspicue edoceant Extremam Unctionem validissime conferri ab unico Presbytero, neque requiri septem Presbyteros adesse, aut plures uno. Caveant intuitu Sacramenti istius nimium

[fol. 76.]

taxare unitos fideles, ne sumptuosum efficientes salutare hoc Jesu Christi Sacramentum, qui illud expetat, rarus sit infirmorum. Statim itaque ac intellexerint quempiam Ruthenorum fidelem, graviter aegrum decumbere, illum accedant, ac ad actum fidei, spei, charitatis, et ad Sacramentum Poenitentiae disponant, Divinissimo Sacramento muniant, ac infirmum non expectato plurium Presbyterorum concursu, unicus loci Presbyter ad terribilem mortis luctam Extrema Unctione praemuniat. Quod si plures Presbyteri confluerint, unus duntaxat praescriptas in Euchologio corporis partes ungat, unicus formam pronunciet. Caeteri vero in genua provoluti Presbyteri Presbyterum ministrantem, et peccantem pietatis, orationisque studio adjuvent; nisi forte subsit ratio metuendi, ne infirmus moriatur prius, quam unicus minister Sacras Unctiones omnes persolvere possit: tum enim si adsint alii Presbyteri, poterunt simul, unus oculos, alter aures, etc. perungere, at unusquisque illorum proferat, unctioni illi, quam peragit, convenientem. Ea fuit in hac Dioecesi nostra quorundam unitorum Presbyterorum ignara temeritas, quod non tantum iis, qui gravi aegritudine laborarent, sed et iis, qui integra valetudine essent, extremam unctionem conferre praesumpserint; idcirco gravissime praecipimus, ne deinceps aliis, quam infirmis de vita periclitantibus fidelibus conferre praesumant, illis enim conferri debet solis, quibus solis Divinitus est destinata, solis autem infirmis, ut ex Apostolo promulgante patet, voluit Christus unctionem hanc sacram adhiberi, non vero sanis hominibus. Ita cum Tridentino Concilio de hoc sacramento (Sess. 14. C. 1.)³³⁷ definit Ecclesia. Proinde reis ultimo supplicio mox afficiendis, aut proelium inituris, aut quaevis violentia externa morituris hoc Sacramentum minime conferatur. Neque bis aut pluries ejusdem morbi durante periculo (S. Thom. in 4. Dist. 23. q. 2. a. 4.) administratur. Secus vero si eodem morbo durante infirmus

[fol. 77.]

337 Sessio XIV. Canones de sacramento extremae unctionis, can. 1. COD 713.

novum aliquod ex nova aegritudine periculum iudicio medicorum aut aliorum prudentum incurrat. Caveant itaque ne quorundam Schismaticorum, qualis erat Simon Thessalonicensis³³⁸ (in Lib. de 7 Sacram.)³³⁹ seditiosis se opinionibus implicant, leviter aegrotis, et de vita necquaquam periclitantibus, aut aegrotis quidem in eadem aegritudine pluries hoc Extremae Unctionis Sacramentum conferre praesummant. Effectus hujus Divini Mysteriorum clare expressit Apostolus dicens; *oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus: et si in peccatis sit remittuntur ei*. Discant hic Presbyteri ex Disciplina Ecclesiae Orthodoxae duo tantum esse Sacramenta mortuorum; Baptismum et Poenitentiam, unde Extrema unctio ex suo instituto peccata mortalia non remittit. Haec enim unctio sacra analogiam habet cum medicina, hinc sicut medicina corporalis (S. Thom. in supplem. q. 30. a. in O.) supponit, non causat vitam corporalem, ita et spirituales spiritualem.

Proprius itaque Extremae Unctionis effectus est secunda gratia, nempe gratiae sanctificantis augmentum. Secundario juxta Concilium Tridentinum (Sess. 14. Can. 1.)³⁴⁰ *delicta, si quae sint adhuc expianda abstergit*. Delet deinde peccata venialia, sanat per gratiam, abstergit reliquias, vestigia, cicatrices peccatorum, nempe pronitatem ad malum, debilitatem, et languorem ad bonum, hinc nascitur, quod animam alleviet, spirituali hilaritate perfundat, magnam in aegroto Divinae misericordiae fiduciam excitando, quae, ut Patres loquuntur, et incommoda morbi levius ferat, et temptationibus Daemonis calcaneo insidiantis facilius resistat.

Caput Septimum De Sacramento Ordinis

Cum quae sunt, a Deo ordinata sint, non alibi magis necessarium esse videtur, ut omnia ordine fiant, quam in Ecclesia. Praecipuus certe rerum sacrarum in Ecclesia Dei cardo vertitur, dum de Sacramento ordinis agitur, sine quo nec verum corporis, et sanguinis sacrificium, nec potestas dimittendi peccata, nec ordinarium Confirmationis ministerium

[fol. 78.]

nec Extrema Unctio haberi possunt, adeoque evertere Sacramentum Ordinis, est ipsam funditus Ecclesiarum demoliri. Praesentis itaque sermonis scopus est constituta sacrorum ordinum veritate, efficacia, sanctitate, omnia Jesu Christi Sacramenta stabilire, et Presbyteros ad ea, quae catholici riteque tenenda, agenda, et docenda sunt, paucis saltem erudire.

338 Thessalonikai Szent Simeon (1381/87 között - 1429), metropolita, teológus.

339 PG 155,176-236.

340 Sessio XIV. Canones de sacramento extremae unctionis, can. 1. COD 713.

Ordo ut bene ait Sanctus Augustinus³⁴¹ (L. 19. de Civ. Dei C. 13.)³⁴² est parium, dispariumque rerum sua cuique loca tribuens dispositio. Hinc loci significatione magis propria summitur ordo pro statu quodam, et dignitate hominum, qui consecratione pollentes Sacerdotio apud Christianos fungi possint, aut destinatione et benedictione quadam consecrari jus habent ad ministerium aliquod in sacerdotii functione exercendum, quae necessario ordinis Sacramentum vocatur. Est autem Sacramentum, quo potestas quaedam spiritualis datur ordinato, sive ad Sacrosanctum Christi Corpus consecrandum, sive ad alias functiones Ecclesiasticas obeundas. Scripturae testimonio, Apostolica traditione et Patrum unanimi consensu perspicuum est sacrum in Ecclesia ordinem verum esse novae legis Sacramentum. In sacris enim paginis de hujusodi ministerio saepe repetita fit mentio apud Lucam (Luc. 22 v. 19) post Eucharistiam institutam dicit Dominus: *hoc facite in meam commemorationem*. In actis Apostolorum (Act. 6 v. 6) *hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, et orantes illis imposuerunt manus*. Sanctus Paulus Timotheo dicit (1 Tim. 4) *noli negligere gratiam, quae in te est, per impositionem manuum mearum*. Sic actorum 14. v. 22. et act. 20. v. 28 et ad Ephes. 4. v. 11. etc. Unde luculenter patet adesse ceremoniam sensibilem manuum impositionem, effusam in ordinatum Orationem publicam etc. Patet gratiam non ponentibus obicem ordinatis conferri, quemadmodum paulo ante audivimus Paulum ad Timotheum clamantem. Patet: sacram ordinationem esse divinitus lege perpetua stabilitam, atque adeo verum esse Novae Legis Sacramentum. Antiquissimus Testis Apostolicae quoque Traditionis est Sanctus Ignatius³⁴³ Martyr (in Epist. ad Smirnenses)³⁴⁴ ajens: *omnes Episcopum sequimini, ut Christus Patrem*

[fol. 79.]

et Presbyterorum Collegium ut Apostolos, Diaconos revereamini, ut ex praecepto Dei ministrantes. Confirmant cum tota Patrum cohorte Sanctus Chrysostomus,³⁴⁵ et Sanctus Gregorius Nissaenus³⁴⁶ Oratio in Baptismo Christi.³⁴⁷

Visum est Spiritui Sancto Ecclesiam Catholicam vivificantem, et septiformis gratiae largitori omnes ordines ad Corpus Christi verum, id est Eucharistiae sacrificium destinatos septenario numero concludere, quorum tres majores, et peculiari ratione sacri dicuntur, quatuor minores, tametsi et sic generali ratione sacri dici possint. Majores sunt sacerdotium, Diaconatus, et

341 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

342 PL 41,640-642.

343 Antióchia Szent Ignác (50 körül - 110-115 között) püspök, vértanú, apostoli egyházatya.

344 PG 5,625-728.

345 Aranyszájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

346 Nüsszai Szent Gergely (331-394), püspök, egyházatya.

347 PG 46,415-433.

Subdiaconatus; minores Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, et Acolytatus. Horum omnium Episcopatus apex est, et sacerdotii Consummatio. Hic per inferiorum dignitatum gradus ad maiora pervenitur. Aequum enim est, quod in gubernatione navis id multo diligentius in Ecclesiae navi gubernatione navis id multo diligentius in Ecclesiae navi gubernanda observari. In illa non statim alicui gubernacula creduntur, sed primum adhibetur ad remos, postea in proram deducitur, ac ubi multam maritimarum rerum experientiam consecutus est tandem ad gubernacula admovetur. Ita fieri oportet in Ecclesia, ne quis ad summum gradum subito prosiliat, sed pedetentim ad maiores progrediatur, quod Sanctus Cyprianus³⁴⁸ in Sancto Cornelio³⁴⁹ (S. Cypr. Epist. 52.)³⁵⁰ commendat. Medio tertio Ecclesiae saeculo Sanctus Cornelius Papa (Euseb. hist. Eccl. L. 6. C. 43.)³⁵¹ distincte septem ordines enumerat in Epistola ad Fabium Antiochenum³⁵² dicens de Novatiano³⁵³ antipapa ignorabat ille unum Episcopum esse oportere in Ecclesia Latina Catholica, in qua tamen sciebat Presbyteros quidem esse quatuor, et quadraginta Exorcistas, et Lectores, cum Ostiariis quinquaginta duos. Concilium Carthaginense IV³⁵⁴ anno 398 coactum de Presbyteris Canon 3. De Diaconis Canon 4. Canon 5. de Subdiaconis Canon 6. de Acolitis Canon 7. de Exorcistis Canon 8. de Lectoribus et Ostiariis Canon 9. diserte pronunciat, horumque gradum, ritum, et formam praescribit. Nihil ambigant Presbyteri summam esse consensionem hac in re orientalium, aequae ac occidentalium Ecclesiarum: primum enim ex consensu omnium

[fol. 80.]

Euchologiorum. de Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu, Lectoratu clarissima est veritas, quam loquimur: quoad Acolythos vero, Ostiarios, et Exorcistas eadem ministeria in Ecclesiis suis habuere semper Graeci, habentque de praesenti, quibus in Ecclesia Latina Acolyti, Exorcistae, Ostiarii funguntur, quod nemo, nisi Liturgiarum ignarus, et rudis **infectus** iverit. Praeterea Innocentius IV³⁵⁵ Summus Pontifex (in Epist. ad Othonum Thusc. sed in Aposto. Legatum)³⁵⁶ ait: Volumus, et expresse praecipimus, ut Episcopi Graeci septem ordines secundum morem Ecclesiae Romanae de caetero conferant, cum hucusque tres de minoribus circa ordinandos neglexisse dicantur.

348 Kárhágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

349 Szent Kornél pápa (251-253).

350 PL 4,195-434.

351 *Eusebiosz egyháztörténete*, (ford. Baán István), Budapest 1983, 289-294.

352 Szent Kornél pápa Fabiosz antióchiai püspökhöz írt levele, uo.

353 Novatianus, 3. századi teológus, Szent Kornél pápa korában ellenpápa.

354 A negyedik karthágói zsinat 398-ban.

355 IV. Ince pápa (1243-1254).

356 DS 836.

*Paragraphus Primus
de Prima Tonsura et quatuor minoribus*

Prima Tonsura tametsi ordo non sit, utpote a Christo non instituta, sed ab Ecclesia nec spiritualem potestatem conferat ad ministerium Ecclesiasticum, eamque Tridentina Synodus ab ordinibus diserte distinguat: est tamen praeparatio ad ordines accipiendos, meraque deputatio ad Cultum Divinum. Sicut enim homines ad Baptismum, exorcismis, ad matrimonium sponsalibus praeparantur, ita cum tonso capillo dedicantur, aditus ad Ordinis Sacramentum aperitur. Dum ab Episcopo tondentur, profitentur: *Dominus pars haereditatis meae*, significantes spem suam, et amorem in Deo defigere, cujus se intendunt ministerio mancipare, juxta illud (Num. 18.) *Ego pars, et haereditas vestra*. Tonsura haec clericalis denotat spineam Christi coronam, qua adorandum ejus caput fuerat redimitum: denotat (1Pet. 2. v. 9.) *genus electum, regale sacerdotium*, quod quanquam omnibus fidelibus competat, iis tamen excellentius convenit, qui in sortem Domini sunt vocati. Denotat rerum externarum, et temporalium facultatum contemptum; dum enim capilli resecantur, terrestria desideria excindi significantur. De quo ait Sanctus Isidorus Hispalensis³⁵⁷ (de Officio de Eccles. L. 2. C. 4.)³⁵⁸ *in mente oportet fieri, sed in capite demonstrari, ubi mens noscitur habitare*. Clarum est hujus [fol. 81.]

Tonsurae testimonium in Nicaena II³⁵⁹ Synodo Oecumenica Septima (Can. 14.) et in Euchologiis Orientalium, ubi haec forma praescribitur: *tondetur Servus Dei N. in Nomine Patris, et Filii et Spiritus Sancti*. Effectus porro primae Tonsurae sunt primo, quod sit praeparatio ad ordines, et sacri ministerii veluti tyrocinium. Secundo: quod Tonsurati de foro Ecclesiae sint, et Clericalia privilegia sortiantur, si clericalem habitum deferant, et Tonsuram. Tertio: jus acquirunt ad beneficia Ecclesiastica capessenda. Minorum Ordinum non ludibrii aut contemptus, sed officii est nomen. Ideo namque minores appellantur, quod majoribus subjaceant, nec adeo prope ad altare sanctum accedant. Dicendum quidem est cum Sancto Thoma, quod in primitiva Ecclesia propter paucitatem ministrorum, omnia inferiora ministeria Diaconis committebantur; sed postea est cultus, et Ecclesia, quod implicite in uno ordine habebat, explicite tradidit deinceps in diversis. Quatuor itaque sunt minores ordines. Ostiaratus, Acolythatus, Exorcistatus, et Lectoratus. Non est dubium hos ordines omnes esse Sacramenta ita essentiente Ecclesia, *quae est columna, et firmamentum veritatis*. Ostiariis confertur potestas Ecclesiae fores dignis aperiendi, indignis claudendi, Januam Ecclesiae custodire, arcere haereticos, schismaticos,

357 Sevillai Szent Izidor (560-636), érsek, egyháztanító.

358 PL 83,737-826.

359 A második niceai, a hetedik egyetemes zsinat 787-ben.

infideles, excommunicatos, interdictos. Pulsare Campanam, fideles in Ecclesia continere in officio etc. Lectoribus per ordinationem datur potestas veteris, et novi Testamenti libros intelligibili voce in Ecclesia, Cathumenos, et Neophitos elementis fidei imbuere, panem, et fructus novos benedicere etc. Exorcistis datur potestas invocato nomine Dei vivi, ex energumenorum corporibus daemones ejiciendi, salem aquam, et reliqua praeparare ad Baptisma, Sacerdoti exorcismos facienti assistere, in aquae aspersione Sacerdoti famulari. Acolytis datur potestas deferendi accensos cereos in lyurgia, debent parare urceolos aquae, et vini ad

[fol. 82.]

incrumentum Sacrificium necessarios, thura certis occasionibus adolere, Subdiacono ministrare.

Paragraphus secundus
De subdiaconatu, et diaconatu

Subdiaconus, Graecis Hyppo-Diaconus, ut ipsum nomen indicat, idem est, ac Subminister. Praetermissis, quae ad Latinae Ecclesiae ritum spectant, clarum est ex Euchologio orientalis ritus apud Graecos Subdiaconum ab Episcopo Consecrari impositione manuum, et oratione ipsam consequente. Officia Subdiaconi in Ruthenorum Ecclesiis sunt primo: tempore tremendi sacrificii portas sanctuarii custodire, ne quis profanus introeat. Secundo in mensa propositionis ad Liturgiae celebrationem vasa sacra disponere, quae postea a Diacono ad altare deferantur, quaeque deinceps tangere, praesertim quando corpus, et sanguinem Domini continent, Subdiacono non licet vetante Concilio Laodicensi³⁶⁰ (Can. 21.) Annexum praeterea est Castitatis votum Subdiacono etiam ritus Graeci, quod adstruit tum Canon 27. Apostolicus, quo nuptias ineundi facultas solis Cantoribus, et Lectoribus indulgetur; tum vero ex Trullana Synodo³⁶¹ (Can. 6.) id ita intelligendum est, quod juxta veterem disciplinam in Orientali Ecclesia Subdiacono ne quidem illa uxore uti licitum esset, quam ante ordinationem duxisset, minus autem adepta ordinatione mulieri per conjugium foederari, luculento testimonio Sancti Epiphanii³⁶² (Epiph. her. 59.) comprobante, cum tamen primitivae castimoniae, et coelibatus disciplina in orientali ritu etiam unitorum jam laxata sit, liceatque Presbyteris, Diaconis, et Subdiaconis etiam unitis matrimonio ante ordinationem contracto uti: Advertant Presbyteri, Diaconi, aequae ac Subdiaconi, si in viduitatem inciderint, ad secunda eos vota nullatenus transire posse.

Diaconus secundum ordinum sacrorum gradum obtinet.

360 A laodiceai zsinat 364-ben.

361 A harmadik konstantinápolyi, a hatodik egyetemes zsinat (680-681).

362 Szalamiszi Szent Epiphániosz (315 körül - 403) püspök, egyházatya.

[fol. 83.]

Diaconos vox graeca, latine redditur minister, quod enim in veteri Lege Levitae erant respectu Sacerdotum, hoc sunt Diaconi in nova lege ad Presbyteros comparati. Ministrorum porro, sive Diaconorum nomen antonomastice habent, quia tenent sacri ministerii principatum. Officia Diaconorum olim latissime patebant in primitiva Ecclesia. Sanctus Ignatius Martyr³⁶³ (in Epist. ad Trall.)³⁶⁴ Diaconos ita comparat Episcopis et Sacerdotibus, ut Episcopis Christi typum affirmet in Ecclesia, Sacerdotes tanquam consiliarios unum corpus, et Senatum cum Episcopo constituere, cuius caput, et praeses ipse sit, Diaconos vero ministrantes Angelos imitari, quos dicit Apostolus (Haeb. 1,14) in omne ministerium mitti, propter eos, qui haereditatem capiunt salutis. Primo itaque eorum officium est, aquam et vinum offerre Episcopi vel Sacerdotis consecraturi manibus admovendo, hinc vocantur *Comministri, et Cooperatores Corporis, et sanguinis Domini*. Secundo: olim distribuebant Fidelibus sacram synaxim, ut testatur Sanctus Justinus Martyr³⁶⁵ (in Apolog. 2a)³⁶⁶ et Sanctus Cyprianus³⁶⁷ loquitur (Serm de Lapsis)³⁶⁸ Diaconus calicem praesentibus offerre caepit. Sancta tamen, et magna Synodus Generalis Nicaena I³⁶⁹ graviter sanxit, (Can. 18.) ne Diaconi Sacram Eucharistiam Presbyteris porrigere praesumant. Tertio: instante incruenti Sacrificii oblatione alta voce dicebant: *recedant poenitentes, Sancta Sanctis*, etc. quod ut ait Sanctus Chrysostomus³⁷⁰ quamdam extremi iudicii speciem praeseferebat, ubi angelorum ministerio haedorum ab ovibus discretio fiet. Denique eorum est in Sacra Liturgia Sacrosanctum Evangelium publice decantare, ut constat ex Sancto Hyeronimo³⁷¹ (in Epist. ad Sabinianum)³⁷² Fideles ad sacris attendendum nutu, verbisque excitare etc. Quamvis autem ab Apostolis electi fuerint septem primi Diaconi occasione murmuris Graecorum adversus Haebreos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduae eorum (Act. 6.) non tamen electi sunt, ut mensis tantum communibus ministrarent, sed

[fol. 84.]

363 Antióchia Szent Ignác (50 körül - 110-115 között) püspök, vértanú, apostoli egyházatya.

364 PG 5,625-728.

365 Szent Jusztinus (†165 körül), filozófus vértanú.

366 PG 6,441-470.

367 Kárthágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

368 PL 4,463-494.

369 Az első egytemes zsinat Niceában 325-ben.

370 Aranyszájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

371 Szent Jeromos (347-420) egyházatya.

372 PL 22,325-1224.

primario ex fine, ut mensis sacris famularentur, hoc elucescit ex iis dotibus, quas Apostoli in Diaconis requirebant, *boni testimonii, pleni Spiritu Sancto, et Sapientia* ideo illos oratione praevia per impositionem manuum consecrarunt; unde potissimum Diaconorum ministerium sacratius erat ministerio civili communium mensarum. Sanctus Stephanus Diaconus praedicavit verbum Dei (Act 6,8) Philippus Diaconus et Jesum Evangelizavit, et Eunuchum, ac Samaritanos baptisavit (Act 8,12 et 38) Ritus, quo Diaconi in orientali Ecclesia inaugurantur, est impositio manuum Episcopi cum oratione, quae in Euchologio habetur, imponitur etiam stola ab Episcopo, et impletur, quod in actis legitur (Act 6,6) hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, et orantes imposuerunt illis manus.

*Paragraphus tertius
De presbyteratu*

Sacrorum Ordinum summus est Presbyteratus, estque ordo sacer, per quem datur potestas consecrandi Corpus, et Sanguinem Christi, ipsius sacrificium offerendi, et peccata dimittendi, aut retinendi. Merito profecto Presbyteri nuncupantur, qui et aetatis maturae esse debent, et morum gravitate reliquos praecellere. De ritu inaugurandi Presbyterum loquitur Eugenius IV.³⁷³ (in Decr. per instruc. Armen.)³⁷⁴ praeter impositionem esse traditionem calicis cum vino, et patenae cum hostia factam ab Episcopo consecrante. Presbyteratus excellentia, et dignitas ex ejus officio intelligitur, quod totum circa Corpus Christi versatur. Est autem Corpus Christi naturale, et mysticum: naturale offert Presbyter, aeterno Patri consecrat, manducat, fidelibus distibuit, ille enim verus Sacerdos Christus secundum ordinem Melchisedech, postquam abrogatis veteribus sacrificiis, et impleto Mosaico Paschate Sacrificium, et Sacramentum novum in corpore, et sanguine suo sanxisset, et ad ejus participationem Discipulos admisisset, iisdem, ut hoc in perpetuum facerent, commendavit: hoc facite in meam commemorationem (1Cor. 12,12. et seqq.) Corpus autem Christi mysticum Ecclesia est, de qua Apostolus: (1Cor. 12,12 et sqq.)

[fol. 85.]

in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judaei, sive Gentiles, sive servi, sive liberi, vos estis Corpus Christi et membra de membro. In illud Corpus exercent Presbyteri potestatem per Sacramentorum dispensationem, Evangelii praedicationem, animarum regimen. Sunt enim ministri Christi, et dispensatores mysteriorum Dei; pro Christo legatione funguntur, tanquam Deo exhortante per ipsos ut Apostolus ait: (2Cor 5,18) Audiendus hic

373 IV. Jenő pápa (1431-1447).

374 Dekrétum az örmények számára, DS 1326.

Sanctus Chrysostomus³⁷⁵ perorans (S. Chrys. L. 3. de Sacerdotio)³⁷⁶ non mortalis quisquam, non Angelus, non Archangelus, non alia quaevis creata potentia, sed ipse Paracletus hunc ordinem disposuit: idcirco necesse est Sacerdotem sic esse purum, ut si in coelis ipsis collocatus inter Coelestes illas virtutes medius staret - - - adest Sacerdos non ignem gestans, sed Spiritum Sanctum - - - iis, qui terram incolunt commissum est, ut ea, quae in coelis sunt, dispensent: iis datum est, ut potestatem habeant, quam Deus optimus, neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit, - - - habent quidem Terrestres Principes vinculi potestatem, sed corporum solum, id autem, quod dico Sacerdotum vinculum ipsam etiam animam contingit, atque ad coelos pervadit, usque adeo, ut quaecunque in terra Sacerdotes perfecerint, illa Deus in coelo rata habeat, et servorum sententiam Dominus confirmet. Nulla virtus est, qua gradu quodam eminenti pollere non debeat Sacerdos; Debet esse forma gregis praebens omnium exempla virtutum: oportet Presbyterum totum esse lucem, quia ideo electus est, ut esset lux mundi, totum esse vocem, nonnisi de Deo, et cum Deo loquentem: totum esse viam, immo ducem animas Fidelium ad aeternae vitae gloriam perducentem: prae oculis habentem dictum Apostoli (1. Tim. 5,17) *qui bene praesunt Presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo, et doctrina.*

Paragraphus quartus
De dotibus in ordinando requisitis

Tres sunt cumprimis ad ordines suscipiendos dotes necessariae
[fol. 86.]

sunt, vocatio Divina, doctrina, et morum probitas; primo quidem requiritur, ut is, qui Sacramentum ordinis suscipere decreverit, vocetur a Deo, ait enim Dominus Apostolis suis, (Joan. 15,16) *non vos me elegistis, sed ego elegi vos, et posui, ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat.* Confirmat Apostolus dicens (Haeb. 5,4) *Nemo quisquam summit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron.* Itaque nihil a Deo efflagitandum ardentius, quam ut ejus noverimus voluntatem, eaque Prophetarum verba assidue usurpanda (Ps. 142,8) *notam fac mihi viam, in qua ambulem.* Sanctus Zeno Veronensis³⁷⁷ ait (Serm. 9. de Nativ. Christi)³⁷⁸ nihil magis a Deo postulandum, quam ut quis ejus noverit voluntatem, sine qua ei nec legitime servire poterit, neque placere. Statuit olim Rex Persarum Assverus, ut qui sive vir, sive mulier non vocatus Regis atrium introierit, incunctanter interficeretur; quantis

375 Aranyszájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

376 PG 48, 623-693.

377 Veronai Szent Zénó (†372 körül) püspök.

378 PL 11,253-526.

damnandus est poenis, qui coelesti vocatione destitutus Ecclesiasticam professionem invadit. Plures faere sunt, qui quaestus aut lucri, et facilius vivendi causa ad altare accedunt; hi sunt profecto, quos Ezechiel Propheta (Ezech. 34,2) semetipsos pascere, et non oves dicebat, et quos Salvator mercenarios (Joan. 10,12) appellare non dubitavit, quorum turpitudine, et improbitas non solum Sacerdotali ordinis magnas tenebras offundit, verum etiam effecit, ut ipsi nihil amplius ex sacerdotio consequantur, quam Judas ex Apostolatus munere, quod illi sempiternum exitium attulit. Neque ex hac Doctrina magnus anxietatibus animi campus, eo quod certo scire, an a Deo vocatus sit? nemo possit; quamvis enim de voluntate Divina evidenter certi esse nequeamus, tribus tamen interna Spiritus Sanctus vocatio innotescit. Primum Divinae vocationis argumentum esto: conscientiae puritas, et morum innocentia vel a Baptismo conservata, vel per labores Poenitentiae recuperata; ait enim Sanctus Gregorius Magnus³⁷⁹ (in L. Pastoral C. 10.)³⁸⁰ quisquis ergo - - vitio subigitur, panes offerre Deo prohibetur: ne profecto aliena peccata diluere non valeat, quem adhuc propria devastant. Secundum est; Laboris amor, meus a saeculi moribus aliena,

[fol. 87.]

Ecclesiasticae disciplinae studium ad labores, non ad iners, et inutile otium seliguntur, qui divinis mysteriis consecrantur; de otiosis enim psallit David (Ps. 76,6) *in labore hominum non sit, et ideo cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia, et operti sunt iniquitate, et impietate sua.* Tertium est bonitas finis, quem ordinandus intendere debet, si enim Deo, et proximo serviendi causa se ad Ecclesiasticum gradum conferat, digitus Dei est hic (n)³⁸¹ *dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini ipsum exaltat.* Dos altera ordinandi est doctrina; in lege veteri legimus (Deut. 17,8) *si difficile, et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris - - surge, et ascende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus: veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem,* et apud Oseam (Oseae 4,6) *quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Et apud Matthaeum (Matt. 23,16) *vae vobis Duces caeci.* Ex quibus manifestum est, Presbyterum non debere rudem esse, sed peritum. Egregie Sanctus Hyeronimus³⁸² (Hyer. Commentar in Cap. 2. Aggaei)³⁸³ si sacerdos est, sciat legem Domini; si ignorat legem, ipse se arguit non esse Domini Sacerdotem; Sacerdotis enim est scire legem, et ad interrogationem respondere de lege. Tertia dos est morum probitas, de qua diximus paragrafo superiori. Noverint itaque universi, nos vi officii nostri, Et Episcopatus, quem licet immerito sustinemus, nequaquam permissuros,

379 Nagy Szent Gergely pápa (590-604).

380 PL 77,131-26.

381 A hivatkozás hiányzik az eredetiből.

382 Szent Jeromos (347-420) egyházatyja.

383 PL 28,1013-1077.

ut deinceps quispiam Ruthenorum ex nostra Dioecesi Agriensi, per rituales Episcopum, et nostrum Vicarium Munkacsiensem ordinetur, priusquam per Examinatores nostros de vocatione, vita, et doctrina serio examinetur, nobisque examinantium iudicia perscribantur; Apostolo enim praecipienti (1Tim. 5.) obedire volumus, et debemus: *manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis*, et iterum ibidem dicenti: *probenitur primo et sic ministrent*. Ignorantia Sacerdotum, et Presbyterorum Ruthenorum effecit, quod unitorum Ruthenorum in Dioecesi nostra Ecclesiae, Sacerdotes, et populus contemptui sint habiti,

[fol. 88.]

vilipensi, et squallore hactenus adobrutum: Nos sane decrevimus sequi monitum Gelasii³⁸⁴ primi Romani Pontificis (ad Lucaniae Episcopos)³⁸⁵ convenientia Ecclesiae ministeria reparanda sunt, non inconvenientibus meritis ingerenda, - ne per occasionem supplendae penuriae clericalis vitia potius Divinis Cultibus intulisse, non legitimae familiae Domini putemur procurasse compendia.

Paragraphus quintus
De ordinatione Ruthenorum in Dioecesi Agriensi

Nihil clarius in iure ecclesiastico comprehensum est, quam neminem ab alio, quam proprio episcopo debere ordinari, novissime Tridentino Concilio id declarante (a).³⁸⁶ Cum itaque omnium Dioecesi Agriensem incolentium Ruthenorum tam clericorum, quam laicorum alium non esse proprium episcopum, quam nos, perspicuum sit, quam quod maxime, ordinationes omnes Ruthenorum fieri a nobis juxta sacros canones omnino deberent; sed quia ritus orientalis, quem Rutheni nostri laudabiliter profitentur, disparitas, ne per nos ipsos ordines conferantur, obesse noscantur, ideo confirmatus a Sede Apostolica Sedis Apostolicae, aequae ac nostrae vicarius Munkacsiensis in partibus infidelium consecratus episcopus Rossensis de nostro consensu eos ordinare consuevit. Iuxta Innocentii III³⁸⁷ Romani Pontificis decretum (Cap. Quoniam in plerisque)³⁸⁸ dicentis: ubi intra eandem civitatem seu Dioecesi permixta sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide ritus diversos, et mores distincte praecipimus, ut pontifices huiusmodi civitatum seu Dioecesium provideant viros idoneos, qui secundum diversitatem linguarum divina illis officia celebrent, et ecclesiastica sacramenta administrent. Neque quisquam Ruthenorum eo insipientiae

384 Szent I. Geláziusz pápa (492-496).

385 PL 59,13-101.

386 A hivatkozás hiányzik az eredetiből.

387 III. Ince pápa (1198-1216).

388 A IV. Lateráni Zsinat (1215) rendelkezése COD 239.

provehatur, quo putet non episcopum Agriensem, sed ritualement vicarium suum esse episcopum, et ab hoc sine dimissoriis, et consensu episcopi Agriensis, posse se sacros Ecclesiae ordines suscipere; nam Diaecesis haec a primae fundatione divi Stephani regis Pannonum in praesentem aetatem nunquam, et nusquam alibi aut alium, quam Agriae et

[fol. 89.]

Agriensem praesulem recognovit. Porro evidens est de jure ecclesiastico solum Romanorum Pontificem dividere posse episcopatus, quod Sedes Apostolica in hac Diaecesi nunquam fecit, nunquam intendit, imo a primae institutione Vicariatus Munkacsiensis vicarii Munkacsienses juramentum fidelitatis, et obedientiae superioris memoriae antecessoribus nostris (quemadmodum et actualis Illustrissimus et Reverendissimus Manuel Olsavszky³⁸⁹ nobis die³⁹⁰ anni 1747 Agriae in Curia episcopali publice) praestiterunt, ut veris suis episcopis diaecesanis et iudicibus ordinariis, illisque omnem subjectionem et dependentiam spoponderunt. Praeterea ne omnia congeramus, hoc ipsum Sacra Congregatio de Propaganda fide anno 1718 20 julii perspicue declaravit. Haec omnia conformiter ad bullam Pii V³⁹¹ Romani Pontificis quae incipit: *Romanus Pontifex*, ubi haec leguntur: Caessatis et revocatis quibuscunque exceptionibus et privilegiis eatenus in favorem Graecorum tam laicorum, quam clericorum, constitutum esse; ut omnes illi etiamsi episcopali vel archiepiscopali dignitate praefulgeant, locorum in quibus moram traxerint, ordinariorum latinorum visitationi, punitio, correctioni, iurisdictioni, et omnimodae superioritati in iis, quae Dei cultum, sacramentorum administrationem, et animarum salutem concernunt, subesse, illisque tanquam superioribus suis humiliter obedire debere.

Noverint proinde neminem Ruthenorum ex hac Diocesi nostra sine dimissoriis nostris ad sacros ordines, et sine consensu nostro admittendum. Quod ut ad majorem Omnipotentis Dei gloriam, Ruthenarum Ecclesiarum existimationem, et decorem rite fiat, ne passim quilibet inepti illiterati, et ad stivam potius, quam ad Ecclesiam regem dam comparati cum ulteriore gentis illius probros admittantur, aut digni, habilesque unde unde rejectantur, aut in majorem, quam ecclesiarum illarum utilitas, et necessitas exposcit, numerum accrescant; Nos de anno in annum Vicario Munkacsiensi pro tempore futuro salubriter, et proinde commitemus. Ad haec Sanctissimus Dominus Noster Clemens VIII³⁹² super

[fol. 90.]

389 Olsavszky Mihály Mánuel munkácsi püspök (1743-1767).

390 A nap nincs megadva.

391 Szent V. Piusz pápa (1566-1572).

392 VIII. Kelemen pápa (1592-1605).

ritibus Graecorum consultus (anno 1597)³⁹³ declaravit, quod sancte observari per eos, quorum intererit, strictissime autoritate nostra ordinaria praecipimus nempe: Ordinarios ab Episcopis schismaticis, tametsi servatis servandis ordinem receperint, in suscepto taliter ordine in quacunque demum Ecclesia Ruthena Dioecesis Agriensis ministrare non permittimus, sed expresso consensu nostro a Schismaticis ordinati per Vicarium Munkaciensem correcti et emendati, nobisque nomine tenuis repraesentati reconcilientur, et absolvantur cum paenitentis salutaribus. In ordinibus autem omnino ministrare non praesument, nisi cum ipsis super irregularitate fuerit a Sede apostolica dispensatum.

Caput octavum De sacramento matrimonii

Nihil in humanis beatius hominibus contingere potest, quam ut animus nulla mundi cura distractus, sedataque et restincta libidine carnis vitae angelicae aemulator in uno pietatis studio, et coelestium rerum cogitatione conquiescat. Sed quoniam ut Apostolus ait (1. Cor. 7,7) *unusquisque proprium donum habet, alius quidem sic, alius vero sic*; et Matrimonium gignendae soboli destinatum magnis, et Divinis bonis ornatum est; praesentis loci erit paucis de honorabili conjugio disserere.

Matrimonium est (Catech. Conc. Trid. de Sacr. mat.) viri et mulieris maritalis conjunctio inter legitimas personas individuae vitae consuetudinem retinens. Matrimonium dictum legitimum est (Cap. Gaudemus ext. de divortiis)³⁹⁴ quod secundum leges Gentium et non in fide Christi contrahitur (quale est Judaeorum et Gentilium) consummatum est, quod carnali conjugum commercio facit, ut (Gen. 2.) *duo sint in carne una*, et hoc consummatum matrimonium est perfectum, quantum ad significationem. Matrimonium ratum, id est ab Ecclesia Christi approbatum, quod inter Fideles Christi contrahitur. Quamvis enim matrimonium fidelium etiam ante carnalem conjunctionem perfectum sit in

[fol. 91.]

ratione vinculi, et Sacramenti, imo tanto sanctius, quanto a carnali conjunctione alienius, tamen perfectum non est quoad significationem, nam ante conjunctionem carnalem matrimonium Christianorum significat quidem charitatem, quae est in conjunctione Dei cum anima secundum illud

393 Perbrevis instructio super aliquibus ritibus Graecorum [...] Ac literae quaedam apostolicae, ad ipsos Graecos & eorum ritus pertinentes [...] Mandato S.N.D. Clementis Papae VIII simul excusae, Romae, ex typographia Reuerendae Camerae Apostolicae, 1597.

394 III. Ince pápa pápa levele a tiberiasi püspöknek DS 777-779.

Apostoli (1Cor. 6,19) *qui adhaeret Domino, unus spiritus est*. Post copulam vero significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, quae corpus ejus mysticum est, et quam sibi per Incarnationem desponsavit; de hoc loquitur Sanctus Paulus (Ephes. 5.) *Sacramentum hoc magnum in Christo, et Ecclesia*. Perficitur Sacramentum Matrimonii per mutuam conjugum de praesenti consensum signo aliquo sensibili expressum ut dicit Eugenius IV.³⁹⁵ (Decr. instr. Armenorum)³⁹⁶ Manichaeorum, aliorumque hujus generis tenebriorum erat nuptias Deo reprobante celebrari, errore hoc una cum auctore Manete diris devoto tantum abest nuptias bonas non esse, ut potius universalis Ecclesia profiteatur, quod Matrimonium promulgante Sancto Paulo verum sit novae Legis a Christo institutum Sacramentum, dum Contractum, qui duntaxat civilis erat, ad causandam gratiam et significationem coelestem elevavit. Ideo inter homines nuptiarum foedera voluit coalescere altissimus, ut prolem sancte suscipiant, et educent, ut curas, taedia, et officia domestica individua vitae societate invicem partiantur, et deinde in ipso conjugio habeant salutarum contra rebelles carnis motus remedium. Quanquam ad generationem proles ordinatum sit Matrimonii Sacramentum, praeclare tamen Sanctus Augustinus³⁹⁷ (L. 1. de Nupt. et concupis. C. 11.)³⁹⁸ loquitur; quibus conjugibus placuerit ex consensu ab usu carnalis concupiscentiae abstinere, absit, ut inter illos vinculum conjugale rumpatur; imo eo firmiter erit, quo magis ea pacta secum inierint, quae charius concordiusque servanda sunt, non voluntariis nexibus corporum, sed voluntariis affectibus animorum. Adam ejectus jam de Paradiso (Gen. 4,1)

[fol. 92.]

cognovit uxorem suam Evam, cum tamen antequam ipsam cognosset, et antequam statum innocentiae perdidisset (Gen. 2,25) verum inter utrumque fuerit connubium. Aperte corroborat id exemplum Beatissimae Virginis et Sancti Josephi perorante his verbis Beato Augustino (L. 1. de Nupt. et Concupis. C. 11.)³⁹⁹ nec perierat, nec mendax manserat conjugis appellatio, ubi non fuerat, nec futura erat ulla carnis commixtio; erat quippe illa virgo ideo, ut sanctius et mirabilius jucunda viro suo, quia etiam faecunda sine viro. Immo praecellentior est nuptiis virginitas dicente Apostolo (1Cor. 7,25) *De virginibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis - - qui matrimonio jungit virginem, bene facit, qui non jungit, melius facit*. Magna erroris fuligo quosdam de ritu orientali aspersit, putantes non licere Christianos secundis, a fortiori tertiis, et ultra nuptiis implicari. Quapropter noverint uniti Rutheni fermentum

395 IV. Jenő pápa (1431-1447).

396 Dekrétum az örmények számára, DS 1327.

397 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

398 PL 44,420-421.

399 PL 44,420-421.

hoc esse, et abjiciendum, ne massam corrumpat; Sancta enim Dei Ecclesia Polygamiam successivam, seu nuptias saepius iteratas a morte conjugis nihil habere docet juri Divino, aut matrimonii naturae contrarium, expresse docente Apostolo (Rom. 7,2) *si mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio viro*. Item alibi (1Cor. 7,39) *si dormierit vir ejus, liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino*. Alter Graeculorum error erat, Matrimonium etiam quoad vinculum solvi posse, si alterutra pars adulterium fecerit. Eugenius IV.⁴⁰⁰ in Concilio Florentino⁴⁰¹ (Sess. 25.)⁴⁰² sic alloquitur Graecos: *Primo dico omnes conqueri de separatione Matrimonii, quod correctione indiget* etc. et deinde in Decreto pro instructione Armenorum definit: quamvis autem ex causa fornicationis liceat thori separationem facere, non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonii vinculum perpetuum sit. Imo postea Concilium Trident⁴⁰³ (Sess. 24. Can. 7.)⁴⁰⁴ declaravit anathema esse, qui dixerit Ecclesiam errare, cum docet propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vinculum dissolvi non posse, et certe cum Christus dicit apud Matthaeum (Matt. 19,9) quicumque dimiserit

[fol. 93.]

uxorem suam nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur. Non sic accipiendum docet Ecclesia, quasi diceret, quicumque dimiserit uxorem et aliam duxerit, nisi ob fornicationem etc. verum facilis, et obvius est sensus verborum Christi exceptionem fornicationis ad priorem duntaxat Dominicae sententiae partem pertinere, ut nimirum Christianis sola fornicationis causa dimittere liceat uxorem, idque quoad thorum, non autem ad secundam partem sententiae Christi, quasi non moechatur, qui sic dimissam duxerit. Egregie Sanctus Augustinus⁴⁰⁵ (L. 2. de adulterinis coniugiis. C. 5.)⁴⁰⁶ explicat mentem Ecclesiae et sensum Christi sententiae, haec inquit verba apostoli, scilicet, si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viri Rom. 7,2. toties repetita, toties inculcata vera sunt, viva sunt, sana sunt, plana sunt. Nullius viri posterioris mulier uxor esse incipit, nisi prioris esse desierit: Esse autem desinet uxor prioris, si moriatur vir ejus, non si fornicetur. Licite itaque dimittitur conjux ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo etiamsi nunquam reconcilietur viro; Carebit autem si mortuus fuerit vir ejus. Omnis profecto quaecunque fuerit prioris

400 IV. Jenő pápa (1431-1447).

401 A bázeli-firenze-római, tizenhetedik egyetemes zsinat 1431-1449 között.

402 Téves hivatkozás: a zsinaton csak 14 ülészak volt.

403 A trentói zsinat (1545-47, 1551-52 és 1562-63).

404 Canones de sacramento matrimonii: COD 754-755.

405 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

406 PL 40,473.

Dominicae sententiae obscuritas clarissime tollitur apud Sanctum Marcum (Mar. 10,11) ait enim Christus: *quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit*. Idem apud Lucam. (Luc. 16,18)

Paragraphus primus
De sollemnitatibus matrimonii

Sponsalia a spondendo dicta sunt *seria, et libera promissio futurarum nuptiarum*, quae promissio vera et sincera, libera reciproca, et exteriori symbolo expressa esse debet. De sponsalium ritu in sponsalibus ab Orientalibus usurpari solito fuse tractat Goar⁴⁰⁷ (in Euchologio Graecorum)⁴⁰⁸. Haec sollemnis promissio promitti solet matrimonio, ut decori matrimonii consulatur, et palam fiat honestis conditionibus, plenaque libertate nuptias foederatas ut (juxta Augustinum⁴⁰⁹ (L. Confess. 8. C. 3.)⁴¹⁰ jam

[fol. 94.]

pactae sponsae non tradantur statim, ne vilem habeat maritus datam, quam non suspiraverit sponsus dilatam: ut Ecclesiae innotescerent, et probarentur ab impedimentis immunes. Sponsaliorum fidem frangere lethale peccatum est, nisi legitimum impedimentum intercedat, ita statuit Illiberitana Synodus⁴¹¹ (Can. 54.)⁴¹² Hic attendant Presbyteri Rutheni, ne sponsi, priusquam Matrimonium in Ecclesia per verba celebraverint, simul habitent, imo ne ullo quidem modo mutua consuetudine et commercio utantur, ut praeclare statuerat in Concilio Provinciali Sanctus Carolus Borromaeus⁴¹³ (Syn. 6. tit. quoad matr. pertinent)⁴¹⁴ peccata enim carnis gratiae sacramentali, et benedictionibus, quas Deus in castos conjuges larga manu effundit, obicem ponunt. Matrimonio autem coniungendi non sunt, qui Christianae fidei rudimenta ignorant, instruantur praevie et tandem admittantur. Publicas sponsorum Denunciationes in Ecclesia jam olim in Concilio Lateranensi IV.⁴¹⁵ sub Innocentio III.⁴¹⁶ decretas, et

407 Jacobus Goar (1601-1653), liturgiatudós, történész.

408 Jacobus Goar: Euchologion sive Rituale Graecorum complectens ritus et ordines divinae liturgiae, Venetiis, 1730.

409 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

410 PL 32,751-752.

411 Az elvirai zsinat 300-303 között.

412 Mansi, vol. II, 5-19.

413 Borromei Szent Károly (1538-1584), püspök.

414 Acta ecclesiae Mediolanensis, A. Ratti, voll. 3, Mediolani 1890-96, vol. 2. 766-770.

415 A IV: Lateráni Zsinat 1215-ben.

416 III. Ince pápa (1198-1216).

novissime a Concilio Tridentino⁴¹⁷ (Sess. 24. C. 1.)⁴¹⁸ ad omnes Ecclesias Dei extensas in omnibus Ruthenorum Ecclesiis fieri districte praecipimus, et mandamus, ut imposterum antequam Matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium Presbytero tribus diebus Festivis in Ecclesia inter lyturgiarum solemnias publice denunciatur, inter quos matrimonium sit contrahendum, quibus factis si nullum legitimum opponatur impedimentum ad celebrationem Matrimonii in facie Ecclesiae in ipsa Ecclesia, et nequaquam in domibus privatis procedatur, vagabundos et incertas sedes habentes Ruthenos Ruthenasque improbi plerumque ingenii homines oberrare frequenter contingit, qui prima uxore, vel marito relictis illegitima connubia attentare in locis, ubi ignorantur, praesumunt: cui morbo cupientes providere statuimus, ne hoc vagorum hominum genus Presbyteri facile copulare praesumant. Sed diligenter rem examinent (Trid. Sess. 24. de refor. matr. C. 7.)⁴¹⁹ et provo res ab illis comperta fuerit, ad nos si commode fieri poterit, secus ad Dominum

[fol. 95.]

Vicarium Munkacsensem Episcopum Ritualem omnino deferant, antequam eorum matrimoniis assistant. Dispensare super promulgationibus, et desponsationibus sponsorum Decreto Sacri Concilii Tridentini (g)⁴²⁰ et Sacrae Congregationis Concilii Tridentini interpretis approbante Gregorio XIII⁴²¹ Summo Pontifice ad solum ordinarium spectat, idcirco nemo in Dioecesi nostra ausit sponso sine praemissis denuntiationibus trinis copulare, aut has Denuntiationes per Dispensationem, quae nulla omnino esset et irrita sponsis remittere, secus gravissimam poenitentiam noverint se subituros. Hae praeterea denuntiationes, si sponsi duarum sint Parochiarum, ab utrisque contrahentium Parochis fieri debent, ut impedimenta, si quae subsint, ex utraque parte detegi possint. Noverint demum Presbyteri voluisse Summum Pontificem Clementem VIII⁴²² in instructione Graecorum,⁴²³ ut nempe Maritus latinus ritum uxoris Ruthenae non sequatur: ut Latina uxor non sequatur Mariti Rutheni ritum: ut Ruthena uxor sequatur ritum Latini Mariti: Denique praecipimus, ne Presbyteri conjugii Latinorum, aut dum alterutra pars Latina est, ullo pacto se immiscere praesumant.

417 A trentói zsinat (1545-47, 1551-52 és 1562-63).

418 Canones de sacramento matrimonii: COD 754.

419 Sessio XXIV. Canones de sacramento matrimonii: COD 754-755.

420 A hivatkozás hiányzik az eredetiben.

421 XIII. Gergely pápa (1572-1585).

422 VIII. Kelemen pápa (1592-1605).

423 Perbrevis instructio super aliquibus ritibus Graecorum ... Ac literae quaedam apostolicae, ad ipsos Graecos & eorum ritus pertinentes ... Mandato S.N.D. Clementis Papae VIII simul excusae, Romae, ex typographia Reuerendae Camerae Apostolicae, 1597.

Paragraphus secundus
De impedimentis et quidem impediētibz tantum

Cum Ecclesia Sacrae quaedam respublica sit, cui a Christo tradita est amplissima circa res spirituales jurisdictio legumque condendarum potestas, consequens est, quod sicut civiles respublicae circa contractus mere civiles possint statuere impedimenta vel prohibentia, vel irritantia, ita Ecclesia Jesu Christi contractui Matrimonii ad Sacramenti dignitatem evecto, et ad forum suum pertinenti poterat constituere impedimenta utriusque ordinis. Potestatem hanc Ecclesiae concessam discimus ex Apostolo (1Cor. 7.) ubi coniugi infideli ad fidem Christi converso dat facultatem recedendi a comparte, in infidelitate manente citra injuriam creatoris cohabitare renuente. Ecclesiae praeterea

[fol. 96.]

jus indicat perpetua traditio ab incunabulis Ecclesiae, ut infra patebit. Quaedam ex impedimentis Matrimonii sunt impediētia tantum, quae videlicet nuptias nullas non reddunt, fieri tamen prohibent, sunt autem, quae hodie vigent quatuor.

Primum est interdictum Ecclesiae, cum Episcopus seu Judex Ecclesiasticus interdicat alicui, ne contrahat matrimonium ob aliquod latens fortassis matrimonii impedimentum, donec constet, an vere subsit. Si nullum subsit, contractus tamen contra interdictum celebretur, Matrimonium ratum est, sed contrahentes graviter peccant contrahendo, ut patet ex responsis ab Alexandro III⁴²⁴ Summo Pontifice (Cap. ex lite. ext. de mat. contr. interd.)⁴²⁵

Secundum est tempus, quo nuptiae sunt prohibitae, quod recentiore Decreto Concilii Tridentini⁴²⁶ (Sess. 24. C. 10.)⁴²⁷ est ab adventu usque diem Epiphaniae sequentem, et a die Cinerum usque in octavam Paschae: a quarto jam Ecclesiae saeculo, ut videre est in Concilio Laodicensi⁴²⁸ (Can. 52.)⁴²⁹ impedimentum hoc tam in oriente, quam in occidente nuptiis oppositum constanter legitur.

Tertium sponsalia prius jam cum alio contracta, et non dum dissoluta.

424 III. Sándor pápa (1159-1181).

425 Prosperi Fagnani Commentaria in quartum librum decretalium, 69-71.

426 A trentói zsinat (1545-47, 1551-52 és 1562-63).

427 Sessio XXIV. Canones de sacramento matrimonii: COD 755.

428 A laodiceai zsinat 364-ben.

429 PÉRICLÈS PIERRE JOANNOU: *Les canons des conciles oecuméniques (IIe-IXe s.)*, Grottaferrata 1962. 130-155.

Quartum est votum simplex castitatis, quod emittens et Deo maximo vovens, nec religionem approbatam ab Ecclesia ingressus est, nec susceptione sacri ordinis solemne fecit. (Can. si vir distri. cit. 27. etc.)⁴³⁰

Paragraphus tertius
De impedimentis dirimentibus

Post Concilium Tridentinum quindecim sunt impedimenta dirimentia in Ecclesia Dei. Dirimentia dicuntur, quia invalidum faciunt Matrimonium, si fuerit attentatum, unde dirimunt, non quod matrimonium semel validum solvant, sed quia faciunt, ne valide contrahi possit.

Primum est impedimentum erroris, si error sit circa personam, ut si ducere volenti Margaritam, Anna supponatur

[fol. 97.]

si enim sit circa personae qualitatem, nobilitatem, divitias etc. impedimentum non incurritur: nisi haec qualitas, circa quam errat sponsus, ea sit, ut determinet certam aliam personam, et non hanc, quae sponso obtrudatur. (S. Thom. In 4. dist. 30. q. 1. a. 1.)

Secundum est conditio, dum aliquis liber contrahit servilis conditionis, putans esse liberam (b)⁴³¹ ut tollatur magna inaequalitas contractus et gravis injuria personae ignoranti. Nomine servilis conditionis hic intelligitur mancipium, in quod Dominus plenum jus habet vendendi, donandi ex hinc quia hujusmodi mancipia inter Christianos non dantur, impedimentum hoc poene nunquam occurrit.

Tertium est votum solemne, quod emittitur in approbato aliquo ordine Religioso (Clem. unic. de consang.⁴³² et Con. Trid. Sess. 24. C. 9.)⁴³³

Quartum est cognatio; quae trifariam dividitur. Primo legalis, quae est propinguitas personarum ex adoptione consurgens (Caus. 30. q. 3. et Cap. unico de cogn. legali.) per quam persona extranea assumitur in filium, vel filiam, ac haeredem. Haec matrimonium in perpetuum dirimit primo inter ipsum, qui adoptat, et inter adoptatum, adoptatique descendentes ad quartum gradum. Secundo inter uxorem adoptantis, et inter adoptatum, et vicissim. Tertio inter filios adoptantis, et adoptatum. Secundo cognatio spiritualis: cujus impedimenti vigorem etiam in Ecclesiae Graeca agnoscit Synodus Trullana⁴³⁴ (Can. 53.) Est autem propinguitas personarum orta ex

430 Prosperi Fagnani Commentaria in quartum librum decretalium, 64.

431 A hivatkozás hiányzik az eredetiben.

432 Corpus juris canonici emendatum et notis illustratum. Gregorii XIII. pont. max. iussu editum. Romae, In aedibus Populi Romani, 1582. vol. III., 253-256.

433 Sessio XXIV. Canones de sacramento matrimonii: COD 755.

434 A harmadik konstantinápolyi, a hatodik egyetemes zsinat (680-681).

Baptismo, et Confirmatione (Laod. Conc.⁴³⁵ Can. 48.)⁴³⁶ Irritat Matrimonium inter baptisantem, et baptizatum, baptizatique Patrem, et Matrem. Item inter Confirmatum, et Confirmantem, Confirmatique Patrem, et Matrem; inter hos, et non inter plures nascitur isthoc impedimentum. Denique cognatio naturalis seu consanguinitas est vinculum personarum, quae ab eodem proximo stipite per carnalem propagationem descendunt. Tria hic attendi debent a Presbyteris, ne matrimonia fidelium intricent, stipitem, lineam, gradus. Stipes dicitur illa persona, a qua illae personae ambae descendunt, de quarum cognatione quaeritur. Linea est collectio personarum ab eodem stipite descendentium diversos gradus continens. Et haec linea triplex est, ascendentium personarum, a quibus originem duximus, ut Pater Avus,

[fol. 98.]

Proavus, Abavus, Atavus etc. Descendentium, in qua sunt personae, quae a nobis originem acceperunt, ut sunt filii, nepotes, pronepotes, trinepotes etc. collateralium in qua continentur personae, quae ex latere, et ex transverso conjunctae sunt, a quibus nec nos ducimus originem, nec illae a nobis, et tamen ab uno stipite propagati sumus, ut Fratres, et eorum filii, Patruus, et Amita, Consobrini, et Consobrinorum filii etc. Gradus consanguinitatis est intervallum personarum, quo cognoscitur, quota generationis distantia una persona distet ab alia. Tres regulae sunt Presbyteris pernecessariae, quibus in directi fuerint, facile eveniet, ut cognatis personis assistant. Prima regula In linea ascendentium recta, et descendentium tot gradus numerantur, quot personae una dempta, sic Pater et filius in primo gradu sunt consanguini, Avus, et nepos in secundo etc. Secunda regula: In linea collateralis aequali, quot gradibus distant personae a communi stipite, totidem inter se distant. Hinc cum frater et soror uno gradu distent a Patre, uno distant etiam invicem. Consobrini seu Fratrum filii in secundo, horum filii in tertio etc. Tertia Regula: si personae inaequaliter distent in linea collateralis a communi stipite, tunc quot gradibus is, qui magis remotus est, distat a communi stipite, tot etiam gradibus inter se distant, sic filia, et Frater Patris sunt consanguinei in secundo gradu; et si una persona sit in quinto gradu a communi stipite, altera in quarto, censendi sunt invicem distare in quinto gradu, adeoque non esse inter eos impedimentum. Consanguinitas in quolibet gradu lineae rectae irritat, nullumque reddit matrimonium (Nicol. I.⁴³⁷ ad Cons. Bulgar. C. 39.) consanguinitas vero in linea collateralis tum aequali, tum inaequali

435 A laodiceai zsinat 364-ben.

436 PÉRICLÈS PIERRE JOANNOU: *Les canons des conciles oecuméniques (IIe-IXe s.)*, Grottaferrata 1962. 130-155.

437 Nagy Szent Miklós római pápa (858-867).

irritat matrimonium inclusive usque ad quartum gradum. (Cap. non debet de consang.⁴³⁸ Conc. Latera. IV.⁴³⁹) Quae ut facilius penetrent Presbyteri, sequens schema subjicimus.

Regula Prima

In Linea recta ascendentium, et descendentium tot gradibus personae invicem distant, quot sunt personae dempto stipite, a qui fit supputatio.

[fol. 99.]

Exemplum est in Schemate:

David
Stipes.

I.
Salomon.

II.
Roboam.

III.
Abias.

IIII.
Asa.

Quaeris? David quoto gradu distet ab Asa? numera personas, invenes numero quinque, demas ergo unam personam, utpote stipitem hujus generationis proximum fontem Davidem, manebunt quatuor personae, erunt ergo in quarto gradu.

Regula Secunda

In linea collateralis aequali, quoto gradu personae distant a communis stipite, eodem gradu a se distant.

Exemplum in Schemate:

Petrus

Paulus
I.

Andreas
I.

438 De restricta prohibitionem matrimonii, COD 257-258.

439 A IV. Lateráni Zsinat 1215-ben.

Joannes
II.

Jacobus
II.

Gregorius
III.

Martinus
III.

Stephanus
IV.

Franciscus
IV.

Paulus a Petro communi stipite distat uno gradu, ergo Paulus, et Andreas invicem distant in primo, et unico gradu, sic de caeteris. Quando autem unus eorum, de quorum cognatione quaeritur remotius distat a communi stipite,

[fol. 100.]

quam alter, jam hic ad lineam collateralem, spectat; nimirum:

Regula Tertia

In Linea collateralis inaequali eo gradu a se mutuo distant personae, quo gradu distat remotior a Communi stipite.

Exemplum esto in Schemate:

Andreas

I.
Martinus.

I.
Franciscus.

II.
Joannes.

II.
Stephanus.

III.
Paulus.

III.
Georgius.

IV.
Ignatius.

Vis scire, quanta sit gradus distantia Pauli ab Ignatio? vides, quod remotior sit a stipite Ignatius, quam Paulus, vides, quod Ignatius quatuor gradibus distet a stipite, ergo Paulus Ignatii cognatus est in quarto gradu.

Quintum est impedimentum criminis, quod fit primo, quando maritus uxorem per se, vel per alium ferro, vel veneno occidit eo fine, ut cum alia muliere caedis illius conscia, et in caedem consentiente matrimonium contrahere possit: quod etiam de uxore intelligi debet. Secundo: quando conjugum alter committit adulterium, et pollicetur ei, cum quo adulteratur, se contracturum de praesenti post obitum conjugis, et haec promissio ab adultero acceptatur, (Cap. 6. de eo qui duxit)⁴⁴⁰ valet tamen matrimonium inter adultos post mortem conjugis, nisi alteruter necem machinatus sit, vel dum viveret,

[fol. 101.]

matrimonium promiserit.

Sextum est Disparitas cultus, quando Christianus contrahit cum infideli non baptizato, et vicissim. Hoc impedimentum inductum est ab Ecclesia non ante sextum Ecclesiae saeculum; unde Sancta Monica⁴⁴¹ Beati Augustini⁴⁴² Mater teste Augustino (Aug. L. 9. Conf. C. 9.)⁴⁴³ nupsit infideli, immo et Sancta Clotildis⁴⁴⁴ Clodovaeo⁴⁴⁵ Regi Gentili. Persona tamen Catholica valide contrahit cum haeretica, licet illicite, cum Ecclesia huiusmodi matrimonia prohibeat ob periculum subversionis (Conc. Tolet. III.⁴⁴⁶ Cap. 14.) valide contrahit etiam persona Catholica cum eo, qui post Baptismum rite susceptum apostatat, et fit infidelis.

Septimum est vis, seu metus gravis, qui etiam constantem virum concutere posset, si is injuste sit vim patienti incussus. Ratio est: quia si valeret tale coactum connubium, cum Matrimonium sit indissolubile, injuria metum passae personae tolli nunquam posset, unde gravissima incommoda sequerentur.

Octavum est Ordo, nempe Subdiaconatus, Diaconatus, et Presbyteratus (d)⁴⁴⁷ irritat matrimonium contrahendum tum Ruthenorum, tum Latinorum.

440 Corpus juris canonici emendatum et notis illustratum. Gregorii XIII. pont. max. iussu editum. Romae, In aedibus Populi Romani, 1582. vol. IV., 1483.

441 Szent Mónika, Szent Ágoston anyja.

442 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

443 PL 32,772-773.

444 Szent Klotild (470 körül - 545) Klodvig frank király feleség.

445 Klodvig (466–511) frank király.

446 A harmadik toledói zsinat 589-ben.

447 A hivatkozás hiányzik az eredetiben.

Nonum est Ligamen, id est obligatio, seu vinculum Matrimonii conjugē adhuc vivente, hac enim superstite Matrimonium cum quovis alio impedit, et nullum reddit. (e)⁴⁴⁸ Quod si post contractas bona fide secundas nuptias dubitet de morte prioris conjugis, tenetur diligentissime in verum prioris conjugis obitum inquirere, et interim abstinere a petendo debito ab ea, quam secundis nuptiis duxit, vel vicissim. Si vero uterque mala fide contraxit, et uterque de prioris conjugis obitu dubitavit, uterque tenetur a carnali commercio secundi conjugis abstinere. Porro ex eo solo, quod viri, aut mulieris compars multis annis, ubi sit, et an supersit? ignoretur, non habetur debita certitudo de obitu prioris conjugis, sed requiritur testimonium authenticum, quod non praesumunt judicare Presbyteri, sed a nobis, aut a successoribus nostris ejusmodi Testimonii approbationem expetant.

[fol. 102.]

Decimum est honestas, seu impedimentum publicae honestatis ex matrimonio rato nondum consummato, et sponsalibus tantum valide contractis ortum (Cap. Juvenis et Cap. ad audientiam de sponsalibus)⁴⁴⁹. Hoc impedimentum ex sponsalibus ortum impeditu tantum ad primum gradum ex matrimonio rato ad quartum gradum. (Trid. Sess. 24. C. 3. de refor. matr.⁴⁵⁰ et Bulla Pii V⁴⁵¹ ad Romanam.)

Undecimum est Affinitas, seu propinguitas quarundem personarum ex copula carnali proveniens, ratione cujus fit, ut mulier conjugata per consummationem matrimonii affinis fiat consanguineis mariti, et vicissim, ad quartum gradum utpote ex copula licita matrimoniali, si autem extra matrimonium ex copula illicita oriatur, extenditur ad secundum gradum. (Trid. Sess. 14. C. 4. de refor. mat.)⁴⁵² In affinitate lineae et gradus ita computantur, sicut in cognatione consanguinitatis. Sic consanguinea uxoris in secundo gradu est affinis viro in eodem, et vicissim. Ubi advertendum, quod consanguinei conjugum non sunt affines consanguineis mariti, et vicissim, hinc duo Fratres rite contrahunt cum duabus sororibus.

448 A hivatkozás hiányzik az eredetiben.

449 Prosperi Fagnani Commentaria in quartum librum decretalium, 1-2.

450 Sessio XXIV. Canones super reformatione circa matrimonium, caput III. COD 757.

451 Szent V. Piusz pápa (1566-1572).

452 Sessio XXIV. Canones super reformatione circa matrimonium, caput IV. COD 757.

Duodecimum est aetas, nempe eorum, qui pubertatem assecuti nondum sunt, horum matrimonium nullum est (Cap. 10. de despons. impube.)⁴⁵³ Valet tamen matrimonium inter pubertati proximos, qui sufficientem rationis discretionem habent, et potentiam generandi (Cap. 9. eodem Tit.)⁴⁵⁴ in masculo sint anni 14 completi, in foemina 12 anni aequae completi.

Decimum tertium est clandestinitas; si nimirum non fiat contractus praesente Parocho, et quidem contrahentium proprio, et duobus aliis testibus (Trid. Sess. 24. C. 1.)⁴⁵⁵ Caveant porro Presbyteri ne matrimonio talium personarum assistere praesumant, quae non spectant ad eorum Parochias. Latinorum autem Matrimonii absolute se non ingerant, id enim si attentaverint, et matrimonium nullum erit, et acerbissime noverint se a nobis castigandos.

Declarantur itaque non esse Parochi talis conjugii, ac proinde assistere valide Presbyteros non posse sine consensu et indultu proprii Parochi Latini, si alteruter

[fol. 103.]

conjugum sit ritus Latini, item si ambo quidem Graeci ritus uniti sint conjuges, habitent alteruter in tali loco, ubi Ruthenus Presbyter non residet, sed Latinus Parochus, aut etiamsi Latinus Parochus illic non resideat, si tamen neque Ruthenus Presbyter illic nostra auctoritate impositus resideat, spectat enim hujusmodi locus, et filialis ad Latinam in hac Dioecesi applicatione nostra Ecclesiam; proinde sine indultu Latini Parochi Rutheni Presbyteri, neque valide, neque licite assistere possunt.

Decimum quartum est impotentia, alterutrius, sive inabilitas perpetua matrimonii contractum antecedens, ad consummandum Matrimonium. (Cap. quod sedem de frigid. et malef.)⁴⁵⁶

Decimum quintum est impedimentum raptus, seu violentia foemina invitae, et nolentis de loco in locum matrimonii ineundi, vel libidinis exercendae causa. Nullum est matrimonium, et si rapta primum quidem invita, postea consentiat in matrimonium, nullum inquam est, quamdiu manet in potestate raptoris. (Conc. Trid. Sess. 24. Cap. 6.)⁴⁵⁷

453 Corpus juris canonici emendatum et notis illustratum. Gregorii XIII. pont. max. iussu editum. Romae, In aedibus Populi Romani, 1582. vol. IV., 1452-1453.

454 Corpus juris canonici emendatum et notis illustratum. Gregorii XIII. pont. max. iussu editum. Romae, In aedibus Populi Romani, 1582. vol. IV., 1452.

455 Sessio XXIV. Canones super reformatione circa matrimonium, caput I. COD 755-756.

456 III. Sándor pápa Quod sedem kezdetű levele Amiens püspökéhez: Corpus juris canonici emendatum et notis illustratum. Gregorii XIII. pont. max. iussu editum. Romae, In aedibus Populi Romani, 1582. vol. IV., 1517-1518.

457 Sessio XXIV. Canones super reformatione circa matrimonium, caput I. COD 758.

Haec sunt matrimonium dirimentia impedimenta pro brevitatis studio exposita. Quae ut amplius pro ratione officii sui Presbyteri penetrent, Doctorum Virorum lucubrationes lectioni horum statutorum adjiciant, quatenus animas pretio magno emptas jugiter et absque ovilis Dominici detrimento pascere possint. Circa impedimenta Matrimonii et reliquorum Sacramentorum administrationem passim evenient intricatae rerum circumstantiae, hinc districte praecipimus, ut attunc suo iudicio omnino non acquiescant, sed ad suos rituales superiores a nobis assignatos, et deinceps assignandos, aut si res paulo graviter extiterit, recta ad nos deferant, quo certiore iudicio fidelium Ruthenorum conscientiae ad statum tranquillum reponantur.

Tertio De cura animarum

Caput primum De statu animarum

Omnia propter semetipsum operatus est Dominus (Prov. 16,4) ait sapiens, praecipue nos mortales, quos ad imaginem suam de luto finxit, ut nimirum praeterito hujus vitae curriculo gloriae

[fol. 104.]

Divinae intenti post fata aeterno diademate coronemur in coelis. Ipse Dei filius propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de coelis. (Symb. Nicaeno) Perpendant proin Presbyteri dispositione nostra animabus Ruthenorum fidelium regundis praefecti (S. Chrys. hom. 3. in Gen.)⁴⁵⁸ se *pro Christo legatione fungi tanquam Deo exhortante per ipsos.* et ejus locum tenere, qui dixit (Joan. 10,14) *Ego sum pastor bonus.* Idcirco cum (S. Grego. hom. 9. in Evang.) augentur dona, rationes etiam crescunt donorum, tantaque est excellentia animarum ex pretio sanguinis Christi, ut pretium omne superet et valorem (Matth. 16,26) quas Presbyter instruendas, docendas, curandas, suscipit. Magna igitur custodia, et sollicitudo in rei tam pretiosae custodia a Deo exigitur. Sibi dictum credat illud (3Reg. 19,39) *Custodi virum istum, quod si lapsus fuerit, erit anima tua pro anima illius;* ad ignavos profecto Presbyteros Jeremiae fulmen dirigitur (Jerem. 13,20) *Ubi est grex, qui datus est tibi, pecus inchoitum tuum? Quid dices in die, quando visitaberis? Nonne dolores, quasi parturientis apprehendent te?* Ne itaque serio tandem suscepti muneris Presbyteros poeniteat, agnoscant oves magno Dei Filii sanguine

458 PG 53,21-54,580.

emptas, easque tota virium contentione, opere, verbo, et exemplo pascant. Volumus, et districtim mandamus, ut quilibet Presbyter loci, in quo residet Ruthenos sibi commissos tam mares, quam foeminas connotet, quot ex iis Sacramenti capaces, quot incapaces existant? quot illi? quot haeretici? quot seu a Rutheno ritu, seu a Latino Apostatae? Quid denique saecularis Magistratus cum Apostatis in gremio repertis egerit? Haec omnia rite describant, ut Archi-Diaconis suis in menstruis Congregationibus praesentare valeant.

Caput secundum De concionibus

Cum praecepto Divino, ut Tridentinum ait, (Sess. 24. C. 1. de ref.)⁴⁵⁹ mandatum sit omnibus, quibus animarum cura comissa est, verbi Divini praedicatione pascere populum, ingemiscimus sane, dum Presbyterorum isthoc praecipuum munus, vix ac ne vix quidem in plurimis locis impleri conspeximus. Apostolus instruens Timotheum primum monet (1Tim. 4,12) *esto exemplum*

[fol. 105.]

fidelium in verbo, verbum nempe salutis seminando. Exclamat Zacharias (Zach. 11,17) *O Pastor, et idolum derelinquens gregem*. Quis est iste Pastor idoli symbolo notatus? ille profecto, qui instar idoli os habet, et non loquitur, ille, qui non observat praeceptum Domini (Is. 58,1) *Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, annuncia populo meo scelera eorum*. Si Apostolus exclamat (1Cor. 9,16) *vae mihi, si non evangelizavero*? Quid facient Presbyteri illi, qui Evangelico studio minime intenti fatali silentio torpent? Sed dicent, se a praedicando verbo Dei abstinere, quia se minime idoneos ad praedicandum deprehendunt: heu ficulneum cavillum! audi Sanctum Chrysostomum⁴⁶⁰ dicentem (L. 3. de Presb.) *nemo, licet ei vis adhibeatur, spondet se aedificaturum domum, nisi sit Architectus, nec se aegrum curaturum, nisi sit medicus*; et qua fronte, qua temeritate audetis in Presbyteri officium eniti, qui non sperat se posse Divina Presbyterorum officia gerere, et explere. Quomodo Presbyter sermones ad populum concinnare debeat recenset Sanctus Hieronimus⁴⁶¹ (ad Nepotianum Parochum) docente te in Ecclesia non clamor populi, sed gemitus excitetur, lachrymae Auditorum tuae laudes sint, sermo scripturarum lectione conditus sit. Nolo te declamatorem esse, et rabulam, garrulumque sine ratione, sed mysteriorum peritum. Presbyter suorum auditorum est, sicut Pater filiorum: quemadmodum stultus ille Pater est, qui

459 Sessio XXIV. Decretum de reformatione, can. I. COD 759-761.

460 Aranyaszájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

461 Szent Jeromos (347-420) egyházatya.

ajat se nolle erudire filios, quia eloquens non est, ita amens est Presbyter, qui huiusmodi retinacula causatus conticescit. Communica ait Sanctus Bernardus (h) coeleste triticum sine invidia, et sine desidia: si multum accepisti, multum da, si modicum, et id tribue. Dicet fortasse Presbyter, se negligentem esse in praedicando, quia nullos paene fructus fecerunt sermones, quos habuit, audiat Sanctum Chrysostomum⁴⁶² respondentem; *si non persuaseris hodie cras persuadebis, quod si nunquam persuaseris multis, paucis ex multis poteris persuadere, nam et Apostoli non omnibus persuaserunt, locuti sunt tamen omnibus,*

[fol. 106.]

et mercedem, quae omnibus debetur, habuerunt, non enim ex exitu eorum, quae recte fiunt, sed ex mente eorum, qui recte faciunt, solet Deus coronas definire. Frequenter evenit, ut vagi incertarum sedium Presbyteri, aut Monachi Rutheni a Presbyteris ad concionandum absque delectu admittantur, quod cum juxta Concilium Tridentinum fieri non possit, praecipimus, ne Presbyteri alios Presbyteros seu quovis Monachos a nobis ad concionandum non approbatos, sive alterius Dioecesis, aut Regni nequaquam praesummant admittere.

Volumus, ut Presbyteri super Ecclesias Ruthenas in hac Dioecesi cum cura animarum constituti (Trid. Sess. 5. C. 2.)⁴⁶³ saltem *singulis diebus festis, et Dominicis* omnino pascant plebes sibi commissas pro sua, et earum capacitate salutaribus verbis docendo ea, quae scire omnino necessarium est ad salutem. Presbyter neminem in particulari interdicendum mordeat etiam infimae conditionis hominem, nedum nobilem, minus Magistratum, seu Ecclesiasticos, seu Saeculares. Materiae concionum sint: vitia, quae Rutheni vitare, virtutes, quas sectari debent, ut poenas aeternas evadere, et perpetuam felicitatem consequi possint. Arguenda sunt semper ea vitia, quae maiore impetu, et frequentia grassantur in loco, ubi Presbyter concionatur, media quoque convenientia proponendo. Ab inutilibus quaestiunculis abstineant, prout et a miraculis ab Ecclesiae iudicio necdum approbatis, assiduus sit in meditando verbo Dei, inde sine faece superstitiosae vanitatis hauriat, et propinet fluentia Coelestis Doctrinae; Dicat veritatem cum libertate, et charitate, nec vulnus, quod ferro indiget, leni unguento foveatur: caveat tamen maxime, ne sermonem eo dirigat, ut ex ambone proprias ulciscendo injurias satyrica mordacitate in privatas potius personas, quam in peccata invehatur, malitque ut Sanctus Cyprianus⁴⁶⁴ monet (Epist. 9.

462 Aranyaszájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

463 Sessio V. Decretum secundum super lectione et praedicatione, COD 667-670.

464 Kárhágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

ad Rogatianum)⁴⁶⁵ contumelias, et injurias singulorum clementi patientia vincere, quam sacerdotali licentia vindicare. Sic fiet, ut verbum Dei (Haebr. 4,12) *penetrabilis omni gladio ancipiti: et pertingens*

[fol. 107.]

usque ad divisionem animae ac spiritus fructum ferat centuplum. Quod si autem Presbyterorum quispiam negligenter hac in parte mandata nostra custodiet, illum Ecclesia, cui praeest, illico privabimus, et per totam hanc Dioecesim a cura animarum rejectum ab Ecclesiae ministerio deponemus.

Caput tertium De cathecesi, seu doctrina christiana

Ex praecedente capite agnoscant Presbyteri Divinum esse praeceptum, ut personae Ecclesiasticae animabus curandis admotae praedicent verbum Dei. Nos quamvis orientalis ritus Presbyteros Ruthenos jurisdictioni nostrae subjectos liberalibus Disciplinis nimis quam tenuiter, et plerumque nullatenus excultos esse deprehenderimus, ii tamen sunt, qui adhibita ut oportet diligentia rudimenta saltem fidei orthodoxae suis tradere possent. Et hoc est, quod parvuli petant panem, ut frangatur eis, haec est Ecclesiastici ministerii obligatio perpetua, et praecipua, quam passim neglectam, et oscitanter a plurimis expensam in memoriam revocamus, ac Doctrinae Christianae traditionem assiduam praesenti Decreto instauramus, volentes firmiter, ut ubi Rutheni Ludi-Magistrum habent pueros docentem, legere, scribere, doceatur aetas tenera, tam in maribus, quam in foemellis, rudimenta quoque Catholicae fidei ab eodem Ludi-Magistro: Presbyter vero solerter invigilet, ut id fideliter, ac diligenter praestetur, ne aut remissus sit in docendo, aut e Schismaticis libellis corruptam Christianae fidei ideam teneris mentibus imprimat. His nequaquam contentus sit Presbyter, sed ob crassam plebis Ruthenae ruditatem, tam in locis populosioribus, quam in ruralibus villulis ipse Presbyter operi adeo necessario manum admoveat, et conciones suas ita instituat, ut eae omnes fidei Christianae symbolum, orationem Dominicam, Decalogum, et prima

[fol. 108.]

religionis arcana accurate explicant. Praeterea deligat in vere saltem, et aestate diebus Dominicis semper mediam horulam, pro qua admoniti Patres familias, filiolos, et filiolas, omnemque saltem teneriorem pubem ad Ecclesiam ire compellant, ubi Presbyter invocato primo Spiritus Sancti auxilio, et praemissa lingua vulgari conciuncula, vel de symbolo fidei, vel de Decalogo, vel de Dominica oratione, aut Angelica Salutatione clare aliquid explicet, ut sic jure quasi haereditario transeat in posteros fidei doctrina.

465 PL 4,195-434.

Paragraphus unicus
De salutatione angelica

Experientia teste habemus esse Presbyteros, qui Angelicam Salutationem in Ecclesia orthodoxa solemni plausu pridem receptam non tantum plebi orandam non proponant, verum ne ipsi quidem de memoria recitare valeant. Indignum est Patronam, et Advocatam militantis Ecclesiae Virginem Mariam Dei Genetricem ab iis negligi, qui consortium fidei verae nobiscum sortiti sunt, et quam tota Ecclesia orientalis ultra omnes Orbis Christiani nationes, ut ex Euchologiis apparet, venerari consuevit, Rutheni praetereant. Statuimus proinde sub gravissima indignatione nostra, ut Presbyteri tam ipsi (si qui ignorarunt hactenus) discant, quam plebem omnem Angelicae Salutationis solemnem precatiunculam edoceant, ut ne unus quidem e plebe sit, qui hanc memoriter orare, non condiscat, statuimus praeterea, ut pulsum triplicem campanarum diliculo nimirum, meridiano tempore, et cadente jam sole in Ecclesiis Latinis fieri solitum in Ecclesias Ruthenas inducant, quod hactenus non fecerunt: admonentes plebem publice tribus his aeris campani pulsibus signum dari Jesu Christi fidelibus idcirco, ut quilibet Ruthenus statim ac signum campanae receperit, provolutus in genua recordetur Incarnationis Filii Dei Jesu Christi, in utero Virginis obumbrante Spiritu Sancta factae, demum ter persolvat Salutationem Angelicam de more Ecclesiae receptam. Santissimi Rosarii

[fol. 109.]

devotiem tam ipsi Presbyteri inchoent, quam et populum de praestantia edocentes plebem ad amplectendum Rosarium inducant. Quicumque Presbyterorum mandatum hoc neglexerit severissime se noverit a nobis castigandum.

Caput quartum
De cura infirmorum Ruthenorum

Dixit Dominus apud Ezechielem (Ezech. 34,4) *vae Pastoribus qui quod infirmum fuit, non consolidastis, et aegrotum non sanastis.*

Vae profecto Presbyteris illis, qui tametsi animabus sibi commissis toto vitae cursu ex officii sui ratione adesse debeant, in extremis tamen, dum fidelis ovicula ad aeternitatis confinia adducta est, praecipue adesse deberent, nec tamen adsunt, cum ab illo momento felix aeternitas animarum dependeat, et in illo temporis articulo diabolus, cui nomina mille, mille nocendi artes, tum quam maxime impetum faciat in fidelem Christianum. Auget periculi magnitudinem imbecillitas moribundi. Quare

praesentaneum adsit auxilium, Presbyteri videlicet praesentia, qui animum moribundi confirmet, terrorem imminuat, ad contritionem excitet etc. Quamprimum noverit quempiam auditorem suum aegrotare, non expectet, ut advocetur, sed ultro accedat, idque non semel, sed saepius, quatenus opus fuerit? Accedendo in promptu habeat Christi, et Sanctorum ejus exempla, quibus aegrum consoletur, horteturque, ut spem omnem in Deo ponat; ubi vero periculum imminet, admoneat, ne daemonum fraudibus, medicorum pollicitationibus, propinquorum blanditiis seductus, animam Sacramentis Ecclesiae expiare differat. Eliciat cum ipso actum fidei, spei, et charitatis, unionis Sanctissimae cum Ecclesia Jesu Christi, oret cum ipso ex intervallo etc. Si instare tempus videat, veritatem aegro aperiat dicendo (Isa. 38,1) *dispone domui tuae, quia morieris tu, et non vives*. Crudelis profecto
[fol. 110.]

Presbyteri est ille, qui vix aegro Sacramenta Confessionis, et Eucharistiae adhibuit, illico, qua data porta se eripit, sine ulla consolatione ex parte sua posita, nec alia vice consolaturus invisit. Disperdet illum Dominus, qui sic paverit animas a Christo Jesu integro sanguinis sui diluvio emptas, illum lupum, illum Mercenarium, et non Pastorem. Assideat itaque aegrotanti, et eum ad conformitatem voluntatis ejus cum voluntate Divina adducat, dicendo primo; quod mors sit via universae carnis, et recenseat, quod habetur apud Paulum (Hebr. 9,27) et Davidum (Ps. 88,49) secundo: quia justī mori desiderant, et recenseat, quod habetur apud Jobum (Job 10,1) et apud Paulum (Ps. 119,5) et Paulum (Philip. 1,23) Tercio: quia finis hominis non est vivere in hoc mundo, sed in coelesti Sede Beatorum coram Sanctissima Trinitate, ut habetur in Psalmis. Quarto: quia Christus Dei Filius mortuus est pro peccatis nostris, idque libentissime, ut doceat nos quoque libenter mori confisos in meritis Jesu Christi; si itaque diligenter Presbyteri aegris adfuerint, eos Sanctissimis Ecclesiae Sacramentis, Poenitentiae nimirum Eucharistiae, et Extremae Unctionis, de quo in Sacramentis satis monuimus, praemuniendo ad terribilem illam, et decretoriam luctam, fiet, ut adversarius, de quo Dominus in ipso adhuc naturae exordio (Gen. 3,15) *insidiaberis calcaneo ejus* veniens adversus animam gementem (i)⁴⁶⁶ *in gladio, et chypeo* confusus, et cassa nuce vilior redeat, fugatus in nomine Domini exercituum.

Caput quintum De usurariis

466 A hivatkozás hiányzik az eredetiből.

Usuram infamem avaritiae sobolem, quae utinam plurimum Ruthenorum animas lethali fascino non allexisset, viis et modis omnibus fugiendam assiduo Presbyteri deprædicent. Illam usuram, quam apud Ezechielem, et apud Lucam Dominus execratur, quando nimirum ultra sortem mutuo datam, et ultra receptam consuetudine mutuo accessionem, sive a pauperibus, sive a divitibus quibuscunque exigitur, dicit enim Dominus (Deut. 23.) *non foeneraberis Fratri tuo ad usuram pecuniam*. Neque in Evangelio usuram approbasse censendus

[fol. 111.]

est, dum dixit (Matt. 25. Luc. 19.) quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut et ego veniens cum usuris utique exegissem illam? Ubique enim Dominus usuram pecuniarum condemnat, usuram vero gratiae nobis coelitus collatae etiam præcipit, non condemnat, ut bona spiritualia, quae nobis commissa sunt augeamus bono usu. Similitudinem Salvator a nummulariis et Trapezitis ducit, sed ex usura pecuniae ad usuram gratiae manuducit. Ait Sanctus Gregorius Nissaenus⁴⁶⁷ (Hom. 4. in Eccl.)⁴⁶⁸ quid refert, an clanculum perfossis muris prædonis more aliena habeas, an fœnoris necessitate acquiras ea, quæ ad te non pertinent? O malum vocabulum, fœnus fit nomen latrocinii. Porro potest quidpiam moderatum ultra sortem ille, qui mutuum dat ab eo, cui dat accipere, dum tamen ratio accipiendi non sit ipsum mutuum, videlicet ob damnum mutuanti emergens, et lucrum cessans; ratio enim naturalis docet, neminem teneri detrimentum rei suae pati, ut alter ditescat, et illum, qui proximum sublevat, in erogando beneficio oportet indemnem conservari; quibus rationibus destituti omni angue frigido amplius fugiant, et fugiendam annuncient populo usuram Presbyteri Rutheni prae oculis habentes damnatam ab Alexandro VII⁴⁶⁹ (anno 1666 18 Martii) propositionem: *licitum esse mutuanti aliquid ultra sortem accipere si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus*.⁴⁷⁰

Caput sextum De violatoribus festorum

Dissimulari non potest Ruthenicae plebis pervicacia, qua Festa Dei, et Sanctorum in Apostolico hoc Regno Decretalia, et Ecclesiae Ungaricae Latinae cultu solemniter dedicata observare, iisdemque a labore manuum, et jumentorum abstinere insuper habent. Qua Ruthenorum assidua praevaricatione Latini Fideles tentantur, et haeretici Divorum

467 Nüsszai Szent Gergely (331-394), püspök, egyházatya.

468 PG 44,615-754.

469 VII. Sándor pápa (1655-1667).

470 DS 2062.

Contemptores in exemplum pertrahuntur, et magis indies refractarii efficiuntur. Perpendit jam ipsa Apostolica Sedes, quae ritum Orientalem Ruthenorum, caeteroquin in plurimis pia Mater statuit, tolerare in partibus illis, ubi Rutheni Latinis mixti, et Latinorum jurisdictioni

[fol. 112.]

subjecti sunt Latinorum Festa de Praecepto Ruthenos quoque obligare posse, perpendit sane, et decrevit, ut scandala ex disparitate publica sufferantur, et externa Ecclesiae facies simul eodemque tempore et Latinos et Ruthenos ad celebrandas Divorum festivitates compellat.

Die 20. Junii Anni 1718 referente Eminentissimo et Reverendissimo Domino Domino Cardinali Zondadario⁴⁷¹ quosdam abusus, et scandala, quae inter clerum et populum Graeci ritus in Dioecesi Agriensi grassabantur, Sacra Congregatio de Propaganda Fide consedit, ubi Eminentissimi Patres Decretum approbante Summo Pontifice⁴⁷² sex paragraphis comprehensum edidit, quod deinceps per Nuntium Apostolicum⁴⁷³ Illustrissimo ac Reverendissimo Domino Georgio Bizanczy⁴⁷⁴ tunc Vicario Munkacsiensi transmisit. Hoc Decretum §2do Graeci (Rutheni) servare teneantur Festos dies de praeecepto Ecclesiae Latinae; id ipsum Augustissimus Imperator et Rex Ungariae Carolus VI.⁴⁷⁵ et Maria Theresia⁴⁷⁶ Domina, et Regina nostra frequentibus constitutionibus suis Regiis strictissime praeceperunt (Decr. anni 1732 et 1747). Neque quidquam ritui graeco ruthenorum per observantiam horum statutorum decedit; non enim spectat ad ritum iis diebus a labore manuum et jumentorum abstinere, quando id et Apostolica Sedes, et Apostolicus Rex mandat. Volumus itaque, ut Presbyteri tum se ipsos, tum servos suos diebus Festis, quos Dioecesis Agriensis celebrat, a labore manuum coorcean, tum universo populo clare, et nervose explicent, quid Sacra Congregatio de Propaganda Fide, quid item Rex, et Dominus noster Apostolicus praecipiat, quod si non fecerint, praevaricationem quoque plebis Rutheni Presbyteri in severissimo carcere isthic Agriae haud dubie luent, exemplo bono ipsi primum praeceant, et Apostolo dicenti, obediendum esse Praepositis obtemperent. Quos autem in loco habitationis suae a se de observantia festi praemonitos contumaces, et inobedientes a Ruthenis, et aliis quibuscunque

[fol. 113.]

471 Antonfelice Zondadari (1665-1737) bíboros.

472 XI. Kelemen pápa (1700–1721).

473 Giorgio Spinola, bécsi nuncius (1713-1720).

474 Bizánczy Gennadius György munkácsi püspök (1713-1733).

475 III. Károly magyar király (1711-1740).

476 Mária Terézia magyar királynő (1740-1780).

seu Catholicis, seu Aatholicis esse conspexerint, debunt illos vel Vicariali Officio nostro vel viciniori Vice Archi Diacono Latini ritus omnino deferre. Quae ut tanto efficacius peragantur, omnes Presbyteros serio obligamus, ut singulis diebus Dominicis, et Festis, etiam festa Latinorum publice populo promulgare nequaquam praetermittant.

Caput septimum De sepulturis

Pompa illa funeralis, qua Ecclesia fideles mortuos humare consuevit, quamvis ut ait Beatus Augustinus⁴⁷⁷ (L. de Cura mortuo. C. 2.)⁴⁷⁸ magis conducat ad solatium vivorum, quam ad subsidium mortuorum, est tamen opus insigne pietatis, et misericordiae, cujus inclyta sunt praemia: Hac pietate mire praefulsit laudatus Tobias (Tob. 1.) Moyses ipse in Egressu de Aegypto dum populares sui auro, et argento offerendo occuparentur, solus ille (Gen. 50,24.) in deportandis secum Josephi ossibus sollicitudinem fixit. Imo de ipso Deo, et Domino nostro legimus, quod Moysen ipse sepeliverit (Deut. ult., 6.) et sepelivit eum Dominus. Merentur novissimum hunc honorem corpora illa, quae corpora erant Christi Jesu, et membra de membro. Idcirco bonus Presbyter non solum animari debet ad sepeliendos fideles Ruthenos, non tam mercedis pruritu, quam pietatis stimulo, sed etiam exhortari plebem, ut frequentes ad parentandum extincto commilitoni alacriter accurrant. Presbyter oves sibi commissas non tantum vivas pascere, et extinctarum corpora terrae mandare debet, sed et juvare sacra liturgia, et precibus, si fors igne purgatorii urantur. Ad illum praecipue spectat, quod Sanctus Chrysostomus⁴⁷⁹ dicit (Hom. 4. in 1. Cor.)⁴⁸⁰ mementate victorum, tanquam simul victi, quia scilicet charitatis vinculo victi, et conjuncti estis eum illis, qui non ferreis catenis, sed ardentibus flammis in purgatorio detinentur, illorum memores estote, pro illis debita solvere. Haeretici sepeliantur more hactenus recepto; Presbyteri tamen sacros amictus induti

[fol. 114.]

cadavera adultorum haeticorum comitari non praesummant, neque sacras pro animabus ipsorum preces effundant.

Illud quoque nostrum pulsavit auditum, quod Presbyteri plebem, cui alioquin res est angusta, domi immanibus exactionibus divexent occasione sepulturarum, populum item solius lucelli causa eo impellunt, ut haeres,

477 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

478 PL 40,593-595.

479 Aranyzájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

480 PG 61,9-382.

et propinqui quaternis vicibus aut amplius Evangelia publice in plateis, dum cadaver defertur divisis stationibus per Presbyteros faciant decantari. Caveant proin Sacrosanctum Evangelium fuligine avaritiae profanare, sed moderata pensiuncula contenti, eas duntaxat caeremonias adhibeant, quae in Euchologiis approbatis continentur, et sobriae pietati consentiunt. Doceant demum commessiones illas, quas anniversaria superstitione induxerunt, dormienti in Domino fideli nihil prodesse, et pravum hunc abusum ex omnibus locis illico eradicent.

Quarto **De cura ecclesiarum**

Caput primum **De decore ecclesiae**

Apposite loquitur Sanctus Ambrosius⁴⁸¹ (L. 2. de offic. C. 21.)⁴⁸² maxime Sacerdotes convenit ornare templum Dei decore congruo, ut etiam hoc cultu aula Dei resplendeat; spectat utique ad Presbyteros, qui suae Ecclesiae titulo gaudent, et aluntur proventibus. Jam olim Sanctus Hieronimus⁴⁸³ suum Nepotianum Parochum hoc celebrat elogio: erat sollicitus, si niteret altare, si parietes sine fuligine, si pavimenta tersa, si janitor creber in porta, vela semper in ostiis, si sacrarium mundum, si vasa luculenta, et in omnes caeremonias pia sollicitudo disposita - - Basilicas Ecclesiae, et Martyrum conciliabula diversis floribus, et arborum comis, vitiumque pampinis adumbrabat, ut quidquid placebat in Ecclesia tam dispositione, quam visu Presbyteri laborem, et studium testaretur. Certe si olim Deus Salamonis templum adeo volebat esse magnificum, ut nihil in eo esset, quod non auro tegeretur, in quo Manna, Moysis virga, et tabulae legis duntaxat servabantur,

[fol. 115.]

quid vult de nostris Ecclesiis fieri, ubi Augustissimum corporis et sanguinis Jesu Christi Sacramentum, et tota Sacratissimae Trinitatis Majestas conservatur? Idcirco solliciti sint Presbyteri, ut Ecclesiae ipsis commissae quanto amplius fieri potest etiam perituro decore fulgeant. Si vero ob tenuitatem reddituum, et paupertatem Incolarum sacrae vestes, vasa, caeteraque Ecclesiae ornamenta pretiosa esse non possint, curent

481 Szent Ambrus (334/39-397), püspök, egyházatya.

482 PL 16,23-184.

483 Szent Jeromos (347-420) egyházatya.

sollicite, ut munda sint, et decencia, ut nitore valorem suppleat, nitore enim altarium, parietum, et sacrae suppellectilis Religio, et Cultus Dei magnopere conciliatur. Praeterea ut Clemens Alexandrinus⁴⁸⁴ ait: ut fumus ignem, bonus autem odor, bonusque pulsus sanitatem, talis etiam, qui est apud nos amictus indicat, qualis sit morum nostrorum constitutio. Arceantur monet Tridentina Synodus (b)⁴⁸⁵ ab Ecclesiis saeculares omnes actiones, vana, et profana colloquia, deambulationes, strepitus, et clamores, nec permittant, ut ulla profana supellex, et utensilia, scrinia, cistae, (nisi forte ob hostiles incursus) deponantur.

Caput secundum

De dote ecclesiarum, piis legatis, caeterisque proventibus

Dotem, legata, et jura Ecclesiarum sanctiones canonicae frequenter inculcant, maxime causa 12. (Can. 12. q. 2.) satis sit referre verba Leonis⁴⁸⁶ Papae: ea, quae ad Ecclesiae jura pertinent, tanquam ipsam Sacrosanctam, et Religiosam intacta convenit inviolabiliter custodire, ut sicut ipsa Religionis ac fidei Mater perpetuo est, ita ejus patrimonium servetur illaesum. Unde emanavit Ecclesiastica Consuetudo, ut provisi de beneficiis jurejurando caveant se bona, et fundos Ecclesiae non alienaturos. Errant gravissime Presbyteri illi (b)⁴⁸⁷ qui Ecclesiarum dotem, legata, aut quocunque vocabulo comprehensa bona temporalia avellunt ab Ecclesiis, restituere sane, et reponere quamprimum obligantur. Statuimus proinde, et omnibus Presbyteris sub gravissima animadversione praecipimus, ut omnis Ecclesiae proventus sive ex fundis, sive ex piorum fidelium oblationibus, aut decedentium legatis resultans pro fabrica duntaxat, et caeteris

[fol. 116.]

illius Ecclesiae propriis necessitatibus, ac ornatu applicetur. Curetur, ubi hactenus nondum est, pro omni Ecclesia cista una ad asservandam ejus pecuniam cum clavi duplici, quarum unam is, quem communitas ad id deputandum censuerit adjuratus, alteram vero Presbyter habeat, nunquam nisi utroque praesente reseranda; et tunc quidquid ex ea acceptum fuerit, vel ad eam impositum acurare adnotetur. De hac pecunia mutuum nemini detur sine scitu Archi-Diaconi, capitale vero Ecclesiae alicujus, si fortassis alicubi reperiretur, sine nostro positivo consensu non elocetur, secus ipse Presbyter de suo tantundem amittet. Rationes de omni Ecclesiarum proventu Presbyter una cum communitate conficiat, et annis singulis circa

484 Alexandriai Kelemen, 2-3. századi keresztény gondolkodó.

485 A hivatkozás hiányzik az eredetiben.

486 Nagy Szent Leó pápa (440-461).

487 A hivatkozás hiányzik az eredetiben.

festum Epiphaniae per suam Archi-Diaconum in uno exemplari subscripto ut debet nobis huc Agriam, in altero vero exemplari Munkacsinum inomisse transmittat; fundos Ecclesiarum immobiles in pecuniam convertere nemo praesumat absque nostro in scriptis indultu. Originalia Documenta, literae fundationales aut contractuales quaecunque de Ecclesiis aut Parochiis Ruthenorum huc Agriam ad Archivum nostrum mittantur, quae deinde Presbyteris in authentico transumpto extradabuntur. Si quae pie legata Ecclesiis aut Presbyteris facta vel per haeredes, et propinguos defuncti, vel terrestres Dominos detineantur, aut quoquomodo supprimantur, Presbyteri primum ea exquirant, et servata modestia clericali a detentoribus repetant, tum si nihil profecerint, per Archi Diaconos suos agant viis et mediis placidioribus. Demum nihil hac quoque via efficientes ad nos recurrant, quibus etiam ut Apostolicae Sedis Delegatis, competit (Trid. Sess. 22. 18. de reform.)⁴⁸⁸ attendere, ne per detentiones huiusmodi animae defunctorum sacrilege defraudentur.

Caput tertium De ministris ecclesiae

Multum certe ad augendam in plebe Dei gloriam, et Ecclesiastici gubernii disciplinam interest, quos, et cujus indolis homines Presbyter ad Ecclesiae inferiora ministeria adsciscat, cantores nempe, aut Ludi Magistros, qui populum ad amorem

[fol. 117.]

Dei inflammare, et receptas circa Divina Officia caeremonias exequi, et teneram pubem in scholis Christiane educare valeant. Ideo severe praecipimus, ne Presbyteri eos ad ministeria Ecclesiae assumant, qui supervacaneo potui noxio asueti aut omnino ad id muneris inepti, vel pravis peccandi habitibus implicati scandala potius seminare nati sunt, quam exemplo boni operis praelucere; Neminem Ecclesiae Ministrorum Presbyter aut Communitas sua duntaxat autoritate, sed mutuo consensu Presbyter aet Communitas cum voto sui Archi Diaconi exauctorare praesumant, aut novum conducere. Noviter autem conductus omnis seu campanator, seu cantor, aut Ludi Magister professionem fidei juxta Decretum Concilii Tridentini emittat, priusquam Ecclesiastici ministerii habenas apprehendat.

488 Valószínűleg inkább a 8. kánonról van szó. Sessio XXII. Decretum de reformatione, can. 8. COD 740.

Caput quartum **De matriculis ecclesiarum**

Decrevimus paulo superius, ut Presbyter juxta Concilii Tridentini Decretum (a)⁴⁸⁹ oves suas agnoscat non solum in genere quoad earum numerum, sed in specie familias singulas, et in individuo personas quaslibet, earumque aetatem, et qualitatem; idemque facilius exequetur, si librum habeat, in quo familias et personas suorum Ruthenorum cum nota aetatis, et sacramentis recipiendis capacitate adscribat; Nunc jam attendentes quantum referat, Baptismata, Matrimonia, et mortuorum fidelium tempora fide digne cognoscere, ex adverso Clerum Ruthenum nunquam huic pastorali officio suo omnino pernecessario in praesentem diem satisfecisse, idcirco decernimus firmissime, et sub enormi castigatione observandum, ut singuli Presbyteri per Ecclesias suas habeant libellum, in quo primum juxta Concilium Tridentinum (Sess. 24. Cap. 2. de refor.)⁴⁹⁰ clare et distincte adnotent: quis baptizaverit infantem, quo nomine vocitatum, quibus Patrinis levantibus, quibus parentibus natum, quo anno, et quo die. Forma hujus connotationis sit ista: Ego N. Presbyter Ecclesiae N. baptizavi infantem N. filium N.N. Patrinus et

[fol. 118.]

Matrina fuerunt N.N. anno N. die N. Secundo debet habere libellum, in quo connotet eos, qui Matrimonium ineunt. Forma sit hujusmodi: Anno N. et die N. persona N. personam N. post triplicem denunciationem a me factam nulloque impedimento apparente coram me N. Ecclesiae N. Presbytero, et duobus aliis N. et N. praesentibus in facie Ecclesiae duxit uxorem. Tertio debet habere libellum, in quo mortuos Ruthenos sibi subjectos connotet, forma sit ista: Ego N. Presbyter Ecclesiae N. anno N. et die N. sepelivi virum, vel mulierem N. Sacramentis Ecclesiae munitum, vel non munitum.

Caput quintum **De sacris liquoribus**

Juxta mandatum Sanctissimi Domini Nostri Clementis VIII⁴⁹¹ (Instruc. super ritibus Graecorum)⁴⁹² quamvis non cogantur Presbyteri olea sancta ab Episcopis seu orientalem, seu occidentalem ritum profitentibus accipere

489 A hivatkozás hiányzik az eredetiben.

490 Sessio XXIV. Canones super reformatione circa matrimonium, cap. II. COD 757.

491 VIII. Kelemen pápa (1592-1605).

492 Perbrevis instructio super aliquibus ritibus Graecorum ... Ac literae quaedam apostolicae, ad ipsos Graecos & eorum ritus pertinentes ... Mandato S.N.D.

praeter Sanctum Chryisma, cum hujusmodi olea ab eis in ipsa oleorum, et Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu benedicantur, non licet tamen ab ipsis Schismaticis et communionem Ecclesiae Latinae non habentibus accipere, vel ab iis accepto uti. Sanctum Chryisma proinde, quod aut a nobis, aut a Rituali Episcopo Vicario Apostolico Munkacsiensi quotannis habere debent, similiter alia sacra loca quae ipsimet benedicunt, in instrumentis munde, et nitide conservent, idque sub sera; quae vascula, si ex argento esse nequeant, saltem ex meliore metallo fieri curent, eademque repurgata, et bene munita, ne quidquam effluere possit, cujusvis anni debito tempore mature pro Sacro Chrysmate per expressum loci hominem, aut huc Agriam, aut Munkácsinum expediant.

Caput sextum De cemeteriis

Non sine commotione Paterni animi recordamur, quas confusiones occasione sepulturarum, et coemeteriorum

[*fol. 119.*]

parturiverint Rutheni Presbyteri maxima ex parte legum rudes, et Sacrosanctum Canonum imperiti; dum statim atque in loco quopiam aliquot Rutheni latinis mixti consederint, tametsi Presbyter non illic, sed in vicina villa resideret, contra directam Parochi jurisdictionem, et ad jurium Parochialium convulsionem terrestres Dominos circumveniendo, coemeterium erexerint, campanile fixerint, hacque fraude et injuria Parochos in pacifica jurium Parochialium possessione exagitare, et Ruthenos ab ejus obedientia avellere sint conati. Iniquam hanc subjectorum nobis Ruthenorum pertinaciam amplius ferre non possumus, nec debemus; Ecclesiarum siquidem et coemeteriorum erectio solius est Dioecesani Episcopi ut liquet ex Concilio Calcedonensi⁴⁹³ (Can. 4.)⁴⁹⁴ et ex jure communi (Can. 18. Can. 10. q. 2.) Id ipsum Sacra Congregatio de Propaganda Fide anno 1718 20 Junii aperte definivit, ipsimet Vicario Apostolico Munkacsiensi praecipiendo, ne Ecclesias, earumque accessoria sine consensu Episcopi Agriensis erigere praesumant, ubi et coemeteria includuntur. Dicit enim Bonifacius VIII⁴⁹⁵ (Reg. Jur. 38.)⁴⁹⁶ cum aliquid prohibetur, prohibentur omnia, quae sequuntur

Clementis Papae VIII simul excusae, Romae, ex typographia Reuerendae Camerae Apostolicae, 1597.

493 A kalkedoni, negyedik egyetemes zsinat 451-ben.

494 COD 89.

495 VIII. Bonifác (1294-1303).

496 Bonifatius VIII: Liber sextus Decretalium, Basel 1476.

ex illo; et illud (R. Jur. 46 in 6.)⁴⁹⁷ accessorium naturam sequi congruit principalis. Absit itaque, ut quisquam cujuscunque gradus, et conditionis Ruthenorum deinceps ne dum Ecclesiam erigere, vel coemeterium inchoare, campanile erigere absque nostro peculiari consensu et indultu, et Ruthenos a jurisdictione Parochi Latini illic residentis abducere, et se praeter Baptismi, et Eucharistiae administrationem intrudere praesumat, in loco, quem hactenus nulli Presbyterorum Ruthenorum a nobis ea faciendi facultas est concessa. Quicunque autem hanc determinationem infregerit, Nos, qui ritum utrumque finibus a nobis positus contineri volumus, eundem omni cum severitate sacrosancte castigabimus. Presbyteri coemeteriis suis, ubi fidelium corpora requiescunt, reverentiam exhibebunt: diligenter invigilandum est, ut bene sepiantur, ne bestiis agri pateant; animalia non admittantur, pro pastu esculenta non vendantur, lignorum strues non congerantur,

[fol. 120.]

superstitiosae annum observationes eliminentur, nihil denique fiat, quod religioni, sanctitativae loci non conveniat.

Caput septimum De processionibus publicis

Receptae in Ecclesia Orthodoxa supplicationes publicae, quae populo, et clero agminatim ab una Ecclesia ad aliam cum vexillo Salvatoris proficiscente peraguntur, sicut conducunt ad magnificandam Dei gloriam, hominum aedificationem, et implorandum in necessitatibus auxilium, ita non raro plurima scandala inde emergunt; quae ut de caetero curentur, et sancta sancte tractentur, mandamus, ut Presbyteri, una cum populo, et vexillo Christi eant ad locum, ad quem publica instituta est supplicatio, pie per viam psallendo, spirituales exhortationes faciendo, et populo praeorando, pariter postquam ad locum perventum fuerit, et Divina mysteria terminata, Presbyter cum oviculis suis iter suum repetat psallendo, et palam praeorando, neque praesumant neglecto Dominica crucis vexillo, et populo suo commensationibus, et computationibus immorari, aut populo, quem duxerunt, indulgere, ut qui agminatim advenerant, diversis itineribus, et dispersi hac illac revertantur.

Caput octavum De statuis, et crucibus publicis

497 idem.

Statuae Sanctorum, vel Crucis Salvatoris nostri, cum vel sine crucifixi effigie nullibi in foris, aut viis publicis erigantur absque indultu nostro, vel Vicarii Apostolici et nostri, qui nunquam dabitur, nisi vel Communitas loci earum conservationem in se assummat, vel de aliqua prius fundatione prospectum sit, ex qua reparari, conservarique possint. Et hoc ideo, quod nisi debite conserventur, lacerae, et fractae ludibrio potius haereticis, quam aedificationi dignoscantur esse.

[fol. 121.]

Quinto Circa curam personae presbyterorum

Caput primum De vita et honestate presbyterorum

Quanto quis honoris, et dignitatis gradu antecellit, tanto caeteris omni virtutum apparatu debet eminere, Ejus enim vita ita oculis omnium exposita est, ut inde bene vel male vivendi exempla ducantur; hinc sicut vitiosi Principes de republica, sic flagitiosi Sacerdotes de Christi Ecclesia male merentur. Presbyteros itaque Ecclesiastico gradu reliquis superiores non sufficit, nisi sint moribus quoque probis seniores. In orientali ritu, et signanter in Ruthenorum, Valachorumque Clero, si alicubi (Lamen. 4,1) *obscuratum est, aurum mutatus est color optimus*, (ibidem) *dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum*. Neque enim sine amaritudine cordis nostri recogitare possumus horum praesertim populorum Clerum Sanctum Domino, et super coelesti chrysmate consecratum contemptum extitisse, et penitus conculcatum, quem disciplinae coelestis neglectus, et Doctrinae salutaris defectus vilem reddidit, et abjectum. Quotus erat, qui gloriari cum postolo poterat: *spectaculum* (1Cor. 4,9. et 2 Cor. 6.) *facti sumus mundo, Angelis, et hominibus nemini dantes ullam offensionem, ne vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibentes nosmetipsos sicut Dei ministros*. Quod ne deinceps quoque accidat, quid deinceps fugere potissimum debeant Presbyteri Rutheni, ob oculos paucis ponendum est. Ultra ea, quae Ecclesiastici officii sunt, et a nobis suis locis sufficienter inculcata Presbyteri Sacerdotali gradu mores dignos ubique circumferant. Primum fugiant conversationem, et cohabitationem suspectarum mulierum. Priscorum Patrum disciplina decrevit in Concilio Nicaeno⁴⁹⁸ (Can. 3.)⁴⁹⁹

498 Az első egyetemes zsinat Niceában 325-ben.

499 COD 7.

[fol. 122.]

ut a Presbyteris mulieres non recipiantur, nisi forte aut mater, aut soror, aut amita, aut personae, quae suspicionem effugiunt. Immo tanto Canonum rigore sepiebatur Presbyterorum castitas, ut ne quidem ancillas habere sint permissi, ut patet ex Concilio Aurelianensi 2do⁵⁰⁰ (Can. 4.)⁵⁰¹ Toletano secundo⁵⁰² Can. 3.⁵⁰³ Turonensi 2do⁵⁰⁴ Can. 11.⁵⁰⁵ etc. Juvat hic adducere ea, quae author libri de singularitate Clericorum (S. Cypriano⁵⁰⁶ attribut.) praeclare adduxit. Contemplamini, quid sit populo Sancto praeesse, et considerate, quale sit Divinis Sacramentis insistere. Alteris placere debent, qui alteris vivunt, et talis convenit cura sinceritatis sacratis, qualia sunt sacra ipsa, quibus exhibent officia servitutis, ne circa Dominum offendant, ipsi quod tractant, aut circa populum incipiant impedire, quod praedicant - - accipimus quidem fortitudinem spiritualem, per quam substantiae nostrae fragilitas roboretur, sed ita nobis spiritualis fortitudo collata est, ut providos, non praecipites tueatur, et infra: rogo vos = = si quis habet matrem, vel filiam, vel sororem, vel conjugem, vel cognatam sic habeat, ut nulla ancilla intersit, neque alia aliqua ingrediatur extrenea, ne ad hoc tenere videatur proximas suas, ut ipsarum causa libere sibi adhibeat alienas, quod si non possunt esse, quae sunt proximae, sine famularum ministerio, vel sine amicarum solatio, expedit, ut migrent ad aliud Domicilium, quam propter illas personae extraneae teneantur.

Aurea sunt Hyeronimi⁵⁰⁷ verba (Epist. 2. ad Nepotianum)⁵⁰⁸ hospitium tuum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant, omnes puellas, et virgines Christi, aut aequaliter ignora, aut aequaliter dilige; dignum sane est; ut castitatis et continentiae studio induantur Presbyteri, sicut enim aurum inter metalla excedit in fulgore, et valore, sic castitas coeteras Christiani hominis virtutes. Bene dixit Sanctus Cyprianus⁵⁰⁹ (Serm. de judi.)⁵¹⁰ quid castitas sit, honor corporum, ornamentum morum Sanctitas sexuum, hostis immunditiae, lorica pudoris, pronuba Sanctitatis, abolitio scandalorum, pax virtutum etc. Itaque (Isa. 52,11.) *mundamini, qui fertis vasa Domini*. Nam 1. Thessal. 4,7. *vocavit nos Deus non in*

500 A második orléans-i zsinat 533-ban.

501 Mansi vol. VIII, 836-839.

502 A második toledói zsinat 527-ben.

503 Mansi vol. VIII, 784-791.

504 A második toursi-i zsinat 567-ben.

505 Mansi vol. IX, 789-812.

506 Káthágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

507 Szent Jeromos (347-420) egyházatya.

508 PL 22,325-1224.

509 Káthágói Szent Ciprián (200/210 körül - 258) püspök, vértanú, egyházatya.

510 PL 4,675-780.

[fol. 123.]

immunditiam, sed in sanctificationem. De Sacerdotio veteri dixit Deus (Levit. 12,17) homo de semine Aaron, qui habuerit maculam, non offerat panes Domino, nec si scabiem et impetiginem habet in corpore, nec intra velum ingrediatur, nec accedat ad altare. Et quomodo Sanctissimum Novi Testamenti panem, qui descendit de caelo, impurus Presbyter audebit offerre, et ad totius puritatis authorem cogitabit accedere. Neque satis est Sacerdotem apud Deum in conscientia innocentem esse, sed oportet, ut apud homines quoque talis appareat. Audiamus aureum magni Augustini⁵¹¹ hac de re discursum; (De comuni vita clericorum)⁵¹² Duae res sunt, conscientia, et fama: conscientia necessaria est tibi, fama proximo tuo: qui confidens conscientiae negligit famam, crudelis est. Quare crudelis es? Quia fama turpitudinis in sacerdote eoem modo nocet populo, ac si revera Sacerdos turpis esset, quia apud populum fama operatur, et opinio - - aliquando in rectore animarum peior est peccati suspicio, quam peccatum latens, si hoc in illo latere potest propter aliorum offensionem, et scandalum; Quapropter sancti animarum Pastores tantam circumspectionem habuerunt, ut a licitis etiam abstinerent, ut visum est in Paulo docente (1Cor. 8,13) si esca scandalizat Fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum.

Multos e Ruthenis Presbyteris vinolentiae quoque vitio afflatos accepimus contra monitum Sancti Pauli (1Tim. 3.) qui requirit Sacerdotem esse non debere *vinolentum*. Dicit Concilium Laodicenum⁵¹³ (Can. 24.)⁵¹⁴ non oportet altari servientes, a Presbyteris usque ad Diaconos, et deinceps Ordinis Ecclesiastici omnes, tabernas introire. Concilium Agatense⁵¹⁵ (Can. 4.)⁵¹⁶ ebrium Presbyterum aut 30 dierum spatio communione submovendum, aut corporali subdendum supplicio. Concilium Aquisgranense⁵¹⁷ (Can. 90.) Carthaginensis Concilii Canonem renovans statuit: ut clerici edendi, vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi. Audiant proin Presbyteri pro colophone Concilium Mediolanense I.⁵¹⁸ (Can. 20.)⁵¹⁹ non in commensationibus, et ebrietatibus, sed ut sobrie vivamus, praedicat Apostolus, ideo Clerici minus honestis

511 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

512 Regula Beatissimi Patris Aurelii Augustini Hiponensis Episcopi de communi vita clericorum, Venetiae 1561.

513 A laodiceai zsinat 364-ben.

514 PÉRICLÈS PIERRE JOANNOU: *Les canons des conciles oecuméniques (IIe-IXe s.)*, Grottaferrata 1962. 130-155.

515 Az agdei zsinat 506-ban.

516 Mansi vol. VIII. 319-346.

517 Az aacheni zsinat 816-ban.

518 Az első milánói tartományi zsinat 1565-ben.

519 Acta ecclesiae Mediolanensis, A. Ratti, voll. 3, Mediolani 1890-96.

conviviis non intersint, neve ad bibendum quemquam invitent. Infamis ille Christi desertor Julianus Apostata⁵²⁰ Romanorum Imperator (Epist. 49. ad Arsatium Galatiae Pontificem Ethnien.)⁵²¹ de Sacerdotibus Falsorum Deorum scribit: *Sacerdotem quemque hortare, ne accedat ad spectacula*

[fol. 124.]

neve in taberna bibat - - et tibi in his rebus morem gerunt, eis honorem tribuito; qui autem resistunt expellito. Omnem vinolentiae speciem, quanto magis decet Sacerdotes Jesu Christi abjicere, quam Diaboli mystas; nemo itaque ebrius in Dioecesi hac Presbyter reperiatur, secus quemcunque hoc insaniae genere laborantem ad nos deferri contigerit, gravissima haud dubie referet supplicia. Abstineant praeterea a venationibus clamorosis, et aucupiis cum juxta Concilium Lateranense IV.⁵²² (Can. 15. item Can. Eppu Extrao. de cler. venat.)⁵²³ Presbyteris interdicta habeantur, et neque arma gestare sinantur. Saecularibus negotiis non se implicent, nam juxta Apostolum (2Tim. 2.) nemo militans Deo implicat se saecularibus negotiis, ut ei placeat, cui se probavit. Quod cum omnibus dictum sit, quanto magis clerici molestiis, et laqueis saecularibus obligari non debent, qui spiritualibus occupati ab Ecclesia recedere, et ad terrenos, et saeculares actus vacare non possunt. Avaritiam omnem, quae omnis mali radix est, omni contentione fugiant, caveant ne erga Parochianos suos aut lenitate, aut in asperitate modum excedant, sed ita utraque temperent, ut nec facilitate Ecclesiasticam disciplinam relaxent, nec nimia asperitate oviculas Christi praecipites agant. Dedecet quam maxime ut Presbyter proximum suum verberibus afficiat, discant a Jesu Christo (Matth. 4,29) quia mitis is est, et humilis corde. Praeterquam enim quod tristes eventus parere soleat turpis in Sacerdote furor, non decet, ut manus ad summum numen populo conciliandum extendi solitae, in Christi Fidelem violente injiciantur. Idcirco nos hujusmodi discolos Sacerdotes omni cum severitate tractabimus. Ad extremum in incessu, conversatione domi, forisque in universis denique actibus (Trid. Sess. 22. de reform. C. 1.)⁵²⁴ nil nisi moderatum, grave, honestum, et religione plenum prae se ferant, noverintque nos specialem attentionem semper habituros, ut qui a vita moribusque intemeratis commendabuntur, magnopere juventur, et promoveantur.

520 Flavius Claudius Iulianus, "az aposztata", római császár (361-363).

521 Iuliani Opera, Epistola 49, Arsatium Galatiae Pontificem, 429, ed. Fr. Spamhemii, 1694.

522 A negyedik lateráni zsinat 1215-ben.

523 COD 242-243.

524 Sessio XXII. Decretum de reformatione, can. 1. COD 737-738.

Caput secundum De presbyterorum habitu et tonsura

Ut Presbyteri habitum, et Tonsuram Clericalem decentem, et ordini suo congruentem gestent, Sacri Canones passim praecipunt,

[fol. 125.]

dicit enim Concilium Chartaginense IV⁵²⁵ (Can. 45.)⁵²⁶ *Clericus professionem suam et habitu et incessu probet; et ideo nec vestibus, nec calceamentis decorem quaerant.* Ne sine talari veste Presbyter circumeat, mandat Trullana Synodus⁵²⁷ Can. 27.⁵²⁸ Eumque qui non sic amicitur, unius hebdomadis excommunicatione percutit Zacharias Papa⁵²⁹ in Synodo Romana⁵³⁰ (Can. 3.)⁵³¹ Gregorius IX⁵³² Capitulo Si quis Extravagantes de vita et honestate clericorum dicit: *Si quis ex clericis comam relaxaverit, anathema sit.* Tridentinum ait (Sess. 14. Cap. 6. de reform.)⁵³³ etsi habitus non facit Monachum oportet tamen clericos vestes proprio congruentes ordini semper deferre, et per decentiam habitus extrinseci morum honestatem intrinsecam ostendant. Haec et plura similia Sacrorum Canonum instituta attendentes, et non sine moerore recogitantes, quod oculis nostris usurpaverimus, non unum alterumve Presbyterum Ruthenum, et Valachum in Dioecesi nostra, sed centurias eorum esse, qui praeter tonsuram capitis sui qualemcunque nullum in vestitu symbolum signumve praeseferant, unde a Laicis Ruthenis et Valachis facile discernantur: ideo firmiter observandum decernimus, ne a modo imposterum unus aliquis Presbyterorum seu Ruthenorum, seu Valachorum praesumat in publico sine vestitu talari saltem ad genua demisso, eoque ex panno, et quantum fieri potest, nigro colore imbuto incedere, sub gravi animadversione nostra, secus per Archi Diaconos, quorum id muneris futurum est, ad nos delati exemplariter punientur. Tonsuram observent ab Ecclesia praescriptam, coronam in capite deferant, saepius pro circumspectantiarum potentia radant, capillos juste accisos habeant.

Caput tertium De subsistentia presbyterorum

525 A negyedik karthágói zsinat 398-ban.

526 Mansi vol. III. 945-967.

527 A harmadik konstantinápolyi, a hatodik egyetemes zsinat (680-681).

528 Mansi vol. XII. 47-56.

529 Szent Zakariás pápa (741-752).

530 A római szinódus 743-ban.

531 Mansi vol. XII. 382-388.

532 IX. Gergely pápa (1227-1241).

533 Helyesen: 6. kánon. Sessio XIV. Decretum de reformatione, can. 6. COD 716-717.

Cum dignus sit operarius mercede sua, et qui servit altari, et altari vivat, aequum est, ut Ecclesiae ministerio addicti Presbyteri alantur a populo, cujus Ecclesiae servitio mancipantur, quemve Sacramentis, Verbi Divini praedicatione et diurnis, ac nocturnis excubiis pascunt, et nutriunt ad vitam sempiternam. Subsistentia Presbyterorum duplici ex capite

[fol. 126.]

manat, primum ex allodialibus, et oeconomia partis proventibus, dum terras illas, et jugera in emolumenta sua convertunt, quas a terrestribus Dominis habent assignatas. Quibus sic utantur, et fruuntur, ne successoribus suis inutilem fundum permittant male scilicet et negligenter ea excolendo, raro firmando, aliis elocando, foenilia sylvescere permittendo. Hae enim deteriorationes si ad nos, ut oportet delatae per Archi Diaconos extiterint, Presbyteri detrimenta, quorum causa fuerint reparare successoribus tenebuntur. Secundum manet ex lecticalibus tributis consuetudine Patriae hujus receptis: haec desummant Presbyteri juxta locorum morem, mensura autem sit illa, qua hactenus Presbyteris Rutheni pendere quotannis sint soliti, quousque nova super eo a nobis fortassis determinatio emanaret. Juxta Decretum nostrum, quo anno proxime praeterito paterne clerum unitum consolati sumus, volumus, et praesenti statuto roboramus, quamvis ad loca, ubi Ruthenus Presbyter non habitat, sed Parochus Latinus Ritus, habentur tamen Incolae Rutheni, admitti debeat a Parocho Latino Presbyter vicinior, qui Ruthenis vicaria facultate Sacramenta illa, in quibus notabilis est ritus differentia, Eucharistiae nempe, et Baptismi administret, stolariaque hujusmodi administrationem concernentia accipere possit; lecticales tamen, stabiles, et annuos proventus de talibus Ruthenis desumere nequaquam audeat, cum illi omnes Latinis Sacerdotibus talium locorum legitimis Parochis Decreto noster sint relictis.

Caput quartum De stolari proventus

Altercationibus super sportula oriri solitis solliciti amovendis, ac quantum fieri potest, ea, quae ritum non attingunt, ad conformitatem cum Parochis Latinis adducere satagentes decernimus nunc pro semper, ut Presbyteri locorum, quorumcunque a Baptismate cruciferos duodecim, ab introductione post partum crucif. 12 a singula Denuntiatione Matrimonio praemitti solita crucif. 3. a copulatione hominum servilis

[fol. 127.]

conditionis et inquilinorum flor. 1. a copulatione hospitum et filiorum familias flor. 2. ab introductione neo-sponsae crucif. 12 a Testimonio Baptismali crucif. 30. a Testimonio Denunciationum xf. 12 a Testimonio Copulationum xf. 30. a Sepultura inquilinorum et servilis conditionis

hominum xf. 24. a sepultura hospitem xf. 30. a Liturgia, quae pro Defunctis cantatur flor. 1. a concione super mortuum habita flor. 1. et xf. 30. Liberam stolam habent Presbyteri ab extraneis, quando videlicet sponsus aliunde est, nec huic Presbytero subjectus, sciant tamen hanc solam liberam, quoad homines plebeae conditionis maiorem esse non posse, quam stola simplex duplicata facit. Extreme pauperibus omnia gratis praebeant, quemadmodum (Matth. 10,8) et gratis acceperunt.

Hic ex re nata adnectimus grandem illum, et animabus perniciosum abusum, qui Presbyteri lucri cupiditate illecti extremam unctionem nunquam sine ea pensione, et stolae exasperatione, quae tenue illud hominum genus nonnisi difficulter exolvit, aegris auditoribus suis administrare velint, unde fit, ut pauci sint inter centenos, et centenos Ruthenos fideles, qui Extremae unctionis veri Sacramenti a Christo instituti solatio spirituali ad aeternitatem transeant. Tolerare id deinceps nec possumus, nec debemus, et Presbyteris tam Ruthenis, quam Valachis districte praecipimus, ut Extremae Unctionis Sacramentum omnibus adultis de vita periclitantibus aegrotis tametsi nihil de stolae participaverint, omnino conferant, illis, qui pauperiores sunt, simpliciter gratis; Neque a divitibus, qui e Ruthenis admodum pauci sunt ultra xf. 30 accipere praesummant, exigere autem prorsus nihil possint. Reliqua hac de re declaravimus dum de Sacramento Extremae Unctionis ageremus.

Caput quintum **De rata migrantium presbyterorum**

Dum Presbyter in loco quo hactenus ministraverat, ad aliam Ecclesiam disponitur, inter hunc, et successorem oriri solent disceptationes indignae de meo, et tuo frigido illo verbo, id ne fiat statuimus, quid in mutationibus fieri debeat: si mutatio fiat circa Festum Sancti Michaelis, tunc lecticales proventus in toto relinquuntur Praedecessori Presbytero, si vero contingat
[fol. 128.]

circa festum Sancti Georgii, aut quocunque alias per annum remote nempe a Festo Sancti Michaelis lecticales proventus inter praedecessorem, et successorem juste dividantur. Si vero inter proventus Presbyterorum haberetur procreatio ex agris, sed talibus, qui genuine spectarent ad Parochiam, nec ulli decimae terrestri Domino pendendae essent obnoxii, tunc agri seminaturae autumnalis considerentur ab una seminatura ad aliam ita, ut si circa ipsam seminaturam autumnalem mutatio fiat, nulla rata ex his extradari debeat, sed tota illi cedit, qui seminavit, si autem aut prius, aut tardius, quam seminatura fiet, mutatio eveniat, pro tali casu tota seminatura cedat seminanti, et unam tantum justam decimam et successoribus.

Caput sextum De residentia presbyterorum

Inclytum illum Jacob Patriarcham proponunt Sacrae paginae iis omnibus, quibus cura animarum est commissa est. Quid vero Jacob de se dixit (Gen. 31,40) die noctuque ustu urebar, et gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis. Excusabat sane vir iste in sui gregis custodiam, de quo Sanctus Gregorius⁵³⁴ (L. 7. regist. C. 47.)⁵³⁵ si sic laborat, et vigilat, qui pascit oves Laban, quanto labori, et vigiliis intendere debet, qui pascit oves Christi? Adesse itaque et assiduo gregem pascere debet, Presbyter, neque absque reatu conscientiae longiori tempore oves suas deserere suapte potest; idque primo quia juxta monitum Sapientis (Proverb. 27,23) agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera. Presbyter cognoscere debet oves suas, earumque vitam, et mores: secundo sicut si terra inculta negligatur, quid aliud, quam spinas, et tribulos germinabit, ita a Parocho neglectum ovile peccatis scatebit, si vigilantia Presbyteri non sit perpetua, tunc lupo cum fiducia ovile aggreditur, quando pastorem, et canes procul esse, aut dormire suspicatur, tunc Diabolus inter homines seminat Zizania, quando rectorem animarum aut procul esse conjicit, aut dormire. Ideo Presbyteri juxta definitionem Concilii Tridentini (Sess. 23. Can. 1. de reform)⁵³⁶ tenentur

[fol. 129.]

gregi suo perpetuo assistere ex Divino mandato, munia enim, quae essentialia sunt presbytero animarum curam gerenti perficere non possunt, nisi habeant vigiliis noctis, et diei super gregem suum. Decernimus itaque et mandamus, ut Presbyteri in locis, quorum spiritualem curam gerunt, continuo resideant, et quanquam exigui temporis absentia ex rationabili causa, quando nullus auditorum infirmatur, indulgeatur; per duos tamen vel tres dies nullo etiam infirmitate, et non requisito vicino presbytero, qui in casu advocari posset, omnino presbyteris abire a grege suo omnino non licebit. Ad absentiam majoris temporis, ut coram Deo excusati sint Presbyteri, necessarium erit semper in scriptis dandum Vicarii Apostolici Munkacsiensis indultum. Qui haec non observaverit, contra eum procedemus juxta mandatum Generalis Concilii Tridentini.

Caput septimum De bigamis presbyteris

534 Nagy Szent Gergely pápa (590-604).

535 PL 77,131-26.

536 Sessio XXIII. Decreta super reformatione, can. 1. COD 744-746.

Bigamos ad Ecclesiasticum ordinem admitti nunquam licuit Apostolo ad Titum sic loquente (Titum 1,5) hujus gratia reliqui te Cretae, ut constituas per civitates Presbyteros, sicut et ego disposui tibi, si quis sine crimine est unius uxoris vir. Consentit Innocentius I⁵³⁷ Summus Pontifex (Epist. 2. C. 6.)⁵³⁸ qui secundam uxorem duxit, ne clericus fiat. Consentit Concilium Toletanum I.⁵³⁹ (Can. 4.)⁵⁴⁰ denique Concilium Tridentinum Sess. 23. Decr. de refor. Can. 17.⁵⁴¹ hujus impedimenti statuendi duplex causa conjici potest, prima est: proclivioris ad libidinem naturae non levis suspicio, quod innuere videtur ipse Apostolus dicendo, debere esse (1Tim. 3.) unius uxoris virum, sobrium, ornatum, pudicum, filios habentem subditos cum omni potestate. Secunda ratio est a Sancto Augustino⁵⁴² eleganter adducta (L. de bono conjug. C. 18.)⁵⁴³ propter Sacramenti Sanctitatem, sicuti foemina etiamsi cathecumena fuerit vitata, non potest post Baptismum inter Dei virginis consecrari; ita non absurde visum est, eum, qui excessit, uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod comisisse, sed normam quandam Sacramenti admisisse, non ad vitae bonae meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticae signaculum necessarium, sicut plures uxores antiquorum Patrum significaverunt futuras nostras ex

[fol. 130.]

omnibus gentibus Ecclesias uni viro, subditas Christo; ita noster antistes (Christus) unius uxoris vir significabat ex omnibus gentibus unitatem uni viro subditam Christo. Bigamus autem non tantum is censendus est, qui duas uxores veras, alteram nimirum mortua prima habuit, et cognovit (Cap. Si quis 33. distinct.) sed etiam ille qui contrahit cum una vidua (Cap. maritum 38. distinct.) corrupta per alium virum; uxoris enim Bigamia in maritum etiam monogamum quadam ratione transfunditur. Item si quis cum infami muliere nuptias celebrasset, item cujus mulier post matrimonium adultera fuit, idem impedimentum incurrit. Item denique, si quis post Sacrum Ordinem susceptum, aut post religiosam professionem, sive valide iniverit matrimonium obtenta videlicet dispensatione sive illud valide attentaverit, et consummaverit. In II. Concilio Generali Lugdunensi⁵⁴⁴ labente saeculo decimo tertio ab omnibus Ecclesiae ordinibus, ipsaque prima tonsura Bigami lege perpetua sunt repulsi; verba ejus sunt (1274.

537 Szent I. Ince pápa (402-417).

538 PL 20,463-612.

539 Az első toledói zsinat 400-ban.

540 Mansi vol. III. 997-1019.

541 Sessio XXIII. Decreta super reformatione, can. 17. COD 750.

542 Hippói Szent Ágoston (354-430) püspök, egyháztanító.

543 PL 40,387-388.

544 A második lyoni zsinat 1274-ben.

Can. 16.)⁵⁴⁵ Bigamos omni privilegio clericali declaramus esse nudatos, et correctioni fori saecularis esse addictos, consuetudine contraria non obstante, ipsis quoque sub anathemate prohibemus deferre tonsuram, et habitum clericalem. Quod confirmavit Synodus Tridentinum (Sess. 23. de reform. Can. 17.)⁵⁴⁶ quae omnia ideo insinuata sunt, ut Rutheni sciant, quos possit spes adipiscendi ministerii Ecclesiastici alere, et fovere; neque praesummant Bigami ad Ecclesiastica spirare officia, aut ea invadere, tot sanctionibus canonum prohibiti.

Caput octavum De immunitate presbyterorum

Adduximus prima parte Capite 10. p. 1. Diploma Augustissimi Imperatoris Leopoldi, quo Ruthenorum, Valachorum, et Rascianorum Sanctae Romanae Ecclesiae unitorum, Ecclesiasticae personae, et res eorum eadem immunitate gaudere, decrevit Sacratissimus Princeps, qua gaudent tum virtute Sacrorum Canonum, tum ex indultis terrae Principum Ecclesiae, Ecclesiasticae personae, et res Latinorum, cum itaque nosprehendissemus immunitates, quas Clerus unitus cum Latino Clero beneficio Sacrae Unionis fortitus est, non rari a laicis

[fol. 131.]

violari, contingere videlicet, ut a saeculari Magistratu capiantur, et carceri mancipentur, telonia ab ipsorum personis, et vehiculis exigantur, ad functiones viles compellantur, a domo, in qua Presbyteri, ut Curatores, et Pastores loci inhabitant, taxam quotannis pendere adigantur etc. Idcirco volumus, ut Presbyteri immunitates suas tueantur contra omnes violentos viis, et mediis Ecclesiastico viro dignos; si vim Laicorum bonis modis cohibere non possunt, ad nos recurrant, quatenus a nobis validius manu teneantur, et conserventur.

Caput nonum De vicario apostolico Munkacsiensi

Fulgor tanti nominis, et incluta in sacris canonibus hujus dignitatis vestigia nonnullorum e Rutheno clero imperitorum animos in devia abstulit praecipites, dum incauti somniant, quod eandem esse oporteat in Munkacsienis districtu apostolici viri dignitatem, et potestatem, quam olim vicariis apostolicis legimus in nonnullis sedibus attributam. Lippientibus

545 Constitutiones, c. 16. De bigamis, COD 322.

546 Sessio XXIII. Decreta super reformatione, can. 17. COD 750.

oculis adhibendum est collyrium, et eximendus fidelibus error, ne forte elatione, aut imperitia nonnullorum confundantur ecclesiastici ordinis contentus cum perniciē animarum. Pars quondam orientalis Imperii Illyricum complectens, Macedoniam utramque, utramque Epyrum, Thessaliam, et Achajam, habebat caput urbem Thessalonicam, cujus urbis episcopum legimus primum fuisse in Ecclesia virum apostolicum cum exarchica in alios ejusdem Illyrici Metropolitae potestate, idque tempore Damasi papae; nam in synodo Romana, cui praeerat Bonifatius III⁵⁴⁷ papa contra usurpationes novas Constantinopolitani praesulis lectae sunt Bonifacii antecessorum epistolae, utpote Damasi⁵⁴⁸, Siricii⁵⁴⁹, Innocentii I⁵⁵⁰, et Bonifacii I⁵⁵¹, quibus probatur hic vicariatus apostolicus a Sede Apostolica Metropolitano Thessalonicensi concessus, quam dignitatem per vim, et nefas Leo Isauriensis⁵⁵² iconoclasta evertit. Post Thessalonicensem factus est molitione Iustiniani⁵⁵³ imperatoris a Vigilio⁵⁵⁴ papa apostolicus vicarius archiepiscopus primae Iustinianae, quae patria erat dicti

[fol. 132.]

imperatoris (Iustin. in Novel. 131. c. 3) hac dignitate floruit etiam Syrmium Illyrici occidentalis caput, antequam ab Attila everteretur. Eadem floruit in Gallia: Arelatum, Vienna, et Lugdunum. In Hispania: Hispalis, Toletum. In Germania: Moguntia. In Pannonia: Strigonium. Quanta primitivis temporibus haec dignitas fuerit, inde patet: quod illi de causis fore omnibus supremam ferendi sententiam in attributis provinciis facultatem habuerint, gravissimas causas sola appellatione Romam transmiserint. Metropolitanis, aliisque episcopis ex patria abire volentibus communionis literas dederint, quaestiones in conciliis provincialibus indecisas definiverint.

Quae et plura Leo papa⁵⁵⁵ fuse explicat (Epist. 86. c. 6.)⁵⁵⁶ ad Anastasium Thessalonicensem episcopum. Haec erant prima Ecclesiae aetate apostolicorum virorum decora.

Intelligat jam clerus Ruthenorum, et suo se metiatur pede: num is, qui apostolicus vicarius est Munkacsiensis iis, quos recensimus Apostolicae Sedis vicariis et legatis provinciarum, et ecclesiarum primis columnis, majoribus orbis christiani luminaribus aequiparati possit? Munkacsiensem

547 III. Bonifác pápa (607).

548 Damasus pápa (366-384).

549 Siricius pápa (384-399).

550 I. Ince pápa (401-417).

551 I. Bonifác pápa (418-422).

552 III. (Izauri/Szír) Leó bizánci császár (717-741).

553 I. Iusztinianosz bizánci császár (527-565).

554 Vigilius pápa (537-555).

555 Nagy Szent Leó pápa (440-461).

556 PL 54,924-925.

vicarium esse apostolicum non negamus, utpote talem a Sede Apostolica nuncupatum; dicimus, et pro tali habemus, quia non nostra nominatione, collatione, et confirmatione, sed Apostolica provisione disponitur, non nostro, sed Apostolico arbitrio, aut transfertur, aut deponitur. At nemo, aut nisi ignarus, aut insolens negari possit, eundem nostrum quoque esse vicarium, et nostrae jurisdictioni ordinariae subjectum. Non iudicat ille metropolitae, episcopos et provincias, ut quondam vicarii apostolici, sed a nobis secundum sacros canones, ut ab ordinario iudice suo iudicatur. Est episcopus, sed in partibus dumtaxat infidelium, in partibus vero fidelium, signanter in Diaecesi nostra episcopalem civitatem, thronum, territorium, et subjectos nequaquam habet, idcirco vicarii apostolici appellatione salvis sacris canonibus nostram per totam Diae-

[fol. 133.]

cesim Agriensem a primaeva Regum collatione, et Summorum Pontificum institutione manantem, et super omnes christifideles cujuscunque ritus idiomatis, et nationis extensam, ordinariam et diaecesanam potestatem tollere, minuere, et Diaecesis istius Ruthenos sibi subijcere omnino non potest, ut ex illis, quae subjungimus, patebit.

Primo diximus in superioribus de sacramento ordinis, §§ de ordinationibus Ruthenorum nullum esse Regno Hungariae episcopatum Munkacsiensem, neque Diaecesim Agriensem in duas divisam unquam fuisse auctoritate Sedis Apostolicae, ad quam primitive hoc momentum pertinet. Idcirco omnes etiam Rutheni uniti episcopis Agriensibus, qui soli sunt in districtu Munkacsiensi episcopi, subjecti sunt.

Secundo. Sed ne concessus a Curia Romana vicarii apostolici honor Munkacsiensem vicarium, et Ruthenos ab obedientia ordinarii Agriensis eximere videatur, sufficienter praecavit Concilium Trident. (Sessio 34 de reform. can. 1.)⁵⁵⁷ sic definiens: quoniam privilegia, et exemptiones, quae variis titulis plerisque conceduntur, perturbationem in jurisdictione episcoporum excitare dignoscuntur; decrevisse sanctam synodum, ut si quando justis, gravibus et fere necessariis, suadentibus casis aliquos honorariis titulos, aut aliis insignibus in Romana Curia, vel extra decorando esse placuerit, aut quocunque titulo assumi, nihil ex privilegia detractum ordinariis esse intelligatur; quominus ii, quibus ea jam concessa sunt, vel in posterum concedi contigerit, ipsis ordinariis, tanquam Sedis Apostolicae delegatis plene in omnibus subjecti exitant.

Tertio. Pius Quartus in Bulla Romanus Pontifex decernit, ut omnes Graeci uniti, tam laici, quam clerici, etiamsi episcopali, vel archiepiscopali dignitate praefulgeant, locorum, in quibus moram traxerint ordinariorum Latinorum visitationi, correctioni, punitioni

557 Nyilvánvaló elírás: a trentói zsinatnak csak 24 ülészaka volt. Helyesen: Sessio XXIV. Decreta de reformatione, can. 11. COD 765-766.

[fol. 134.]

jurisdictioni, et omnimodae superiorati in iis, quae Dei cultum, sacramentorum administracionem, animarum salutem concernunt, subjecti sint.

Quarto. Ritus Graeci Ruthenos Diaecesis Agriensis Episcopo Agriensi subijci, omnemque clero ab illo dependere paret ex Trident. (Sessio 24. can. 20. de reform.)⁵⁵⁸ Si enim ordinarius ne quidem per legatum a latere Sedis Apostolicae in jurisdictione sua turbari potest, quanto minus turbari poterit a Vicario Munkaciensi.

Quinto. In superioribus cap. 6. prae 3ta de Festorum violatoribus adduximus per extensum recentem decisionem Sacrae Congregationis de Propaganda Fide anni 1718. 20 junii sex paragraphus comprehensam, et ad Bizantium tunc vicarium Munkaciensem per nuncium apostolicum directam. Unde evidenter patet Romanam Curiam velle et sentire Munkaciensem vicarium plene subjectum esse episcopo Agriensi, et Ruthenos omnes, aeque ac ipsum dependere. Cum ex declaratione Sacrae Congregationis vicarius apostolicus Munkaciensis nullum in hac Diaecesi Ruthenum ordinare possit sine dimissoriis episcopi Agriensis, nec possit presbyteros pro parochiis approbare, nec parochias novas instituere, neque ecclesias erigere, aut erectas consecrare nisi ne consensu ordinarii episcopi Agriensis. Haec eni(a)m omnia possunt illi, qui in aliqua Diaecesi non dependent ab episcopis Diaecesanis, sed ipsi funguntur ordinaria in sibi subjectos potestate. Unde

Sexto. In Brevi apostolico, per quod a Curia Romana constituuntur vicarii apostolici, nulla prorsus mentio fit eximi illum a potestate Diaecesani episcopi, in cujus territorio degit.

Septimo. Haec omnia manant ex purissimo fonte juris communis, vi cujus episcopo in Diaecesi sua comperit totius provinciae cura, et regimen (Bonifatii VIII in cap. 1 de officio) et qui se

[fol. 135.]

dicit exemptum, exemptionem suam probare tenetur.

Octavo. Vicarii apostolici Munkacienses hactenus in aditu vicariatus attactis Sanctissimi Evangeliiis jurejurando promiserunt obedientiam, et dependentiam ordinariis Agriensibus. Quod ipsum ab Alexandro IV Romano Pontifice edita, super eo constitutione, quae incipit: In perpetuum jussus est facere non vicarius, sed plane episcopus unitus Graecus in Regno Cypri anno 1260 hic enim unitus episcopus, cum in Diaecesi Nicosiensi Latinum ordinarium praesulem habente, in loco solia resideret, jurejurando obedientiam vovere debuit mandato Alexandri Latino praesule Nicosiensi;

558 Sessio XXIV. Decreta de reformatione, can. 20. COD 772-773.

Sic antecessorum suorum vestigia secutus actualis vicarius Munkacsiensis nobis publice in consistorio episcopali anno 1747 die 8va maji praestitit obedientiae juramentum et proprio chyrographo munitum, ad acta deposuit.

Nono. Augustissimus quondam imperator et Ungariae rex in regio suae collationis diplomate (1716) expressit: *Munkacsiensem vicarium episcopo Agriensi, ut ordinarrio suo reverentiam et obedientiam, ejus utpote respective (quoad ritum Graecum) vicarium praestare, et ab illo dependere obstricutm esse.*

Ex his (ne universam ordinariae in Ruthenum clerum et populum auctoritatis nostrae panphiam congeramus) luculenter patet vicarium Apostolicum Munkacsiensem, nostrum quoque in nostra nempe Diaecesi vicarium a nobis dependentem, et subjectum esse.

His pro pastoralis sollicitudine nostra oculis mentis nostrae observantibus anno hoc millesimo septingentesimo quadragesimo octavo diebus maji visitationem canonicam Diaecesis nostrae in comitatibus Szatmár, Maramaross, Bereg, Ugocsa et Szabolcs Deo auspice aggressi sumus, neque tantum Latinas Ecclesias

[fol. 136.]

parochos, et populum, verum curis secundis etiam Ruthenas et Valachicas Ecclesias, presbyteros et populum canonicè visitavimus, statum et circumstatias omnium indagantes, gravamine universa acceptantes, qua licuit opitulantes, consolantes domos Dei suppellectilibus augentes, laceros ipsorum presbyteros amicientes, denique quantum cum Domino poteramus omnibus benefaciendo transeuentes. Postquam vero ad oppidum Munkács pervenissemus, peractis illis, quae in actis visitationis nostrae plerius continentur, et ruditatis, ac inscitiae errata benigne condonantes, juramentum fidelitatis, et obedientiae ab illis, quos illustrissimus Dominus Vicarius apostolicus ad latus suum hanc in rem e praecipuis presbyteris colectos habebat, nomine totius cleri Rutheni excepimus, ipse quoque peculiari, et proprio scripto et sigillo recognovit se in omnibus a nobis canonicè dependere, manifeste fuisse convictum et capacitatum.

Ut itaque unio sacra Ruthenorum in hac Diaecesi laetiore incrementa capiat, et universa debito e a sacris canonibus instituto irdine decurrant, suum cuique tribuatur, clerus in aliquem tandem decorem assurgat, Ecclesiis decentius consulatur, immunitates presbyterorum firmitus observentur, denique ut jurgiorum strepitus unitatem separans et charitatem vulnerans pace Christi coaretetur, statuimus pro munere nostro episcopale gubernium ecclesiasticum etiam quoad Ecclesias, presbyteros, et populum Ruthenorum, si Deus ex altis nobis adstiterit, quod speramus, quam possumus vigilantissima mente deinceps tractare, ut dum majora Ecclesiarum illarum negotia nos non latebunt intercedente ope, et auxilio nostro feliciter expediri possint.

Volomus proin, et mandamus, ut a Dominis vicariis Munkacsiensibus, moderno, pro tempore extitutis haec sancte et inviolabiter observentur.

Primo. Ruthenorum neminem ordinet, si dimissorias nostras non habuerit, nisi ob difficilem e remotis partibus ad nos recursum de anno in annum generalem in scripto a nobis in scripto facultatem habuerit, quam non

[fol. 137.]

difficulenter largiemur. Nemini ordinando manum cito imponat juxta monitum Apostoli, sed omnia prius ad ordinem sacrum necessaria indaget, an non laboret impedimento irregulatitatis, quod varium est, et multiplex? an sufficientem doctrinam habeat, an mores honestos? postea rigido examini ipsum subiciet, si substiterit, in nomine Domini ordinet, caveat tamen ne supervacaneos consecret, et absque necessitate Ecclesiarum clerum multiplicet aliquo reipublicae detrimento, nullo Ecclesiae emolumento. Quotannis autem nobis post Pasqua informationem tenetur mittere, quot, qui qualesve sint ordinati.

Secundo. Majoris momenti causas, uti est divortium conjugii quoad vinculum, percussio presbyteri, violatio ecclesiasticae immunitatis, jus asyli ad nos devolvi faciat.

Tertio. Parochiam de novo nullibi erigat, nec Ecclesiae novae erigendae facultatem unquam concedat absque nostro consensu.

Quarto. Conventum cleri sine consensu nostro non celebret, cui toties, quoties intererit de mandato nostro aliquis ex dignitatibus Ecclesae cathedralis Agriensis.

Quinto. Quoties alicui confert animarum curam in aliqua Ecclesia, ante omnia professionem fidei talis presbyteri ecipiat, eamque a presbytero subscriptam ad nos transmittat.

Sexto. Archidiaconos singulos pro comitatu Abauyvariensi, Sárarossiensi, Zempliniensi, Ungvariensi, Beregiensi, Ugocsiensi, Szabolcsensi, Maramorossinesi, Szatmariensi, quamprimum denominet, aut illos, qui actualitatem hujus officii habent, aut novos, eosque singillatim de nomine ad nos perscribat, ut in hoc officio a nobis confirmentur, et in muniis suis exequendis isthic rite instituantur.

Septimo. Omnia illam quae Domini vicarii juramentum anno proxime evoluta coram nobis praestitutum complectitur, hic pro repetitis habentes, ad ea omnia inviolate observanda serio cohortamur, et in Domino praecipimus, ita enim fiet, ut vigilantia illa pastoralis, et debita superioribus obedientia, quam vicarius apostolicus Sedi Apostolicae juramento corporali mediante sacratissimis princi-

[fol. 138.]

pibus nostris, et dominis, nobisque diaecesano suo et ordinario iudici sancte promissio adamussim expleatur, et sacrae unionis dispendias omnino evitentur.

Caput decimum. De vicario surrogato Maramarossienſi

Vicarii ſurrogati Maramarosienſis ab illuſtriſſimo ac reverendiſſimo Domino Vicario Apoſtolico Munkacſienſi conſtituti et a nobis in vanonica viſitatione ad oppidum Munkács hoc adhuc anno confirmati officium eſt, ut clero et populo per Maramarosiensem provinciam late exporrecto, et a Vicario Munakcsiensi remotius habitanti diligenter invigilet: num videtur vita, et converſatio Presbyterorum ſit ad omnem non tantum chriſtiani hominis ſed et chriſtiani ſacerdotis probitatem compoſita? Si imputos, ſi vinolentos, ſi officii ſui negligentes, ſi habitus et tonsuram non defferentes deprehenderit, eos pro debitorum gravitate carceribus mancipet, jejunio maceret, ea denique ſeveritate utatur, quam prudentia dictabit, et gravitas ſcandali exegerit. Exprefſe tamen praecipimus, ut a birſagiis maxime immoderatis ſibi omnino abſtinendum eſſe noverit. Univerſas praeterea per annum occurrentes cauſas bis per annum, idque circa feſta paſchalia, et Sancti Michaelis Archangeli non tantum Domino Vicario Munkacſienſi, ſed nobis quoque huc Agriam ſub gravi animadverſione noſtra ſpecifice, et ſufficienter tranſponat. Conventum presbyterorum quator per annum terti quovis per annum mense cogat, in quo ea, quae ad vitam, mores et officium presbyterorum ſpectant, non frigido ſermone proponat, delinquentes corripiat, dignos puniat, a ſchiſmatis ordinatos ab omni miniſterio arceat, eosque aque ac bigamos nobis bis per annum (ut paulo ante praecripiſimus) de nomine, locoque et indole ſtatim perſcribat

[fol. 139.]

cum iis omnibus, quae in congreſſu presbyterorum negotia eruperunt.

Caput undecimum. De archidiaconis

Volumus ſingulum in ſingulo Comitatu Archi Diaconum eſſe, ubi videlicet non exiguus eſt numerus Ruthenorum. Horum officium eſto: quovis altero ſaltem mense viſitare per loca Presbyteros, et eorundem conventum bis per annum celebrare in loco determinato. Facultatem habebit Presbyteros in levioribus duntaxat cauſis puniendi, non autem in gravioribus; ſed ea ad Dominum Vicarium Munkacſienſem mittere teneatur; a Birſagiis ſimpliciter abſtineat, quae plurimum exceſſuum cauſa,

et occasio extiterunt; quoscunque enim Birsagia desumpsisse ad nos certa fama perduxerit, meritis poenas isthic luent. Eorum erit praecipue attendere, quomodo Presbyteri baptizent, quomodo Eucharistiam, Poenitentiam, et Extremam Unctionem caeteraque Ecclesiae Sacramenta administrent? An sobrie, et caste vivant? An habitum et tonsuram deferant Clericalem? Vagos Monachos a Districtibus repellant, a Schismaticis ordinatos, et Bigamos denuncient. Doctrina denique et sanctitate veluti arietes gregis Presbyteris praeluceant.

Caput duodecimum. De jurisdictione presbyterorum

Jurisdictionem Presbyterorum, quibus unitas Sanctae Romanae Ecclesiae in hac Dioecesi Ecclesias regendas anno proxime evoluta credidimus, metis, et limitibus distinguere oportet, ne ultra terminum licentius evagati cum Latinis Parochis, quibus passim commisti sunt, jurgia foveant utrisque noxia, utrisque scandalosa. Noverint itaque id a nobis repeti, quod anno superiore circulari Decreto statueramus, Latinos nullibi per totam late Dioecesim Presbyterorum jurisdictione comprehendi, sed Ruthenos solos, eos quoque in locis duntaxat, ubi Rutheni Presbyteri resident.

[fol. 140.]

Locus, quem et Latinus Parochus, et Ruthenus Presbyter incolit, utrique sit subjectus; quoad Latinos videlicet Latino, quoad Ruthenos Rutheno Presbytero. Loca vero omnia, quae in hac Dioecesi et Latino, et Rutheno Presbytero seu Latini, seu Graeci ritus hominibus impopolata destituta sunt, Latinorum duntaxat Parochorum jurisdictionis sunt; eorum videlicet viciniorum, quibus seu per Visitationem Canonica in quinque Comitatibus a nobis jam peractam attributa sunt, seu futura Deo duce in reliquis Comitatibus visitatione assignabuntur. Quia vero juxta Sacros Canones Parochus oves suas non tantum pondere potest, sed ex Sacramentis pascere debet, Latini vero Sacerdotes Graeci ritus hominibus aliqua Sacramenta ritu ipsorum non administrent, ut Baptizimum, Eucharistiam, et Extremam Unctionem, quibus accedat etiam Poenitentia, necessarium est de Vicario Latini Parochi sibi provideant, qui auctoritate quidem Latinorum Parochorum, ritu tamen unitorum animabus illis dicta Sacramenta exhibeant. Idcirco ne aut ritum ab Apostolica Sede approbatum, cujus retinentissimi laudabiliter sunt, mutare cogantur, aut Sacramentis Jesu Christi destituantur, nos auctoritate nostra ordinaria statuimus, ut Parochi Latini tam ad ea loca, in quibus Latina Paroecia est (si Rutheni illic reperiantur) quam ad alias quascunque Filiales suas, in quibus Presbyter nullus est, vicinum Sacerdotem Ruthenum admittere teneantur, qui unitis populis Parochorum Latinorum nomine vicariaque

potestate Sacramenta Baptizmi, Eucharistae, Extremae Uctionis, et Poenitentiae ministrabunt. Cooperationis istiusmodi stipendium Presbyteri Rutheni habeant, stolam pro functionibus istis a nobis paulo supra Cap. de stolaribus proventibus limitatam. Annuum vero lecticalem proventum, et a reliquis functionibus Parochialibus obvenientem stolam Parocho Latino percipiendam inviolabiliter relinquant, neque ad ulla alias Functiones se quoquomodo ingerere Presbyteri praesummant.

Quidquid demum Functiones Parochiales concernit nemo Presbyterorum in alterius Presbyteri Ecclesia, aut loco illas exercere audeat, nisi ab eo Presbytero facultatem habeat expresse concessam, sub poenis a jure statutis, et arbitrio nostro statuendis. Vix in alio ministerii genere adeo frequens est Presbyterorum lapsus, atque in causis matrimonialibus

[fol. 141.]

et quanquam jam plurima dicta sint, dum de Sacramento Matrimonii ageremus, pauca tamen hic quoque adjicere supervacaneum non est; faciunt enim non raro ea, quae facere salvis Canonibus, et Decretis nostris non possunt, et ea, quae possunt, non ut possunt exequuntur. Hic pro repetito habemus, quod superiori anno peculiari Decreto statueramus, ne scilicet Presbyteri sub gravi animadversione nostra mixti ritus matrimoniis assistere praesummant, ac quoties alterutra pars sponsorum, seu vir ille seu mulier fuerit Latini ritus, tametsi altera ritus Graeci extiterit, ad neminem Presbyterum, sed ad Parochum duntaxat latinum spectat assistere matrimoniis talibus, juxta definitionem Sacrae Congregationis de Propaganda Fide (Anno 1718 20 Junii) §. 5. mandat Sanctissimus Dominus Noster Clemens VIII ne ullus audeat se ingerere ad divortium inter personas conjunctas faciendum, finalem dissolutionem Matrimonii quoad vinculum ne quidem Domino Vicario Apostolico concedimus; Presbyteris vero omnibus praecipimus, ne audeant conjuges separare etiam quoad thorum. Dispositio ejusdem Sanctissimi Domini Nostri, Clementis VIII est, ut Maritus Latinus uxoris Ruthenae ritum non sequatur; Latina uxor non sequatur Ritum mariti Rutheni, ruthena vero uxor sequatur mariti Latini. Proles sequatur Patris ritum, nisi fors Patrem habeat ritus Graeci, et Matrem Latinam, tunc enim proles sequatur ritum Matris, non Patris. Haec Summus Pontifex anno 1597. etc. Praeterea Denunciationes Matrimonii praemitti a jure praescriptas, de quibus jam in superioribus actum est. Sciant Presbyteri, quoties sponsi fuerint duorum Presbyterorum ambo Rutheni, vel Valachi, toties non ille Presbyter assistat conjugio, cui subjacet sponsus; sed is ad cujus jurisdictionem sponsa pertinet. Porro neque iste praepopere ad assistendum prosiliat, tametsi ter in Sua Ecclesia jam denunciaverit, nullumque impedimentum objectum sit, verum debet ter denunciari etiam

ab illo Presbytero, qui sponsi Pastor est, et Presbyter sponsae de tribus in Ecclesia sponsi denunciationibus jam factis testimonium exigat, secus ad copulationem prosilire non praesumat.

Non oportet contra integritatem Fidei Catholicae

[fol. 142.]

Presbyteros scrupulis angi circa iterata connubia: nam quod legimus Can. hac ratione (Can. 31. q. 1.) Quasi Sanctus Chrysostomus⁵⁵⁹ dixisset, *quod secundam conjugem accipere secundam veritatis rationem vere fornicatio sit*, verba haec non sunt Sancti Chrysostomi, sed ex authore operis imperfecti desumpta. Neque Concilium Neo-Caesariense (quod solum Provinciale extitit) relatum in Canone de his Q. 1. ineuntibus secundum conjugium poenitentiam proponit propter conjugium, sed propter inordinatum affectum, et concupiscentiam nubentium. Hic tamen omnino diligenter advertant, quomodo Presbyter se gerere debeat, quando ab eo petitur, ut assistat secundis nuptiis. Diximus paulo ante Presbyteros jurisdictionem non habere in ullos seu Ruthenos, seu Valachos, nisi sint de illo loco, in quo Presbyter habitat. Si sponsus de vicino pago, ubi Sacerdos Ruthenus residet, accedat Presbyterum, tunc sicut jam monuimus, a sponsi Presbytero testimonium habere debet, tum quod Denunciationes jam factae sint, tum quod sponsus nullo impedimento laboret, et sine tali testimonio nullo modo accedat assistere. Si sponsus Ruthenus, vel Valachus sit, ex tali loco, ubi Latinus Sacerdos residet, ab hoc debet habere testimonium; si vero sponsus sit ex tali loco, ubi nullus est seu latinus, seu sacerdos, tunc ab illo Parocho Latino debet habere ejusmodi Testimonium, ad quem per modum Filialis spectat locus ille. De sponsa, seu illa virgo sit, seu vidua, ipse se certum reddere potest, et debet, cum nullam unquam mulierem liceat Presbytero copulare, nisi sit de illo ipso loco, in quo habitat Presbyter, consequenter sibi optime cognitam. Hi sunt Presbyterorum Cancelli in administratione Sacramenti Matrimonii, quos excedere non praesumunt.

Saepe accidit, ut ministri acatholici falcem in messem catholicorum sacerdotum immittant, et functiones Parochiales etiam circa homines non suos exerceant: omnibus Presbyteris animarum curam habentibus significamus: quod juxta Benignas Resolutiones Regias anni 1701. 22da Aprilis 1714. 28. Aprilis 1731. Acatholici Ministri extra loca articulariter denominata a publico exercitio in privatis etiam

[fol. 143.]

domibus per admissionem extraneorum praticari solito abstinere, proventus stolares, et quosvis redditus, et obventiones Catholicis Sacerdotibus, ubique extra loca articulariter denominata competentes iisdem praestare, et ab omnibus Parochialibus muniis, praeterquam in locis articularibus semet continere jubeantur. Non licet ipsis baptizare, copulare,

559 Aranyzájú Szent János (344/347 körül - 407) konstantinápolyi pátriárka (398-407).

sepelire etc. quae omnia ad publicum religionis exercitium spectant. Demum etiam illic, ubi articulare locum habent, restringuntur ad suae duntaxat confessionis homines, ita ut in loco, ubi Helveticus duntaxat minister est, non Lutheranus, ad helveticum ministrum non pertinent Lutherani, sed jurisdictioni Catholici Sacerdotis subsunt. Ubicunque ergo viderint Presbyteri Decreta haec Regia ab A catholicis Praedicantibus violari, illico viciniore Vice-Archi Diacono deferant, quo ille vi statutorum latinum Clerum concernentium agenda agere possit.

Merito hic advertendum censuimus, quanto cum scandalo, et Ecclesiasticarum coere moniarum, precumque solennium opprobrio fiat, quod Presbyteri Rutheni, et Valachi ad exorcismos, et excantandos e corporibus obsessorum Daemones passim susque, deque prosiliant, fierique non raro, ut vel phanaticorum hominum deliriis deludantur, vel ignoratione hujus mali aerem verberent, et doemonem, qui in corpore nullus est, execrentur; multi denique lucelli causa ad hujusmodi exorcismos ferantur praecipites. Praeterquam enim, quod corpora Fidelium Jesu Christi misericors Deus non nisi rarissime a maligno spiritu obsideri permittat, et is, qui energumenus esse creditur, phrenesi, calculo, alioque morbi genere torqueatur, et Presbyterum, qui daemoni expellendo se accingit, praeclarae conversationis, sanctimoniae, et Ecclesiasticae prudentiae plenum esse oporteat, Presbyteros ab hujusmodi exorcismis prohibemus, neque

[fol. 144.]

ullibi attentare id audeant, nisi rem prius Dominus Vicarius Apostolicus examinet exacte, facultatemque re comperta Presbytero impertiatur. Volumus praeterea, ut ad nos examen statim e vestigio per dictum Dominum Vicarium transmittatur.

Caput decimum tertium De aedificiorum conservatione

Luculentum est Sacri Concilii Tridentini decretum (Sess. 21. C. 7. de refor.)⁵⁶⁰ quod aedificium Ecclesiarum instaurari, et reparari debeat, ex proventibus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus, qui si sufficientes non fuerint, Patronos, et in horum defectu Parochianos omnibus opportunis remediis Presbyteri cogant appellatione, exemptione, et omni contradictione remota. Quia vero Presbyteri ipsi, et Ecclesiae redditibus etiam necessariis destitutae sint, ubi aedificium Ecclesiae, vel Presbyteri residentia fatiscere deprehenditur, cum omni modestia temporales loci Dominos accedent, restaurationem Sacrarum, aut

560 Sessio XXI. Decreta de reformatione, can. 7. COD 730-731.

Parochialium aedium commendantes. Quod cum non suffecerit, recurratur ad plebem, cujus erit, ut in defectu dotis, aut Patroni, Ecclesiae, et Paroeciae condecenter reparentur.

Caput decimum quartum.
De scholis et earum consecratione et erectione

Sicut messis dependet a semine, ita adultae aetatis profectus ab instructione puerilis aetatis, dum enim tenera, et hac illac flexilis virgula, Sacrosanctae Fidei, et Christianae Disciplinae rectitudine quotidie dirigitur, in immobilem, et firmam arborem adolescit. Curent proinde Presbyteri, ut quantum fieri poterit, in quovis loco, aut saltem populosioribus villis Ludi-Magister habeatur, qui circum illam aetatem rudimentis Fidei imbuat, characterem doceat, et ad receptam in Ecclesiis unitorum psalmodiae harmoniam instituat, quem in finem necessarium

[fol. 145.]

profecto est, ut plebs aediculam quampiam Ludi-Magistro extruat, eandemque semper rite conservet; Quodsi fundum excindere Terrestres Domini recusarent, ad nos omnino per Archi-Diaconos suos recurrant, quo Benignam Resolutionem Regiam Anno 1733. hoc in puncto emanatum apud Augustam Aulam pro munere nostro urgere valeamus

**19. századi
kéziratos görögkatolikus szerkönyvek
Nyírgyulajból és Fábiánházáról**

I. ÁLTALÁNOS BEVEZETŐ

AZ EUCHOLOGIONTÓL A SZERKÖNYVIG

A bizánci hagyomány liturgikus könyvei között mindig is tekintélyes pozíciót foglalt el az euchologion, vagyis az imádságok gyűjteményes könyve (antológiája), amelyben az eucharisztikus liturgiák, a szentségek, áldások és szentelések püspöki vagy papi szövegei találhatók.⁵⁶¹ Az euchologion a liturgikus könyvek között az *ordinarium* (állandó részek) könyvei közé tartozik.⁵⁶² A legősibb és leghíresebb fennmaradt példánya a 8. századi, dél-olaszországi származású *Barberini gr. 336.* számú euchologion.⁵⁶³

Elena Velkovska a kéziratban fennmaradt euchologionok két csoportját különbözteti meg.⁵⁶⁴ Az első csoportba az ősbizánci, a másodikba az újbizánci recenziókat sorolja, ez utóbbit az ikonoklasmus utáni időszakra datálja, és az első kéziratnak az 1027-es *Paris Coislin 213.* számú euchologiont tartja. Mindkét recenzió esetében meg kell különböztetni az olasz (calábriai, calábriai-szicíliai, szalentinói) és a keleti (sínai, palesztinai, görög) családokat, amelyek mind magunkon viselik a jeruzsálemi rítus egyes sajátosságait.⁵⁶⁵

A bizánci hagyomány szláv adoptációja elindította a görög nyelvű liturgikus könyvek ószláv nyelvre való átültetését is, amelynek eredményeképpen az euchologion megfelelője a trebnik⁵⁶⁶ elnevezésű könyv lett, még ha tartalmilag nem is teljesen azonosak. A szoros értelemben vett liturgikus könyvek átszerkesztéséhez, esetleges kivonatolásához a nyomda elterjedése, nyomtatási technikák fejlődése nagymértékben hozzájárult. Ennek következtében a (nagy) euchologion mellett nemcsak az hieratikon és archieratikon, hanem a kis euchologion és a hagiaszmatarion is megjelent a görög-bizánci területeken, ezzel párhuzamban a

561 Maga ez a megfogalmazás is alátámasztja az elemzett liturgikus könyv jelentőségét, mivel egyetlen euchologion elegendő ahhoz, hogy az áldozópap Szent Liturgiát végezzen, avagy szentségeket szolgáltasson ki, szinte anélkül, hogy a proprium (változó részek) könyveit, pl. Ménea, Oktoéchosz, Triodion, Pentekosztáron stb. kezébe venné.

562 Vö.: R. F. TAFT: Liturgical Books, in A. P. KAZHDAN (ed.), *The Oxford Dictionary of Byzantium*, New York, 1991, 1239.

563 S. PARENTI–E. VELKOVSKA (ed.): *L'Eucologio Barberini gr. 336*, Bibliotheca „Ephemerides Liturgicae” Subsidia 80, Roma, 2002.

564 Vö.: E. VELKOVSKA: Libri liturgici bizantini, in A. J. CHUPUNGO (dir.): *Scientia Liturgica I*, Casale Monferrato, 1998, 243–258.

565 Ezeket a megkülönböztetéseket Jacob és Taft is elfogadja, vö.: A. JACOB: La tradition manuscrite de la Liturgie de saint Jean Chrysostome (VIIIe–XIIe siècles), in *Eucharisties d'Orient et d'Occident*, vol. 2., Paris, 1970, 109–138; R. F. TAFT: Euchologion in A. P. KAZHDAN (ed.): *The Oxford Dictionary of Byzantium*, New York, 1991, 738.

566 Jelentése: szükségek, szükségletek könyve.

szláv vidékeken a (nagy) trebnik mellett a szluzsebnik, a csinovnyik, kis trebnik és egyéb molitvoslovok is elterjedtek.⁵⁶⁷

A magyarországi görögkatolikus egyház nem ragaszkodott sem a görög euchologion, sem a szláv trebnik elnevezéshez, hanem a szerkönyv névvel illetve a fentebb bemutatott liturgikus könyvet. A magyar nyelven megjelent szerkönyvek tartalmukban nem a nagy euchologion szövegét követik, hanem a nagy trebnikét, kivonatos jellegük miatt viszont leginkább a kis trebnik megfelelőjének tarthatjuk azokat. A szerkönyv elnevezés előtagja kétségtelenül a szertartásokra utal, ami alapján szertartások könyvének, avagy ahogy a fábiánházi szerkönyv címe is sugallja: szertartásos könyvnek is nevezhetjük.

Az első magyar nyelvű szerkönyv nyomtatott kiadására 1883-ban került sor Debrecenben.⁵⁶⁸ Az első kiadást kisebb-nagyobb változtatásokkal követte az 1907-es, 1927-es és 1964-es kiadás. Ez utóbbi mind a mai napig használatban van. A nyomtatásban megjelent kiadásokról Ivancsó István összegző műve átfogó képet nyújt, ezzel szemben igen kevés információt hordoz az 1883 előtti, kézíratos formában létező szerkönyvekről. Erre vonatkozóan egyetlen, rövid megjegyzést találunk, miközben az 1879-ben megalakult fordítóbizottság munkáját méltatja: „Valóban komoly jelentőségű volt ennek a könyvnek a megjelenése, mert eddig csupán kézíratos fordítások segítségével végezhettké papjaink a benne lévő szertartásokat. Ezek közül konkrétan is ismerős híradás Vaskovics Sándor nyírtassi paróchus kézíratos művéről, amit görögöből fordított az 1860-as években, s Hajdúdorogon is használták.”⁵⁶⁹ Majd a lábjegyzetben hozzáfűzi: *Ez azonban további pontosításra szorul, ugyanis a Hajdúdorogi Külhelynökség Levéltárának áttanulmányozása után sem bukkan elő tőle származó fordítás.*⁵⁷⁰

E néhány sor jól mutatja, hogy a 21. század elején, közel másfél évszázados távlatban már igen nagy a bizonytalanság a nyomtatás előtti kézíratos szerkönyveket illetően. Az utóbbi évek iratbeszállításai azonban jelentős előrelépéshez vezetnek liturgiátörténeti kutatásinkban, mivel a Hajdúdorogi Egyházmegye két parókiájáról is (Fábiánháza és Nyírgyulaj) bekerült két kézíratos szerkönyv a Görögkatolikus Püspöki Levéltárba. Ez a két kézirat valóban nagy jelentőséggel bír, mivel az eddigiekben a magyar görögkatolikusok nemzeti nyelvükért folytatott küzdelmeiről beszámoló cikkek és könyvek szinte kizárólagosan csak a Szent Liturgia fordításait emelték ki. Természetesen a 18. század végi liturgiafordítás(ok) fontosságát nem vonhatjuk kétségbe,⁵⁷¹ megerősítésül szolgálnak azonban a szerkönyvfordítások,

567 Az euchologionhoz hasonlóan a felsorolt könyvek mindegyike a pap és a püspök által végzett különböző szertartások szövegeit tartalmazza.

568 *Görög katolikus egyházi szerkönyv (euchologion)*, Debrecen, 1883.

569 IVANCÓS ISTVÁN: *A Magyar Görög Katolikus Egyház szerkönyvei*, Athanasiana füzetek 3, Nyíregyháza 1999, 11. Vö. még: KOZMA JÁNOS: Szertartási könyveink magyar fordításai, in *Görögkatolikus Szemle* 16. (1943) 4; B. PAPP JÁNOS: *Hajdúdorog küzdelme a magyar görög katolikus egyházmegye felállításáért*, Hajdúdorog 1996, 43.

570 IVANCÓS ISTVÁN: *A Magyar Görög Katolikus Egyház szerkönyvei*, Athanasiana füzetek 3, Nyíregyháza 1999, 11.

571 Ld. bővebben: NYIRÁN JÁNOS: *Az első magyar nyelvű liturgiafordítás Lupess István 1814-es*

amelyek fennmaradt példányai a 19. század végére datálhatók, de mindenképpen azt támasztják alá, hogy a magyar görögkatolikusok kifejezett igénye volt, hogy nemcsak a Szent Liturgiát, hanem minden egyes szertartásukat saját anyanyelvükön végezhessék és hallgathassák.

A két fennmaradt kéziratot szerkönyv egyben az 1879-es fordítóbizottság munkájának a túlértékelését is helyes mederbe tereli, mivel rámutat arra, hogy komoly próbálkozások történtek a bizottság munkáját megelőzően is a Szent Liturgia és az egyes szertartások magyar fordításának érdekében. Nem is említve a fordítóbizottság által bevezetett bizonyos szavakat, kifejezéseket, amelyek sem az ógörög nyelvvel, sem az ószláv eredetivel nem egyeztethetők össze, holott a kéziratok liturgia- és szerkönyvfordításokban a magyar nyelvre helyesen átültetett kifejezéseket találjuk.⁵⁷²

A két szerkönyv röviden fölvázolt liturgiátörténeti jelentősége miatt jutottam arra az elhatározásra, hogy az értékes szövegeket átírásban is megjelentessem, ami segítséget nyújt a következő kutatáshoz, amely a magyarországi görögkatolikus liturgikus hagyományának kéziratban fennmaradt és nyomtatásban megjelent liturgikus könyveinek összehasonlítását tűzi ki célul. Az összehasonlító elemzés munkájához további segítséget jelentene újabb kéziratok szerkönyvek megtalálása, ami nem teljesen lehetetlen, mivel a különböző egyházközségek leltárai több helyen is számot adnak magyar nyelvű euchologionokról és trebnikekről.⁵⁷³

II. A FÁBIÁNHÁZI SZERKÖNYV

1. Kódektani leírás

1.1. Általános információk

2009 februárjában Bak László nagyobb mennyiségű iratot szállított be Fábiánházaról. A szálas iratok és anyakönyvek mellett egy kéziratot is átadott személyesen, amelynek külső borítóján, egy régi vinyettán három sorban – jelenlegi állapotát tekintve – szürkés színű tintával tüntették fel a könyv címét és

kéziratában, Nyíregyháza 2011.

572 Ennek bővebb kifejtése egy következő tanulmányt igényel.

573 Vö.: GKPL III–I–17. (Nagydobosi leltár 1877); GKPL III–2–5. (Bodrogolaszi leltár 1881.); GKPL III–2–13. (Sárospataki leltár az 1867. év kiegészítéséről készült részében).

keletkezési évét. Az első sorban a 47 mm-es, középen elhelyezett piros vonalon ezt találjuk: *Kézírt írott*, a második, 25 mm-es piros vonalon: *Szertartás könyv*, a harmadik sorban pedig az előző vonal alatt, nagyjából középen ezt olvashatjuk: 1868.⁵⁷⁴ A belső cím több információt hordoz: *Napkeleti, vagyis görög-katolikus egyház szertartásos könyve. Magyar nyelven fordítva 1868-ik évben*, amely alapján kiderül, hogy egy görögkatolikus euchologionról van szó, amelyet 1868-ban fordítottak le, ám a fordítóra vonatkozóan semmilyen tájékoztatást nem kapunk.

A könyv borítója 3 mm-es kartonlap, amelynek külső bevonata egy ragasztott, sötétbarna (eredetileg fekete lehetett) papírréteg, amely az idők folyamán erősen megrongálódott. A könyv négy sarkát és gerincét sötétbarna bőrréteg fedi. A sarkokat kívülről és belülről védelmező bőr alakja egy-egy egyenlő szárú, derékszögű háromszög, melynek befogói egykor valószínűleg egyöntetűen 40-40 mm-esek lehettek. A gerincen lévő bőrkötés 10-10 mm-es takaróréteget képez a borító elején és hátulján, melyek végződéseikben valamelyest ki is szélesednek. A borítót fedő sötétbarna színű ragasztott papír feltehetően a gerinc és a 10-10 mm-es takarórétegen kívül mindent befedett, még a borító belső felületén is egy 10-20 mm-es sávot képez, amely nem látható teljes mértékben, mivel egy-egy vastagabb papírra van ragasztva a könyv elején és hátulján egyaránt.

A könyvnek jelen állapotában előzéklapja nincs, a fentebb említett borítóhoz ragasztott lap után rögtön a címlap következik, amelyen hét, előre megvonalozott sorban helyezte el a fordító a már korábban ismertetett címet. Utána egy vastagabb lapon ismét egy címet találunk: *Szertartások könyve*. E két első lap az idők folyamán kiszakadt a könyvből, ezt a vastagabb lap súlya és merevsége okozhatta. Ez utóbbi tüzetesebb vizsgálata újabb felfedezéshez vezetett, mert a megvastagodás két lap egészen precíz összeragasztásának az eredménye. Az összeragasztás azt a célt szolgálta, hogy az eredeti címlap teljesen eltűnjön. Ezen a helyen érdemes megjegyezni, hogy a két címlap írásmódja és tintaszíne teljesen eltér a számozott lapokétól. A számozott lapokkal teljesen egyezőt találunk viszont a leragasztott felületen, amely a fény felé tartva teljes mértékben olvashatóvá válik (öt megvonalozott sorban): *Keleti | vagy a | Görög egyes(ült) Katolikusok | Egyházi Szertartásos Könyve | Magyar nyelven*. Nagy valószínűség szerint az új „címlapkészítőnek” ez a cím erősen kifogásolható volt, feltételezésem szerint az *egyesült*⁵⁷⁵ szó miatt, ami mind a mai napig pejoratív jelzője a görögkatolikusságnak.

Egy „idegen kéz” – a tinta színéből és egyes betűkből következtetve vélhetően a második szerző, vagyis az, aki az 59. oldaltól kezdődően beillesztett néhány szertartást – leragasztotta a mű eredeti címét, majd a ragasztott lapot egy egyszerű címmel látta el: *Szertartások könyve*. A ragasztott lapot megelőző címlap nyomtatott betűi azonban nem jellemzőek sem az első, sem a második szerző írásmódjára, ami miatt lehetséges, hogy az még később került a könyvbe.⁵⁷⁶

574 Az írás a két vonal esetében a vonal szélén kezdődik, s míg az első el is fér azon, addig a másik jócskán túlnyúlik rajta.

575 Az idegen eredetű változatokat, vagyis az unitus és uniált szavakat is szokták egyesek a görögkatolikusokra alkalmazni, de szintén a fenti jelentéstartalommal.

576 Bár a megszokott vonalazás és a fekete tintaszín nem zárja ki teljes mértékben, hogy

A könyv összefűzésének alapos elemzése szintén arra enged következtetni, hogy a ragasztott lap és az azt megelőző címlap eredetileg nem tartozott a könyvhöz. A kézirat ugyanis kilenc darab (16 oldalas) ívből áll, amelyek közül az elsőnek a középső lapja a 6–7. oldal, miszerint az ív első lapja nem más, mint a számozatlan címlap, vagyis a jelenlegi ragasztott lap.⁵⁷⁷ Az ívek oldalszám szerinti beosztása a következő:

- első: a címlaptól a 14. oldalig;
- második: 15–30. oldalak;
- harmadik: 31–46. oldalak;
- negyedik: 17–[62.] oldalak;⁵⁷⁸
- ötödik: [63–78.] oldalak;
- hatodik: [79–94.] oldalak;
- hetedik: [95–110.] oldalak;
- nyolcadik: [111–126.] oldalak;
- kilencedik: [127–142.] oldalak.

A könyv papírja az idők folyamán a használattól besárgult, erősen szennyezett, főként a lapozási felületeken, amelyek meg is rongálódtak. A nem használt oldalak, vagyis az írott szöveget nem tartalmazó lapok viszont egészen fehérek maradtak.

A könyv két szerző írását tartalmazza. Az első szerző a címlapok után az azt követő lapokat egészen az 59. oldalig beszámozta, ezzel szemben a második szerző nem tulajdonított jelentőséget az oldalszámok feltüntetésének (az átírás során azonban szükségesnek tartottam, hogy azokat is beszámozzam). A számozás minden oldalon felülre, a külső oldalra került, ugyanazzal a tintával, mint a törzsszöveg. Az első szerző tintája sötétbarnás árnyalatot mutat, a második szerzőé viszont még sötétebb, majdnem teljesen fekete színű.

A könyv mérete: 260 x 215 mm. A kéziratban lévő szöveget a szerzők egy oszlopban, mégpedig egy nagyjából 210 x 155 mm-es keretben helyezték el, oly módon, hogy a keretnek csupán a függőleges oldalait rajzolták meg grafitceruzával. Az első szerző – a másodikkal ellentétben – szintén grafitceruzával a vízszintes sorokat is berajzolta, és komoly figyelmet is fordított arra, hogy az írását az előre elkészített vonalakra helyezze el. A keret szélessége és hosszúsága néhány mm-t ingadozik, de amíg az első fordító precízen próbál a margókon belül maradni, addig a második gyakran kifut azokból. A teljesen teleírt keretekben általában 20–25 sort helyeznek el a szerzők, amitől az első nem nagyon tér el, a második viszont olykor még többet is beszorít, a 71. oldalon például az őrszó már a 30. sorba került. (A sorokat egyébként ötösével feltüntettem a kézirat átírásánál.) Az őrszavak a keret jobb alsó sarkaiban találhatók.

mégis a második szerző készítette a címlapot.

577 Az eredeti címlaphoz tartozó lap, vagyis a 13–14. oldal szintén ki van szakadva, amire már az előzőekben is utaltam.

578 A számozatlan oldalakat szögletes zárójelben tüntetem fel itt és az átírásban is.

1.2. Díszítés

A kéziratban nem jellemző sok díszítőmotívum, nincsenek szépen kidolgozott iniciálék, mint ahogy miniatúrák sem. A jelenlegi első címlap megvastagított nyomtatott betűinek kidolgozása időigényesebb munka lehetett, amit azonban különösebb alkotó szellemmel nem jellemezhetünk. A címeket a szerzők megduplázott betűmérettel és általában kettős aláhúzással emelik ki. Az egyes egységek (imádságok, ekténiák stb.) kezdőbetűi kapnak némi díszítést, mégpedig a bal felső sarokban egy, a kisbetűk méretével megegyező, leginkább a görög ábécé alfa betűjéhez hasonló formában. Olykor a kezdőbetűk bal alsó sarkában is találhatunk kisebb hurkokat, szintén díszítő jelleggel. Mindezeket a második szerző is igyekszik követni, még ha írásképe messze nem is hasonlítható az első kidolgozottságához. Az őrszavak utolsó betűje utáni hurkok képzése viszont csakis az első szerzőre jellemző.

1.3. A kézirat tartalma

A korábban már elemzett három címlap után a kézirat tartalma a két szerző között a következőképpen körvonalazódott.⁵⁷⁹

1.3.1. Első szerző:

1. Keresztség (keresztelés) szentsége.
7. Bértálás szentsége.
13. *Házasság szentsége – eljegyzés* (jeggyűrű váltás).
16. *Házasság szentsége – megkoronázás* (első házasság).
28. Második házasság.⁵⁸⁰
33. Betegek kenete.
40. Vízszentelés (Vízkereszt ünnepén).
51. *Egyéb imádságok:*
 - Ki minden időben... (51.),
 - Isten, kegyelmezz nekünk... (51.),
 - Szent Atyáink imádságai által.. (51.),
 - A te kegyelmed alá... (51–52.),
 - Mennyei Királyunk... (52.),
 - Velünk az Isten... Izaiás próféta éneke (52–53.),
 - Nagy esti zsoltosma I–IV. könyörgései (53–56.),
 - Páskaszentelési imák I–III. (57–59.).

579 A tartalom közzétételekor nem a szószerintiséget, hanem a szentségek és imádságok értelemszerű elkülönítését tartottam szem előtt, de a címekben ténylegesen nem szereplő szavakat – melyek nagyban segítik a megértést – inkább dőlt betűvel jeleztem. A szentelmények esetében viszont a szerző által használt megszentelés szót részesítettem előnyben (nem a megáldás fogalmát).

580 Csak ószláv címmel rendelkezik.

1.3.2. Második szerző:

59. *Egyéb imádságok:*
Vetésszentelés Szent Márk hetében (59–[65.]),
Kereszt megszentelése ([65–70.]),
Új temető megszentelése ([70–76.]),
Templomi zászlók megszentelése ([77–78]),
Lakóház megszentelése ([78–82]).

2. Kézirattani leírás

2.1. Általános megfigyelések

2.1.1. Az első szerző

Abszolút kalligrafált írás jellemzi az első szerzőt. A szépen megformált betűk mintegy 15-20 fokos dőlésszöggel rendelkeznek. A betűk megformálása nagyon precízen történik, csak ritkán találunk néhány kivételt, amelyeket röviden a következő módon összegezhetünk.

A szerző legkirívóbb betűi közé sorolhatjuk a kis *d* betűt, melynek szárát balra több alkalommal is meghosszabbítja, majd a végét behurkolja, és ezekben az esetekben nem köti össze a jobbján lévő betűkkel. Az *s* betű leírásakor is mutatkozik némi szabálytalanság, a nagy *S* több alkalommal is a 8-as szám alakját veszi fel, míg a kis *s*, különösen a kettőzések esetén (általában az első) a függőleges irányú megnyújtás által az *f* betűhöz válik hasonlónak.

Ezenkívül igazán feltűnő eltéréseket nem tapasztalhatunk. Ami még említésre méltó a már lejegyzett nagy kezdőbetűk tetszőleges hurkolása mellett, hogy a nagy *M* középső szára szinte kivétel nélkül minidig leér a vonal aláig. A nagy *A* betű pedig nem mindig a nyomtatott formában jelenik meg, hanem az írott kis *a* felnagyításával váltakozva.

2.1.2. Második szerző

A második szerző, amint arra már utaltam is, igyekszik az első szerző által kidolgozott szabályokhoz igazodni, de nem mindig sikerül neki, írásképe pedig kifejezetten kidolgozatlanabb. Az írásképe a mű vége felé még tovább romlik, valószínűleg sietség és kapkodás miatt. Betűinek dőlésszöge 10-15 fok körüli.

A szövegrészben sok a rövidítés, amire a szerző az orosz nyelvben használatos keményjellel utal, azokból viszont olykor 3-4-et is papírra vet, majd a 78. oldaltól egy másik jelelölést is kidolgoz rövidítésre, ami leginkább egy fordított, nagy *S* betűhöz hasonlít, avagy egy elnagyolt 2-es számhoz.

A második szerző díszítő hurkokat szinte kizárólagosan csak a nagy kezdőbetűknél alkalmaz, de azt is csak egyszerűbb formában. A nagy T betű (felső) vízszintes vonalát általában csak bal oldalon írja ki, majd egy szolid hurokkal – mely valóban csak minimálisan nyúlik ki jobbra – megrajzolja a betű függőleges szárát. Az *s* betű leírásakor (függetlenül attól, hogy kis- vagy nagybetűről van szó) az *s* betű méretét függőleges irányban kétszeresére növeli, ami által azt a hatást kelti, hogy mindig nagy kezdőbetűs az adott szó. Kettőzött *s* esetén a két betű a 11-es számhoz válik hasonlónak. Az *f* betű felső szárát csak igen ritkán hurkolja, alul viszont sokszor két hurkot is képez. A kis *d* betű felső szárát balra vezeti fel, majd egy hurokban zárja azt, ami által az a görög delta betűhöz hasonlítható.

2.2. Tanúságok a kéziratról

Sajnálatos módon a fábiánházi kéziratos szerkönyv létezését külső próbákkal eddig nem sikerült alátámasztani. Az 1876-os fábiánházi leltár 53. tétele megnevez ugyan egy Trebnik-et,⁵⁸¹ de sajnos nem derül ki, hogy az magyar vagy ósláv nyelvű. Az adott leltár a parókia átadás-átvétele miatt készült, amelyet hitelesít is az átadó és az átvevő parókus egyaránt, az új áldozópap pedig a későbbiekben továbbvezeti a leltárt, folytatva a megkezdett sorszámozásokat. A 119. kiegészítés szerint a Fábiánházi Görögkatolikus Egyházközség tulajdonában van egy magyar nyelvű szerkönyv,⁵⁸² de az évszámok a bejegyzés fölött és alatt, ha nem is teljesen egyértelműen, már az 1883. évet említik, ami egybeesik az 1879-ben alakult fordítóbizottság második művének, vagyis a szerkönyvnek a kiadási évével. Ebből következően a második alkalommal említett szerkönyv vélhetően a debreceni kiadású, nyomtatott formában megjelent, magyar nyelvű mű lehet.

A belső próba, vagyis a kézirat részletes elemzése sem nyújt kielégítő választ a keletkezés helyét vagy a szerző személyét illetően, csupán a keletkezés dátumára találunk két utalást, egyrészt a borítón lévő vinyetta, másrészt a címlap formájában, amelyek szerint a szerkönyvet 1868-ban fordították magyar nyelvre. Korábbi megállapításaim értelmében ez a datálás nagy valószínűséggel nem az első szerző műve, így teljes bizonyossággal nem adhatunk megnyugtató választ az évszám pontosságára vonatkozóan.

2.3. A fordító/másoló személyek

A fábiánházi szerkönyvben két szerző munkáját is felfedezzük, amelyre már többször is utaltam, akik önmagukról semmit el nem árulnak, nevükkel nem fémjelzik az elkészült munkákat. Ebben az esetben egyedül az írásképek lehetnek segítségünkre, feltéve, ha az alkotók áldozópapok voltak, és hagytak az utókorra egyéb írásokat is (pl. protocollumok, leltárak, anyakönyvek stb.), amelyekből fel lehet ismerni kezük munkáját. Alapvetően mindennek az esélye nem túl nagy, mégis az 1875-ben készített leltár hihetetlen felismerésekhez vezetett. A leltárt

581 GKPL III-1-8. (Leltár 1875).

582 Ugyanott.

Lengyel János gebei (nyírkátai) lelkész készítette, aki az anyakönyvek tanúsága szerint nagyon sokat szolgált Fábiánházán.⁵⁸³ Lengyel János a hivatalt a Fábiánházára kinevezett Tivadar Andrásnak adta át. Az 1875. március 17-én keltezett, 99 tételt számláló leltárt mindkét parókus hitelesítette aláírásával.

Lengyel János aláírása és az előtte található leltár írásképe teljesen megegyezik kéziratunk első szerzőjének írásképevel. Tivadar András aláírása és az utána következő lajstrom – melyet az új parókus továbbfolytatott, kezdve a 99. számmal és befejezve a 126. tétellel – írásmódja pedig nagyon hasonlít kéziratunk második szerzőjének alkotásához. Mindezek alapján megállapítom, hogy a fábiánházi szerkönyv két szerzője kéziratbeli és időrendi sorrendben Lengyel János és Tivadar András.

2.4. *A fordítás eredeti nyelve*

A szerzők meghatározása sajnos a fordítás vagy másolás körülményeire még nem ad teljesen kielégítő magyarázatot, ezért a szöveg további vizsgálatra szorul. Több helyen is találunk példát arra, hogy az első szerző (Lengyel János) zárójelben az előtte álló szóval egy vagy két rokon értelmű megnevezést is elhelyez, amely tevékenységéből arra következtethetünk, hogy ténylegesen fordítói tevékenységet végzett, ennek során kereste a legmegfelelőbb szót, de olykor, döntés hiányában, a biztonság kedvéért inkább leírta a második vagy éppen harmadik jelentését is az eredeti szónak. A második szerző (Tivadar András) esetében ilyen jellegű tevékenységet nem tapasztalhatunk, ezért inkább másolásnak tekintjük a hozzáfűzött szertartásait, egyrészt a késői időpont (csakis 1875 után keletkezhetett, amikor már több fordítás is létezhetett, vagy egy komolyabb fordítás különféle verziói), másrészt a szertartások csekély száma miatt, mivel egy fordító, elképzelésem szerint, fontosnak tartotta volna a megelőző fontos szertartások (szentségek) saját kezű átdolgozását is.

A mű első részében szereplő ószláv kifejezések, mondatok arra engednek következtetni, hogy a fordítás ószláv nyelvből történt.⁵⁸⁴ Ezt a megállapításunkat erősíti meg az a tény is, hogy a 19. század második felében az ószláv nyelv el-sajátítása valamelyest magától értetődőbb volt, mint a görögé, bár ismerjük jól Bacsinszky András püspök aggályait, aki már a 18. század végén azért panaszkodik, mert papnövendékei körében komoly hiányosságok mutatkoztak az ószláv nyelvet illetően.⁵⁸⁵ Más szempontokat is figyelembe véve Magyarországon a 19. században a liturgikus könyvek terén is komolyabb ellátottságot konstatálhatunk ószláv, mint görög részről, amelyről tanúskodnak az egyes parókiákon mind a

583 A fábiánházi parókus ebben az időben Farkas Tivadar volt, akit valószínűleg betegsége miatt kellett helyettesíteni. Nyírkátát és Fábiánházát egyébként egy kb. 8-10 km-es földút köti össze.

584 Az eredeti mű beazonosítására az eddigiekben még nem volt módunk, ez további kutatásokat igényel.

585 1797. március 14-én kelt 71. számú körlevél. Vö.: *Emlékkönyv a görög szert. katolikus magyarok római zarándoklatáról*, Budapest 1901, 79.

mai napig megtalálható, vagy akár a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola könyvtárába bekerült ószláv nyelvű könyvek.

2.5. A kézirat útja

A kézirat történetére vonatkozó feltételezéseimet már nagyobb részt fentebb ismertettem, most csupán a hiányzó láncszemeket igyekszem pótolni. A Fábiánházáról beszállított szerkönyv – borítójának és címlapjának tanúsága szerint – 1868-ban keletkezett egy bizonyos fordítás eredményeképpen. Amennyiben hipotézisünk helytálló, a fordítást Lengyel János lelkész készítette, aki ekkor gebei parókus volt (1862–1888), de az 1860-as 70-es években sokat helyettesített Fábiánházán. Lengyel János a kéziratot könyvet valamiképpen Tivadar Andrássra hagyta, aki a fentebb említett 1875-ös átadás-átvételi leltár továbbfolytatásához hasonlóan a szerkönyvet is kiegészítette néhány szertartással. Ehhez az biztosította az alkalmat, hogy Lengyel János az 59. oldalon befejezte szerkönyvét – bár erre semmilyen különösebb jelzést nem adott –, ám a bekötött könyv feléig sem jutott el, ezáltal lehetőséget adott, hogy mások is folytathassák a megkezdett munkát. Valószínűleg az üres oldalak és a még több szertartás magyarul végzésének vágya ihlette Tivadar Andrást, hogy folytassa a könyvecskét. Természetesen üres oldalak az ő műve után is maradtak, de nagy valószínűség szerint az 1883-ban nyomtatásban megjelent szerkönyv volt az, ami véglegesen gátat vetett kéziratot szerkönyvünk továbbfejlődésének. A kéziratot szerkönyv Tivadar András elhelyezése (1887) után is Fábiánházán maradt egészen addig, amíg be nem szállították a Görögkatolikus Püspöki Levéltárba.

III. A NYÍRGYULAJI SZERKÖNYV

1. Kódektani leírás

1.1. Általános információk

A Görögkatolikus Püspöki Levéltár 2010-ben – egy nyertes OKM pályázat keretében – iratbeszállítást szervezett a Hajdúdorogi Egyházmegye parókiáin található szálas iratok és anyakönyvek megmentése érdekében. Mintegy 50 parókia iratanyagának méltó elhelyezése történt ekkor a Görögkatolikus Püspöki Levéltárban. Az iratbeszállítás során értékes, régi liturgikus könyvek is bekerültek, amelyek közül az egyik a magyar liturgiátörténeti kutatás szempontjából igen nagy

jelentőséggel bír, mivel egy újabb kéziratot szerkönyvet tartalmaz. A szerkönyvet Terdik Szilveszter szállította be Nyírgyulajból.

A 222 x 173 mm méretű könyv semmilyen címet és datálást nem tartalmaz. Borítója 2 mm vastagságú kartonlap, amelynek külső bevonatául egy sötétzöldes árnyalatú, hókristály szerkezetűre hasonlító, világos (eredetileg fehér) színű mintázattal rendelkező lap szolgál, amely a borító belső oldalaira is behajlik, egy átlagosan 20 mm-es sávot képezve. A borító gerincét erősen megkopott, barna bőrréteg fedi, ami a fedlapokon is betakar egy 20-20 mm-es sávot, amelyből a könyvkötő mintegy 10-10 mm-es sávot le is ragasztott a sötétzöldes árnyalatú bevonattal, így csupán a kitüremkedések mutatják a bőrréteg végződését.

A könyv összefűzése nem szigorú szabályok szerint történt. Az első ív 4 lapot tartalmaz, a második 22 lapot, a harmadik ív 16 lapot, a negyedik ív 20 lapot, ennek utolsó lapját a könyvkötő a hátsó borítóhoz ragasztotta, amely azonban az idők folyamán teljesen leszakadt az ívről, ami miatt a hozzá tartozó ívkezdő lapot éppen csak megtartja a fűzéshez használt cérna. Az ívek oldalszám szerinti beosztása a következő:

első ív:

második ív: 3–44. oldalak;

harmadik ív: 45–76. oldalak;

negyedik ív: 77–[114.] oldalak.⁵⁸⁶

A könyv papírja az idők folyamán a használattól besárgult, a lapozási felületeken kisebb szennyeződések mutatkoznak, komolyabb megrongálódás nyoma azonban nem tapasztalható. Az írott szöveget nem tartalmazó lapok világosabb színűek, de nincs akkora különbség, mint a fábiánházi szerkönyv esetében.

A Nyírgyulajról származó szerkönyvben szintén két szerző írását találjuk. Az első szerző művét a 78. oldalon fejezi be, a második viszont csupán két számozatlan oldalt fűz hozzá a gyertyaszentelés szertartásával.⁵⁸⁷ A számozás minden oldalon felülre, a külső oldalra került, általában ugyanazzal a tintával, mint a törzsszöveg, de a számok méretében jelentős eltéréseket találunk. Valószínűleg az első szerző olykor az adott oldal megírása közben helyezte el a számokat, máskor pedig nem egyidejűleg, hanem írás előtt vagy után írt ki több oldalszámot, ami a méretbeli különbségeket is megmagyarázhatja.⁵⁸⁸ A szerzők által használt tinta az eltelt évek hosszú során át is megőrizte eredeti színét, szinte egyöntetű fekete maradt.

Az elemzett kéziratot szerkönyv szövegét mindkét szerző egy oszlopban helyezte el. A második szerző a teljes oldalt kitöltötte írásával, szinte nem is hagyva helyet semmilyen margónak, csupán az imádságok sorszámai között lévő közök biztosítanak némi szabad felületet. Az első szerző azonban igyekezett egy külső margót tiszteletben tartani, bár nem mindig sikeresen. A margó szélessége 20 és

586 Eredetileg 116 oldalra tervezték a könyvet, de az utolsó lap hátsó borítóhoz való ragasztásával csak 114 hasznosítható oldal maradt.

587 Az átírásban e két számozatlan oldal is számozott jelölést kap.

588 Feltételezésem szerint folyamatos számozás esetén hasonló, míg törzsszöveg írása közben eltérő mérettel készítette el a számokat.

30 mm között váltakozik, a szerkönyv elején általában szélesebb, majd egyre inkább beszűkül. A margót nem segédvonalakkal készíti a szerző, hanem bizonyos behajtással, aminek a jeleit az írott szöveget nem tartalmazó lapokon is fel lehet fedezni. A törzsszöveg tehát általában a margó kivételével kitölti a lapot, de olykor a margó sem jelent akadályt, ha a szerző egy szöveget még mindenképpen be akar írni az adott oldalra.

A teljesen teleírt oldalakon általában 20-25 sort helyeznek el a szerzők, az 53–75. oldalak között nemegyszer 35-40 sort is felfedezhetünk, ami persze kisebb karaktereket eredményez. (A sorokat ötösével feltüntettem a kézirat átírásánál).

A lap alján gyakran található két pont között perjel (·/·) jelzéssel az első szerző arra utal (egészen következetes módon), hogy a szertartás, ill. a szöveg a következő oldalon folytatódik, vagyis e jelzőrendszer valójában az őrszó helyettesítésére szolgál. A második szerző is ezt a jelzést alkalmazza az őrszó helyett, ez arra enged következtetni, hogy az előző részeket jól ismerő személy készíti a kiegészítést, valószínűleg egy áldozópap.

1.2. *Díszítés*

Komoly díszítőmotívumok ezt a kéziratot sem jellemzik. A szerkönyv címlapot sem tartalmaz, amelyen a másoló kibontakoztathatta volna alkotó vágját. A címek kiemelése olykor csupán egy aláhúzással,⁵⁸⁹ máskor a betűméretek növelésével (és aláhúzással) történik. Díszítés szempontjából az első szerző kezdőbetűi nem kapnak különösebb hangsúlyt, a második másoló esetében azonban a kidolgozás még inkább leegyszerűsített, sokszor a kisbetűk megnagyobbításával keletkeznek a nagybetűk.

Az első másoló az egyes szakaszok, szertartások szövegét leggyakrabban egy vízszintesen elhelyezett folyamatos vonallal választja el, máskor egy kisebb méretű besatírozott kört rajzol, amelynek jobbján és balján vízszintes irányban, alatta és felette pedig függőleges irányban kb. 15-20 mm hosszúságú hullámos vonalakat helyez el.⁵⁹⁰ Ez utóbbi leegyszerűsített formájára is találhatunk példát, amikor valószínűleg helyszűke miatt a függőleges száraz lemaradnak.⁵⁹¹

1.3. *A kézirat tartalma*

A kézirat tartalmaz egy névmutatót, amelyben ábécésorrendben találjuk az első szerző szertartásainak címeit, az alábbiakban azonban mindkét szerző tartalomjegyzékét közöljük oldalszám szerinti sorrendben.

589 A második szerző csak egy címet ír, amit azonos betűmérettel, egyetlen aláhúzással jelez.

590 Ld.: 12. és 30. oldalak.

591 Ld.: 56., 59., 64., 74. oldalak. A 76. oldalon lett volna hely a függőleges száraz megrajzolására is, itt viszont a szerző a vízszintes száraz meghosszabbítását (kb. 40-40 mm) alkalmazza.

1.3.1. Első szerző:

1. Vecsernye és utrenye
5. Utrenye
8. Mise
15. Panachida
16. Temetés az udvaron
19. Utolsó kenet szentsége
24. Nagy temetés
30. Parasztáz
- 34–39. Üres oldalak
40. Házasság szentsége. Házassági eljegyzés
42. Első házassági esketés szertartása
47. Másodházassági esketés szertartása
50. Kereszttség szentsége
53. Bérmlás szentsége
55. Az asszony beavatása szülés után
57. Lítiai ekténiák
59. Virágvasárnapi barkaszentelés (utrenyei evangélium után)
60. Pászkaszentelés húsvét napján
61. Ima mindenkérésre és különféle alkalmakra:
 - Ki minden időben... (61.),
 - Isten, kegyelmezz nekünk... (62.),
 - Szent Atyáink imádságai által... (62.),
 - A te kegyelmed alá... (62.),
 - Mennyei Királyunk... (62.),
 - Életem Ura s Kormányzója, Szent Efrém fohásza (62.),
 - Velünk az Isten... Izaiás próféta éneke (62–63.),
 - Nagy esti zsoltosma I–III. imái (63–64.)
65. Epiphániai vízszentelés rendje
70. Vetésszentelés rendje (Szent Márk hetében)
75. Bűnfeldoldási ima nagy halott sírjánál
77. Gyümölcsmegáldás Úrszínéváltozásán
77. Templomi kép megáldásának rendje

1.3.2. Második szerző:

- 79–80. Gyertyaszentelés

2. Kézirattani leírás

2.1. Általános megfigyelések

2.1.1. Az első szerző

Az első szerző viszonylag szépen megformált betűi mintegy 15-20 fokos dőlésszöggel rendelkeznek. Az írásképeben felfedezhető sajátosságokat a következőképpen összegezhetjük.

Hurkokat szinte csak kizárólagosan a nagybetűk esetében rajzol. Ebből a szempontból a legkidolgozottabb a nagy *H* betű, de említésre méltó a nagy *T* alsó, illetve a nagy *I* vagy *J* felső hurkolása. A nagy *D* betű viszont nagyjából csak hurkokból áll. A kis *h* és *l* betűk esetében a felső szár legtöbbször csupán egy megvastagított vonal, csak a kis *f* betű írásakor vélhetünk felfedezni alul és felül is egy-egy nagyon szűkös hurkolást. Az alsó szárral rendelkező mássalhangzók, mint pl. a *j*, *g* vagy az *y* szárait a szerző nem balra hurkolva, hanem jobbra felvezetve köti a következő betűhöz.

A sajátosságok között említhetjük a nagy *B* betűt, amely általában a német sárfesz *ſ*-re hasonlít. A kis *k* betűi kiemelkednek a szövegből, megformálásukban a görög kappá betűhöz hasonlítanak, ezzel szemben a nagy *K* inkább a kisbetűs forma jegyeit viseli magán. A kis *t* betű felső vízszintes szára majdnem mindig a függőleges szár tetején található. Az *s* betű leírásakor is mutatkozik némi szabálytalanság, különösen a kettőzések esetén, amikor az első függőleges irányú megnyújtás által az *f* betűhöz válik hasonlónvá.

2.1.2. Második szerző

A második szerző kétoldalas szövegének írásképe az előzőtől teljesen eltérő, mind a betűk nagyságában, mind azok megformálásában. Az első szerző által elkészített (fentebb már említett) margóhoz nem igazodik, vízszintes irányba kissé megnyújtott betűivel teljesen teleírja az oldalakat. Betűinek dőlésszöge 10-15 fok körüli.

A szerző nagyon odafigyel, hogy szépen alakítsa a betűit, ami által írása leginkább egy kisiskoláséhoz vált hasonlónvá, de bármekkora is az igyekezet, néhány betűje elárulja, hogy nem gyermek írásáról van szó. A nagy *S* betűje olykor kis *f*-hez hasonlít. A kis *d* betűt néha szépen formálja, amikor kevésbé figyel, akkor pedig elnagyolja, ugyanezt állíthatjuk a kis *k* betűjéről is. A kis *m* betűi nagyon szembetűnőek a szövegben, szó elején méretükben is nagyobbak, mint a többi betű, máskor pedig vízszintes megnyújtásukkal uralják a teret.

2.2. Tanúságok a kéziratról és datálás

Sajnos a Nyírgyulajból származó, kéziratban fennmaradt szerkönyv létezéséről nem áll rendelkezésünkre semmilyen híradás. A kézirat nem tartalmaz címlapot,

és semmilyen információ nem található benne keletkezési helyéről, idejéről vagy éppen a szerzők személyéről.

Keletkezési idejét tekintve mégis lehetséges némi következtetést levonni, mivel a másoló név szerint említi meg az egyes könyörgések esetében az uralkodót, a püspököt és egyszer a pápát is. Az uralkodót teljes nevével kiírja: Ferencz József, vagyis I. Ferenc József császár, aki magyar király is egyben 1848–1916 között. Ez igen hosszú időszak egy dokumentum datálásához, ám a keresztnéven nevezett János püspök már szűkíti az időintervallumot, mivel Pásztélyi Kovács János munkácsi püspöksége 1875-től 1891-ig tartott. Ez alapján már kiderül, hogy a nyírgyulaji szerkönyv a fábiánházitól későbbi keletkezésű.

A Szent Liturgia hármaskönyvéjében a másoló „Szentésges Főpásztorunk Leórol” is megemlékezik, aki nem más, mint XIII. Leó pápa (1878–1903).

Az összegyűjtött évszámok, vagyis a szerkönyvben található személyek alapján megállapíthatjuk, hogy a kézirat 1878 és 1891 között készülhetett. A datálás további leszűkítésében fontos szerepet játszik az 1883-as szerkönyv, amelynek nyomtatásban való megjelenése és terjesztése majdnem teljes mértékben kizárja annak lehetőségét, hogy a kézirat 1883 után íródott volna.

Az előzőekben leírtak alapján a nyírgyulaji szerkönyv 1878 és 1883 között készült. Valójában ez az időszak egybeesik az 1879-es fordítóbizottság működésével, ám annak tevékenységéhez semmiképpen nem köthető. A kéziratos és a nyomtatásban megjelent szerkönyvek szövegének és szerkezetének vizsgálata nyomán teljes bizonyossággal kijelenthető, hogy a nyírgyulaji szerkönyv nem egy párhuzamos fordításként, vagy éppen versenyműként készült, hanem liturgikus használatra.

2.3. A fordító/másoló személyek

A Nyírgyulajból származó szerkönyv liturgikus használatát jól igazolják a lapozás miatt beszenyeződött lapok és azok a bejegyzések, amelyek feltehetően második vagy éppen harmadik kéz művei. A törzsszövegben több helyen is találunk kiegészítéseket, javításokat, aláhúzásokat grafit-, piros és kék színű ceruzával. A javításokat grafitceruzával végezte valaki, akinek írásképe nem egyezik meg a törzsszöveget íróéval.⁵⁹²

A törzsszöveget készítő két szerző személyét az eddigiekben nem sikerült még azonosítani, ugyanis az ebből a korból származó nyírgyulaji anyakönyvek, leltárok és zárszámadások kézírásai nem hasonlítanak különösebben sem az első, sem a második szerző munkájához. Az pedig, hogy nem a helyi parókus, Molnár Demeter (1855–1887) készítette, egészen biztos.

Valójában csupán a pénztárkönyveket jóváhagyó Béres János alesperes írása hasonló, de teljes egyezést prudens módon nem állíthatunk. Mindezek alapján, s a megfelelő források hiányában a kézirat szerzőinek azonosítása az elkövetkezendő kutatások feladata lesz. Az viszont feltételezhető, hogy a kézirat nem nyírgyulaji eredetű, hanem az idők folyamán kerülhetett oda.

592 A javításokról részletesebben ld. az átírást.

Az első szerző a 78. oldalon befejezte munkáját (bár erre semmilyen külön jelzéssel nem utal), a sok üresen maradt lap azonban fölkinálta az alkalmat, hogy mások is beleírjanak, igaz, nem sokan ragadták meg az alkalmat a történelem során, csupán egy kéz fűzött hozzá néhány oldalt: a gyertyaszentelés imádságait. Nagy valószínűség szerint az 1883-ban nyomtatásban megjelent szerkönyv vetett gátat e kéziratos szerkönyv továbbfejlődésének.

2.4. *A fordítás eredeti nyelve*

A fordítás eredeti nyelvének meghatározása nem egyszerű feladat, ám a korábban keletkezett fábiánházi szerkönyvvel való összehasonlítás alapján levonható néhány következtetés. A két szerkönyvben a közös szertartások szövegei általában szó szerint megegyeznek, ami arra utal, hogy azokat a Nyírgyulajról származó kézirat szerzője – minthogy ez a későbbi eredetű – egyszerűen lemásolta, de hogy forrásként magát a fábiánházi szerkönyvet használta, vagy valamely más szerkönyvet, az nyitott kérdés marad.

A két szerkönyv szerkezeti felépítésének különbözősége azonban teljes mértékben kizárja annak lehetőségét, hogy elemzett kéziratunk szerzője csakis a fábiánházi szerkönyv szövegű másolatát készítette volna el. Míg a fábiánházi szerkönyv a trebnik szerkezetét igyekszik követni, addig a Nyírgyulajból származó az euchologionét (persze mindkettő leegyszerűsített formában). A közös szöveg egyezése miatt viszont nem beszélhetünk két különböző fordításról, sőt teljesen el kell vetni azt a szimpatikus elképzelést is, hogy az egyiket ószlávból, a másikat pedig görögből fordították volna.

A nyírgyulaji szerkönyv görög euchologionhoz hasonló szerkezete mellett a másoló ószláv nyelvben való járatlanságát is meg kell említeni. Ószláv karaktereket csak nagyon ritkán használ, inkább magyarul írja át a szavakat és címeket, de nagyon sok hibát vét közben.⁵⁹³

A fábiánházi szerkönyvvel való szövegegyezés miatt a kézirat ószláv nyelvvel való kapcsolatát nem vethetjük el, mint ahogy az attól eltérő szövegeket pedig nem választhatjuk el a görög nyelvű euchologiontól, de e kérdés pontosításában még több kéziratos szerkönyv megvizsgálására és összevetésére lenne szükség, amivel jelenleg nem rendelkezünk.

2.5. *A kézirat újsza*

A Nyírgyulajról származó kéziratos szerkönyv sorsáról nem sok mindent ismerünk annak a 2010-es, Görögkatolikus Püspöki Levéltárba történt beszállítása-ig, ezért itt a két kézirat vizsgálatából kibontakozó magyar nyelvű euchologionok történeti fejlődéséhez szeretnék néhány, nem elhanyagolható adalékot adni.

A két kéziratos szerkönyvben két különböző szerkezetet (szláv és görög) találunk, amelyeknek szövegeit négy szerző állította össze. A két szerkönyv mindenképpen tanúbizonysága annak, hogy a 19. század folyamán komoly próbálkozások

593 Részletesebben ld. az átírásban.

történtek a szentségek és egyéb szertartások magyar nyelvre való átültetésére és kiszolgáltatására/elvégzésére. A két különböző szerkezet arra utal, hogy a fordítások nem csupán az ószláv, hanem az ógörög nyelvet is igyekeztek alapul venni. A négy szerző pedig egyértelműen azt sugallja, hogy sokszor és sokan próbálkoztak, vagyis nem egyetlen fordító vagy fordítóbizottság kapja meg a munkát, hanem az egyes hozzáértő emberek (papok) egyre fontosabbnak tartják, hogy minél több szertartást el lehessen végezni magyar nyelven, ezért mindenki hozzáad egy kicsit, és készít egy hosszabb-rövidebb kiegészítést.

A nyomtatás előtti magyar nyelvű szerkönyvek történeti fejlődésének pontos behatárolása további kutatásokat igényel, amelyben – reményeink szerint – további kéziratos szerkönyvek megtalálása nyújthat segítséget.

IV. A KÉZIRATOS SZERKÖNYVEK ÁTÍRÁSA

Előzetes megjegyzések az átíráshoz

A kéziratokban található szerzők írásjeleinek rendszerét csak azokban az esetekben javítottam, ha a szöveg azt megkívánta. A kis- és nagybetűket is csak ott cseréltem, ahol nagyon szükségesnek találtam.

A törzsszövegben lévő rubrikák jelölésére a dőltbetűs írásmódot alkalmaztam, mivel így jól elkülönülnek a liturgikus szövegektől. A lábjegyzetekben viszont a szó szerint idézett szövegeket, leginkább javításokat írtam kurzívval, hogy azokat könnyen meg lehessen különböztetni a kommentároktól. Az aláhúzásokat meghagytam a szerzők eredeti szándéka szerint, akik a főcímetek kettős aláhúzással, az általuk fontosnak tartott részeket pedig sima aláhúzással emelték ki. A főcímetek félkövér nagybetűkkel tüntettem fel.

A négy szerző (bár általában egyöntetűen) a rövid és hosszú magánhangzók lejegyzésében igen gazdag változatosságot hagyományozott ránk, különösen igaz ez az ö-ő, ü-ű, de még az *i-í* magánhangzópárosokra is. Miután valóban nem találtam koncepciót a megnevezett magánhangzók használatában, ezért az ékezeteket a mai helyesírásnak megfelelően írtam át a törzsszövegben. Ritkábban ugyan, de a többi magánhangzópáros is rászorult olykor egy kis korrekcióra, amit viszont általában már a lábjegyzetek között tüntettem fel.

Javításra kerültek még a törzsszövegben az egybeírandó, de mégis külön írt szavak, mint pl. az igekötős igék, vagy a személyes névmások ragozott alakjai, amelyek leírásakor szintén nem voltak következetesek a szerzők.

Jelmagyarázatok

A kéziratok átírásakor a következő jelzéseket használom:

() = a rövidítések feloldása,

| = a sorok elkülönítése,

[] = hiányzó, vagy olvashatatlan szöveg,

< > = a szövegben nem szereplő, de értelmileg hozzátartozó betű vagy szó,

{ } = a másoló által szándékosan kihagyott rész,

« » = őrszó.

A fábiánházi szerkönyv

NAPKELETI | VAGYIS | GÖRÖG-KATOLIKUS EGYHÁZ
| SZERTARTÁSOS KÖNY_{VE} | ⁵Magyar nyelven | fordítva. | 1868-ik
Évben.

SZERTARTÁSOK-KÖNYVE.

1. **KERESZTELÉS SZENTS(ÉGÉNEK) RENDJE.** | *Imádság,*
| /:mel<l>yel a gyermeknek név adatik:/ | *Könyörögjünk az Úrhoz! Kántor:*
Urunk, irgalmazz! | ⁵Urunk, mi Istenünk, tehoz<z>ád könyörgünk, ⁵⁹⁴
Tégedet | kérünk, jeleltessék a te orcád világossága N. szolgáló-|don, s
jeleltessék fel a te egyszülött⁵⁹⁵ Fiad⁵⁹⁶ keresztje szívében | s gondolatiban,
hogy kerülje a világ hiúságát, s minden el|lenséges csábítást, s kövesse
parancsolatidat. Engedd, Uram, | ¹⁰hogy megmásolatlanul maradjon
meg rajta a te sz(en)t ne|ved, s a rendelt időben egyesít<t>essék a te
Szentegyházaddal, s | tökéletesítsessék⁵⁹⁷ Krisztusod félelmét gerjesztő
szentségeivel, hogy | törvényed szerint élvén, s a jelt sértetlenül megőrizvén,
nyerje| el⁵⁹⁸ a választottak boldogságát országodban, a te egyszülött | ¹⁵Fiad
kegyessége és emberszeretete által, kivel áldott vagy leg|szentebb, jóságos és
életadó Sz(ent) Lelkeddel, most és mindenkoron | s mindörökkön örökké.
Kánt(or): Amen. | *Könyörögjünk az Úrhoz! Kánt(or):* Urunk, irgalmazz! |
A te nevedben Urunk, igaz Istenünk, és a te egyszülött Fiad | ²⁰«s Sz(ent)
Lelked nevében»

²⁵⁹⁹. s Sz(ent) Lelked nevében, ráteszem kezemet N. szolgálód-ra,
ki|nek a te sz(en)t nevedhez járulni engedté, hogy szárnyaid ótalma⁶⁰⁰ |
alatt megőriztessék; hárítsd el tőle azon régi alnokságot⁶⁰¹, s töltsd⁶⁰² | be
őtet a tebenned való hit, remény és szeretettel, hogy megért | ⁵se: miszerint te
vagy az egy igaz Isten, és a te egyszülött Fiad, | a mi Urunk, Jézus Krisztus
és a te Sz(ent) Lelked. Engedd nekünk⁶⁰³, | hogy mindenben parancsolatid
szerint járjunk, s amik teneked tet|szenek, azokat megtartsuk, mert ha úgy
cselekedni fog az ember, él|ni fog azáltal. Írd be őtet az élők könyvébe,

594 Az *s* betű előtt lévő hiányjel (aposztróf) az *és* szó *é* hangjának elhagyására utal. A továbbiakban nem jelölöm.

595 A teljes szöveget vizsgálva kitűnik, hogy a szerző nem következetes az Isten Fiára vonatkoztatott *egyszülött* jelző használatában, néha egybe-, máskor különírja. A törzsszövegben az egybeírt változatot szerepeltetem anélkül, hogy a különírásra minden egyes alkalommal utalnék.

596 Kisbetűvel írta a szerző, de amint itt, úgy a továbbiakban is a nagybetűs változatot részesítem előnyben a törzsszövegben.

597 *tökéletesítsék*

598 *nyerje el*

599 Áthúzva.

600 Helyesebb: *ótalma*.

601 *álnokságot*

602 *töltsd*

603 *nekünk*

s egyesítsd örökséged | ¹⁰nyájához, hogy dicsőít<t>essék meg őbenne a te sz(ent) neved s a te sze|relmes Fiad, a mi Urunk, Jézus Krisztus s a te Sz(ent) Lelked neve. | Tekintsenek reá szemeid mindenkor kegyesen, s legyenek nyitva fü|leid imádsága szavára, örvendeztessed őtet kezei műveiben, s min|den nemzedékében, hogy valljon Téged imadva⁶⁰⁴, s dicsőítve nagy s | ¹⁵magasztos nevedet, s dicsérjen Téged szüntelen, élete minden napjai|ban. Mert Téged magasztalnak minden mennyei erő|k, s tiéd a dicső|ség, Atya, Fiú és Sz(ent) Lélekké⁶⁰⁵, most és mindenkoron s mindörökkön örök|ké. *Kántor*: Amen. | Könyörögjünk az Úrhoz! *Kánt(or)*: Urunk, irgalmazz! | ²⁰A seregek Ura, Izraél Istene, ki minden bekességet⁶⁰⁶ és minden | sebet meggyógyítasz, kutasd ki, s vond ki belőle, s távoztasd | tőle az ördög minden működését, tiltsd el tőle a tisztátalan lelke|ket, s űzd-el⁶⁰⁷ őket, s tisztítsd-meg⁶⁰⁸ kezeid teremtményét, s gyors intéz | «kedésseddel birtokodba»

3. <intéz>kedésseddel⁶⁰⁹ birtokodba vétén őtet, zúzd össze a sátánt hamarán | lábai alá, s ajándékozz néki arra s tisztátalan lélekre győzdel | met. Hogy tőled kegyelmet nyervén, a te halhatatlan mennyei | szentségeidre méltattassék, s dicsőséget zengjen neked: Atya, Fiú | ⁵és Sz(ent) Léleknek, most és mindenkoron s mindörökkön örökké. *K(ántor)*: Amen. | Könyörögjünk az Úrhoz! *Kánt(or)*: Urunk, irgalmazz! | Mindenható Urunk! ki az embert teremtéd a te képedre és⁶¹⁰ | hasonlatosságodra, s hatalmat adál néki az örök életre, azt a | bűn által elesettét meg nem vetettet, hanem üdvességet szerez | ¹⁰tél a világnak Krisztusod megtestesülése által; Te, ki ezen | alkotmányodat is kiszabadítottad az ellenség rabságából, fo|gadd be azt a te mennyei országodba, nyisd meg ennek értel|mi szemeit, hogy vir<r>adjon fel benne a te Evangeliumod világos|sága, fűzzed életéhez a világosság Angyalát, ki ragadja ki ő | ¹⁵tet minden ellenséges leselkedésekből, „gonos<s>zali⁶¹¹ találkozástól,” | a déli ördögtől s gonosz rémektől. /:képzelődésektől:/⁶¹² | „Űzd ki belőle minden rejtőzködő és fészkelő, gonosz és tiszt|átalan lelket.” ^{3<sz>ur}. – – Az álnokság lelkét, a gonoszság | lelkét, a bálványimádás és minden csalárdság lelkét, a hazug | ²⁰ság és

604 *imádva*

605 *Lélekké*

606 *békességet*

607 *űzd el*

608 *tisztítsd meg*

609 *intézkedésseddel*

610 A jobb oldali margón egy K betű található, ami nem világos, hogy mire utal.

611 Vagyis gonosszal való.

612 Többlet: szinonima. Más helyeken is találunk példát arra, hogy a szerző zárójelben az előtte álló szó egy vagy két rokonértelmű szavát is elhelyezi, ebből arra következtethetünk, hogy ténylegesen fordítói tevékenységről van szó.

minden tisztátalanság lelkét; s tegyed őtet Krisztusod sz(ent) | nyájának lelki juhocskájává, egyházad tisztesség<es> tagjává, or|szágod fiává⁶¹³ s örökössévé⁶¹⁴, hogy törvényed szerint élvén, a jelké|pet sértetlenül megőrizvén, s az öltözetet szen<n>ytelenül megtartván, | nyerje a szentek boldogságát országodban. A te egyszülött Fi|²⁵«adnak kegyelme, irgal<ma>»

4. <Fi>adnak kegyelme, irgalma és emberszeretete által, kivel áldott | vagy, legszentebb, jóságos s elevenítő Sz(ent) Lelkessel együtt, | most és mindenkoron, s mindörökkön örökké. *Kánt(or):* Amen. | „Ellene mondasz ē⁶¹⁵ az ördögnek, az ő minden munká|⁵inak, az ő szolgálának, és minden szolgálatjának és kevélysé|gének? 3^{<sz>or} /:Ellene mondok:/ – Ellene⁶¹⁶ mondottál ē⁶¹⁷ az ördögnek? | /:Ellene:/ – „S lehelj és köpj reál” – „Szövetkezzel ē⁶¹⁸ egyesülsz | ē⁶¹⁹ Krisztussal? – /:Egyesülök:/ – – Egyesültél ē⁶²⁰ Krisztussal? | /:Egyesültem:/ „És hiszesz ē⁶²¹ Őbenne?” – Hiszek egy Istenben... *sat.* | ¹⁰Áldott az Isten, ki akarja, hogy minden ember üdvezüljön | s az igazság megértéséhez jusson, most és mindenkoron. Amen. | Könyörögjünk az Úrhoz! *Kánt(or):* Urunk, irgalmazz! | Mindenható Urunk, mi Istenünk, hívd elő N. szolgáló-dat | a szent felvilágosításodhoz; s méltassd azt sz(ent) keresztséged | ¹⁵ezen nagy kegyelmére, mossad le elárultságát, s újítsd meg ő|tet az örök életre, s töltsd be őket⁶²² Sz(ent) Lelked erejével, a te Krisz|tusoddal való egyesítésben, hogy ezentúl nem a test, hanem | a te országod gyermeke legyen. A te egyszülött Fiad jóaka | rata s kegyelme által, kivel áldott vagy, a te legszentebb, jósá|²⁰gos és elevenítő Lelkessel együtt, most és mindenkoron és mind|örökkön örökké. *Kánt(or):* Amen. | „Megkenetik az Isten szolgáló-ja, N. a vigasság⁶²³ | «olajával: Aty<ának>»

5. olajával: Atyának, Fiúnak és Sz(ent) Léleknek nevében, hogy nyíl|jék meg elméje Krisztus hite titkainak megértésére, és az Ő | igazságának megismerésére⁶²⁴, most és mindenkoron és mind|örökkön örökké. Amen.

613 *fiává*

614 *örökössévé*

615 *mondasz-e*

616 *Ellene*

617 *mondottál-e*

618 *Szövetkezzel-e*

619 *egyesülsz-e*

620 *Egyesültél-e*

621 *hiszesz-e*

622 *őtet*

623 A bal oldali margón grafitceruzával egy bejegyzés a megkenendő testrészt is feltünteti: *homlok.*

624 *megismerésére*

| ⁵„Lelke s teste meggyógyulására, és hogy szeresse Urát,⁶²⁵ | Istenét teljes szívéből, teljes lelkéből, teljes gondolatjából⁶²⁶, felebarátját⁶²⁷ pedig mint önmagát.” | „Hogy szívessen⁶²⁸ vegye magára Krisztus jóságos igáját,⁶²⁹ | s édes örömmel viselje annak könnyű terhét, s tartóztassa magát minden testi kívánságoktól.” | „Hogy a hit hallgatására s az Isteni Evangelium szívének⁶³⁰ | elfogadására nyitva legyenek az ő fülei.” | „Hogy megfertőztetlenül emelhesse kezeit a szentek felé, s⁶³¹ | igazságot cselekedjek⁶³² minden időben, s áldja az Urat.” | ¹⁵„Hogy Krisztus parancsolatinak nyomdokin járjon.”⁶³³ „Kereszteltetik az Isten szolgáló-ja, N., Atyá|nak, és Fiúnak, és Sz(ent) Léleknek nevében. Amen.” | „Felöltöz[t<et>]ik az Isten szolgáló-ja, N., az igazság öltönyé|be: Atyának és Fiúnak és Sz(ent) Léleknek nevében, most és mindenkor²⁰on és mindörökkön örökké. *Kántor*: Amen. | „Fogadd ezen égő gyertyát, és igyekezzél egész életedben a | hit és jócselekedetek világosságával tündöklenni, hogy midőn el|jonn⁶³⁴ az Úr, ünnepélyesen kimehess Oelibe, minden szentekkel, | «s háborítatlanul»

6. s háborítatlanul bemehess az Ő mennyei dicsősége laká|ba, uralkodni Vele örök időkre. Amen. | Тропарь: 8^{ik} hangra. | Adj nekem tündöklő öltönyt, ki a világosságba, mint⁵egy köntösbe öltözködöl nagykegyelmű Krisztus Istenünk.

7. Bérmálás szentsége. | Áldott a mi Istenünk, most és mindenkoron és mindörökkön | örökké. *Kántor*: Amen. | Békességgel imádkozzunk az Úrhoz! *Kánt(or)*: Urunk, irgalmazz! | ⁵A felő<l>rül⁶³⁵ jövő békességért s lelkünk üdvességeért imádkoz | zunk az Úrhoz! | Az egész világ békességeért, az Isten szentegyházának jólé|téért, s mindnyájak egyességeért⁶³⁶ imádkozzunk az Úrhoz! | A mi Istenszerető püspökünkért⁶³⁷, N., a tisztes áldozarsá|¹⁰gért s Krisztusban felszentelt szerpapokért és az egész egyházi | rendért és népért, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy ezen legszentebb, jótékony s mindent tökéletesítő olaj|kenet által adassék isteni erő az

625 A jobb oldali margón grafit ceruzával bejegyzés: *mely*, vagyis helyesen: *mell*. A megkenendő testrészsre vonatkozik.

626 *gondolatjából*

627 *felebarátját*

628 *szívesen*

629 A jobb oldali margón grafitceruzával történt bejegyzés áll: *vál<l>*.

630 A jobb oldali margón grafitceruzával történt bejegyzés található: *fül*.

631 A jobb oldali margón grafitceruzával történt bejegyzés található: *kéz*.

632 *cselekedjék*

633 A jobb oldali margón grafitceruzával történt bejegyzés található: *láb*.

634 *eljön*

635 *felülről*

636 Mai használatban: *egyesítéséért*.

637 *püspökünkért*

Isten ezen újdón megvilágosí|tott szolgáló-jának N. az ördög minden ellenséges le|selkedesei⁶³⁸ | ¹⁵s a test és a világtól jövő megtámadások legyőzése és eltiprá|sáért, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy legyen az Krisztus Istenünknek bátor és győzedel|mes vitéze, a Sz(ent) Lélek ereje, működése, kegyelme s eljövetele ál|tal ezen legszentebb olaj kenésével, imádkozzunk az Úrhoz! | ²⁰Hogy legyen az élete minden napjaiban szilárd, erős s inga|dozatlan az igaz hitben, reménységben és szeretetben, ezen | szentséges olajkenet által, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy ezen szentséges olajkenet által adassék neki Kegyelem, | «hogy bátrán⁶³⁹»

8. hogy bátrán⁶⁴⁰, félelem és szégyen nélkül vallja mindenki előtt Krisz|tus Istenünk⁶⁴¹ nevét, s Őérette örömmel⁶⁴² szenvedni és meghalni | mindig kész legyen, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy nevedjék minden erényekben, s előmenetelt tegyen Krisztus Is|⁵tenünk parancsolatiban, ezen legszentebb olajkenet által, imádkozzunk <az Úrhoz>! | Hogy üdvös félelemmel, tisztaságban és igazságban őrizze meg | az ő lelkét ezen sz(ent) olajkenet által, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy tökéletes⁶⁴³ férfiúvá, s Krisztus teljes termete mértékeig fel|nevedjék, a Sz(ent) Lélek ereje, hatása, kegyelme és eljövetele s ezen szent|¹⁰séges olajkenet által, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy ő is, mi is menekdjünk meg minden szomorúságtól, ha|ragtól és inségtől, imádkozzunk az Úrhoz! | Ótalmazz,⁶⁴⁴ üdvözíts, kegyelmezz és tarts meg, Isten, minket a te kegyelmeddel! | Legszentebb, legtisztább, legáldottabb s üdvösséges Istenszü|ő Király|¹⁵nénkat a mindenkorszűz Máriát⁶⁴⁵, minden szentekkel említvén, minmagun|kat, egymást s egész életünket Krisztus Istenünk⁶⁴⁶ ajánljuk. *K(ántor):* Tenéked, Urunk. | Mert téged illet minden dicsőség, tisztelet és imádás: Atyát, | Fiút és Sz(ent) Lelket, most és mindenkoron s mindörö|kkön örö|kké. *K(ántor:)* Amen. | Könyörögjünk az Úrhoz! *Kántor:* Urunk, irgalmazz! | ²⁰Áldott vagy te Urunk, Istenünk, a jók kútfeje, az igazság | napja, ki a setéségben lévőknek feltüntetted az üdvesség világos|ságát⁶⁴⁷, a te egyszülött Fiad s mi Istenünk megjelenése által, s | üdvteljes megtisztulást ajándékoztál nekünk, méltatlanoknak | «a sz(ent) vízben»

638 *leselkedései*

639 *bátran*

640 *bátran*

641 *Istenünk*

642 *örömmel*

643 *tökéletes*

644 Helyesebb: *Oltalmaz*;

645 *Máriát*

646 *Istenünknek*

647 *világosságát*

9. a sz(ent) vízben, s isteni meg szentelődést az életadó kenetben, s ki | jelenleg is kegyes voltál új életre hozni ezen újdön felvilágo | sult szolgál-
dat, a víz és Lélek által, /:minden szándékos | és szándéktalan⁶⁴⁸ bűneinek
bocsánatát ajándékozván néki:/ Te |⁵magad Urunk, mindenek hatalmas
Királya! ajándékozz né | ki a te szent, mindenható és imádandó Lelked
ajándékának | jelét is. /:s Krisztusod sz(ent) testében s drága vérében
való része | sítést⁶⁴⁹ ./ Őrizd meg őtet a te megszentelésedben, s erősítsd
meg | őtet az igaz hitben, mentsd meg őtet az álnok sántától, s an |¹⁰nak
minden incselkedéseitől, s tartsd meg lelkét a te üdvessé | ges félelmed
által, tisztaság s igazságban, hogy minden cse | lekedetében s szavában
akaratomat teljesítve, fia s örökosse⁶⁵⁰ | legyen a te mennyei országodnak.
Mert te vagy a mi Iste | nünk, az irgalmasság és üdvezülés s üdvezítés
Istene, s te |¹⁵néked dicsérést küldünk fel: Atyának és Fiúnak és Sz(ent)
Lélek | nek, most és mindenkoron s mindörökkön örökké. *Kánt(or): Amen.*
| Szent Lélek ajándékának jel-képe⁶⁵¹, Amen. | „Valahányan Krisztusban
megkeresztelkedtetek, Krisz | tusban öltözködtetek fel. Hallelujah 3^{<sz>or}”.
| ²⁰„Figyelmezzünk, – Békesség mindnyájoknak! – Bölcsesség! – |
figyelmezzünk!!” – – *Kántor ezen npokumihnet*⁶⁵² 3^{ik} *hangra*: | „Az Úr az én
felvilágosodásom és üdvezítőm! kitől féljek?” | „Bölcsesség!” – *Kánt(or):*
Sz(ent) Pál apostolnak Rómaiakhoz | írtt⁶⁵³ levelének olvasása. – *Lelkés:*
„Figyelmezzünk⁶⁵⁴!” | ²⁵«*Kántor*»⁶⁵⁵

10. *Kántorolvassa az Apostolt*: | Atyámfiak! Valahányan megkeresztelkedtünk
a Jézus Krisz | tusba<n>, az ő halálába<n> keresztelkedtünk meg!
Eltemettettünk azért ő | vele együtt a Keresztség által a halálba, hogy
mikeppen⁶⁵⁶ feltámaszta |⁵tott a Krisztus a halálból az Atyának dicsőségére,
azonkép<p>en mi is új | életben járunk. Mert ha az ő halálának
hasonlatos<s>ága szerint őbelé | óltatván⁶⁵⁷ vele eggyé lettünk, bizonyára
az ő föltámadásának hasonlatos | sága szerint is ővele eggyé leszünk.
Azt tudván, hogy ama mi ó | emberünk ővele megfeszítettett, hogy a
bűnek teste megerőtelenüljön, | ¹⁰hogy ezután ne szolgáljunk⁶⁵⁸ mi a

648 *szándéktalan*

649 *részesítést*

650 *örököse*

651 *jelképe*

652 *npokumen*

653 *írt vagy írott*

654 *Figyelmezzünk*

655 *Nagyon halványan látszik az őrszó.*

656 *mikeppen*

657 *Az eddigiekben / betű nélkül szerepelt.*

658 *szolgáljunk*

bűnnek. Mert aki megholt, megszaba|dult a bűntől. Hogyha megholtunk a Krisztussal, hisszük, hogy élünk | is ővele. Mivelhog| tudjuk, hogy a Krisztus, ki feltámadott a halálból, | többé meg nem hal: és a halál többé rajta nem uralkodik. Mert hog| meg|holt, a bűnnek holt volt meg egyszer: hog| pedig él, az Istennek él. | ¹⁵Ezenkép<p>en gondoljátok, hog| ti is megholtatok a bűnnek, éltek pedig | az Istennek, a mi Urunk Jézus Krisztus által. – Allelujah – sat. | *Evangelium Sz(ent) Mátétól*⁵⁹: | Az időben a tizenegy tanítványok elmenének Galileába a | hegyre, ahová hagyta vala nekik Jézus. És mikor látták volna | ²⁰őt, térdre esve imáák őtet; némelyek⁶⁰ pedig kételkednek vala. | És hozzájok járulván Jézus, szóla nekik, mondván: Teljes ha | talom adatott nékem mennyen és földön. Azért elmenvén tanít|satok minden népeket, megkeresztelvén őket Atyának, Fiúnak | és Sz(ent) Léleknek nevébe<n>. Tanítván őket, hog| megtartsák mind|²⁵«azokat, melyeket»

11. <mind>azokat, melyeket én parancsoltam nektek. És íme, én tivele|tek vagyok minden napon a világ végeze|teig. Amen. | *Könyörögjünk*⁶¹ az Úrhoz! | Urunk, mi Istenünk, ki kegyességed által az újjászületés | ⁵fürdőjének⁶² teljesítéséből megszenteltek, akik tebenned hisznek, | áld<d> meg e magzatot⁶³, s szá<l>ljon le fejére a te áldásod, s valamint | megáldottad Sámuel proféta⁶⁴ által Dávid királyt, áld<d> meg ezen | szolgád-lód⁶⁵ fejét is, a te bűnös szolgád keze által, világosítva | őt a te Sz(ent) Lelk|eddel, hog| előhaladva a korban s a vénség őszü|¹⁰lésében dicsőséget zengedezz|en neked, s lássa Jeruzsálem javait | élete minden napjaiban. Mert téged illet minden dicsőség, tiszte|let és imádás: Atya, Fiú és Sz(ent) Lelket, most és mindenkoron s | mindörö|kkön örö|kké. *Kántor*: Amen. | „Irgalmazz mi nekünk Isten! a te nagy irgalmasságod szerint⁶⁶, | ¹⁵tehozzád könyörgünk, hallgass meg minket és irgalmazz!” *K(ántor:)* Urunk, irgalm(a|zzl) *3<szor>*. | Ismét esedezzünk a Kereszt|szülők kegyelme, élete, békessége, | üdvössége s bűneik bocsánatáért! *K(ántor:)* Urunk, irgalmazz! *3<szor>*. | Ismét esedezzünk ez újd|on megkeresztelt N., Isten szolgá-|ló-jáért, hog| megtartassék a tiszta igaz hitben, mindenben való | ²⁰jámborságban, s K(risz)tus parancsolat|inak teljesítésében, élete minden | napjaiban. *K(ántor:)*

259 *Mátétól*

260 *némelyek*

261 *Könyörögjünk*

262 *fürdőjének*

263 Helyesebb lenne a *csecsemőt* vagy *gyermeket* kifejezés.

264 *proféta*

265 Az utolsó szótag után is található egy kötőjel, ami arra utalhat, hogy a szerző három részre akarta szétválasztani a szót, pl. ezen a módon: *szolgá-ló-d*.

266 A jobb oldali margón egy grafitceruzával bejegyzett *n* betű található.

Urunk, irgalmazz! 3^{<szor>}. | Mert irgalmas és emberszerető Isten vagy, s tenéked dicsőséget | zengünk: Atyának, Fiúnak és Sz(ent) Léleknek, most és mindenkor | ron s mindörökkön örökké. *Kánt(or):* Amen. | ²⁵«Bölcsesség!»

12. Bölcsesség! *Kántor:* A Keruboknál tisztesebb: *sat.* | Dicsősség⁶⁶⁷ néked, Istenünk, a mi reménységünk, dicsőség né | ked. *Kánt(or):* Dicsőség... Most és mindenkor... Urunk, irgalmazz! 2^{<szor>er} Ur(un)k, áldj meg! | Ki a mi üdvességünkért Jordán vizében megkereszteltetni | ⁵kegyes volt, Krisztus, igaz Istenünk, az ő legtisztább anyjá | nak esedezései s a tisztességes és elevenítő Kereszt ereje által, és | minden szentekért könyörölni fog rajtunk, és üdvézíteni fog min | ket, mint áldott és emberszerető. *K(ántor:)* Amen.⁶⁶⁸

13. ЦИНЬ ОБРУЧЕНИЯ OBRUCSENYI) /:JEGYGYŰRŰ-
VÁLTÁS:/⁶⁶⁹ | Áldott a mi Istenünk, most és mindenkoron és mindörökkön | örökké. *Kánt(or):* Amen. | Békességgel imádkozzunk az Úrhoz! *K(ántor):* Urunk, irgalmazz! | ⁵A felőrül⁶⁷⁰ jövő békeért s lelkünk üdvességeért, imádkozzunk az Úr(hoz)! | Az egész világ békességeért, az isteni sz(ent) <egy>házak jóléteért s | mindnyajoknak⁶⁷¹ egyesítéseért, imádkozzunk az Úrhoz! | Ezen szent hajlékért és mindazokért, kik hittel, buzgossággal⁶⁷² | és isteni félelemmel járnak abba, imádkozzunk az Úrhoz! | ¹⁰A mi Istenszerető Püspökünkért, N., a tisztességes áldozár | ságért s Krisztusban felszentelt szerpapokért, s az egész egyházi | rendért, imádkozzunk az Úrhoz! | A mi jóhitű Királyunkért, N., egész palotája s vitézeiért, imádk(ozzunk az Úrhoz)! | A jelenleg egymást eljegyző N. N. Isten szolgálóiért, s azok | ¹⁵üdvességeért, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy ajándékoztassanak nekik gyermekek a családhoz való | jutásra, s az üdvességre szolgáló⁶⁷³ minden kérelmeik,⁶⁷⁴ imádkozzunk (az Úrhoz)! | Hogy küldessék le nekik a teljes békességes szeretet és segítség, imádk(ozzunk az Úrhoz)! | Hogy tartassanak és áldattassanak meg az egyesülésben⁶⁷⁵ és | ²⁰erős hitben, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy őriztessenek meg szeplőtelen életben és egyesülésben, imádk(ozzunk az Úrhoz)! | Hogy a mi Urunk Istenünk ajándékozzon nekik tisztességes | házasságot s szen<n>y nélküli ágyat, imádkozzunk az Úrhoz! | «Hogy menekedju(nk)⁶⁷⁶»

667 *Dicsőség*

668 A szertartás befejezését egy középen elhelyezett, hosszú, vízszintes vonal jelzi.

669 A szerző fontosnak tartotta a szertartás címét ószlávul is lejegyzni, majd melléhelyezte a magyar fordítást.

670 *felülről*

671 *mindnyajoknak*

672 *buzgósággal*

673 *szolgáló*

674 A második tagmondatból hiányzik az állítmány, javaslat: *meghallgattassanak.*

675 *egyesülésben*

676 *menekedjünk*

14. Hogy menekedjünk meg minden szomorúságtól, haragtól és ín|sértől, imádkozzunk az Úrhoz! | Legszentebb, legtisztább, legáldottabb s dicsőséges Istenszülő | Királynénkat és mindenkorszűz Máriat⁶⁷⁷, minden szentekkel említvén, mi|⁵magunkat, egymást s egész életünket Krisztus Istenünknek ajánljuk! | Mert téged illet minden dicsőség, tisztelet és imádás: Aty|tyát⁶⁷⁸, Fiút és Sz(ent) Lelket, most és mindenkoron s mindörökkön örökké. *K(ántor:)* Amen. | Könyörögjünk az Úrhoz! | Öröktől fogva való Isten, ki az egymástól távol lévőket egység|¹⁰gé fűzöd össze, s a szeretet kötelékét feloldhatatlanná tevéd; ki Izsá|kot és Rebekát megáldád, s ígéreted szerint azoknak⁶⁷⁹ utódokat adtál; | Te magad áld<d> meg ezen szolgálodat is, oktattva őket minden jóságos do|logra. Mert kegyelmes és emberszerető Isten vagy, s teneked dicsőséget | zengünk: Atyának, Fiúnak és Sz(ent) Léleknek, most és mindenkoron s mind|¹⁵örökkön örökké. *Kántor:* Amen. | Békesség mindnyájatoknak! *Kántor:* És a te lelkednek. | Aláz<z>atok⁶⁸⁰ meg fejeciteket az Úr előtt! *Kánt(or):* Teelőtted, Urunk. | Oh, Urunk, mi Istenünk⁶⁸¹! Ki a pogányok közül előre eljegyzéd | az Anyaszentegyházat mintegy tiszta szüzet, áld<d> meg ezen eljegyzést, | ²⁰és egyesítsd és tartsd meg ezen szolgálodat: békesség s egyességben⁶⁸². Mert té|ged illet minden dicsőség, tisztelet és imádás: Atyát, Fiút és Sz(ent) Lelket; most | és mindenkoron s mindörökkön örökké. *K(ántor:)* Amen. | «„Eljegyzí Isten»

15. „Eljegyzí Isten szolgája N. Isten szolgáját N. | [At]lyának, Fiúnak és Sz(ent) Léleknek nevében. Amen.” | Könyörögjünk az Úrhoz! | Urunk, mi Istenünk! Ki Ábrahám Pátriárka szolgájával együtt|⁵utaztál Mesopotamiában, elküldvén őtet, hogy Izsák Urának feleséget | keressen, s a vízholdás közbenjárása által Rebekát eljegyzendő|nek kijelentéd; Te magad áld<d> meg N. N. szolgálid eljegyzését, s | [s]zilárdítsd meg azok egymásnak tett ígéretét, erősítsd meg őket, | [a] tőled jövő sz(ent) egyesítéssel; mert te kezdettől fogva férfi s nőne|¹⁰met teremtetél, s teáltalad köttetik össze a férfiúval az asszony, | segítségül, s az emberi nem növekedésére. – Te magad Urunk, mi | Istenünk, ki elküldéd az igaz valóságot a te örökségednek s ígé|retedet atyaink<nak>⁶⁸³, szolgálidnak⁶⁸⁴, a minden nemzetben és nemzedék|ben volt választot<t>jaidnak, tekints le N. Szolgádra s N. szolgál|¹⁵lódra, s erősítsd meg azok eljegyzését hűségben,

677 *Máriát*

678 *A|tyát*

679 Helyesebb lenne: *nekik*.

680 *aláz<z>atok*

681 *Istenünk*

682 *egyezségben*

683 *atyáinknak*

684 *szolgáinak*

egyességben⁶⁸⁵, igaz | ságban és szeretetben; mert te tanítottál gyűrűt váltani, hogy | mindenben erősödjünk. – Gyűrű által adatott hatalom József | nek Eg<y>iptomban; gyűrű által dicsőít<t>etett meg Dániel Babilon | földjén; gyűrű által nyilvánított ki az igazság Támárnál; – | ²⁰gyűrű által könnyörül mennyei Atyánk az ő fián, mondván: „ad | jatok gyűrűt az ő jobb kezére, megölven⁶⁸⁶ a hizlalt tulkot, együnk | s vigadozzunk”. Ezen jobb kezed fegyverzé fel Mózeszt a Veres-ten | gerben; mert a te igazságos szavad által az egek megerősítették, | «s a föld megalapít<t>atott>»

16. s a föld megalapított; szolgálid keze is megáldattak a te ha | talmas szavad s magas karod által; – Te tehát Uralkodó áld<d> | meg most is a gyűrűk ezen tételét a te mennyei áldásoddal, s az | Úr Angyala járjon előttük minden napjaiban. Mert te vagy, ki | ⁵áldasz és szentelsz mindeneket, s te néked dicsőséget zengünk⁶⁸⁷: At | tyának⁶⁸⁸, Fiúnak és Sz(ent) Léleknek, most és mindenkoron s mindörök | kön örökké. *Kánt(or):* Amen.⁶⁸⁹ | **Цинъ Браковенчания /:первобрачныхъ:/** | **/:Esketés rendje az első házasságra lépőknek:/**⁶⁹⁰ | ¹⁰Áldott az Atya, Fiú és Sz(ent) Lélek Országá, most és mindenkoron | és mindörökkön örökké.⁶⁹¹ *Kántor:* Amen. | Békességgel imádkozzunk az Úrhoz⁶⁹²! | Az felőrül⁶⁹³ jövő békességeért s lelkünk üdvességeért, imádkozzunk (az Úrhoz!) | Az egész világ bekességeért⁶⁹⁴, a Szentegyházának jólétéért s mind | ¹⁵nyájaknak egyességeért, imádkozzunk az Úrhoz! | Ezen sz(ent) hajlékért s mindazokért, kik hittel, buzgóssággal s is | teni félelemmel járnak abba, imádkozzunk az Úrhoz! | A mi Istenszerető püspökünkért, N., a tisztességes áldozásáért | s Krisztusban felszentelt papokért, és az egész⁶⁹⁵ egyházi rendért, imádkoz(zunk az Úrhoz)! | ²⁰A mi jóhitű Királyunkért, N., az ő egész palotájáért s Krisztus | szerető vitézeiért imádkozzunk az Úrhoz! | «A most egymás<al>»

685 *egyezségben*

686 *megölvén*

687 *zengünk*

688 *Atyának*

689 Az eljegyzés szertartását egy középben elhelyezett, folyamatos vonal zárja le.

690 A szertartás címe ószlávul és magyarul.

691 A Szent Liturgia kezdőáldása, ami arra utal, hogy a házasság szentségét eredetileg Szent Liturgia keretében szolgáltatták ki.

692 Valószínűleg a szerző először az *Úrnak* formát írta le, amit rögtön javított is az *Úrhoz* szóra.

693 *A felülről*

694 *békességeért*

695 *egész*

17. A most egymással a házasság életre egyesült N. N. szolgálóiért | s azok üdvösségeért, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy áldassék meg ezen házasság, valamint megáldott a | galileai Kánában tartott menyegző, imádkozzunk az Úrhoz! | ⁵Hogy Krisztus kegyelme által tétessék meg egymás között a | házassági kötelek hűségét, szeretetét és tisztességét sértetlenül s megold|hatlanul, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy Krisztus Kegyelme által a házassági együttlakás felbon|t<h>atlan szövetségében békével s jámborul éljenek, imádkozzunk az Úrhoz! | – ¹⁰Hogy adassék nekik a szűz tisztaság s a házasság gyümölcsezése, im(á)dkozzunk az Úrhoz)! | Hogy gyönyörködjenek fiaik s leányaik látásán, imádkozzunk az Úr(hoz)! | Hogy ajándékoztassanak nekik jó gyermekek, s fed<d>hetlen együttlakás, imád(ko)zzunk az Úrhoz)! | Hogy ajándékoztassék nekik, nekünk is, az üdvösségre szolgáló min|den kérések teljessége, imádkozzunk az Úrhoz! | ¹⁵Hogy menekdjünk meg minden szomorúságtól, haragtól és ín|ségtől, imádkozzunk az Úrhoz! | Ótalmazz,⁶⁹⁶ üdvezíts, kegyelmezz és tarts meg minket, Isten, a te kegyelmeddel! | Legszentebb, legtisztább, legáldottabb s dicsőséges Istenszülő király|nékat és mindenkor szűz Máriát, minden szentekkel említvén, minma|²⁰gunkat és egymást s egész életünket K(risz) tus Istenünknek ajánljuk! | Mert Téged illet minden dicsőség, tisztelet és imádás: Atyát, | Fiút és Sz(ent) Lelket, most és mindenkor s mindörökkön örökké. – Amen. | Könyörögiünk az Úrhoz! | Legtisztább, mindenható Isten! s minden teremtmény alkotója! | ²⁵ki emberszeretetednél fogva, Ádám Ősatyánk oldalcsontját ass<z>on<n>yá | «átalakítád, és»

18. átalakítád, és megáldván őket, mondád: „nevekedjete és szaporodjatok, | és uralkodjatok a földön,” s egybekötés által mindkettőjüket egy taggá | tevéd, mert emiatt elhagyja az ember aty<j>át és anyját, s feleségéhez ra|gaszkodik, s mindketten egy test<t>é lesznek, és akiket Isten egyesített, azo|⁵kat ember egymástól <el> ne válassza; ki Ábrahám szolgádat megáldottad, | s kinyitád Sára anyja méhét, és ötet sok nemzetek any<j>ává tevéd, ki | Rebekának Izsákot ajándékoztad, s születését megáldván belőle tizenkét | Pátriárkát származtattál; ki Józsefet és Aszinét egybekötéd, s a | gyermeknemzés gyümölcseül nekik Efraimot és Manas<s>zes<z>t ajándé|¹⁰koztad; ki Zakáriás és Erzsébet könyörgését elfogadván, s előfutó | születésével őket megáldád; ki Jessze gyökeréből test szerint kinövesz | téd a szeplőtlen Szűzet, s attól megtestesültél és születél az emberi nem | üdvezítésére; ki a te kimondhatlan adományod és sok jószágodért eljött| téd a galileai Kánába, és az ott lévők házasságát megáldád, hogy kinyil| ¹⁵vánítsad, miszerint a te akaratod legyen a törvényes házasság, és | az abból való gyermeknemzés. Te magad legszentebb Uralkodó, fogadd | el a te szolgálóid könyörgését, s valamint oda, úgy ide is eljövén a te

| láthatatlan⁶⁹⁷ jelenléted által, áld<d> meg ezen házasságot, s adj ezen N. | N. szolgálidnak békességes életet, a napok hosszasságát, szűz tisztasá|²⁰got, egymás iránt szeretetet, a békesség kötelékében hosszú életű nem | zedéket, gyermekeikben áldást, s a dicsőség hervadhatlan koszorúját; | méltasd őket arra, hogy gyermekeik gyermekeit láthassák; biztosítsad | ágyukat⁶⁹⁸ minden ellenséges incselkedések ellen, adj nekik felőrül⁶⁹⁹: a meny|nyei harmatból s a föld kövérségéből; töltsd meg házaikat búza, bor és |²⁵olajjal s minden jó adománnyal⁷⁰⁰, hogy a nélkülözőknek is adjanak, s | teljesítsd egyszersmind a velők lévőeknek is minden üdvességes kéréseit. | «Mert a kegyelmek, ir<galmak>»

19. Mert a kegyelmek, irgalmak és emberszeretet Istene vagy, s teneked di|csőítést zengünk, a te kezdetnélküli Atyáddal s legszentebb, jóságos | és életadó Lelkeddal, most és mindenkoron s mindörökkön örökké. *K(ántor:)* Ámen. | Könyörögjünk az Úrhoz! | ⁵Áldott vagy Urunk, mi Istenünk, a benső és tisztességes házasság | szent eszközlője s a testi házasság⁷⁰¹ törvényesítője, az ártatlanság őr|zője s az élet-javak szerzője. Te magad Uralkodó! kezdetben te|remtéd az embert, és őt a teremtmények királyává tevéd és mondád: | „nem jó az embernek egy magának lenni a földön, teremtsünk néki | ¹⁰hozzá hasonló segítőt”, s kivéven egyet az ő oldalcsontjaiból⁷⁰², asszon<y>|nyá alkottad azt, kit meglátván Ádám, mondá: „ez mostan csont | az én csontjaimból⁷⁰³, és test az én testemből,” ez feleségnek neveztetik, | mert az ő férjéből vétetett; annak okáért elhagyja az ember Atyját | és Anyját, s ragaszkodik feleségéhez, s mindketten egy testté lesznek, | ¹⁵s akiket az Isten egyesített, azokat az ember egymástól <el> ne válassza. | Most is, Urunk, mi Istenünk, küld<d> le mennyei kegyelmedet ezen N. | N. szolgálidra, s adjad, hogy ezen leányzó mindenben engedelmesked|jék férjének, és ezen szolgál legyen felesége férjévé, hogy akaratom | szerint éljenek együtt. Áld<d> meg őket, Urunk, mi Istenünk, valamint | ²⁰megáldottad Ábrahámot és Sárát. Áld<d> meg őket Urunk, mi Iste|nünk, valamint megáldottad Izsákot és Rebekát. Áld<d> meg őket, | Urunk, mi Istenünk, valamint megáldottad Jákóbot és minden | Pátriárkákat. Áld<d> meg őket, Urunk, mi Istenünk, valamint meg|áldottad Józsefet és Aszenét. Áld<d> meg őket, mi Istenünk, | ²⁵«valamint megáldottad»

697 Először *kim<ondhatlan>*-t akart írni a másoló.

698 *ágyukat*

699 *felőrül*

700 *adománnyal*

701 *házasság*

702 *oldalcsontjaiból*

703 *csontjaimból*

20. valamint megáldottad Joákimot és Annát. Áld<d> meg őket, Urunk, mi Istenünk, valamint megáldottad Zakáriást és Erzsébetet. – Őrizd meg őket, Urunk, mi Istenünk, valamint megőrzéd Noét a bárká|ban. Őrizd meg őket, Urunk, mi Istenünk, valamint megőrzéd Jó|⁵nást a czethal gyomrában. Őrizd meg őket, Urunk, mi Istenünk, | valamint megőrizted a három sz(ent) ifjút a tűztől, leküldvén nekik a | mennyből harmatot. – Szál<l>jon le reájok azon öröm, mely öröme | volt a boldog Illonának⁷⁰⁴, midőn megtalálta a Sz(ent) Keresztfát. – Em|lékezzél meg róluk, Urunk, mi Istenünk, valamint megemlékeztél | ¹⁰negyven sz(ent) Vértanúidról, leküldvén nekik mennyből a koszorút. – | Emlékezzél meg, Isten, az őket felnevelt Szüleikről is – mert a Szü|lők imádságai erősítik a házak alapjait. Emlékezzél meg, Urunk, | az egymást eljegyzett, s ezen öröme összejött⁷⁰⁵ szolgálóidról⁷⁰⁶. Emlékezzél | meg, Urunk N. szolgálóról és N. szolgálóról, és áld<d> meg⁷⁰⁷ őket; adj né|¹⁵kik házassági gyümölcsöt, jó gyermekeket s testi-lelki egyesítést; ma|gasztald fel őket, mint a Libánon czedrusait⁷⁰⁸, mint a jó vesszejű sző|lőt, ajándékozz nekik a kalászos terményekből is, hogy mindenben | bőségük lévén, bővelkedjenek minden jó s tetőled kedves cselekedetek|ben; s fiaik fiai lássák, mint az olajfa hajtásait asztalok körül, | ²⁰s tetszésedet⁷⁰⁹ kielégítvén tündököljenek, mint a csillagok az égben te|általad; Kivel együtt dicsőség, hatalom, tisztelet és imádást⁷¹⁰ illeti a | te kezdetnélküli Atyádat és elevenítő Sz(ent) Lelkedet, most és min|denkoron és mindörökkön örökké. *Kánt(or)*: Amen. | „Én, N., veszek téged N. magamnak házastár | ²⁵«súl⁷¹¹, és eskuszöm⁷¹²»

21. <házastár>sul, és eskuszöm⁷¹³ néked házasságbéli⁷¹⁴ szeretetet, hűséget | és megbecsülést, és hogy téged el nem hagylak, sem el nem | bocsátlak mindhalálíg. Isten engem Sz(ent) Háromságban | úgy segítsen és minden szentek.” | ⁵„Én, N., megyek hozzád, N., házastársul, és eskuszöm | néked házasságbeli szeretetet, hűséget, megbecsülést és engedel|mességet, és hogy téged el nem hagylak mindhalálíg. Isten | engem Sz(ent) Háromságban úgy segítsen és minden szentek.” | „Amit az Isten egyesített, az ember el ne válassza.” Én is | ¹⁰tehát Isten

704 *Ilonának*

705 *összejött*

706 *szolgálóidról*

707 *áldd meg*

708 *cédrusait*

709 *tetszésedet*

710 *imádás*

711 *házastársul*

712 *eskuszöm*

713 *eskuszöm*

714 *házasságbéli*

méltatlan szolgája⁷¹⁵, ezen házassági szövetséget a Szent, | közönséges Anyaszentegyház hatalmával megáldom, megerősítem és | szentesítem: Atyának, Fiúnak és Sz(ent) Léleknek nevében. Amen. | Könyörögjünk az Úrhoz! | Szent Isten! ki porból teremtéd az embert, és oldalcsontból az | ¹⁵asszonyt, s egybekötéd vele azt, mint hasonló segítő társul, mert úgy | tetszett ez a te felségednek, hogy ne maga legyen az ember a földön. Ten | magad most is Uralkodó! küldjed le kezedet a te sz(ent) lakhelyedből, és egy | gyesítsd⁷¹⁶ össze ezen N. szolgádat és N. szolgálódat; mert teáltalad egyes | sítetik⁷¹⁷ össze az asszony a férfiúval, fűzd össze őket egyesítésben, add össze | ²⁰őket egy testté, ajándékozd nekik a házasság gyümölcsét, jó magzatok | nyerését. Mert tied a hatalom s tied az ország, erő és dicsőség: Atya, | «Fiú és Sz(ent) Lélek»

22. Fiú és Sz(ent) Lélekké⁷¹⁸, most és mindenkoron s mindörökkön örökké. *Kánt(or)*: Amen. | Könyörögjünk az Úrhoz! | „Koszorúztatik Isten szolgája, N., Atyának és Fiúnak és Szent | Léleknek nevében. Amen.” | ⁵„Koszorúztatik Isten szolgálója, N., Atyának és Fiúnak és Sz(ent) *sat*.” | „Urunk, mi Istenünk! Koszorúzd meg őket dicsőséggel és tisztelettel.” | „Figyelmezzünk!⁷¹⁹ Békesség mindnyájuknak! Bölcsesség! Figyelmezzünk! | *Prokimen*: 4. *hang*: „Drága kövekből készített koszorút tettél fejökre, | életet kérnek tőled, és adtal⁷²⁰ nekik.” | ¹⁰*Apostol*: | Sz(ent) Pál apostolnak az Efézusbeliekhez írt⁷²¹ levelének olvasása. | Atyámfiai! Hálakat⁷²² adván mindenkor mindenekről, a mi Urunk, Jézus | Krisztusnak nevében, az Istennek és az Atyának. Egymásnak enge | delmesek legyetek isteni félelemmel. Ti asszonyiállatok, a ti saját férjei | ¹⁵teknek engedelmesek legyetek, mint az Úrnak. Mert a férjfiú feje az ő fele | ségének, mint a Krisztus is feje az Anyaszentegyháznak, és ugyanő megtar | tója a testnek. Azért mikép<p>en az Anyaszentegyház alája vettetett az Krisz | tusnak, azonkép<p>en az asszonyiállatok is az ő férjeiknek mindenekben. Férjfi | ak, szeressétek a ti feleségeiteket, mikép<p>en a Krisztus is szerette az Anyaszen | ²⁰tegyházat⁷²³, és önmagát adta azért. Hogy azt megszentelné, megtisztítván⁷²⁴ víz | nek fürdőjével az ige által. Hogy tenné azt magának dicsőségessé, tudniil | lik az Anyaszentegyházat, melyben ne lenne szenny

715 *szolgája*

716 *e | gyesítsd*

717 *egyes | sítetik*

718 *Léleké*

719 *Figyelmezzünk!*

720 *adtál*

721 *írt vagy írott*

722 *hálakat*

723 *Anyaszent | ²⁰tegyházat*

724 *megtisztítván*

vagy sömörögzés, vagy va|lami a<f>féle, hanem hogy lenne szent és feddhetetlen. Úgy kell a férjfiaknak sze|retni az ő feleségeiket, mint az ő tulajdon testeiket: aki szereti az ő feleségét, | ²⁵«magát szereti.»

23. magát szereti. Mert soha senki az ő tulajdon testét nem gyűlölte, hanem | inkább neveli és táplálja⁷²⁵ azt, mikép<p>en az Úr is az Anyaszentegyházat. | Mert az ő testének tagjai vagynak, az ő testéből és csontjaiból⁷²⁶ valók. Annak|okáért elhagyja ember aty<j>át és any<j>át, és ragaszkodik az ő feleségéhez, és | ⁵lesznek ketten egy test<t>é. Felette nagy titok ez: szólok pedig a Krisztus|ról⁷²⁷ és az Anyaszentegyházról. Azért ti közzületek⁷²⁸ is ki-ki mind az ő | feleségét úgy szeresse, mint önmagát⁷²⁹: az asszonyiállat pedig meglás|sa, hogy az ő férjét becsülettel tisztelje. | *Kántor: Allelujah.* | ¹⁰*Evangelium: Sz(ent) Jánostól*⁷³⁰. | Az időben: Menyegző lőn Kánában, Galileának váro|sában, és ott vala Jézusnak annya⁷³¹. Elhívattaték pedig Jézus | is az ő tanítványival egybe, abba a menyegzőbe. És mikor elfo|gyott volna a bor, Jézusnak annya⁷³² monda néki: Nints bo|¹⁵rok! Monda néki Jézus: Micsoda dolgom vagyon nekem ve|led, asszonnyiallat⁷³³? nem jött még el az én óráim. Monda az ő | annya⁷³⁴ a szolgálknak: Valamit parancsoland néktek, azt tsele|kedjétek. Valának pedig ott hat kövedrek, melyek helyhezttettek⁷³⁵ | vala ott a Zsidóknak tisztulásokra, melyek közül⁷³⁶ mindenikbe | ²⁰két-két vagy három metreta fér vala. Monda nekik Jézus: | töltsétek meg e vedreket vízzel! Megtölték azért azokat szintén | «teli. És monda»

24. teli. És mondá nekik: Merítsetek immár, és vigyétek a | násznagynak. Elvitték azért neki. És mikor megkóstolta | volna a násznagy a vizet, mely borrá változott vala, nem | tudja pedig honnét volna az, de a szolgálak tudják vala, kik a vi|⁵zet merítették⁷³⁷ vala, szóllítá⁷³⁸ a vőlegényt⁷³⁹ a násznagy. És mon|dá neki: Minden emberek először jó bort szoktak adni a ven|dégnek,

725 *táplálja*

726 *csontjaiból*

727 *Krisztusról*

728 *közzületek*

729 *önmagát*

730 *Jánostól*

731 *anyja*

732 *anyja*

733 *asszonyiállat*

734 *anyja*

735 *helyezttettek*

736 *közül*

737 *merítették*

738 *szóllítá*

739 *vőlegényt*

és minekutanna⁷⁴⁰ megborosodnak, akkor adnak alább va|lót, te pedig a jó bort ekkorra tartottál. E csodát tevő először | Jézus Kánában, Galilea városában, és megmutatta az ő di|¹⁰csősségét⁷⁴¹, és hívének őbenne az ő tanítványai. | *Kántor*: Dicsőség néked, Urunk! | Mondjuk mindjában⁷⁴² teljes lelkünk|ből, teljes gondolatunk|ból mondjuk: – *Kántor*: Urunk, irgalmazz! $\beta_{<sz>r}$ | Mindenható Urunk, atyáinknak Istene, tehozzád könyör|¹⁵günk, hallgass meg minket és irgalmazz! – *Kánt(or)*: Urunk, irgal(mazz)! | Irgalmazz minekünk, oh, Isten! a te nagy irgalmad szerint, | Tehozzád könyörgünk, hallgass meg minket és könyörülj! – Urunk irg(almazz!) $\beta_{<sz>or}$ | Meg is imadkoz<z>unk⁷⁴³ N. N. Isten szolgálóiért! – Urunk, irg(almazz!) $\beta_{<sz>or}$ | Mert kegyelmes és emberszerető Isten vagy, s Tenéked di|²⁰csősséget⁷⁴⁴ zengünk: Atyának⁷⁴⁵, Fiúnak és Szent Léleknek, most és | mindenkor és mindörökkön⁷⁴⁶ örökké. | *Kánt(or)*: Amen. | «Könyörögjünk⁷⁴⁷»

25. Könyörögjünk az Úrhoz! | Urunk, mi Istenünk, ki üdv-hozó⁷⁴⁸ gondviselésednél fogva, ga|lileai Kánában, a házasságot tisztess>égesnek lenni s kinyilatkoz|tatni kegyes voltal⁷⁴⁹ eljöveteled által; Temagad most is tartsd meg e|⁵zen N. N. szolgálodat, kiknek egymással való összeházassodásukat kegyes|sen⁷⁵⁰ megengeded; békesség s egyességben⁷⁵¹, tegyed házasságukat tisztess>éges|sé, tartsd-meg⁷⁵² ágyukat megfertőzetlenül, s engedd, hogy együtt lakasuk⁷⁵³ | fed<d>hetlen legyen, s méltasd őket, hogy tiszta szívvel teljesítve törvényedet ké|ső boldog vénséget érjenek. Mert te vagy a mi Istenünk, Isten! ki könyö|¹⁰rülsz és üdvözítz⁷⁵⁴; s teneked dicsőséget zengünk: a te kezdetnélküli Aty|tyáddal⁷⁵⁵ és élebenítő⁷⁵⁶ Sz(en)t Lelkeddél, most és mindenkoron és mind örök|kön⁷⁵⁷

740 *minekutána*

741 *dicsőségét*

742 *mindnyájan*

743 *imádkozunk*

744 *dicsőséget*

745 *Atyának*

746 *mindörökkön*

747 *Könyörögjünk*

748 *üdvhozó*

749 *voltál*

750 *kegyesen*

751 *egyezségben*

752 *tartsd meg*

753 *lakásuk*

754 *üdvözítés vagy üdvözítész*

755 *A|tyáddal*

756 *élebenítő*

757 *örökkön*

örökké, – *Kánt(or)*: Amen. | Ótalmaz, ⁷⁵⁸ üdvözíts, könyörülj és tarts meg minket, Isten, a te kegyel|meddel! – *Kánt(or)*: Urunk, irgalmaz! | ¹⁵Hogy minden napunk teljes, szent, békességes és bűnnélküli legyen, | kérjük az Úrtól! – *Kánt(or)*: Add meg, Urunk! | A békesség Angyalát, hű vezetőt, lelkünk s testünk őrzőjét, kér|jük az Úrtól! – *K(ántor)*: Add meg, Urunk! | Bűneink s vétségeink elengedését s bocsánatát kérjük az Úrtól! | ²⁰Amik jók s üdvösek lelkünknek s a világnak, bekességet ⁷⁵⁹ kérjü<n>k az (Úrtól)! | Hogy életünk hátralévő idejét békességben s bűnbocsánatban végezhes|sünk, kérjük az Úrtól! – *Kánt(or)*: Add meg, Urunk! | Hogy életünk végnapjai keresztényekhez illőek, fájdalom s gyalá|zat nélküliek és békességesek legyenek, és hogy jó feleletet adhassunk Krisz|²⁵tus rettenetes ítéletén, kérjük az Úrtól! | S engedd nekünk, hogy bizodalommal s kárhozat nélkül Tehozzád, | mennyei-Isten Atyánkhoz könyöröghessünk, s mondhassunk ⁷⁶⁰! | «*Kánt(or)*: Mi Atyánk»

26. *Kant(or)* ⁷⁶¹: Mi Atyánk, ki vagy mennyekben ⁷⁶², szenteltessék a te neved, | jöjjön-el ⁷⁶³ a te országod. Legyen meg a te akaratod, miképpen ⁷⁶⁴ mennyben, | azonképpen a földön is. Mindennapi kenyerünket adjad nekünk ma; | és bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk ellennünk ⁷⁶⁵ | ⁵vétet<t>eknek; és ne vígy minket a kísértetbe; de szabadíts meg a gonosztól! | *P(ap)*: Mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség: Atya, Fiú, és Sz(en)t | Léleké, most és mindenkoron és mindörökkön örökké: *Kánt(or)*: Amen. | Békesség mindjájoknak ⁷⁶⁶! – *Kánt(or)*: És a te Lelked(nek). | Alázzátok meg fejeiteket az Ur előtt! – *Kánt(or)*: Teelőtted, Urunk. | ¹⁰Istenünk! ki mindent hatalmad által teremtettél, s a mindenséget | megerősítetted, s minden teremtményeid koszorúját felékesítetted; áld<d> meg | ezen házassági közös<s>égre összeállott N. N. szolgálodat is a Te lelki áldásod|dal, valamint áldatott a Te neved, s dicsóít<t>etett a Te országod: Atya, Fiú | és Szent Lélekke ⁷⁶⁷, most és mindenkoron és mindörökkön örökké. *K(ántor)*: Amen. | ¹⁵/:s éneklő 5. hang:/ Izaiás, örvendj;

758 Helyesebb: *Oltalmaz*.

759 *békességet*

760 *mondhassunk*. A *mondhassunk* alanyi ragozású igealak. Az utána következő imádság szövege azonban tárgyas ragozású igét vonz, ezért helyesen: *Atyánkhoz könyöröghessünk és mondhassuk: Mi Atyánk...* (Valószínűleg az előtte álló könyöröghessünk igealak analógiájára toldalékolta a szerző.)

761 *Kánt(or)*

762 *mennyekben*

763 *Jöjjön el*

764 *miképpen*

765 *ellennünk*

766 *mindnyájoknak*

767 *Léleké*

mert a Szűz méhében fogant, és | szülé az ő fiát, Em<m>anuelt⁷⁶⁸; ki Isten és ember! s napkelet az Ő | neve, – Kit is magasztalván – Teged,⁷⁶⁹ Szűz Anya, áldunk! | /:7^{ik} b(ang):/ szent vértanu⁷⁷⁰-márttyrok! kik a Krisztus hiteért jól | szenvedtetek⁷⁷¹, és hervadatlan koszorut⁷⁷² nyertettek⁷⁷³; – Könyörögjete az | ²⁰irgalmas Istennek, hogy könyörüljön a mi lelkeinken. | Dicsőség neked, Krisztus Istenünk, Apostolok dicsérete, és a Vér | tanúk örvendezése. – Kik az egyvalóságú Sz(en)t Háromságot hirdették. – | „Légy fölmagasztalva vőlegény⁷⁷⁴! mint Ábrahám, légy áldott, | mint Izsák, szaporodjál, mint Jákob, járván békességben, és az Isten paran | ²⁵csolatit igazságban megtartva.” | « „És te, menyasszony!»

27. „És te, menyasszony! légy felmagasztalva, mint Sára, | örvendezz, mint Rebeka, szaporodjál, mint Ráchel, örvendve ferjed | nek⁷⁷⁵, tartván a törvény rendeleteit; mert úgy tetszett ez az Istennek.” | Könyörögjünk az Úrhoz! | ⁵Úr Isten, ki galileai Kánaba⁷⁷⁶ eljövén, az ott tartott menyegzőt | megáldád, áld<d> meg ezen a te gondviselésed által házassági életre | egyesült szolgálodat, áld<d> meg minden lépésüket, öregbítsed életüket | minden jóban, fogadd el koszorújokat mennyországodban, tisztán, szep | lőtelenül, ártatlanul megtartva azt, mindörökkön örökké⁷⁷⁷. – K(ántor:) Amen. | ¹⁰Bölcsesség. | Kánt(or): Keruboknál tisztesebb... sat. | Dicsőség neked Istenünk, a mi reménységünk, dicsőség néked. | Kánt(or): Dicsőség... Most és mindenkor... | Ki galileai Kánában eljoveteled⁷⁷⁸ által a házasságot tisztessé | ¹⁵gesnek kimutatád, Krisztus igaz Istenünk! legtisztább Anya, szent, dicső | séges, dicséretteljes Apostolok, Isten által koszorúzott Konstantin király | és Illona⁷⁷⁹, szent, nagy vértanú Prokópius és minden szentek esedezései ál | tal könyörülni fog rajtunk, s üdvözíteni fog minket, mint áldott és emberszere | tő. – Kánt(or): Amen. | ²⁰„Atya, Fiú és Szent Lélek! legszentebb egyállományú s élet | adó Szent Háromság, egy Istenség és hatalom, áldjon meg titeket, s ad | jon nektek hosszú életet, jó nemzedéket, az élet s hitben nevedést, ré | szesítsen benneteket a föld

768 *Emmánuel*

769 *Teged*

770 *vértanú*

771 *szenvedtetek*

772 *koszorút*

773 *nyertetek*

774 *vőlegény*

775 *ferjednek*

776 *Kánaba*

777 *örökké*

778 *eljoveteled*

779 *Ilona*

minden javaiban, és méltasson /:segítsen:/⁷⁸⁰ ben|neteket a megígért mennyei javak elvételére /:elnyerésére:/⁷⁸¹ a Szent istenszü|²⁵lő Szűz és minden szentek esedezései által. – *K(ántor:)* Amen. (Многая лета)⁷⁸²

28. *Браковенчание Второбрачных*⁷⁸³ | Áldott a mi Istenünk most és mindenkoron és mindörökkön örökké. | *Kántor:* Amen. *Hármas Szent sat.* Mi Atyánk *sat.* | Békességgel imádkoz<z>unk az Úrhoz! | ⁵A felőről⁷⁸⁴ jövő békességért s lelkünk üdvességeért imádkoz<z>unk az Úrhoz! | Ezen szent hajlékért s mindazokért, kik hittel, buzgósággal s is|teni félelemmel járnak abba, imádkoz<z>unk az Úrhoz! | N. N. szolgálíért⁷⁸⁵, s azok Istenben való védelme s házasságu|kert⁷⁸⁶, imádkoz<z>unk az Úrhoz! | ¹⁰Hogy egyességben⁷⁸⁷ s isteni félelemben jól éljenek együtt, imádkoz<z>unk (az Úrhoz!) | Ótalmazz,⁷⁸⁸ üdvezíts, kegyelmezz és tarts meg minket, Isten, a te kegyelmed. | Legszentebb, legtisztább, legáldottabb és dicsőséges Istenszülő ki|rállynénkat és mindenkorszú Mária⁷⁸⁹ minden szentekkel említvén, mi | magunkat, egymást s egész életünket Krisztus Istenünknek ajánljuk. | ¹⁵Mert Téged illet minden dicsőség, tisztelet és imádás: Atyát⁷⁹⁰, Fiút | és Szent Lelket, most és mindenkoron s mindörökkön. – *K(ántor:)* Ámen. | Könyörögjünk az Úrhoz! | Öröktől fogva való Isten *sat.* /:lásd 14-ik oldal a kézfogásnál:/ | Békesség mindjájoknak⁷⁹¹. | ²⁰Aláz<z>átok meg fejeiteket az Úr előtt! – *K(ántor:)* Te előtted, Urunk. | Óh, Urunk, mi Istenünk: *sat.* /:lásd 14-ik oldal, a kézfogásnál:/ | „Eljegyzí Isten szolgája N. Isten szolgálóját, N., Atyának, | «Fiúnak»

29. Fiúnak és Szent Léleknek nevében. Ámen. | *Könyörögjünk az Úrhoz!* | Mindenható Urunk, mi Istenünk, mindjájokon⁷⁹² kö|nyorulsz⁷⁹³, s mindenkire gondot viselsz, ki az emberek titkait | ⁵ismered, s mindenek

780 Többlet: szinonima.

781 Többlet: szinonima.

782 Éltetés ószlávul.

783 A másodházasság szertartásáról van szó, amit jelen esetben a szerző csak ószláv címmel látott el.

784 *felülről*

785 *szolgáiért*

786 *házasságukért*

787 *egyezségben*

788 Helyesebb: *Oltalmaz*.

789 *Máriát*

790 *Atyát*

791 *mindnyájoknak*

792 *mindnyájokon*

793 *könyörülsz*

tudásával⁷⁹⁴ bírsz, tisztítsd meg bűneinket, | s bocsásd⁷⁹⁵ meg szolgálid törvénytelenégeit, híván őket a bűnbánat|ra, adván nekik vétkezéseik bocsánatát, bűneiktől megtisztulást, szán|dékos és szándéktalan törvénytelenégeik elengedését, ismerve az | emberi természet gyarlóságát, mint Teremtő és Alkotó, Ki a pa|¹⁰rázna Rákábnak megkegyelmezte, s a publikánus bűnbocsána|tát elfogadád, ne emlékezzél ifjúságunk s tudatlanságunk bűnei|ről; mert ha a törvénytelenégeket tekinteni fogod, Uram, ki áll meg | Teelőtted? avagy mely test fog megigazulni! mert Te egyedül vagy | igaz, bűn nélküli, szent, nagy-irgalmú, könyörületes, ki bánkódol |¹⁵az emberi gonoszságok felett. – Te mindennek Ura! magadévá fo|gadván ezen N. N. szolgálidat⁷⁹⁶, egyesítsd őket egymással szeretet|ben, ajándékozd nekik a publikánus megtérését, a buja asszony | kön(n)yeit, a gonosztévő lator meggyónását, hogy teljes szívökből megtér|vén törvényeidet egység⁷⁹⁷ s békességben teljesítve a te mennyei orszá|²⁰godat is elnyerhessék. Mert te vagy mindennek intézője, s tenéked | dicsérést zengünk: Atyának, Fiúnak és Szent Léleknek, most és minden|koron és mindörökkön örökké. – *Kánt(or):* Amen. | Békesség mindjajoknak⁷⁹⁸. | Alázzatok⁷⁹⁹ meg fejeiteket az Úr előtt. – *Kánt(or):* Teelőtted, Urunk. |²⁵«Úr Jézus Krisztus»

30. Úr Jézus Krisztus, Isten igéje! ki a dicsőséges s | élettermő Keresztfán felmagasztaltatván, s a mi bűn adós<s>ági leve|lünket széttépted, s a sátán hatalmából kiszabadítottál minket, | tisztítsd meg szolgálid törvénytelenégeit; mert a nap izzasztó he|⁵vét s terheit s a test felgerjedését el nem viselhetvén, másodházas|sági szövetségre jönnek össze, valamint törvénnyé tetted azt, válasz|tott edényed, Pál apostol által, mondván: „hogyan jobb az Úrban meghá|zasodni, mint égni.” Te magad, mint jóságos és emberszerető, kö|nyörülj rajtunk s kegyelmezd⁸⁰⁰ meg, tisztítsd meg, enyhítsd és engedd el |¹⁰bűneinket; mert te vagy, ki betegségeinket vállaidra vevéd; mert nincs | senki sem bűn nélkül, ha bár csak egynapos is az ő élete, avagy szenny | nélkül, egyedül Te, bűn nélkül viseléd a testet, s örökös szenvedélyte|lenséget ajándékoztál nekünk. Mert te vagy a mi Istenünk, a bűnbá|nók Istene, s tenéked dicsőítést zengünk: Atyának, Fiúnak és Szent |¹⁵Léleknek, most és mindenkoron s mindörökkön örökké – *Kánt(or):* Amen. | „Én N. veszlek téged, N., magamnak: /:lásd 20-ik oldalon:/ | „Én N. megyek hozzád, N. /:lásd 21-ik

794 *tudásával*

795 Általában *cs*-vel írja a szerző, vagyis: bocsásd.

796 *szolgáidat*

797 *egység*

798 *mindnyájoknak*

799 *Alázzatok*

800 *kegyelmezz*

oldalon:/ | Könyörögjünk az Úrhoz! | Szent Isten, ki porból... sat: /:lásd 21-ik oldalon:/ | ²⁰„Koszorúztatik Isten szolgája N. sat. /:lásd 22-ik oldal:/ | Urunk, mi Istenünk, koszorúzd őket dicsőséggel s tisztelettel. | *Prokimen:* 4. *b(ang)*. – Drága kövekből készített koszorút tettél fejökre, életet kér|nek tőled, és adtál nekik. | «*Apostob*»

31. *Apostol* | Sz(ent) Pál apostolnak a Korinthusbeliekhez írt levelének olvasása. | Atyámfiak! Akarnám, ha úgy volna minden ember, mint | én, de mindennek kiváltkép<p>en⁸⁰¹ való ajándéka vagyok Istentől, né|⁵melynek így, némelynek pedig amúgy. Mondom pedig az özvegy | férjfiaknak és az özvegy asszonyiállatoknak, hogy jó nekik, ha így | maradnának mint én. Hogyha pedig meg nem tartóztathatják, | házasságban éljenek: mert jobb házasságban élni, hogy nem, mint | égni. Azoknak pedig, akik házasságban vagynak, hagyom nem én, | ¹⁰hanem az Úr hagyja; hogy: Az asszonyiállat az ő férjét el ne hagy|ja. Hogyha pedig elhagyja, maradjon házasság nélkül, vagy az ő | férjével békéljék meg: a férjfiú is az ő feleségét el ne bocsássa. Egyebek|nek pedig én mondom, nem az Úr: Ha valamely atyafinak hitetlen | felesége vagyok, mely ővele együtt akar lakni, azt el ne bocsássa. És | ¹⁵amely asszonyiállatnak hitetlen férje vagyok, és az akar vele lakni, el | ne hagyja az asszonyiállat azt. Mert a hitetlen férjfiú megszenteltetett | az ő feleségében, és a hitetlen asszonyiállat megszenteltetett az ő férjében. | *Evangélium. – Sz(ent) Máté-tól*⁸⁰² | Az időben Jézushoz menének a Farizeusok, kik késért|²⁰vén⁸⁰³ őtet, azt kérdik vala tőle: Szabad-é⁸⁰⁴ embernek elbocsátani | az ő feleségét, akármi vétekért? Ő pedig felelvén, monda: „, | Nem olvastatok-é⁸⁰⁵, hogy a Teremtő az első teremtésben férjfiat és asz|szonyiállatot teremtett: És azt mondotta: Annak okáért elhagyja | «ember atyját és»

32. ember atyját és anyját; és ragaszkodik az ő feleségéhez, és ketten | lesznek egy testté. Azért többé immár nem kettő, hanem egy test. | Amit⁸⁰⁶ azért Isten egybeszerkesztetett, az<t> ember el ne válassza.” | Mondának neki: „Miért parancsolta tehát Mózes, hogy a férj|⁵fiú elválásról való bizonyosságlevelet adjon az ő feleségének, és azt el|bocsássa⁸⁰⁷? Felele nekik: „Mózes a ti szíveteknek keménységeért en|gedte volt meg nektek, hogy elbocsássatok⁸⁰⁸ a ti feleségiteket, de nem | úgy volt eleitől fogva.

801 *kiváltképpen*

802 *Mátétól*

803 *késértvén*

804 *Szabad-e*

805 *olvastatok-e*

806 *Amit*

807 *elbocsássa*

808 *elbocsássátok*

Mondom pedig nektek, hogy valaki | elbocsátja⁸⁰⁹ az ő feleségét, hanem ha paráznaságért⁸¹⁰, és | ¹⁰mást vejend, parázna lesz az, és aki ok nélkül elbocsá|tott asszonyiállatot vejend feleségül, az is parázna lesz. | Mondának néki az ő tanítványai: Ha így vagy a | férjfiúnak dolga az ő feleségével, nem jó tehát meghá|zasodni. És ő monda nekik: Nem mindenkinek veszik be ezt | ¹⁵a beszédet; hanem azok, akiknek adatott. Mert vagynak | herélt emberek, kik az ő anyjok méhéből így születtek, | és vagynak herélt emberek, kik emberektől heréltettek meg, | és vagynak herélt emberek, kik magok herélték meg magu|kat a mennyeknek országaért⁸¹¹. Aki béveheti ezt, vegye be. | ²⁰Mondjuk mindjaján⁸¹²: /:lásd 24-ik oldalon:/ sat. Mi | Atyánk.⁸¹³ sat. Békesség mindjajatoknak⁸¹⁴. – Aláz<z>atok⁸¹⁵ meg fejeit(eket az Úrnak!) | – Istenünk⁸¹⁶, ki mindent hatalmad által teremtettél. /lásd 26-ik oldalon/ | Тропарь: Dicsőség néked Krisztus sat. Прему̀дрость⁸¹⁷ /:lásd 27. old(al):/

33. **ΕΛΕΟCΒΡΙΑΨΗΗΕ** /:**UTOLSÓ-KENET:**/ ⁸¹⁸ | Áldott a mi Istenünk, most és mindenkoron és mindörökkön örökké. | Kánt(or): Amen. Hármás szent. – Mi Atyánk. – Mert tied az ország... sat. | Тропарь⁸¹⁹: 6. hang. | ⁵Irgalmazz nekünk, Urunk, irgalmazz nekünk; mert nints mentsé|gül szőlásunk⁸²⁰, azért ezen imádságot ajánljuk neked, mint Fő U|runknak, mi, bűnös szolgálid: Urunk, irgalmazz nekünk⁸²¹. | **Dicsőség**... Urunk, irgalmazz nekünk, mert tebenned bízunk, | ne haragudj meg reánk szörnyen, s ne emlékezzél a mi gonoszságinkra, | ¹⁰de teki<n>ts reánk most is, mint irgalmas, és szabadíts meg ellenségeink|től; mert te vagy a mi Istenünk, és mi a te néped, mindjáján⁸²² keze|id munkái, és a Te nevedet hívjük⁸²³. | **Most és...** Az irgalmasság ajtaját nyisd meg nekünk, Is|tennek áldott szűz

809 elbocsátja

810 paráznaságért

811 országaért

812 mindnyáján

813 Atyánk

814 mindnyájatoknak

815 alázgatók

816 Istenünk

817 Bölcsesség

818 A szertartás címe ószlávul és magyarul.

819 Тропар vagy Тропár

820 szőlásunk

821 nekünk

822 mindnyáján

823 hívjuk

Anyja, Mária! hogy akik Isten után⁸²⁴ benned remél | ¹⁵lünk⁸²⁵, el ne vesszünk,
de szabaduljunk meg általad a veszedelmekből, | mert te vagy üdvössége
a kereszteny⁸²⁶ nemzedéknek. | Békességben imádkoz<z>unk az Úrhoz!
| A felőről⁸²⁷ jövő békességért s lelkünk üdvösségeért imádkozunk az
Úr(hoz)! | Az egész világ békességeért, az Isten Szentegyházainak jóléteért,
| ²⁰s mindjájunknak⁸²⁸ egyesítéseért imádkoz<z>unk az Úrhoz! | Ezen
szent hajlékért, s mindazokért, kik hittel, buzgósággal s is | teni félelemmel
járnak abba, imádkoz<z>unk az Úrhoz! | «Hogy megáldassék»

34. Hogy megáldassék ezen olaj a Szent Lélek ereje, hatása és eljőve | tele
által imádkoz<z>unk az Úrhoz! | Hogy legyen az Úr nevében való hittel
azt fogadónak bűnei bocsá | natára, lelke s teste megszentelésére, s fájdalmai
meggyógyulására, imádkoz<z>un(k az Úrhoz!) | ⁵N. Isten szolgáló-ló-jáért,
s hogy látogassa meg őtet az Is | ten, s jöjjön⁸²⁹ reá⁸³⁰ a Szent Lélek malasztja,
imádkoz<z>unk⁸³¹ az Úrhoz! | Hogy ezen szent olajjal az Úr nevében való
megkenés által nyerje | meg bűneinek bocsánatát, üdvességét s betegsége
meggyógyulását, imádkoz(zunk az Úrhoz!) | Hogy menekdjünk meg,
minden nyomorúságtól, haragtól⁸³² és ínség | ¹⁰től, imádkoz<z>unk az
Úrhoz! | Ótalmazz,⁸³³ üdvezíts, könyörülj és tarts meg minket, Isten, a
te kegyelmeddel. | Legszentebb, legtisztább, legáldot<t>abb s dicsőséges
Istenszülő király | néinkat mindenkorszűz Máriát, minden szentekkel
említvén, min-magun | kat⁸³⁴ és egymást s egész életünket Krisztus
Istenünknek ajánljuk! | ¹⁵Könyörögjünk az Úrhoz! | Urunk! ki lelki s testi
sebeinket kegyelmeddel és irgalmaddal | gyógyítod, Önmagad Urunk,
szenteld meg ezen olajat, hogy legyen az | az avval megkenteknek meg-
gyógyulására⁸³⁵, minden szenvedésük, lelki s | testi tisztátalanságuk s
minden gonoszságuk megszüntetésére, hogy az | ²⁰által is dicsóít<t>essék a
te legszentebb neved: Atya, Fiú, Szent Lélekké⁸³⁶, | most és mindenkoron s

824 után

825 remélünk

826 kereszteny

827 felülről

828 mindnyájunknak

829 jöjjön

830 reá

831 imádkozunk

832 haragtól

833 Helyesebb: Ótalmazz,

834 minmagunkat

835 meggyógyulására

836 Lélekké

mindörökkön örökké – *Kánt(or)*: Amen. | *Prokimen*. Legyen a te kegyelmed,
Urunk, rajtunk, amint Te|benned bízunk. | *Apostol*: Szent Jakabb⁸³⁷
apostol által írt levelének olvassása⁸³⁸! | ²⁵«Atyámfiai!»

35. Atyámfiai! Például vegyétek a háborúságban⁸³⁹ és a bekességes⁸⁴⁰ |
tűrésben a Prófétaikat, kik szólltak⁸⁴¹ az Úrnak nevében. Íme, boldogoknak
| mondjuk azokat, akik háborúságot szenvednek: Jóbnak tűrését
hal|lottátok, és minémű végét adta az Úr az ő nyomorúságának, láttátok:
| ⁵mert igen irgalmas az Úr és könyörülő. Mindeneknek előtte pedig,
Atyám|fiai, ne esküdjete se az égre, se a földre, és semmi egyéb⁸⁴²
esküvessel⁸⁴³: | legyen pedig a ti beszédeknek erősítése az: Úgy vagyom –
és tagadál|sa: Nem így vagyom: hogy az Isten törvényének kárhoztatásába
| ne essetek. Szenved-⁸⁴⁴ valaki tiköztetek? Imádkozzék. Öröme vagyom-
| ¹⁰é⁸⁴⁵ valakinek? Énekléssel dicsérje az Istent. Beteg-⁸⁴⁶ valaki ti köztetek?
Hí|vassa az Egyházi szolgálakat, és imádkoz<z>anak érette, megkenvén azt
olajjal | az Úrnak nevébe<n>. És a hitből származott imádság megtartja a
bete|get, és felsegéli őtet az Úr: ha bűnt tselekedett, megbocsáttatik neki.
– | *Evangelium Sz(ent) Márktól*. | ¹⁵Az időben előszólíta Jézus ama tizenkét
tanítványokat, | és kezdé őket kettőnként elbocsátani: és ada nekik hatalmat
a tisz|tátalan lelkeken. És⁸⁴⁷ megparancsolá nekik, hogy az útra semmit |
ne vinnének, hanem csak pálczát, sem táskát, sem kenyeret, sem | pénzt
az ő erszényekben. Hanem hogy csak zsólyákat⁸⁴⁸ vonnának | ²⁰lábaikra, és
kettős ruhat⁸⁴⁹ ne vennének magokra. És ezt mondja vala | nekik: Valahol
hazba⁸⁵⁰ bementek, ott maradjatok mindaddig, még⁸⁵¹ | onnét kimentek.
És valakik bé nem fogadandanak titeket, és nem | «hallgatandanak»

837 *Jakab*

838 *olvasása*

839 *háborúságban*

840 *békességes*

841 *szólltak*

842 *egyéb*

843 *esküvéssel*

844 *Szenved-e*

845 *vagyom-e*

846 *Beteg-e*

847 *És*

848 Jelentése: *saru(i)kat*.

849 *ruhát*

850 *hazba*

851 *míg*

36. hal<l>gatandanak titeket, onnét kimenvén, verjétek le a ti labai|tokhoz⁸⁵² ragadott port, hogy az legyen őellenek tanúbizonyság gya|nant⁸⁵³. Bizony mondom néktek, hogy tűrhetőbb lészen a Sodoma|belieknek vagy Gomorabelieknek dolgok az ítéletnek napján⁸⁵⁴, hogynem |⁵annak a városnak állapotja. Kimenvén azért azok, prédikálják va|la, hogy megtérnének az emberek. És sok ördögöket űznek va|la ki, és sok betegeket kennek vala meg olajjal, és meggyógyít|ják vala azokat. | Könyörülj rajtunk, Isten, a te nagy irgalmasságod szerint, ké|¹⁰rünk téged, hallgass meg és könyörülj! – *Kánt(or)*: Urunk, irgalmazz! *3-<sz>or*. | Ismét esedezzünk az Isten szolgáló-ja N. minden szándékos | és szándéktalan bűneinek bocsánatjáért, s hogy látogassa meg őtet az | Isten az ő kegyelmével, bekességgel⁸⁵⁵, egészséggel, és üdvösséggel mond|juk mindjában⁸⁵⁶! – *Kánt(or)*: Urunk, irgalmazz! *3-<sz>or*. | ¹⁵Ismét esedezzünk, hogy a mi Urunk Istenünk⁸⁵⁷ küldje⁸⁵⁸ reá a meg|mentés s a betegségtől való megszabadulás kegyelmét, s emelje fel őtet | betegségéből, mondjuk mindjában⁸⁵⁹, Urunk, hallgas<s> meg minket és irgal|mazz! – *K(ántor:)* Urunk, irgalmazz! *3-<sz>or*. | Urunk, mi Istenünk, fogadd a te szolgálid ezen buzgó imád|²⁰ságát, s könyörülj rajtunk a te kegyelmed sokassága⁸⁶⁰ szerint, s küld|jed le mireánk s N-re, Tőlled⁸⁶¹ gazdag kegyelmet váró szolgáló-|dra irgalmadat! Mert kegyelmes és emberszerető Isten vagy, s te|néked dicsőítést zengünk: Atyának, Fiúnak és Szent Léleknek, most | és mindenkoron és mindörökkön örökké. – *K(ántor:)* Amen. | ²⁵«Könyörögjünk az»

37. Könyörögjünk az Úrhoz! | Kezdetnélküli, kifürkészhetlen Szentek Szentje! ki a te | egyszülött Fiadat, lelkünk és testünk minden betegség<gé>t és sebét gyó|gyítóját⁸⁶² elküldted, küld<d> le a te Szent Lelkedet, és szenteld meg ezen | ⁵olajt, s tedd azt az avval megkenendő N. szolgáló-dnak⁸⁶³, bűneinek | teljes megváltásául, s a mennyország örökösödéseül⁸⁶⁴. Mert te

852 *lábaitokhoz*

853 *gyanánt*

854 *napján*

855 *békességgel*

856 *mindnyájan*

857 *Istenünk*

858 *küldje*

859 *mindnyájan*

860 *sokasága*

861 *Tőled*

862 *betegségének és sébének gyógyítóját*

863 Javítás történt, először: *szolgáló-ló-dank*.

864 Egyszerűbb, de érthetőbb forma: *örökösödéseül*.

vagy, ki | kegyelsz, és üdvézít<s>z minket, Istenünk⁸⁶⁵! s te néked dicsőítést zengünk⁸⁶⁶, | a te egyszülött Fiaddal s legszentebb, jóságos és elevenítő Lelked|del, most és mindenkoron és mindörökkön örökké. – *Kánt(or)*: Amen. | ¹⁰„A mi segítségünk az Úrtól⁸⁶⁷, ki teremtette az eget és földet.” | Szent Atya! a lelkek és testek orvosa! ki elküldéd min|den betegséget gyógyító s a haláltól megszabadító egyszü|lött Fiadat, a mi Urunk, Jézus Krisztust; „gyógyítsd-|meg⁸⁶⁸ezen kenet által N. szolgáló-dat”⁸⁶⁹ | ¹⁵az őtet gyötrő lelki s testi betegségétől, s elevenítsd meg Krisztusod | kegyelmével, a mi szentséges Istenszülő királynénk s mindenkorszűz | Mária és minden szenteid esedezése által. Mert te vagy a gyógy|erők forrása, mi Istenünk⁸⁷⁰! s tenéked dicsőítést⁸⁷¹ zengünk, a te egy|szülött Fiaddal s egyállományú Lelkoddal, most és mindenkoron | ²⁰s mindörökkön örökké. – *Kánt(or)*: – Amen. | „Hallgas<s>on meg téged az Úr szorultságod napján, | és ótalmazzon⁸⁷² meg téged Jákob Istenének neve.” | «Könyörögjünk»

38. Könyörögjünk az Úrhoz! | Szent Királyunk! irgalmas és nagy-kegyelmű Urunk, Jé|zus Krisztus, az élő Istennek Fia és Igéje, ki nem akarod a | bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen, nem teszem a te|⁵hozzád bűnökben jött, s azok bocsánatát tetőlled⁸⁷³ általam esdeklő | fejére bűnös kezemet, hanem a te erős és hatalmas kezedet, | mely ezen szent Evángéliumban vagy, /:s melyet szolgálaim, se|géd társaim – tartanak N. szolgálód –feje felett:/ s könyör|gők /:velők együtt:/ és kérem a te irgalmas s bosszú-nélküli⁸⁷⁴ | ¹⁰emberszeretetedet, Istenünk, mi Üdvézítőnk! ki bűneit töredelmes|sen⁸⁷⁵ bánó Dávidnak, Náthán próféta által, azok bocsánatát a|jándékoztad; s Manasses bűnbánati imádságát kedvesen fogad|tad. Te, önmagad, N. bűneit bánó szolgáló-dat is fogadd a te | szokásos emberszeretetteddel, átnézven⁸⁷⁶ néki minden vétkezéseit. Mert | ¹⁵te vagy a mi Istenünk, ki a bűnbe eset<t>eknek hetvenhét-szer megbocsá|tani parancsolád; mert amily felséged, oly kegyelmed is, s téged

865 *Istenünk*

866 *zengünk*

867 *Úrtól*

868 *gyógyítsd meg*

869 A szerző által szándékosan ritkított sor.

870 *Istenünk*

871 *dicsőítést*

872 Helyesebb: *oltalmazzon*.

873 *tetőled*

874 *bosszúnélküli*

875 *töredelmesen*

876 átnézvén, de értelmesebb lenne: *elnézvén*.

il|lett⁸⁷⁷ minden dicsőség, tisztelet és imádas⁸⁷⁸, most és mindenkoron s | mindörökkön örökké. – *Kánt(or)*: Amen. | Könyörülj rajtunk, Isten, a te nagy irgalmasságod szerint, kérünk | ²⁰téged, hallgass meg és könyörülj! – *Kánt(or)*: Urunk, irgalmazz! *3-<sz>or*. | Ismét esedezzünk N. Isten szolgáló-ja minden szándékos és | szándéktalan bűneinek bocsánatáért, s hogy látogassa meg őtet az | Isten az ő kegyelmével, békességgel, egészséggel és üdvességgel, mond|juk mindjában⁸⁷⁹! – *K(ántor)*: Urunk, irgalmazz! *3-<sz>or*. | ²⁵«Ismét esedezzünk»

39. Ismét esedezzünk, hogy a mi Urunk, Istenünk küldjele⁸⁸⁰ | reá a megmentés és a betegségtől való megszabadulás kegyel|mét, és emelje fel őtet betegágyából, mondjuk mindjában⁸⁸¹, U|runk, hallgass meg minket és könyörülj! | ⁵Mert kegyelmes és emberszerető Isten vagy, s tenéked di|csőítést zengünk: Atyának, Fiúnak és Szent Léleknek, most | és mindenkoron s mindörökkön örökké. – *K(ántor)*: Amen. | Премудрость⁸⁸² – *sat*. | Krisztus, igaz Istenünk, legtisztább Anyja imádságai, a | ¹⁰tisztes és életadó kereszt ereje által, szent, dicsőséges és dicséret|teljes Jakabb⁸⁸³ apostol, az Úr testszerinti testvére, Isten által | megvilágosított barlangi Antal és Teodor⁸⁸⁴ atyjaink⁸⁸⁵ és minden szen|tek esedezése által, üdvözíteni fog minket s könyörülni fog raj|tunk, mint jóságos és emberszerető. – *Kánt(or)*: Amen. | ¹⁵Legkegyelmesebb Istenünk! bocsássa meg minden bűne|idet, áldjon meg s könyörüljön rajtad, az ő irgalmassága | szerint, s emeljen fel betegségedből, s tegyen egészségessé, ki | áldott mindörökké. – *Kántor*: Amen. | «Vízszente<lés>»

40. **VÍZSZENTELÉS RENDJE** | */:Jézus istenségének kijelentése „Vízkereszt” Ünnepe:/ | Az Áldozványi szolgálat /:Liturgia:/ bevégezése után | a víz-szentelési helyre jövén, énekel a Karezén: | ⁵Tropárokat 8-dik hang: | Az Úr szava a vizeken kiáltja, mondván: Jertek és vegyé|tek mindjában⁸⁸⁶ a bölcsesség Lelkét, az értelmesség Lelkét, az iste|ni kegyelemnek Lelkét a megjelent Krisztusban. – 3-<sz>or. | Ma a víznek természete megszenteltetik⁸⁸⁷, és a Jordán kétfelé | ¹⁰válik, és az ő vizeit visszatéríti a folyó, látván⁸⁸⁸ Urunknak*

877 *illet*

878 *imáadás*

879 *mindnyájan*

880 *küldje le*

881 *mindnyájan*

882 *Премудрость*, jelentése: Bölcsesség

883 *Jakab*

884 *Teodóz*

885 *atyáink*

886 *mindnyájan*

887 *megszenteltetik*

888 *látván*

kereszteltetét|sét. | Mint ember a folyóvízhez jöttél, Krisztus Királyunk!
és szolgál | keresztséget vettél föl, Jóságos! a te előfutó profétádnak⁸⁸⁹
kezeből: | hogy bűneinket elmosó szentséget szerezzél, Emberszerető! |
¹⁵Dicsőség... – Most és mind(enkor)... | A pusztában kiáltónak szavára;
készítsétek az Úrnak útját: | eljövél, Urunk, szolgálai ábrázatot⁸⁹⁰ vévén
magadra, bűnmosó keresztsé|get kértél, ki egyedül minden bűn nélkül valál;
Láttak téged a vizek | és megfélelemedtek, reszketett az előfutó próféta,
és kiálta, mondván: | ²⁰mikép<p>en világosítsa föl a világosságtartó
a világosságot? mikép<p>en ter|jesszem ki kezemet én, szolga az én
Uramra? Szentelj meg engem és a | vizeket, Üdvezítő! Szentelj meg engem
és a vizeket, Üdvezítő! Szentelj | meg engem és a vizeket, Üdvezítő! Ki
elveszed a világ bűneit. | «*Ezek után*»

41. *Ezek után olvastatnak: – Három Profetziák.*⁸⁹¹ – *Apos|tol és Evangelium*
= s így a következő – | Ektenia. | Békességgel imádkozzunk az Úrhoz! |
⁵*Kar:*⁸⁹² Urunk, irgalmazz! | A felőről⁸⁹³ jövő bekességért⁸⁹⁴ s lelkünk
üdvességeért i| mádkozzunk az Úrhoz! | Az egész világ békességeért,
az Isten szentegyházainak jó|léteért s mindnyájunknak⁸⁹⁵ egyességeért
imádkozzunk az Úrhoz! | ¹⁰Ezen szent hajlékert⁸⁹⁶ s mindazokért, kik hittel,
buzgóság|gal s isteni félelemmel járnak abba, imádkozzunk az Úrhoz!
| A mi Istenszerető püspökünkért, N., a tisztességes áldozár|ságért s
Krisztusban felszentelt papokért s az egész egyházi ren|dért, imádkozzunk
az Úrhoz! | ¹⁵A mi jóhitű királyunkért, N., az ő egész palotájáért⁸⁹⁷, s
Kriszt|tus⁸⁹⁸ szerető vitéziért, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy őtet segítse,
s lábai alá alázza minden ellenségét és | zendülőt, imádkozzunk az Úrhoz!
| Ezen /:városért:/ helységért – és minden helység, város és | ²⁰vidékért, és
mindazokért, kik igaz hitben laknak azokban, imádkozzunk (az Úrhoz!) | A
levegő egészséges⁸⁹⁹ voltaért, a föld termények⁹⁰⁰ bőségeért s bé|kességes

889 *prófétádnak*

890 *ábrázatot*

891 *Parímiák*

892 Eddig kizárólagosan a *kántor* szó szerepelt.

893 *felülről*

894 *békességért*

895 *mindnyájunknak*

896 *hajlékert*

897 *palotájáért*

898 *Krisz|tus*

899 *egészséges*

900 Helyesebb lenne: *a földi termények* vagy *a föld terményeinek*.

időkért imádkozzunk az Úrhoz! | A hajózókért,⁹⁰¹ utazókért, betegekért, fáradozókért, fogságban | lévőkért, s azok üdvességeért imádkozzunk az Úrhoz! | ²⁵«Hogy szenteltessék»

42. Hogy szenteltessék meg ezen víz, a Szent Lélek ereje, működése | s eljövetele által, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy szálljon le ezen vízre a természet feletti Szent Háromság | tisztító működése, imádkozzunk az Úrhoz! | ⁵Hogy ajándékoztassék ezen víznek a Jordán áldásának meg|mentő kegyelme, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy legyen ezen víz az ajánlatok megszentelésére, a bűnök | megtisztítására, a lelkek s testek meggyógyítására⁹⁰², s mindenféle ha|szonra, imádkozzunk az Úrhoz! | ¹⁰Hogy legyen az lelkünk megszentelésére s üdvességére, imádkozzunk (az Úrhoz)! | Hogy legyen az látható és láthatatlan ellenségeink minden mű|ködése s incselkedésének elűzésére, s azoktól megtisztításunkra, i|mádkozzunk az Úrhoz! | Hogy legyen az testi-lelki minden betegségeink orvosságául, ¹⁵és megtisztulásunkra, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy merüljön el ezen vízben a lélekrontó ellenség ereje, imád|kozunk az Úrhoz! | Hogy legyen az mindazoknak, kik azt magukra hittel hintik, | vagy ízlelnek belőle testi s lelki szen<n>yektől való megtisztulásuk|²⁰ra, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy legyen az a rodhatatlanság forrásául, a házaknak és min|den jó hasznú tárgyakkal és helyeknek megszentelésére, imádkozzunk az (Úrhoz!) | Hogy áldassék meg ezen víz, mint a Jordán vizei, imádkozzunk az (Úrhoz!) | Mindazokért, kik az ő lelki s testi megszentelésükre méritenek | ²⁵és isznak ezen vízből, imádkozzunk az Úrhoz! | «Hogy méltókká»

43. Hogy méltókká tétessünk, ezen vízben való részesülés által | teljesen megszenteltetni a Szent Léleknek láthatatlan megjelenésé|vel, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy ezen víznek reánk való hintéseért⁹⁰³ világosít<t>assunk meg | az értelem és hit világosságával a Szent Lélek eljövetele által, i|mádkozzunk az Úrhoz! | Hogy ezen könyörgésünket hallgassa meg az Úr Isten, s ir|galmazzon nekünk, imádkozzunk az Úrhoz! | Hogy mentsen meg minket minden nyomorúságtól, haragtól | és ínségtől, imádkozzunk az Úrhoz! | Ótalmazz,⁹⁰⁴ üdvözíts, könyörülj és tarts-meg⁹⁰⁵ minket Isten, a | te kegyelmeddel! | Legszentebb, legtisztább, legáldottabb s dicsőséges Istenszülo ki|rállynénkat s mindenkorszűz Máriát, minden szentekkel említvén, min|magunkat és egymást s egész életünket Krisztus Istenünknek ajánljuk. | Csendessen⁹⁰⁶ mondandó Imádság: | Urunk, Jézus Krisztus, mi Istenünk! az Atya kebelében | lévő, annak Egyszülött

901 *hajózókért*

902 *meggyógyítására*

903 Megfelelőbb lenne: *hintésével*.

904 Helyesebb: *Ótalmaz*.

905 *tarts meg*

906 *Csendesen*

Fia, igaz Isten, az élet és halhatatlanság forrá | sa, a Világos<s>ágtól a világ megvilágosítására jövő Világosság, szen | teld-meg⁹⁰⁷ gondolatunkat a te Szent Lelkessel; fogadd-el⁹⁰⁸ magasztalásunk | s hálánkat az öröktől fogva csodálatos nagy tetteidért, s az idők végén | a te üdvözítő gondviselésedért, melyben a mi gyarló s szegény testünkbe | «öltözködvén»

44. öltözködvén, a szolgai alakig lealáztad magadat, mindennek királya! | Még a szolga keze által a Jordánban történt megkeresztelésedet is el | szenvedted, hogy bűn nélküli lévén, a vizek természetét megszenteljed, | s utat készíts nekünk a víz és lélek általi újjászületésünkre; s első | ⁵szabadságunkban részesíts minket. – Azon isteni titok emlékét te | hát ünnepeve, Tehozzád könyörgünk, emberszerető Urunk! hints mi | reánk is méltatlan szolgálidra a te isteni ígéreted szerint a tisztító vi | zet, jószívűséged ajándékát, hogy a víz feletti, mi bűnösök könyörgése | kedves legyen a te jószágod előtt, s mint⁹⁰⁹ nekünk, s mint⁹¹⁰ minden hű néped | ¹⁰nek áldásodat ajándékozzad a Te szent s imádandó neved dicsőségére. | Mert téged illet⁹¹¹ minden dicsőség, tisztelet és imádás a te kezdetnél | küli Atyáddal, s mindennek felett szent, jószágos és életadó Lelkessel, | most és mindenkoron s mindörökkön örökké. – *Kánt(or): Amen.* | *Fen<n>hangon mondandó Imádság:* | ¹⁵Természetfeletti, legjószágosabb, isteni, mindenható, mindenütt | jelenlévő, megfoghatatlan Szent Háromság! Ki értelmes és beszélő⁹¹² | lényeket alkottál, te természetfeletti kegyelmesség, s megközelíthetlen | világosság, ki minden e világra jövő embert megvilágosítasz, tündökölj | fel nekem is, méltatlan szolgálidnak, világosítsd-meg⁹¹³ lelki szemeimet, | ²⁰hogy merjem megénekelni a te mértéknélküli jótéteményeidet s hatal | madat; legyen kedves imádságom a jelenlévő népért, ne akadályozzák | vétkeim idejönni a te Szent Lelkedet, hanem engedd-meg⁹¹⁴ most is, vég | «hetetlen jószágú»

45. <vég>hetetlen jóságú Istenem, hogy kárhozat nélkül Tehozzád⁹¹⁵ kiáltssak és | mondjam: Dicsérünk Téged, mindenható, emberszerető Urunk, örökké | való Királyunk. Dicsérünk Téged, mindennek Teremtőjét és Alkotó | ját. Dicsérünk Téged, atya nélkül anyjától, és anya nélkül Atyját | ⁵tól lévő; mert az előbbeni ünnepen láttunk⁹¹⁶ téged, mint kisdedet, a | jelen

907 *szenteld meg*

908 *fogadd el*

909 Helyesebb: *mind.*

910 Helyesebb: *mind.*

911 *illet*

912 *beszélő*

913 *világosítsd meg*

914 *engedd meg*

915 *Tehozzád*

916 *láttunk*

ünne**p**ben⁹¹⁷ pedig lattunk⁹¹⁸ Téged, mint teljeskorú férfiat, tökéle|testő⁹¹⁹
származott tökéletes⁹²⁰ Istenünket; mert ma ünne**p**élyes időnk | lett, s a
szentek kara együtt gyülekezik mivélünk, és az Angyalok | az emberekkel
együtt ünne**p**elnek; mert ma a Szent Lélek kegyelme ga|¹⁰lamb képében a
vizekre lejöve. Ma a soha le nem szálló nap fel|tündöklött, s a világ az Úr
világos<s>ágával megvilágossít<t>attik⁹²¹; Ma | a hold fényes sugarakkal⁹²²
a világra világít; Ma a tündöklő csil|lagok tündöklésük fényével ékesítik a
mindenséget; Ma a felhők | az igazság essőjét⁹²³ árasztják az emberiségre
az egekből; Ma a nem te|¹⁵remtett teremtménye keze alá önakarva adja
maga**t**; Ma a profé|ta⁹²⁴ és Előfutó az Úrhoz közeledik; de reszketve áll
előtte, látván az | Isten<n>ek hozzánk való leereszkedését; Ma a Jordán
vizei gyógy|szerré átváltoztatnak az Úr eljövetele által; Ma titokteljes
fo|lyadékkal minden teremtmény itattatik; Ma az emberi bűnök |²⁰Jordán
vizei által lemosatnak; Ma a Paradicsom nyílik meg az em|bereknek, s
az igazság napja tündöklök fel nekünk; Ma Mózes i|dejében a népeknek
volt keserű vize édességgé átváltozott az Úr eljo|vetele⁹²⁵ által; Ma az
ősi siránkozástól megváltattunk, s mint új Iz|raél⁹²⁶ üdvözít<t>ettünk, s
az isteni bölcsesség fénnével⁹²⁷ megvilágossít<t>attunk; |²⁵«Ma a világ
setétsége»

46. Ma a világ setétsége megsemmisít<t>ettik⁹²⁸ Istenünk megjelenése
| által; Ma világossággal világossít<t>attik⁹²⁹ meg minden teremtmény |
felőrl⁹³⁰; Ma a mennyekiek a földiekkel együtt ünne**p**elnek, s az alatt|lévők
a fentlévőkkel összebeszélnek; Ma az igaz hívők szent s nagy|⁵szerű
ünne**p**élye örvendezz⁹³¹; Ma az álnokság megsemmisít<t>ettik⁹³², s | az
üdvességnapját készíti nekünk az Úr eljövetele; Ma a mindenség | Uralkodója
a keresztelésre siet, hogy a magasságra vezesse fel az em|beriséget; Ma

917 ünne**p**ben

918 lattunk

919 tökélete**stől**

920 tökéletes

921 megvilágosítat**ik**

922 sugarakkal

923 esőjét

924 profé**ta**

925 eljövetele

926 Iz**ra**el

927 fénnével

928 megsemmisítet**ik**

929 világosítat**ik**

930 felől

931 örvend**ez**

932 megsemmisítet**ik**

a meghajlíthatatlan szolgálja előtt meghajlik, hogy min|ket a rabságból⁹³³ megszabadítson; Ma a mennyek-országát kiváltot|¹⁰tuk, mert az Úr országának nincs vége; Ma a föld és tenger a vi|lág örömét megosztották, s a világ vígsággal tele lett; – Láttak Té|ged a vizek, Isten! Láttak Téged a vizek és megfélemlettek⁹³⁴; – Jor|dán visszatért, látván az Istenség tüzet testben leszállani, és belé|menni; – Jordán visszafordult, látván a leszálló s feletted repke|¹⁵dő Szent Lelket galamb képében; – Jordán visszafordult, látván | a láthatóvá lett láthatlant, a Teremtőt megtestesülve, az Urat szolgál| képében; – Jordán visszafordult, a hegyek játszadozva⁹³⁵ örvendez|tek Istent testben látván, s a felhők csattogtak csudálkozván a vi|lágosságtól jött világosságon, s az igaz Istentől származott igaz Is|²⁰tent látván, ma az Úr ünnepélyét <üljük> a Jordánban, ki magát az áthá|gás halálát, a csalárdság ful<l>ankját⁹³⁶ s a pokol kötelékét elsül<l>ye<s>ztet|te a Jordánban, s az üdvesség Kereszttségét a világnak ajándékozta. | Azért én bűnös s méltatlan szolgád is csodáid fönségét hirdetve fé|delemtől áthatottan»

47. <fé>lelemtől áthatottan, áhítatteljesen kiáltom neked: | „Fönséges vagy, Urunk, s csodálatosak a te cselekedeteid, | és semmi szó nem elegendő a Te csodáid magasztalására. – 3-<sz>or. | Mert Te önakarva a nem-létből létrehoztál mindeneket, | ⁵hatalmaddal fen<n>tartod a teremtményeket, gondviseléssel rendezed | a világot; Te négy elemből állítottad össze a természetet, négy idő|szakkal koszorúztad az év körét. Teelőtted remegnek minden | lelki erők. Téged magasztal a Nap. Téged dicsőít a Hold. Te|veled beszélnek a csillagok. Teneked engedelmeskedik a világos|¹⁰ság. Tetőlled⁹³⁷ rettegnek a mélységek. Teneked szolgálnak a forra|sok⁹³⁸. Te terjesztetted ki az eget, mint a sátort. Te erősítetted meg | a földet a vizeken. Te kerítetted körül a tengert homokkal; Te a | lélekzésre⁹³⁹ levegőt ömlesztél. – Az anyagi erők neked szolgálnak; | a Főangyali Karok Téged leborulva tisztelnek, a sok szemű Cheru|¹⁵bok és hatszárnyú Szerafok körülállva és körülrepkedve a Te | megközelíthetetlen dicsőséged felelmétől⁹⁴⁰ fedik be arcukat; mert láthat|lan, kezdetnélküli s kimondhatatlan Isten lévén, a földre lejöttél, szol|gai ábrázatot⁹⁴¹ vévén emberhez hasonló lettél; mert Te mindennek Ura, | könyörületességed

933 *rabságból*

934 *megfélemlettek*

935 *játszadózva*

936 *fullánkját*

937 *Tetőled*

938 *források*

939 *lélegzésre*

940 *felelmétől*

941 *ábrázatot*

kegyelménél fogva nem tűrhettek az emberi nemnek | ²⁰az ördög általi kínoztatását, hanem eljöttél és <meg>szabadítottál minket. – | Elismerjük jószágodat, hirdetjük kegyelmedet, nem tagadjuk jóté|ményeidet. – Mi voltunk nemzedékeid, s megszabadítottad, s a szűz | «méhét születéseddel»

48. méhét születéseddel megszenteléd. Minden teremtmény magasztal | Téged, a megjelentet; mert Te, Istenünk, megjelentél a földön, s az embe|rekkel együtt éltél; Te a Jordan⁹⁴² habjait megszenteléd, leküldvén meny|nyekből a te Szent Lelkedet, és az ott fészkelő kígyó fejét összetörted. | ⁵„Te tehát, emberszerető Királyunk, jöjj-el²⁴³ most is, a Te | Szent Lelked eljövedele által, és szenteld-meg⁹⁴⁴ ezen vizet.” – 3-<sz>or. | És ad<d> reá az üdvesség malasztját, a Jordán áldását; tedd | azt a romlatlanság forrására, a megszentelés ajándékává a bűnök | bocsánatára, a ros<s>z lelkek megrontására, az ellenséges hatalmak | ¹⁰nak megközelíthetlenné⁹⁴⁵, angyali erővel teljessé, hogy mindazok|nak, kik abból merítenek, és részt vesznek, legyen testi és lelki megtisz|tulásukra, a szenvedések meggyógyítására⁹⁴⁶, a házak megszentelé|sére, és minden hasonló haszonra. Mert Te vagy, mi Istenünk, | ki a bűntől megromlott természeteinket víz és lélek által megújí|¹⁵tottad. Te vagy, mi Istenünk, ki Noe⁹⁴⁷ idejében a vízben megfu<l>|lasztottad a bűnöket. Te vagy, mi Istenünk, ki Mózes által a | tengeren keresztül kiszabadítottad Izraél⁹⁴⁸ népét Fáraó rabszolg|ságából. Te vagy, mi Istenünk, ki a pusztában a kősziklát | megütéd, és vizek fakadtak, és a patakok megáradtak, és szom|²⁰jas népedet megittattad. Te vagy, mi Istenünk, ki Illés idejében | víz és tűz által szabadítottad meg Izraél⁹⁴⁹ népét a Baál csalárdsá|gatól⁹⁵⁰. – | «Tenmagad»

49. „Ten-magad²⁵¹ most is Uralkodó, szenteld-meg⁹⁵² | ezen vizet a te Szent Lelkoddal.” 3-<sz>or. | És adj mindjájoknak⁹⁵³, kik ezt érintik, abból isznak, vagy | azt magukra hintik, megszentelést, egészséget, megtisztulást és | ⁵áldást. – Üdvezítsd, Urunk, a mi jóhitű királyunkat, N., tartsd-|meg⁹⁵⁴

942 *Jordán*

943 *jöjj el*

944 *szenteld meg*

945 *megközelíthetlenné*

946 *meggyógyítására*

947 *Noé*

948 *Izrael*

949 *Izrael*

950 *csalárdságától*

951 *Tenmagad*

952 *szenteld meg*

953 *mindnyájoknak*

954 *tartsd meg*

őtet diadalmad alatt békességben, alázd-meg⁹⁵⁵ lábai alá min | den ellenséget és zendülőt, teljesítsd minden üdvös kérelmeit, s örök | életet ajándékozz neki, hogy az elleniek⁹⁵⁶, emberek, angyalok, látható és | láthatatlanok által dicsértessék a Te legszentebb neved, az Atyával és | ¹⁰Sz(ent) Lélekkel, most és mindenkoron, és mindörökkön örökké. – *K(ántor)*: Amen. | Békesség mindjájoknak⁹⁵⁷.” – *Kánt(or)*: És a te lelkednek. | Hajtsátok meg fejeiteket az Úr előtt. – *Kánt(or)*: Teelőttem, Urunk. | Hajtsd-le,⁹⁵⁸ oh, Urunk – ki a Jordánban megkereszteltetni ke|gyes voltál, és a vizeket megszentelted – füleidet, és hallgasd meg, és áldj | ¹⁵meg minket, kik fejünk meghajtása által jelentjük ki a szolgasság⁹⁵⁹ | ábrázolását⁹⁶⁰, s enged<d> meglelnünk a te megszentelésedet e vízbeni részesü|lés által, s legyen ez lelkünk s testünk egészségére⁹⁶¹. Mert Te vagy a | mi megszentelésünk, Krisztus Istenünk, s Tenéked dicsőiséget, há|lát s imádást zengünk, a Te kezdetnélküli Atyáddal, a legszen|tebb, jóságos és életadó Lelkeddal, most és mindenkoron és mind|örökkön örökké. – *Kántor*: Amen. | «*Troparj*»⁹⁶²

50. *Tropárj*⁹⁶³, 1<sz>hang. | A Jordánban kereszteltetésedkor, Urunk! a Szenthá|romság imádandósága magát érzékelhetőleg kinyilvánítá⁹⁶⁴; | mert az Atyának szava bizonyosságot tőn rólad, az ő kedves | ⁵Fiaának nevezvén téged; a Szentlélek pedig galamb képében bi|zonyítá az Igének valódi Istenségét. – Krisztus Istenünk! ki | ezen kijelentéssel a világot megvilágosítád, dicsőség neked. *3-szor* | és a keresztet is 3-szor belemártván a vízbe, ezzel | megszentelte azt.

51. *Imádság*: – Иже на всякое время.⁹⁶⁵ | Ki minden időben és minden órában, mennyben és föl|dön imádtattol⁹⁶⁶ s dicsőítettel⁹⁶⁷, jóságos, béketűrű⁹⁶⁸ és nagykegyelmű | Isten, ki az igazakat szereted, s bűnösökön könyörölsz, ki mind | ⁵jajokat⁹⁶⁹ híjsz⁹⁷⁰ az üdvességre, jövődő

955 alázd meg

956 Esetleg: *elleneik*

957 *mindnyáj<at>oknak*

958 *Hajtsd le*

959 *szolgasság*

960 *ábrázolását*

961 *egészségére*

962 *Tropár*

963 *Tropár*

964 *kinyilvánítá*

965 *Ki minden időben*, vagyis a következő imádság kezdete ószlávul.

966 *imádtatol*

967 *dicsőítettel*

968 *béketűrő*

969 *mindnyájokat*

970 *híjsz*

javak ígérete által, Te-magad,⁹⁷¹ | Urunk, fogadd ez órábani imádságinkat is, s életünket vezessed kegyes|ségben törvényeidhez, szenteld-meg⁹⁷² lelkeinket, s tisztítsd-meg⁹⁷³ teste|inket, javítsad gondolatinkat, tisztítsd s józanítsd értelmünket; | ments-meg⁹⁷⁴ minket minden szomorúságtól, nyomorúságtól, betegség|¹⁰tól s lelki gyötrelmektől, végy körül minket Szent Angyaliddal, | hogy azok ótalma⁹⁷⁵ által megtartatva, s oktattatva elérhessünk | a hit egyességéhez⁹⁷⁶, s a te megközelíthetlen dicsőséged megértésé|hez. Mert áldott vagy, mindörökkön örökké. Amen. | Боже ущедри ны:⁹⁷⁷ | ¹⁵Isten, kegyelmezz nekünk, áldj meg minket, legy⁹⁷⁸ kegyes | tekintettel mireánk, és könyörülj rajtunk. – *Kántor*: Amen. | МОЛИТВАМИ С. С. ОТЕЦЬ.⁹⁷⁹ | Szent Atyáink imádságai által, Urunk, Jézus Krisztus, | mi Istenünk, könyörülj rajtunk. – *Kánt(or)*: Amen. | ²⁰ПОДЪ ТВОЮ МИЛОСТЬ:⁹⁸⁰ | A te kegyelmed alá járulunk Istenszülő Szűz, ne vesd <meg> imád|ságinkat nyo<morúságinkban>»

52. <imád>ságinkat nyomorúságinkban, de ments-meg⁹⁸¹ az ínségtől, | egy⁹⁸² tiszta és áldott. | Небесный Царю:⁹⁸³ | Mennyei Királyunk, adj erőt a mi igazhitű királyunknak, | ⁵erősítsd meg a hitet, zabolázd meg a pogányokat, csendesítsd-le⁹⁸⁴ | a világot, ótalmazd⁹⁸⁵ hathatósan ezen helységet; s a már elhunyt | Atyáink s testvéreinket az igazak hajlékába helyezd-be⁹⁸⁶, fogadd-el⁹⁸⁷ bűnbánatunkat és könyörgésünket, s könyörülj rajtunk, | mint áldott és emberszerető. – *Kánt(or)*: Amen. | ¹⁰*Izaiás Próféta Éneke*. – СЪ НАМИ БОГЪ:⁹⁸⁸ | Velünk az Isten, értsetek meg nemzetek, és hódolja|tok meg, mert velünk az Isten. | Halljátok a föld határig; mert vélünk az Isten. | Hódoljatok meg, ti hatalmasak; mert vélünk az Isten. |

971 *Temagad*

972 *szenteld meg*

973 *tisztítsd meg*

974 *ments meg*

975 Helyesebb: *otalma*.

976 Helyesebb: *egységéhez*.

977 *Isten, kegyelmezz nekünk*, vagyis a következő imádság kezdete ószlávul.

978 *legy*

979 *Szent Atyáink imádságai által*, vagyis a következő imádság kezdete ószlávul.

980 *A te kegyelmed alá*, vagyis a következő imádság kezdete ószlávul.

981 *ments meg*

982 *egyedül*

983 *Mennyei Királyunk*, vagyis a következő imádság kezdete ószlávul.

984 *csendesítsd le*

985 Helyesebb: *ótalmazd*.

986 *helyezd be*

987 *fogadd el*

988 *Velünk az Isten*, vagyis a következő imádság kezdete ószlávul.

¹⁵Mert ha győzedelmeskednétek is, ismét le fogtok győzetni; mert vél(ünk az Isten.) | S tartsatok bármily tanácsot, megsemmisíti azt az Úr; mert velünk (az Isten.) | És a beszéd, melyet egymás közt megállapítani fogtok, nem lesz | tartós köztetek; mert velünk az Isten. | Ijesztés<t>ektől pedig nem fogunk megijedni; sem félrevezet<t>etni; mert (vélünk az Isten.) | ²⁰A mi Urunkat, Istenünket tartsátok szentnek, és az lesz néktek | «félelmetek; mert»

53. félelmetek; mert velünk az Isten. | És aki Őbenne bízol, az lesz néked megszent<el>ésedre, mert velünk az (Isten.) | S bízni fogunk Őbenne, s üdvezülni fogunk Őáltal; mert velünk (az Isten.) | Íme, én és gyermekeim, kiket nekem adott az Isten, mert velünk (az Isten.) | ⁵A setettségben⁹⁸⁹ lévő népek nagy világos(s)ágot láttak, mert velünk (az Isten.) | A halál tartománya – s árnyékában élők, világosság támadt tinéktek; (mert velünk az Isten.) | Mert kisdéd született nekünk, s fiú adatott nekünk; mert velünk (az Isten.) | Kinek fejedelemsége a vállán vagyon; mert velünk az Isten. | S az ő békességének nincs határa; mert velünk az Isten. | ¹⁰S hívatik az Ő neve nagy tanácsú Angyalnak; mert velünk az Ist(en.) | Csodálatos tanácsadónak, erős Istennek, Uralkodónak, a béke | fejedelmének; mert velünk az Isten. | A jövő idő Atyának; mert velünk az Isten. | Dicsőséges <az> Atyának, Fiúnak és Szentléleknek; mert velünk az Ist(en.) | ¹⁵Most és mindenkoron s mindörökkön örökké. Ámen; mert velünk (az Isten.) | „Velünk az Isten, értsétek meg nemzetek, s hódoljatok | meg; mert velünk az Isten! | *I. Könyörgés*⁹⁹⁰. – *Повецѣрія Великаго*⁹⁹¹ | Urunk, mi Istenünk, ki megmentettél minket a nap idején | ²⁰repülő minden nyíltól, ments meg minket a setettségben járó minden | ros<s>ztól is, fogadd el estvéli áldozatunkat, kezünk fölemelését, s en|gedd nekünk az éjjeli pályán is átmen(n)ünk minden vétség s a go|nosz lelkek megkésértése nélkül, és szabadíts meg minket a Sátán | «től jövő minden»

54. <Sátán>től⁹⁹² jövő minden háborgás és félelemtől, ajándékozz lelkünknek kö|nyörületet s szándékainknak ápolást a megvizsgáltatás rettenetes | és igaz ítéletén, szegezd félelmedhez testeinket, s fékezd a földön | lévő napjainkat, hogy álmai<n>k csendességében is felvilágosít<t>assunk⁹⁹³ | ⁵ítéleteid látása által, tartóztatd⁹⁹⁴ tőlünk minden illetlen ábrándozást | s káros vágyakat, s ébres<s>z fel minket az imádság idején megerő|södve a hitben, s előhaladva törvényeidben, a te egyszülött Fiad | jóakarata s jósága által kivel áldott vagy, legszentebb, jóságos | és

989 *setettségben*

990 *Könyörgés*

991 Jelentése (birtokos esetben): *a nagy esti zsolozsmának a.*

992 *Sátántól*

993 *felvilágosítottassunk*

994 *tartóztat*

életadó Lelkeddel együtt; most és mindenkoron s mindörökkön | ¹⁰örökké.
 – *Kánt(or)*: Amen. | *II. ^{ik} Könyörgés*. | Mindenható Urunk! Ábrahám, Izsák és Jákob Atyáink⁹⁹⁵ | s azok igaz nemzedékének Istene, ki az eget és földet s⁹⁹⁶ azok minden | ekességével⁹⁹⁷ alkottad, a tengert parancsod szava által megkötötted, | ¹⁵a mélységet rettenetes és felséges neved által bezártad és bepecsételted, | kitől mindennek⁹⁹⁸ félnek, s hatalmad színétől remegnek; mert kiállhat | lan a te dicsőséged fénye, s a bűnösökhöz való fenyegetődzésed ha | ragja elviselhetlen, ígéreted kegyelme pedig megmérhetlen s kifürkész | hetlen; mert Te vagy fölséges Urunk – irgalmas, békétűró s nagyke | ²⁰gyelmű, ki bánkódon⁹⁹⁹ az emberi gonoszságok felett. Te Urunk, ke | gyességed sokassága¹⁰⁰⁰ szerint a bűneiket bánó vétkezőknek bocsá | natot ígértél, s irgalmad bősege szerint a bűnösök üdvességére a | bűnbocsánatot rendelted. Te hatalmas Urunk, mi Istenünk, nem ren | «delted a bűnbocsá<natot>»

55. <ren>delted a bűnbocsánatot az igaz Ábrahám, Izsák és Jákobnak, | kik nem vétkeztek Teelőtted, hanem rendelted azt minekünk, bű | nösöknek; mert a tengeri fövenynél többször vétkeztünk, megso | kassodtak¹⁰⁰¹ törvénytelenégeink, Urunk! megsokassodtak¹⁰⁰², s nem | ⁵vagyunk méltók feltekinteni és látni az egek magasságát¹⁰⁰³ igaz | ságtalanságaink sokassága¹⁰⁰⁴ miatt, meg-görbedtünk¹⁰⁰⁵ a sok vasbi | lincsek alatt, hogy nem emelhetjük fel fejünket, s nincs kön<n>yeb | bülésünk; mert felingereltük haragodat, s gonoszt tselekedtünk | Teelőtted, nem telyesítvén¹⁰⁰⁶ akaratodat. – És most szívünk térde | ¹⁰it hajtunk¹⁰⁰⁷ meg, s jószágodért könyörgünk: Vétkeztünk, Urunk! vét | keztünk, s törvénytelenégeinket ismerjük; de könyörögve kérünk, | bocsásd-meg¹⁰⁰⁸, Urunk! bocsásd-meg¹⁰⁰⁹, s ne veszíts-el¹⁰¹⁰ minket törvény | telenségeinkkel együtt, sem örökké ellenségeskedve

995 *atyáink*

996 Nem szükséges a kötőszó.

997 *ékességével*

998 *mindenek*

999 *bánkódol*

1000 *sokasága*

1001 *megsokasodtak*

1002 *megsokasodtak*

1003 *magasságát*

1004 *sokasága*

1005 *meggörbedtünk*

1006 *telyesítvén*

1007 *hajtjuk*

1008 *bocsásd meg*

1009 *bocsásd meg*

1010 *veszíts el*

ne tartsd eszed|ben gonoszságinkat, se ne kárhoztass minket a föld mélységeire, | ¹⁵mert Te vagy, óh, Isten! a bűnbánók Istene, s rajtunk mutasd ki | jóságodat, hogy minket, méltatlanokat, nagy kegyelmed szerint | üdvözíteni fogsz, s mi téged életünk napjaiban szüntelen dicsér|ni fogunk, amint énekelnek Téged minden mennyei erők, s tied a | dicsőség, mindörökkön örökké¹⁰¹¹. Amen. | ²⁰III^{dik} Könyörög. | Úr Isten, mindenható Atya! Urunk, Jézus Krisztus, Is|ten egyszülött¹⁰¹² Fia! és Szent Lélek! egy Istenség, egy hatalom, ir|galmaz nekünk, bűnösöknek, s szokásos végzeteiddel üdvözíts | «minket, méltatlan¹⁰¹³»

56. minket, méltatlan szolgálóidat; mert áldott¹⁰¹⁴ vagy, mindörökkön | örökké. Amen. | Г(ОСПО)ДИ ВЛАДЫКО ЖИВОТА МОЕГО.¹⁰¹⁵ | Életem Ura s Kormányzója, a csüggettség, gondatlanság, | ⁵pénz-szomj s megszólás¹⁰¹⁶ lelkét távoztasd tőlem. | A tisztaság¹⁰¹⁷, szerénység, türelem s szeretet lelkét pedig | ajándékozd nekem, méltatlan szolgálódnak! | Oh, Uram, én Istenem! engedd meg nekem, hogy ismer|jem meg bűneimet, s ne ítéljem felebarátomat¹⁰¹⁸, mert áldott vagy, | ¹⁰mindörökkön örökké. Amen.

57. Páskaszentelési Imák. | I. /:на освящение хлеба:/¹⁰¹⁹ | Könyörögjünk az Úrhoz! | Oh, szent Uralkodó! mindenható /:mindeneket fenn|⁵tartó:/ Atyánk, örökkévaló Istenünk; légy kegyes megszén|telni ezen kenyeret a te szent lelki áldásoddal, hogy legyen | mindjájának¹⁰²⁰, kik abból enni fognak; lelköknek üdvességé|re, testüknek egészségére, és minden betegségnek és min|denféle ellenséges leselkedések ellen óltalmazására¹⁰²¹, a mi | ¹⁰Urunk, Jézus Krisztus által, ki leszállott és kegyből | üdvességet ad a világnak. Ki Teveled él és uralkodik a | Szent Lélek egységében, most és mindenkoron és mindö|rökkön örökké. | *Kánt(or):* Amen. | ¹⁵II. /:освящение мяса:/¹⁰²² | Könyörögjünk az Úrhoz! | Tekints, oh, Urunk, Jézus Krisztus, mi

1011 *örökké*

1012 *egyszülött*

1013 *méltatlan*

1014 *áldott*

1015 *Életem Ura s Kormányzója*, vagyis a következő imádság kezdete óslávul.

1016 *megszólás*

1017 *tisztaság*

1018 *felebarátomat*

1019 A kenyér megszentelése.

1020 *mindnyájának*

1021 Helyesebb: *óltalmazására*.

1022 A hús megszentelése.

Istenünk¹⁰²³, ezen bá|rányra és egyéb húsételekre, és áldd meg és szenteld meg a|zokat, valamint megáldottad és megszentelted a kost, melyet¹⁰²⁴ |
²⁰«Neked elővezette a»

58. neked elővezette a hű Ábrám, és a bárányt, melyet¹⁰²⁵ Neked | Ábel hozza áldozatul, úgy szinte¹⁰²⁶ a kövér tulkot, melyet¹⁰²⁷ leö|letni parancsoltál a Te eltévedett /:elveszett:/¹⁰²⁸ és ismét Tehozzád | visszatért fiadnak, miszerint valamint az méltóztatott táp|⁵láltatni a Te jóságoddal; úgy mi is ezekkel, Teáltalad megál|dott és megszentelt ételekkel élve, mindjában¹⁰²⁹ nyerjük el a Te ál|dásodat egészséggel együtt, a Te drága szent Kereszted és a | halottakból harmadnapi feltámadásod által; mert Te vagy | az igazi étel és minden jók adója, ki mindeneket áldasz és szen|¹⁰telsz, Krisztus Istenünk¹⁰³⁰, és Teneked dicsőséget zengünk a Te | kezdetnélküli Atyáddal¹⁰³¹ és legszentebb, jóságos és elevenítő Lelked|del most, és mindenkoron és örökkön örökké. *Kant(or)*:¹⁰³² Amen. | III. /:освящение яеуь, сыра и нроч...:/¹⁰³³ | Könyörögjünk az Úrhoz! | ¹⁵Oh, mindenható Urunk, mi Istenünk, mindennek Teremtője | és alkotója! áldd meg ezen túró, vaját és azokkal együtt a | tojásokat is, és egyéb¹⁰³⁴ ételeket, és tarts meg minket a Te kegyel|medben, miszerint élvezve ezen bőségben adott ajándékaidat¹⁰³⁵, | a Te kimondhatatlan kegyességeddel is tápláltassunk. A mi | ²⁰Urunk, Jézus Krisztusnak a halottaiból dicsőséges harmadna|pi föltámadása által. Mert Tied a hatalom /:ország¹⁰³⁶, ural|«kodás:/¹⁰³⁷ Atya, Fiú»

1023 *Istenünk*

1024 *melyet*

1025 *melyet*

1026 *úgyszintén*

1027 *melyet*

1028 Többlet: szinonima.

1029 *mindnyájan*

1030 *Istenünk*

1031 *Atyáddal*

1032 *Kántor*

1033 A tojás, túró és egyéb (termékek) megszentelése.

1034 *egyéb*

1035 *ajándékaidat*

1036 *ország*

1037 Többlet: szinonimák.

59. <ural>kodás: /Atya, Fiú és Szentléleké, most és mindenkoron és
| mindörökkön örökké. *Kánt(or)*: Amen.¹⁰³⁸ | **VETÉSSZENTELES.** |
SZ(ENT) MÁRK HETÉBEN.¹⁰³⁹ | ⁵„Bekével¹⁰⁴⁰ induljunk imádván
Urunkat! Krisz(tus) felt(ámadt...) | *Kiérvén a búzaföldre /Napkeletnek meg|áll*
a lelkész, mondván: | Áldott az Atyának, Fiúnak és Szent Léleknek országa
| most és mindörökkön örökké. – Amen. Jöjjetek, imádjuk... *3<sz>ur.* |
¹⁰84. *szol(tár).* „Kegyelmes valál földed iránt, Istenem... *b b*¹⁰⁴¹ /*a szol|tár*
*alatt a szentelér*¹⁰⁴² *tömjénez*¹⁰⁴³:/ | *Ist Imádság.* – Imádjuk, Urunkat. U[runk,
irgalmazz!] | Mindenható, örök idők előtt lévő Isten, irgalmas<s>ágnak
| Atyja! tekincs¹⁰⁴⁴, kérünk, a mi mindennapi szükségéinkre, és adj |
¹⁵a mi terményeinkben növekedést, gyümölcsözést és bőséges aratást,
| – magasztald föl a te szent nevedet ezen mezőkön, szőleinken és |
kerteinken, ömleszd a Te bőséges¹⁰⁴⁵ áldásodat †, hogy a Te szol|gáidnak
minden fáradaimai után minden vetemények, növények | és ültetvények
telyes¹⁰⁴⁶ gyümölcsöt hozzanak. – Ne fordícsd¹⁰⁴⁷ el | ²⁰kegyes<s>égedet,
Urunk! a mi határainkról¹⁰⁴⁸, őrizd meg a tisztátalan, | ellenséges lelkek
ártalmaitól¹⁰⁴⁹, szélvész, hideg és forroság¹⁰⁵⁰, villám | «és mindenféle»
[60.] és mindenféle¹⁰⁵¹ jégeső, felhőszakadás és zápor, föld árja | és
mindenféle ros<s>z időtől – mert kezedben vannak és hatalmad|ban
mindenek, és Te intézed az idők járását, és adsz erőt | a földnek és a munkára
a föld fiainak, az embereknek: miért|⁵is néked dicsőséget és leborulva
imádat¹⁰⁵² zengjünk az Atyá|nak, Fiúnak és Sz(ent) Léleknek nevében,
most [.]¹⁰⁵³ Amen. | *Ist Evangéliom Máté 44^{ik} kezdet.* | Imádjuk Urunkat! –

1038 Az első szerző itt befejezte munkáját, igaz, erre semmilyen külön jelzéssel nem utal.

1039 Az előzőtől teljesen eltérő írásmóddal készült a vetésszentelés és az azt követő szertartások leírása.

1040 *Békével*

1041 Ezek a jelek a stb. pótlására szolgálnak, a szöveg folytatását jelzik.

1042 Az eddigiekben még nem alkalmazott szó a szolgálattevő papra (diakónusra) vonatkozik.

1043 *tömjénez*

1044 *tekints*

1045 *bőséges*

1046 *teljes*

1047 *fordítsd*

1048 *határainkról*

1049 *ártalmaitól*

1050 *forroság*

1051 Eredeti javítás.

1052 A gyulai szerkönyv is ezt a formát alkalmazza.

1053 Olvashatatlan jelzés a szöveg hiányzó részének pótlására: *és mindenkor és örökkön örökké.*

Urunk, irgalmazz! | *II^{ik} Imádság.* | ¹⁰Úr Isten, a Te irgalmasságodat kérjük, hogy | ezen vetéseket és a földnek minden gyümölcsseit egész<z>séges le|vegővel és alkalmas időbeni esővel fölnevelvén a te áldásod | † árával öntözzed, és szeretetednek melegével érleld meg, hogy | a te ajándékidért a te népeid mindenkor háládatosak¹⁰⁵⁴ | ¹⁵legyenek, és a földnek termékenységéből az éhezőket elégítsd | meg, hogy a szűkölködő szegény és a gazdag, az egész<z>séges | és a nyomorult együtt imádják és dicsőítsék¹⁰⁵⁵ a te nevedet, | Atya, Fiú és a Sz(ent) Lélekét, m(ost) és m(mindenkor) {és} ö(rökkön) ö(rökké). *b. Amen.* | */:Azzután megáldja és szenteltvízzel hinti a vetéseket, mondván:/* | ²⁰A mindenható Istenünk áldása † legyen ezen föl|deken, és a világnak keleti részének minden földein és | annak istenfélő munkálóin, az Atyának, Fiúnak és Sz(ent) | Léleknek nevében most *b. b.*¹⁰⁵⁶ *Amen.* | «*II^{ik} állomáson*»

[61.] *II^{ik} állomáson délre.* | Jöjjetek, imádjuk... *3^{szor} 125^{ik} zszolt(ár).* „Visszatérítvén Is|ten Sion foglyait... */:füstölés:/*¹⁰⁵⁷ Imádjuk Urunkat! Urunk, *b.*¹⁰⁵⁸ | *III^{ik} Imádság.* | ⁵Mindenható Uralkodó, Szent Atyánk! örökké való | Isten! Kérünk Téged töredelmes szívvel, hogy irgalmad |nak intése által¹⁰⁵⁹ méltass adni nekünk bő aratást és a | fáknak gyümölcsözést, és mindenféle terményeknek bővsé|get¹⁰⁶⁰, és mindezekről a rontó hideget, jégesőt távoztasd, – | ¹⁰most téged illet minden tisztelet, imádás és dicsőség, Atya, | Fiú és Szent Lelket, most *b. b.*¹⁰⁶¹ *Amen.* | *II^{ik} Evangélium Mark¹⁰⁶². 17^{ik} kezdet.* | Imádjuk Urunkat. – Urunk, irgalmaz<z>! | *IV^{ik} Imádság.* | ¹⁵Szent Uralkodó Istenünk! légy irgalmas i|rántunk, és szál<l>icsd¹⁰⁶³ le áldásodat † ezen vetéseink|re, hogy szükségünkre elegendő gyümölcsöket terem|vén a Te szent nevedet mindenkor háládatosan¹⁰⁶⁴ áldjuk, | mert Te vagy a mi Istenünk, és neked dicsőséget zen|günk, Atya, Fiú és Sz(ent) Lélek, most *b. b.*¹⁰⁶⁵ *Amen.* | */:Szenteltvízzel hintvén:/* | Áld<d> meg e földet, Uram! hogy adjon jó gyümölcsöt | annak idejében, semmiféle háborító

1054 *háládatosak*

1055 *dicsőítsék*

1056 *és mindenkor és örökön örökké.*

1057 A tömjénezés szót gyakran helyettesítik a füstölés szóval a magyar nyelvű liturgikus könyvekben – megjegyzem helytelenül –, a füstölés kifejezés azonban már egyenesen degradáló.

1058 *irgalmazz*

1059 *által*

1060 *bőséget*

1061 *és mindenkor és örökön örökké.*

1062 *Márk*

1063 *szállítsd*

1064 *háláatosan*

1065 *és mindenkor és örökön örökké.*

szellem ne árthasson | neki, mely fölött a Te szent nevedet segítségül¹⁰⁶⁶
hívjuk a | ²⁵Szent Háromságnak és Isten minden szenteinek áldásával.
Amen. | «III^{ik} állomás»

[62.] III^{ik} állomás nyugotra. | Jöjjetek, imádjuk... 3^{szor} 146. Zsolt(ár).
„Dicsérjétek Istent, mert jó b. | Imádjuk Urunkat! Urunk, irgalmaz<z>! V^{ik}
Imádság. | ⁵Úr Jézus Krisztus, élő Istennek Fia, küld<d> le | a Te angyalidat
a men<n>yből, hogy őrizze meg veteményeinket | és gyümölcsseinket az
ártalmas esők és fellegektől, villámok | tol¹⁰⁶⁷, és kártékony madarak, sáskák,
egerek és mindenféle fér|gektől és mindenféle ördögi háborgatásoktól,
hogy őrizzék | ¹⁰meg az ő védelmeikkel a mi mozdulatainkat is, és
le|gyenek tűzfalul körülünk az ő angyalai † áldásaik | kal, áldják † meg és
szaporítsák¹⁰⁶⁸, termékenyítsék¹⁰⁶⁹ a | mi vetéseinket, hogy ezen helyeken
is és minden helyen ma | gasztaltassék a Te Szent Neved, Atya, Fiú, és Sz(ent)
Léleknek | ¹⁵most b b b.¹⁰⁷⁰ Amen. | III^{ik} Evangelium Lukács 4. Kezd(et). |
Imádjuk Urunkat! – Urunk, irgalmaz<z>! | IV^{ik} Imádság. | Örökkévaló,
mindenható Úr Isten! ki semmiből te²⁰remtéd a föld kerekességét, s azt a
vizekre alapítva fön<n>tartod, | és az embernek élelmére a földet művelni
parancsolád, | s valamint a madarat repülésre, úgy az embert a föld
mun|kájára és dologra teremted, – a Te irgalmadhoz töredelmes | szívvel
folyamodunk, hogy a mi mezeinken, kerteinkben és | ²⁵«szőlőinkben»

[63.] szőlőinkben tett veteményeket és ültetvényeket a Te irgal|mas
tekintéssel áld<d> † meg, egés<z>séges levegőt adj, és | adj szorgalmat
nekünk burjánok és tövisek, tisztátalan|ságok kiirtására, melyek bűneink
miatt tenyésznek, és | ⁵helyettök a hasznos magvakat termékenyítsd
meg, s kö|nyörülvén engedd azokat tökéletesen¹⁰⁷¹ megérni, hogy mi,
| szolgálid hálaadatossággal¹⁰⁷², lelkünknek és testünknek ajándékaid | dal
tökéletesen¹⁰⁷³ megelégedvén a Te dicsőségedet méltóan di|csőítsük,
most b b b.¹⁰⁷⁴ Amen. | ¹⁰/:Szentelt vízzel hintve mondván¹⁰⁷⁵:/ | Áldjon meg
titeket, vetemények, az Atya Isten, † | áldjon meg a Fiú Isten, † áldjon
meg a Szent Lélek Is | ten, † növekedjete és szaporodjatok, és tölcsétek¹⁰⁷⁶
be csürein|ket és házainkat a mindenható Isten dicsőségére s az Ő |

1066 *segítségül*

1067 *villámoktól*

1068 *szaporítsák*

1069 *termékenyítsék*

1070 *és mindenkor és örökön öröké.*

1071 *tökéletesen*

1072 *hálaadatossággal*

1073 *tökéletesen*

1074 *és mindenkor és örökön öröké.*

1075 Helyesebb: *hinti, mondván vagy hintve mondja.*

1076 *tölcsétek*

¹⁵szenteinek tiszteletére. Amen. | *IV^{ik} Állomás. Éjszának¹⁰⁷⁷*. | Jöjjetek, imádjuk... *3^{szor}. 147. Zsolt(ár)*. „Dicsérd Jeruzsálem *b*. | *VII^{ik} Imádság*. Imádjuk Urunkat! *b*.¹⁰⁷⁸ | Mindeneknek teremtője, Istenünk! ki Mósesnek¹⁰⁷⁹, a | ²⁰Te szolgádnak mondád: mond<d> meg Izrael fiainak, midőn bemen|nek a földre, melyet én adok neked, és aratni fogjátok annak | termését, vigyétek a kéréket, aratástok első zsengeit, vigyétek | a felszentelt paphoz, és ő följánlja a kését az Úr előtt, hogy | kedves legyen érettetek a szombat után való napon, és szen|²⁵«telje meg»

[64.] <szen>telje meg azt. – Kérjük a Te mérhetetlen jóságodat, | hogy ezen veteményeket, füveket, növényeket, ültetvényeket áld<d> | † meg, őrizd meg és érleld meg, hogy azoknak zsengeit né|ked és a Te felszentelt papjaidnak, szolgálóidnak és istenfélő | ⁵szegényeidnek adjuk, és magunknak és barmainknak elegendő | élelmünk legyen belőle általad, ki a szegények táplálója | vagy, kit illet minden tisztelet, leborulva imádás és di|csőség, Atya, Fiú és Sz(ent) Lelket most *b b*.¹⁰⁸⁰ Amen. | *IV^{ik} Evangelium Sz(ent) János 18^{ik} kezd(et)*. | ¹⁰Imádjuk Urunkat! – Urunk, irgalmaz<z>! | *VIII^{ik} Imádság*. | Szent Uralkodó! Ki az eget és földet alkotád, | és szüntelen kormányzod azokat, és gondviselésed által fön<n> | tartod, alázatos szívvel kérünk Téged, és esedezünk, hogy a | ¹⁵Te hasonlíthatatlan jóságoddal ezen mezőket, vetéseket, fá|kat és pusztákat áld<d> † meg, és termékenyítsd meg, hogy | a te szolgálóidnak és szolgálóidnak élelmökre és testi-lelki | felüdülésükre lévén, néked hálaadatossan¹⁰⁸¹ és híven szogál|janak, Atya, Fiú és Sz(ent) Léleknek most *b b*.¹⁰⁸² Amen. | ²⁰/:*Szenteltvízzel hintvén mondvá*¹⁰⁸³:/ | Aldja meg az Isten † e földnek minden ter|ményeit százszoros gyümölcsözéssel, hogy mint Isten igéje | szíveinkben, úgy teremjenek az általunk vetett magvak | «földeinkben»

[65.] földeinkben, hogy örvendezve arathassunk, és hálaadással | gyűjthessük össze¹⁰⁸⁴ a mi Urunk Jézus Krisztusban, kit illet | minden dicsőség, tisztelet és leborulva imádás a vele egy|kezdetnélküli Atyával és jóságos elevenítő Szent Lélekkel e|⁵gyütt, most *b b b*.¹⁰⁸⁵ Amen. | /:*Visszatérve*:/ „Krisztus feltámadt” *b b b*. | **ÚJDON ÁLLÍTOTT KERESZT MEGSZENTELEÉSÉNEK | RENDJE:** | *Szokott kezdet*

1077 *Éjszának*

1078 *Urunk, irgalmazzz!*

1079 *Mósesnek*

1080 *és mindenkor és örökön örökké.*

1081 *hálaadatosan*

1082 *és mindenkor és örökön örökké.*

1083 Helyesebb: *hintvén mondja.*

1084 *össze*

1085 *és mindenkor és örökön örökké.*

után: Hárm¹⁰⁸⁶ Szent [b]. Miatyánk *b.* | ¹⁰Mert Tied az ország *b b.* | *Az után a 98^{ik} zsoltár:* „Isten, mint Király | uralkodik, reszketnek előtte a népek *b b.* | Dicsőség *b.* Most és mindenkor *b b.* Al<l>eluja. 3<sz>or | *Tropár 1<sz>or hang.* Üdvözlícsd¹⁰⁸⁷, Urunk, a Te népedet, és áld<d> | ¹⁵meg örökségedet, győzedelmet ajándékozz hazánk ellenségein | Apostoli Királyunknak, és őrizd meg kereszteddel a te né|pedet. | *Dicsőség b b.* Krisztus Istenünk, ki a Kereszt|re önakarva magasztaltattál fel, ajándékozd meg irgal|²⁰maddal a te népedet¹⁰⁸⁸ nevedet viselő népedet. Örvendeztesd | meg hatalmaddal a mi Királyunkat, hogy a Te hatóságod|dal bírja a béke fegyverét, amaz örök diadalmi jelvényt. | *Most és b.* Jóságodnak jelét, az elevenítő keresz|tet, melyet nekünk, méltatlanoknak ajándékoztál, Urunk! | ²⁵imádásul ajánljuk föl neked, üdvözlícsd¹⁰⁸⁹ a mi Apostoli Ki|rályunkat és a Te népedet, kik a Te Szűz Anyád | «könyörgésével»

[66.] könyörgésével imádnak Téged, egyetlen emberszerető. | *Ez után 3^{szor} a következő Tropár 6^{ik} hang.* | Küld<d> le a te kegyelmedet, elevenítő Sz(ent) Lélek! | és ezen keresztet szenteld meg, hogy minden hí|⁵veidnek, kik arra tisztelettel tekintenek, legyen védelmök és erősítésük. | *Imádkozzunk az Úrhoz! – Urunk, irgalmaz<z>!* | Dicsőségnek Ura és Istene, mindenható Atyánk! | Seregeknek Istene, ki a Paradicsom közepére állí|¹⁰tott élet fája által a te egyszülött Fiadnak eleta|dó¹⁰⁹⁰ keresztjét előképezéd; melyen a te kedves Fiad | fölszögesztetve¹⁰⁹¹ elhalt, és¹⁰⁹² halálával a halált ha|lottá tette, és az ördögnek minden erejét meghíu|sítá, a világnak életet ajándékozott – s melyet | ¹⁵az ő Szentegyházának legyőzhetetlen fegyverül s | híveinek megszentelésül s hatalmas védelemül, | a hitben megerősítésül, és mindenféle ördögi in|celkedések ellen mentő eszközül, az üdvösség | és örök élet elnyerésének megszégényíthetetlen | ²⁰reményében erősítésül ajándékozott. | Azért mi, a te szolgálaid, annyi Kegyelmedre | ingyen méltattatván, haladatosak¹⁰⁹³ lenni akarván, – | dicsőítést, halaadást¹⁰⁹⁴ és alázatos leborulva i|mádást ajánlunk a Te fölségednek, és töredelmesen ké|²⁵rünk, hogy kegyelmesen tékincs¹⁰⁹⁵ ezen keresztjelre, melyet | «a Te hív»

1086 *Hárm^{as}*

1087 *Üdvözlícsd*

1088 *Eredeti javítás.*

1089 *üdvözlícsd*

1090 *életadó*

1091 *fölszögesztetve*

1092 *Eredeti javítás.*

1093 *haladatosak*

1094 *halaadást*

1095 *tekints*

[67.] a 'Te hív szolgálád szívességéből, erős hitből és irántad | való szeretetből a Te egyszülött Fiad, a mi Urunk, Jézus Krisztusnak győzelme – és a mi megváltásunk és szá|badságunk jeléül felállítottak, – küldd le reá a Te | ⁵mennyei áldásodat, áld<d> meg † és szenteld meg azt, és | teljesícsd¹⁰⁹⁶ be ama keresztfának erejével és áldásával, | melyen a mi Urunk, Jézus Krisztusnak, a 'Te egyszülött | Fiadnak szentséges teste szöggezve¹⁰⁹⁷ volt, melyen az | ördögnek ereje megtöretett, és mi földiek szabadságot | ¹⁰nyertünk, és az örökkévaló életre méltókká lettünk. | Igenis, óh, szencséges¹⁰⁹⁸ Uralkodónk! Kérünk Téged | egyszülött Fiadnak, a mi Urunk Jézus Krisztusnak | szenvedéseire s szentséges vére kiöntésére, és élet|adó halálára, melyeket a 'Te tanácsod szerint, óh, | ¹⁵kezdetnélküli Atyja¹⁰⁹⁹ Isten! és a 'Te Sz(ent) Lelked ta|nácsával önkarva a mi üdvösségünkért a Kereszt|fán elszenvedett, és azáltal a Keresztfát, mely | hajdan a bűnösöknek és gonosztévőknek büntetőesz|köze volt, áldottá, szenteltté és életadóvá és | ²⁰a bűnösök megmentőjévé tette – miért is azt, | mint a szent szenvedés és váltságunk jelét, a 'Te | imádásodra fölállítjuk és neked ajánljuk. | Küld<d> le a 'Te Szent Lelked kegyelmét ezen | Keresztjelre, és áld<d> meg †, és szenteld meg azt, | ²⁵és add, hogy legyen rettentő és erős jelül minden | látható és láthatatlan ellenségeink ellen és mind | «den ördögi»

[68.] <mind>en ördögi rohamok és incselkedések és megtáma|dásoknak elűzésére; népednek pedig legyen hatalmas | fedezéke, a hitben megerősödése, reménységünknek | megszilárdítása, küzdelmeinkben győzedelmök és min|⁵den jó erényekben segedelmök; – És add, óh, min|denható Atyánk! hogy mindazoknak, kik ezen szent | Keresztjel előtt Téged imádvá meghajlanak és leborul|nak, légy kegyes meghal<l>gatójok, és minden üdvös ké|relmeiket gazdagon add meg. – És valamint a Kereszt | ¹⁰által a világot a bűn miatti kárhozattól¹¹⁰⁰ meg|szabadítád, hogy a 'Te szolgálodat¹¹⁰¹, kik ezen Kereszt | jelét lélekből híven fölállították, a 'Te Szent Fiad | Keresztjének erejével a bűn fölött mindenkor győ|zedelmesekké tedd, és minden földi és mennyei jó|¹⁵kat ajándékozz nekik, és a Kereszt által mind|denkor¹¹⁰² oktatván a híveket, a mennyei korona el|vételére vezérelj. | Mert 'Te vagy a megszentelésnek forrása | és minden jóknak gazdag adója, és neked di|²⁰csőítést küldünk fel, a 'Te egyszülött Fiadnak | és jóságos, elevenítő Szent Lelkednek, most és min|denkor s mindörökké.

1096 *teljesítsd*

1097 *szöggezve*

1098 *szencséges*

1099 *Atya*

1100 *kárhozattól*

1101 *szolgálodat*

1102 *min|denkor*

Amen. | Ezután a keresztet meghinti szenteltvízzel, mondván: | Megszenteltetik ezen Keresztjel a | ²⁵Szent Léleknek kegyelmével, ezen szenteltvíz hin|tésével az Atyának, Fiúnak, Szent Léleknek nevé|ben. Amen. | «azután»

[69.] azután ájtatosan¹¹⁰³ megállván a keresztjel előtt. | kereszt alakban körül|fűstöl, énekelvén a következő | Sztichirákat 8^{ik}-hangon: | A Szent Kereszt az egész világnak őrjele, a | ⁵Kereszt az anyaszentegyháznak ékessége, a Kereszt | a királyok hatalma, a Kereszt a hívek megerő|sítése, a Kereszt az angyalok dicsősége és | a gonosz lelkeknek ostora. | Dicsőség... Most és mindenkor... 4^{ik}-hang. | ¹⁰Az áldott, elevenítő Szent Keresztre tekint | a hívek ünneplő serege, és a láthatatlan angyali | karokkal buzgóan egygyütt¹¹⁰⁴ énekel a főpapi kar | és a bűnbánók s böjtölők sokassága¹¹⁰⁵, a Kereszt | előtt leborulva a keresztre fölfeszített Krisz|¹⁵tust mindnyájan imádva dicsőítjük. | Mely után 3^{szor} énekeltek: | A Te Kereszted előtt leborulunk, Urunk! | és a Te feltámadásodat dicsőítjük. | A kar pediglen énekel ezen sztichirákat 2^{ik}-hang. | ²⁰Jertek, hívek, a Szent Keresztnak erejét tisz|teljük,¹¹⁰⁶ mert a Paradicsomban volt fa halált termett, | ezen fán pedig az élet föl|virult, fölszegezve lé|vén reá a mi ártatlan Urunk; melyről minden | nemzetek halhatatlanságot nyerünk, és azért | ²⁵«hálaadó»

[70.] hálaadó érzés<s>el kiáltunk; Üdvözítő Urunk! | ki a Te Kereszteddal a halált meghíúsítád, és min|ket az ördögnek csalárdtságától¹¹⁰⁷ és zsarnokságától¹¹⁰⁸ | megszabadítottál, dicsőség neked. | ⁵Azután ezen elbocsátás: | Bölcses<s>ég: *b.* A Keruboknál tisztesebb *b.* | Dicsőség... Most és mindenkor *b.* Urunk, irgalmaz<z>! ^{3^{szor}} | A Keresztfán üdvösségünk végett önakarva | fölfeszítettet és halált szenvedett s harmadna¹⁰pon halottaiból¹¹⁰⁹ föltámadott Krisztus, a mi valóságos | Istenünk, az ő szentséges any<j>ának¹¹¹⁰ könyörgései|vel, a tiszteletreméltó elevenítő Szent Keresztjének | erejével, és minden szentjeiért könyörüljön rajtunk | és üdvözítsen¹¹¹¹ minket, mint jósa|gos és emberszerető. | ¹⁵Amen. |
• • •¹¹¹² | ÚJ TEMETŐ MEGSZENTE|LÉSE | *Melyet*

1103 *ájtatosan*

1104 *együtt*

1105 *sokasága*

1106 A szöveg mellett a jobb oldali margón ez található: подобень Егда от древа (mintadallam: Midőn a keresztről).

1107 *csalárdtságától*

1108 *zsarnokságától*

1109 *halottaiból*

1110 *anyjának*

1111 *üdvözítsen*

1112 A szertartás végét jelzi.

püspöki engedellyel¹¹¹³ a szentelér végezz¹¹¹⁴. | A temető megszentelése előtt¹¹¹⁵ napon a megszentelendő te²⁰mető közepén egy embernyi nagyságú Kereszt állítatik fel, | és ezen kereszt mellé háromágú fa gyertyatartó tűzetik, | másnap a szentelér többi szentelér társaival, diakonus | és éneklésszűkeket¹¹¹⁶, fehér szentelér¹¹¹⁷ ruhákban, az a¹¹¹⁸ epitrachil¹¹¹⁹ | és felonban¹¹²⁰ öltözve az említett háromágú gyertyatartók²⁵ban a gyertyák meggyújtatnak, a kitűzött kereszt előtt | letakart fővel¹²¹ megáll, és így kezdi. | «Áldott a mi»

[71.] Áldott a mi Urunk, Istenünk most *b b.* Amen. | Mennyei Király. – *Hármas Sz(ent)*. Miatyánk *b b.* Mert | Tied az ország *b b.* Amen. Urunk, irgalmazz! 12^{szor} Dicső|ség *b.* Most és mindenkor *b b.* Jertek, imádjuk... 3^{szor} | 50^{ik} szoltár: Könyörülj rajtunk, Isten *b b.* | Ezután a következő ekenia: | Békével imádjuk Urunkat! | A felülről jövő békes<s>égért és lelkünk üdvéért | imádjuk Urunkat! | 10Az egész világnak békességeért, Isten szent egy|házának jólétéért és mindnyájuknak egyesíté|séért, imádjuk Urunkat! | Ezen szent hajlékért és akik hittel és buz|gósággal és isteni félelemmel járulnak ide, imád<juk> *b*¹²². | 15És a többi, amint következik: *b.* | Ezek után a szentelér kezében a keresztet föl|emelve állva mondja: | Hogy ezen temetőhely a Te kegyelmed által az | ellenséges lelkeknek mindenféle incselkedéseitől és sok | 20féle háborgatásaitól¹²³ megmentenék, imádjuk Urunkat! | Hogy ezen temetőhely az isteni hatóság által | foganatos és tökéletes¹²⁴ megtisztulást nyerjen, imád|juk Urunkat! | Hogy ezen temetőhely Istennek áldásos meg|tisztítása által Istennek bőséges kegyelmét meg|nyerje, imádjuk Urunkat! | Hogy ezen temetőhelyre Isten az ő megtisztí|tó kegyelmével az ő megszentelését ajándékozza, imád |juk Urunkat! | 30«Hogy mentsen»

1113 *engedellyel*

1114 *végez*

1115 *előtti*

1116 *éneklésszűkeket*

1117 A *szentelér* szó itt jelzői minőségben van, a szerző mégsem toldalékolta.

1118 Fölösleges névelő.

1119 Itacista átírást követ a szerző, az elterjedtebb forma: *epitrachelion*.

1120 *felonba*

1121 Nem egészen világos, hogy mire utal a *letakart fővel* rubrika, ugyanis a papi fejfedő (szkufosz) használata nem egy általánosan elterjedt jelenség a magyarországi görögkatolikus egyházban, annak le- és felvételére vonatkozóan pedig egyáltalán nem ismeretesek a források.

1122 *Urunkat!*

1123 *háborgatásaitól*

1124 *tökéletes*

[72.] Hogy mentsen meg minket minden aggódástól¹¹²⁵, | haragtol¹¹²⁶ és
 ínségtől, imádjuk Urunkat! | Védelmezz, üdvözícs¹¹²⁷, könyörülj és őrizz
 meg | minket a Te kegyelmeddel! | ⁵A legszentebb, legtisztaságosabb,
 legáldottabb | dicső asszonyunkat, az Istenszülő mindenkorszú | Máriát
 minden szentekkel egy tiszteletben említvén, | mind magunkat és egymást
 és egész életünket Krisz|tus Istenünknek ajánljuk. | ¹⁰Mert Téged illet
 minden dicsőség, tisztelet | és hódolat, Atya, Fiú és Szent Lelket, most és
 min|denkor és mindörökkön örökké. Amen. | *Ezután a szentelér az egész*
*temetőt és kereszt|tet megfűstöl, és szenteltvízzel meghinti, éne|*¹⁵*kelve mondván:* |
 Hincs¹¹²⁸ meg engem izsoppal¹¹²⁹ és megtisz|tulok, moss meg és a hónál
 fehérebb leszek. | *A kar ismétli: elővers:* Könyörülj rajtam, én Is|tenem, a Te
 nagy irgalmasságod szerint *b b b*. | ²⁰Dicsőség... Most és mindenkor *b b*. |
 Hincs¹¹³⁰ meg engem izsoppal¹¹³¹ *b b b b*. | *Ezután a kar a következőket énekei:*
 | *Tropár 5^{ik} hang.* | Téged kérünk engesztelékeny Istenünk! nyug|tasd
 meg Ábrahám kebelében a Te szolgálodat, Üd|«vözítő Urunk»

[73.] Üdvözítő Urunk! és mindazokat, kik az élet hábo|rúságaiból¹¹³²
 idehozzatnak, és itten eltemettetnek, az | örökkévaló világosságra méltattad
 őket, elnézvén az ő | vétkezéseiket, mint jóságos. | ⁵Dicsőség... *3^{ik} hang.*
 Midőn szavadra a Te sze|mélyt nem válogató ítéleted elébe állandunk,
 Urunk! | ne vessd¹¹³³ meg a benned hívőket, Üdvözítőnk! mert | mindnyájan
 vétkeztünk, de el nem pártoltunk Tőled¹¹³⁴; | azért imádva kérünk téged,
 Krisztus, minden elhunyt | ¹⁰igazakkal, hogy mint leendő holtakat e szent
 helyen | nyugtass meg, mert kegyes és bűn nélküli vagy. | Most és *b. 4^{ik}*
hang. A mulandóságból | hozzád költözők és itten eltemettetendőik lelkeit
 | nyugtasd meg, Üdvözítőnk! Mint halhatatlan, min|¹⁵denható és egyetlen
 emberszerető; bocsáss meg, | mint irgalmas az általok elkövetett vétkeket,
 és | kegyelmezz, könyörülj kezeid munkáin, Szentséges | Szűz Anyádnak
 könyörgéseiért, egyetlen emberszerető. | Imádkozzunk az Úrhoz!
 Urunk, irgalmazz! | ²⁰Mindenható Isten! lelkünknek őre, üdvösségünk
 | védelmezője, hívőknek koronás jutalmazója, tekincs¹¹³⁵, ke|gyelmesen
 kérünk, a mi alázatos szolgálatunk méltat|lanságára, hogy ezen temetőhelyet

1125 *aggódástól*

1126 Eredetileg *hargtol*, majd egy *a* betűt írt a szerző a szó fölé, helyesen: *haragtol*.

1127 *üdvözícs*

1128 *Hints*

1129 *izsóppal*

1130 *Hints*

1131 *izsóppal*

1132 *háborúságaiból*

1133 *vesd*

1134 *Tőled*

1135 *tekints*

megtisztítsa¹¹³⁶ | † megáldja † és megszentelje † – hogy ezen életből |
25kimuló¹¹³⁷ és idehozatandó emberi tetemek itten nyu|galmat lelvén, ama
rettenetes ítéletnek nagy napján | «a hív lel<kekkel>»

[74.] a hív lelkekkel egyesülve, az örök élet¹¹³⁸ örömére méltat|tassanak.
– Mert Te vagy föltámadása, élet<e> és nyugal|ma elhunyt szolgálóidnak,
Krisztus Istenünk, és néked | dicsőítést küldünk fel a veled egykezdetnélküli
Atyá|⁵val és jóságos, elevenítő Szent Lelkessel együtt¹¹³⁹, most | és
mindenkor és mindörökkön örökké. Amen. | *Prokimen 6^{ik} hang.* „Isten a
bilincsekben | sín<y>lődőket s azokat, kik őtet haragították, a | sírokban
lakozókat diadalmasan kivezérli.” | ¹⁰„Isten az ő Szent lakhelyében, Isten az
| egyező szívűeket házába veszi föl.”¹¹⁴⁰ | *Apostoli cselekedetek 33^{ik} kezdet.* |
Atyámfiak, férfiak, Ábrahám nemzetének fiai *b | b b b.* | ¹⁵„Békesség néked,
bölcsséggel figyelmezzünk! | Alelujah 3<sz>or 4^{ik} hangon.”¹¹⁴¹ | *Prokimen:*
Boldogok, akiket kiválasztál és | befogadál, Urunk.¹¹⁴² | *Evangéliom Sz(ent)*
János<tól> 62. kezdet 19. rész 38-42 v(erseke). | ²⁰„Az időben az arimathiai
József, ki maga | is Jézusnak tanítványa vala *b b b b.* | Dicsőség neked,
Urunk. | «Imádjuk Urunkat!»

[75.] Imádjuk Urunkat! Urunk, irgalmazz! | Isten! Ki az egész
világot alkottad, és az em|beri nemzetet megváltád, és minden látható és
lát|hatatlan teremtményeidet tökéletesen kormányozod, | ⁵alázatos hangon
és tiszta szívvel kérünk téged, hogy | ezen temetőt, vagyis sírkertet, melyben
szolgálóid és | szolgálóidnak tetemeik, e rövid élet mulandósága|ból¹¹⁴³
kiszóllíttatván¹¹⁴⁴ nyugodni fognak, tisztícsd¹¹⁴⁵ meg | †, áld<d> meg † és
szenteld meg †, és akiknek a Te | ¹⁰nagy irgalmad az ő minden bűneiknek
bocsánatát | ajándékozni fogja, azon elhunytaknak és ide teme|tendőiknek
tetemeiket, a Te arkangyalod ítéle|tet harsogó kürtjének rettentő szavára
sírjaikból¹¹⁴⁶ | kiemelkedvén, az örökkévaló men<n>yei örökre ébreszd |
¹⁵föl, és méltasd a Te egyszülött Fiadnak, a mi Urunk, | Jézus Krisztusnak

1136 *megtisztítsa*

1137 *kimuló*

1138 *élet*

1139 *együtt*

1140 A prokimen verse.

1141 Amíg a prokimen versével együtt szerepelteti a szerző, addig az Allelujához nem rendel verseket.

1142 A prokimen helye az Apostol előtt van, közvetlenül az Evangélium előtt sohasem szokott lenni, a másoló viszont fontosnak tarthatta a halottas prokimen beillesztését a szövegbe.

1143 *mulandóságaiból*

1144 *kiszóllíttatván*

1145 *tisztítsd*

1146 *sírjaikból*

irgalma által, kivel és a Te | jóságos Sz(ent) Lelkoddal együtt áldott vagy mindörökké. | Amen. | *Szentelér*: Békesség nektek. *Kar*: | ²⁰És a te lelkednek. *Diakonus*: Hajtsátok meg Urunk|nak fejeteket! *Kar*: Néked, Urunk. | *Szentelér*: Istenünk! Ki véghetetlen | jóságodnál fogva a hívek lelkeit megnyug|tatod, alázatosan kérünk Téged, hogy ezen fölszen|²⁵telt helynek védelmére a Te Szent Órangyalodat | «állítsd¹¹⁴⁷»

[76.] állítsd¹¹⁴⁸; és az ide temetendő testeknek lelkeit a | bűnnek minden bilincseitől szabadítsd¹¹⁴⁹ meg: hogy min|denkor benned a szentekkel együtt örvendvén, dicsőítse|nek¹¹⁵⁰ Téged a Te egyszülött Fiaddal és veled egy királyi|⁵székű Szent Lelkoddal a véghetetlen örökkévalóságban, mind|örökké. Amen. | Imádkozzunk az Úrhoz! Urunk, irgalmazz! | Szent Urunk! mindenható Atyja¹¹⁵¹! örökkévaló | Isten! ki minden helyet megszentelsz és jobbra vál|¹⁰toztatsz, kitől és ki által küldetik le a men<n>yből | a földre minden áldás; Tenmagad áld<d> meg † | ezen helyet, hogy legyen az elhunytaknak nyugalmas | temetőhelye, az idehozandó elhunyt testeknek alv|sára és csendes nyugalma – kiknek lelkeik ama | ¹⁵men<n>yei fenső Jerusalemben¹¹⁵² költöztvén, a nálad¹¹⁵³ lé|vő édes örömekre méltatva örvendezzenek és vi|gadozzanak addig is, míg ama rettenetes ítélet | napján a sírokból kiemelkedő testekkel ismét e|gyesülvén, a jó cselekedetek gyümölcseivel mehes|²⁰senek a felhőkön az ítéletre eljövő Urunk eleibe. | – A Te egyszülött Fiadnak kegyelme által, kivel | együtt Téged, men<n>yei Atyánk és a Te Szent Lelkedet | illet minden dicsőség, tisztelet és leborulva imádás, | most és mindenkor és mindörökkön örökké. Amen. | ²⁵Az után Ektenia mondatik az élőkért vagy hol|takért, amint akarja. | Könyörülj rajtunk, Urunk Isten, a Te nagy ir|galmasságod szerint b b b. | *Elbocsátás. ommycm*¹¹⁵⁴ *Végé.*¹¹⁵⁵

[77.] **TEPLOMI ZÁSZLÓ SZENTELÉSE** | Imád|juk Urunkat! b b. | Örök, kezdetnélküli, láthatatlan, ki|fürkészhetetlen, kiejthetetlen¹¹⁵⁶ Isten! minden | ⁵látható és láthatatlan teremtmények alkotója, | ki az Ószövetségben a Te kedveltednek, Moj|zesnek¹¹⁵⁷ parancsolád, hogy

1147 állítsd

1148 állítsd

1149 szabadítsd

1150 dicsőítsenek

1151 Atya

1152 Jeruzsálemben

1153 nálad

1154 Elbocsátó.

1155 Vége

1156 Általánosabb fordítás: kimondhatatlan.

1157 Mojzesnek

Szentéljeden¹¹⁵⁸ a cherubok | képeit felállítsa¹¹⁵⁹, hogy azok előtt dicsőségedet | kimutassad, és népednek imádságait meghal<l> |¹⁰gassad. – Most is, emberszerető Uralkodó Ki|rályunk! tekincs¹¹⁶⁰ mennyei szent hajlékodból¹¹⁶¹, és | küld<d> le a Te legszentebb Lelkednek kegyelmét ezen | zászlókra és azok képeire, melyek a Te bol|dagságos Szűz Anyádnak, Máriának, szent | ¹⁵apostolaid és N. N. szenteid jelképeit áb|rázolják – azok tiszteletére áld<d> meg † | tisztícsd¹¹⁶² meg † és szenteld meg †, – adjad | kifogyhatatlan kegyelmedet a Te szolgálaid | és szolgálóidnak, kik ezen zászlók képeire | ²⁰tekintenek, és azokat követik, hogy minden | ellenséges cselszövények nekik ne árthas|sanak – legyen meghal<l>gatva imádságok, – | nyerjék el mindazon javakat, melyeket ne|kik ígértél és a Te híveidnek készítet|²⁵tél. Mert Téged illet minden dicsőség, | tisztelet és hódolat, a Te egyszülött Fiad|«dal»

[78.] <Fiad>dal, a legszentebb, legáldottabb és elevení|tő Szent Lelkeddal együtt, most és mindörökkön | örökké. Amen. | /:Szenteltvízzel hinti b b:/ | ⁵Adjál Uram, szolgálaid és szolgálóidnak, | kik a Te dicsőségre Boldogságos Szűz | Anyád, Mária és minden szentek tiszt|teletére ezen felszentelt zászlókat elő|állították, vagy azok előállításában részt | ¹⁰vettek egés<z>séget, hosszú életet, üdvösséget | számos esztendőkre!! | **LAK<Ó>HÁZ MEGSZENTELÉSE**¹¹⁶³ | Áldott a mi Urunk, Istenünk b S¹¹⁶⁴. Amen. | Mennyei Király b S S S S. Jertek, imádjuk... 3szor | ¹⁵126. 127. Zsoltár 132. | Dicsőség az Atyának b b S S. Tropár: 8. hang. | „Mint Zacheus házában” b b. | Áldott a mi Urunk, Istenünk. | Könyörögjünk az Úrhoz! b b. | ²⁰Tehozzád könyörgünk legnagyobb alázattal, | mindenható Istenünk! ezen hajlékért, és mind|azokért, kik abban lakni fognak, úgy az abban

[79.] található összes tárgyakért, hogy azokat megál|dani †, megszentelni † és áldásaiddal soka|sítani kegyeskedjél. – Add reájuk a mennyei | harmat áldásainak bőségét s a föld kövérségé|⁵nek életadó javait, őket az óhajtott é<s> áldott | végükhöz juttasd; – Ezen megjelenésünk által e | lakhelyet megáldani †, megszentelni † légy ke|gyes úgy, mint ahogy Ábrahám, Izsák, Jákob | hajlékait megáldani kegyeskedtél. – Lakjanak | ¹⁰e hajlék falain a Te országodnak sz(ent) angyalai, | és azokat, kik e házban lakni fognak, őrizzék. | Mert Tied az erő, hatalom és dicsőség, Atya, | Fiú, Sz(ent) Lélekké¹¹⁶⁵,

1158 Szentéljeden

1159 felállítsa

1160 tekints

1161 hajlékodból

1162 tisztítsd

1163 Ugyanazon kéz sötétebb színű tintával folytatja a következő szertartást.

1164 A szerző itt újabb jelet vezet be a le nem jegyzett szöveg helyettesítésére, mely leginkább egy nagy S betűhöz hasonló.

1165 Lélekké

most és mindenkor és örökkön örökké. | Amen. | ¹⁵Könyörögjünk az Úrhoz! *b.* | Látogasd meg, kérünk Téged, Uralkodónk, ezen | hajlékot, és attól¹¹⁶⁶ minden ördögi incselkedéseket | mes<s>zire távoztasd – lakjanak abban a Te szent | angyalaid és őrizzék azt békességben... Legyen | ²⁰azon a Te sz(ent) áldásod † mindenkor. – Kérünk | Téged alázattal, mennyei Királyunk, őrizd meg | ezen lakhelyet, és mindazokat, akik abban lak | ni fognak kisdedtől fogva nagygyig¹¹⁶⁷ – minden | tűzveszély, égi háború, ínség és döghaláltól, az | ²⁵ellenség minden ártalma, nyomor és ellenséges incsel | kedéstől, – és add, hogy azok, kik Tebenned | «bíznak»

[80.] bíznak, itt e házban békés, nyugott¹¹⁶⁸ lak | helyet éljenek. Mert Téged dicsérnek min | den mennyei erők. Téged dicsőít minden te | remtvény¹¹⁶⁹ mindörökkön örökké. Amen. | ⁵Olajszentelés: | „Atyának, Fiúnak, Sz(ent) Lélek nevében. Amen. | ³szur. | Könyörögjünk az Úrhoz! *b.* | Urunk, mi Istenünk! Tekincs¹¹⁷⁰ kegyelmesen | ¹⁰a te alázatos és méltatlan szolgádnak ezen | imádságára – küld<d> le kegyelmesen a Te | Sz(ent) Lelkednek áldását ezen olajra, és szenteld | meg † azt, – hogy legyen az ezen helynek és | az azon felállított háznak megszentelésére, – | ¹⁵legyen a minden ellenséges erőnek, ördögi incselke | déseknek elűzésére. Mert Te vagy, ki áldasz és | mindeneket megszentelsz, Krisztus Istenünk, és ne | ked dicsőséget zengünk az Atyával és Sz(ent) Lélek | kel együtt, most és mindenkor és <örökkön> örökké. Amen. | ²⁰Szenteltvíz hintése: „Az Atya, Fiú, Sz(ent) | Lélek nevében. Amen. | Ezen szenteltvízzel¹¹⁷¹ meghintése által | adjon az Úr ezen házra és mindazokra, kik | abban /lagnak/ vagy lakni fognak és az abban /lévő/ | ²⁵vagy leendő összes tárgyakra a maga szent áldását | «és nyugodalmas»

[81.] és nyugodalmas, békés lakást és életet. | A mindenható Istennek áldása, Atya | †, Fiú †, Sz(ent) Lélek † nevében. Amen.¹¹⁷² szál<l>jon | ~~Ezen szenteltvíz meghintése~~¹¹⁷³ ezen lak<o> | ⁵házra, annak minden osztályaira¹¹⁷⁴ és részeire, és | lakozzék azokban. Amen. | *Körülbinti minden falakra, ugyanezen | igéekkel b. Veszí [... ..] a szentelt olajat, | kezdve napkeletről, és így tovább megkeni vele a | ¹⁰falakra festett keresztet ezen szavakkal:* | „Megáldatik ezen lakhely ezen szentelt | olaj megkenése által az Atya, Fiú, Sz(ent) Lé | lek nevében. Amen.” | *A kereszthez alkalmazott gyertyák*

1166 attól

1167 nagyig

1168 nyugodt

1169 teremtmény

1170 tekints

1171 Eredeti javítás.

1172 Eredeti javítás.

1173 Eredeti javítás.

1174 Esetleg: helyiségeire.

meg | ¹⁵gyújítatnak, és elénekeltetik Sz(ent) Luk(ács) | Evangy(eliuma). 94^{ik} kezdete. | Zsoltár 100. miközben tömjéneztetik. | Ektenia: | Könyörülj rajtunk, Isten, a te nagy irgalmasságod | ²⁰szerint, kérünk Téged, hal<l>gass meg minket, és | könyörülj! b. | Ismét esedezünk, küld<d> le áldásodat ezen lakhelyre | és a Te /János/ szolgád s /Ilona/¹¹⁷⁵ szolgálódra, és | azok összes családjára, úgy mindazokra, akik ezen | ²⁵«házban»

[82.] házban ~~lakni fognak~~ isteni félelemmel lak | ni fognak, – küld<d> le rájuk a béke angyalát, | aki őket minden ros<s>ztol¹¹⁷⁶, veszedelemtől meg | őrizze és védje, – aki őket minden jószágos cse | ⁵lekedetekre és a Jézus Krisztus szent parancso | latainak hív teljesítésére serkentse és ve | zérelje – őrizd meg őket éhség, döghalál | égi háború, árvíz, jégeső – tűz, az ellenség | háborgatása és cselvetéseitől, valamint minden | ¹⁰halált okozható félektől¹¹⁷⁷ – és ajándékozzál | nekik egészséget¹¹⁷⁸, hosszú életet, mondjuk mindnyájan, | Uram, hal<l>gass meg minket, és könyörülj! | Esedezzünk még minden testvéreinkért és min | den igazhívő keresztényekért! | ¹⁵Fön<n>hang: | Hal<l>gass meg minket, Isten, mi Üdvözítőnk! | a földkerekség minden határain és a messze | tengeren lévőknél reménysége! És Te irgalmas U | runk! légy irgalmas velünk a mi bűneinkért és kö | ²⁰nyörülj rajtunk, mert kegyelmes és emberszerető Is | ten vagy, és téged dicsőítünk, Atya és Fiú és Szent | Lélek. Most és mindenkor és örök<k>ön örökké. Amen. | отпустъ¹¹⁷⁹ | Adj Uram, e ház lakóinak egészséget¹¹⁸⁰ hosszú életet | ²⁵számos évekre. –

1175 Egészen szokatlan ebben az esetben a nevek említése.

1176 *rossztól*

1177 *félektől*

1178 *egészséget*

1179 Elbocsátó.

1180 *egészséget*

A nyírgyulaji szerkönyv

Névmutató: | Az asszony beavatása 55. lap | Bérnálás szentsége 53. | Epiphaniai vízszentelés 65. | ⁵Házasság szentsége 40. | I-II. házasság 42–47. | Ima mindenkérésre és különféle alkalmakra 61–62. | Gyümölcsmegáldás 77. | Keresztség szentsége 50. | ¹⁰Kis temetés 16. | Lítiai ekteniák 57. | Mise 8. | Nagy temetés 24. | Nagy povecs(erije)¹¹⁸¹ Izaiás pr(óféta) imája 62. | ¹⁵Nagy bűnfeloldó ima 75. | Pászkaszentelés 60. | Panachida 15. | Párásztász 36. | Utrenye 5. | ²⁰Utolsó kenet 19. | Vecsernye 1. | Virágvasárnapi barkaszentelés 59. | Vetésszentelés 70.

1. **VECSERNYE ÉS UTRENYE.** | Áldott a mi Istenünk mindig, most és mindenkor | és örökkön örökké. *K(ar): Amen! Miatyánk után.*¹¹⁸² | Mert tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség, Atya, | ⁵Fiú és Sz(ent) Léleké, most és mindenkor és örökkön örökké.¹¹⁸³ | „Allelujah”¹¹⁸⁴ *után Ekténia.*¹¹⁸⁵ | Békével imadjuk¹¹⁸⁶ Urunkat.¹¹⁸⁷ *K(ar):* Urunk, irgalmazz! | A felülről jövő békes<s>égért és lelkeink üdvösségeért | imadjuk Urunkat. | ¹⁰Az egész világ békes<s>égeért, az Isten szent egyházának | jóléteért és mindnyájunk egyesítéseért im(adjuk) U(runkat). | Ezen sz(ent) hajlékért és azokért, akik hittel, buzgósággal | és isteni félelemmel járulnak ide, i(madjuk) U(runkat). | A mi istenszerető János¹¹⁸⁸ püspökünkért, a tisztes | ¹⁵áldozárságért, Krisztusban fölszentelt szolgálkért¹¹⁸⁹, | az egész választott egyházi rendért és a népért i(madjuk) U(runkat). | A mi apostoli királyunkért, Ferencz Józsefért¹¹⁹⁰, az ő egész | házaért és katonaságaért i(madjuk) U(runkat). | Hogy adjon neki tehetséget minden jóra, és hódítsa ha²⁰talma alá hazánknak minden ellenséget és lázadóit, i(madjuk) U(runkat). | Ezen városért, minden városért, helységért és vidékéért | és a bennük lakó hívekért i(madjuk) U(runkat). | A levegőnek egészséges vegyületeért, a föld terményei|nek bőségeért és békes<s>éges időkéért

1181 Esti zsoltószma.

1182 Nincs pontos utalás a szokásos kezdet elvégzésére.

1183 Hiányzik: *K(ar): Amen!* A következőkben nem jelzem az efféle hiányosságokat, mivel a szerző nem következetes módon tünteti fel a kar választát.

1184 *Alleluja.* Előtte nem tesz említést a 103. zsoltárról, utána pedig a kathizma és a kis ekténia utáni utalás is elmarad. Ez utóbbiak nem róhatóak fel hibaként a szerzőnek, a 103. zsoltárral ellentétben, amely mindig szerves részét képezi a vecsernyének.

1185 Az ekténiák megkülönböztetését nem tartja fontosnak a szerző, sem itt, sem a szöveg további részeiben.

1186 *imadjuk*

1187 Az „imadjuk Urunkat” igen szokatlan magyar fordítás, ám a fordító/másoló tudatosan ragaszkodik ehhez a verzióhoz, minden ekténiát ezzel zár, különböző rövidítéseket alkalmazva.

1188 A „János” szó áthúzása grafitceruzával történt, csakúgy mint a „Gyula” név kiírása is. Két egymást követő püspökről van szó: Pásztélyi Kovács János (1875–1891) és Firczak Gyula (1891 (1892)–1912).

1189 A diakónusokat jelenti.

1190 Ferenc József 1848–1916.

i(mádjuk)U(runkat). | ²⁵A hajózókért, utazókért, betegekért, a közjóra és | munkában fáradozókért és a hit miatt üldözést és | rabságot szenvedő hívekért és szabadításokért i(mádjuk) U(runkat). | *ide a halotti misén*¹¹⁹¹ | Hogy mentsen meg minket minden aggodástól, | ³⁰haragtól, veszedelemtől és inségtől, i(mádjuk) U(runkat). | ·/.¹¹⁹²

2. Védelmezz, üdvözíts, könyörülj és őrizz meg minket, Isten, | a te kegyelmeddel! | A legszentebb, legtisztább, legáldottabb dicső asszonyunkat, | az Istenszülő mindenkorszú Máriát, minden szentekkel |⁵együtt tisztelve említvén, minmagunkat és egymást és | egész életünket Krisztus Istenünknek ajánljuk. | *Vozhblasz*:¹¹⁹³ | Mert téged illet minden dicsőség, tisztelet és leborulva | imádás, Atya, Fiú és Szentlelket, most és mindenkor és örökkön | ¹⁰örökké. Dicsőség... Most és mindenkor... *után[...]*¹¹⁹⁴ s: | Bölcsesség! egyenest álljunk¹¹⁹⁵ igazhívők. *K(ar)*: Szende világosság.¹¹⁹⁶ | Figyelmezzünk! Békes<s>ég mindnyájatoknak! Böl|csességre¹¹⁹⁷ figyelmezzünk! *K(ar) prokiment énekel s jó [...]*¹¹⁹⁸. | *Ekténia* | ¹⁵Mondjuk mindnyájan egész lelkünk|ből, minden gondolat|tal és érzéssel, mondjuk mindnyájan! | Mindenható Uralkodónk, atyáinknak Istene, imádva ké|rünk téged, hallgass meg minket és könyörülj. | +¹¹⁹⁹ | ²⁰Könyörülj rajtunk, Isten, a te nagy irgalmad szerint, | kérünk téged, hallgass meg minket és könyörülj! | Ismét esedezzünk a mi jó hitű apostoli királyunk | Ferencz Józsefért, birodalma, győzelme és üdvösségeért¹²⁰⁰, | és hogy a mi

1191 Ez a bejegyzés későbbi betoldás, és nem a vecsernyére, hanem a Szent Liturgia halottas ekténiáinak helyére utal. A tinta és az írásképp hasonló a törzsszövegéhez.

1192 E lap alján található jelzéssel a szerző arra utal (egészen következetes módon), hogy a szertartás, ill. a szöveg a következő lapon folytatódik, másként fogalmazva ez a jelzőrendszer valójában az őrszó helyettesítésére szolgál.

1193 Érdekes, hogy a fennhang szót szláv átírásban tünteti fel a szerző, de erre a későbbiekben is találunk még példákat.

1194 A rubrika a sztitirák közti Dicsőség. Most és-re utal, maga a szó azonban nem szerepel. A körmenetre sem találunk utalást.

1195 Az „egyenest álljunk” ceruzával történt áthúzása későbbi kéz műve, amely aztán le is cserélte azt az „igazhívők” kifejezésre. Az ógörög és ószláv nyelv szerint a lehúzott fordítás a helyes, a javítást végző személy azonban már valószínűleg az 1879-es fordítóbizottság által meghonosított, helytelen szófordulatot igyekezett beleilleszteni a szövegbe.

1196 Az ősi vecsernyei ének mai formájában az „Enyhe világossága” kezdettel rendelkezik.

1197 A ceruzával történt áthúzás későbbi eredetű, nem az első kéz műve.

1198 Talán a *rendszerint* szó szerepel rövidített formában, ami arra utal, hogy a „Mondjuk mindnyájan” ekténia a nagy alkonyati istentiszteleten valóban ezen a helyen éneklendő, míg a köznapi vecsernyén csak a végén kap helyet.

1199 A sor közepén elválasztott + jel az ekténiát két részre osztja, az elválasztás oka valószínűleg az lehet, hogy liturgikus gyakorlatunk szerint az első két kérésre egyszeres, a többire pedig háromszoros „Uram, irgalmazz!”-zal válaszolunk.

1200 *üdvösségeért*

Urunk Istenünk adjon néki tehetséget | ²⁵minden jóra, s hódítsa hatalma alá
hazánknak min | den ellenségét, s minden törvényes hatalom ellen lázadót!
| Ismét esedezzünk a mi istenszerető János¹²⁰¹ püspökünk | ért, a mi lelki
atyáinkért s Krisztusban min | den atyánkfiáért. | ·/·

3. Ismét esedezzünk mindazokért, akik ezen sz(ent) hajlékba | ajánlatokat
hoznak, irgalmasságot cselekszenek, a köz | jóra fáradoznak, ájtatosan
énekelnek és előtted állanak, | és tőled várják a te nagy és dús kegyelmedet,
minden jó | ⁵tevőinkért s minden igazhitű Keresztényért!¹²⁰² | *Vozhblasz*¹²⁰³
Mert irgalmas és emberszerető Isten | vagy, és neked dicsőítést zengünk,
Atyának, Fiúnak | és Sz(ent) Léleknek, most és mindenkor és örökkön
örökké. | Szpodobi Hoszpodi¹²⁰⁴ után *Ektenia* | ¹⁰Teljesítsük estveli/
reggeli¹²⁰⁵ imáinkat az Úrnak! *K(ar)*: U(runk), irg(almazz)! | Védelmezz,
üdvözíts, könyörülj és őrizz meg minket, Isten, | a te kegyelmeddel! |
Hogy minden estét/reggelt tökéletesen, szentül, békes<s>égben | és
bűnnélkül¹²⁰⁶ végezzük, kérjük Urunktól.¹²⁰⁷ | ¹⁵A békes<s>ég angyalát
hív oktatóul, lelkünk és testünknek | megőrzéseül, kérjük Urunktól! |
Bűneinknek bocsánatát és vétkezéseinknek elenge | dését kérjük Urunktól!
| Jókat és hasznosakat lelkeinknek és békét e világ | ²⁰nak, kérjük Urunktól. |
Hogy életünknek többi idejét békes<s>égben és bűnbá | natban végezzük,
kérjük Urunktól! | Hogy életünket keresztény módon, fájdalom nélkül,
| megszégyeníthetlen hitben és békességben végezvén, jó | ²⁵feleletet
adhassunk a Krisztusnak rettentő ítélőszé | ke előtt, kérjük Urunktól. | A
legszentebb, legtisztább, legáldottabb dicső Asszonyun | kat, az Istenszülő
mindenkorszűz Máriát, minden szen | tekkal együtt tisztelve említvén,
minmagunkat és egymást | ³⁰és egész életünket Krisztus Istenünknek
ajánljuk.¹²⁰⁸ | ·/·

1201 János püspök nevét ismét áthúzva s Gyula püspökre javítva találjuk.

1202 Ez az ekténia a görög-bizánci hagyományban ismeretes, a magyar nyelvű liturgikus könyvekből azonban szinte teljesen kimarad, csakis a Szent Liturgia szövegét is tartalmazó Zsolozsmáskönyvben található hasonló szöveg: „Könyörögjünk még azokért, kik e fölötté tiszteletreméltó szent hajlékba ajánlatokat hoznak, vele jótékonytságot gyakorolnak, az itt szolgálatokat teljesítőkért, éneklőkért s az itt jelenlevő s tőled nagy és bő kegyelmet váró népért!”. (*Dicsérjétek az Úr nevét! Görögszertartású katolikus ima- és énekeskönyv*, Miskolc, 1934, 283–284.)

1203 Fennhang.

1204 Add Urunk, hogy ez estén...

1205 A vecsernyei és az utrenyei lehetőséget is felsorolja a szerző, ez alkalmat ad a visszaütalásra.

1206 *bűn nélkül*

1207 Hiányzik a kar válasza: *Add meg, Uram (Urunk)!*

1208 Kimarad: *Néked, Uram*.

4. *Vozhblász*:¹²⁰⁹ Mert jóságos és emberszerető Isten vagy, | és néked dicsőítést zengünk, Atya, Fiú és Sz(ent) Lélek | nek, most és mindenkor és örökkön örökké! | Békesség mindnyájatoknak! | ⁵Fejeteiket hajtsátok meg az Úrnak! | *ima*: /Hoszpodi bozse¹²¹⁰ a molitvoszlovban¹²¹¹/ | *Vozhblász*: /Budi derzsáva¹²¹² /Legyen a te birodalmad | országa áldott és dicsőített, Atya, Fiú és Sz(ent) Léleké, | most és mindenkor és örökkön örökké!¹²¹³ | ¹⁰*Utrenyén ez a Vozhblász*: | Mert te vagy az irgalom, kegyelem és emberszere | tet Istene, s neked dicsőítést zengünk, Atyának, Fiúnak | és Sz(ent) Léleknek, most és mindenkor és örökkön örökké! | Békesség mindnyájatoknak! | ¹⁵Fejeteiket ha<j>tsátok meg az Úrnak! | *ima*: /Hoszpodi szjátok/¹²¹⁴ s *vozhblász*: Mert te vagy, ki | kegyelsz és üdvezítesz minket, mi Istenünk, és neked | dicsőítést zengünk, Atyának, Fiúnak és Sz(ent) Léleknek, | most és mindenkor és örökkön örökké!¹²¹⁵ | ²⁰Nenyi otpuscsajesi¹²¹⁶ után, ocsenásra¹²¹⁷: Mert tied az ország, a | hatalom és dicsőség, A(tya), F(iú) és Sz(ent) Léleké, most és m(indenkor) s örökkön örökké. | *Tropár és otpuszt*:¹²¹⁸ | Bölcsesség! /K(ar): / Áldott és mindenek fölött dicsőített | Krisztus, mi Istenünk! /K(ar): / Legszentebb Istenszüdő, üdvezíts | ²⁵minket! | ·/·

5. Dicsőség néked, Krisztus Istenünk, a mi reménységünk, | dicsőség néked! | Halottaiból föltámad Krisztus igaz Istenünk az | ő legtisztább anyjának könyörgései által, a tiszt és ele | ⁵venítő keresztnek erejével, szent, dicsőséges és mindenek | felett dicséretes apostoloknak (és Sz(ent) N.-nek, kinek ma *ne|vét*¹²¹⁹ emlékét üljük) és minden szenteknek esedezései által kö | nyörüljön rajtunk és üdvezítsen minket, mint jóságos és | emberszerető. | ¹⁰*Aldás*:¹²²⁰ Az Úr áldása reátok, az ő kegyel | me és emberszeretetével mindég, most és minden | kor és örökkön örökké | Utrenye | Áldott a mi

1209 A lap tetején ceruzával történt bejegyzés található: vecsernyén.

1210 A vecsernye főhajtási imájának incipitje ószlávul. Magyarul: Úr Istenünk, (ki meghajlítottad az egeket...) Vö.: *A görög szertartású katolikus egyház Szent és Isteni Liturgiája. A legszentebb áldozat bemutatását megelőző imákkal s isteni tiszteletekkel kiegészítve*, Nyíregyháza, 1920, 12-13. (Következőkben: *Liturgikon* és a megfelelő oldalszám.)

1211 Jelentése: Imakönyvben.

1212 *Legyen a te birodalmad*, vagyis a következő fennhang incipitje ószlávul.

1213 Alatta piros ceruzával: *Lithia* [...]. Az olvashatatlan szó lehet esetleg: *túllap(ozni)*, ami arra utalna, hogy a Lítia szertartása nem itt a vecsernyében, hanem egy másik helyen, külön egységként található.

1214 *szvjátij*. Az utrenye főhajtási imájának incipitje ószlávul. Magyarul: *Szent Uram, (ki a magasságban lakozol...)*. Vö.: *Liturgikon* 67-68.

1215 Nincs feltüntetve az *Add Urunk...*, mint ahogy az előverses sztihirák sem.

1216 *Most bocsásd el, Uram...* (Szent Simeon éneke).

1217 Miatyánkra.

1218 Elbocsátó.

1219 Eredeti javítás, vagyis a fordító/másoló húzta át.

1220 *Áldás*.

Istenünk mindég, most és mindenkor és örökkön | ¹⁵örökké. | *Ocsenásra*: Mert tiéd az ország, hatalom és dicsőség, az Atyá|nak, Fiúnak és Sz(ent) Léleknek, most és mindenkor és örökkön örökké! | *Ektenia*: Könyörülj rajtunk, Isten, a te nagy irgal|mad szerint, kérünk téged, hallgass meg és könyörülj! | ²⁰Ismét esedezünk a mi jó hitű apostoli királyunkért, | Ferencz Józsefért, az ő egész udvara és Krisztus szerető | katonaságáért! | *Vozblás*: Mert irgalmas és emberszerető Isten vagy, | és néked dicsőítést zengünk, Atyának, Fiúnak és Sz(ent) Lé|²⁵leknek, most és mindenkor és örökkön örökké! /K(ar)/¹²²¹ | *Vozblás*: Dicsőség a sz(ent), egyállományú, életadó és megoszol|hatlan Háromságnak: Atya, F(iú) és Sz(ent) Léleknek mindig, | most és mindenkor és örökkön örökké! | /*Mirnaja Ekteniát*¹²²² lásd a vecsernyén, s ennek vo|³⁰blásza után ez:/ Isten az Úr, ki megjelent nekünk, ál|dott, aki az Úr nevében jön! (bemenni) | ·/·

6. /*Rizában*¹²²³ *kefordulva*/ *Evángelium előtt*: | Figyelmezzünk! Bekes<s>ég¹²²⁴ mindnyájatoknak, bö<l>cses<s>éggel¹²²⁵ | figyelmezzünk! /K(ar) *prokiment*/. | /*vozbálás*/ ¹²²⁶*Könyörögjünk az Úrhoz!* /*ajtót nyitni*/ /Kar/ | Mert szent vagy te te,¹²²⁷ mi Istenünk, és a szentekben van a | te megnyugvásod, s neked dicsőítést zengünk, Atyának, | F(iúnak) és Sz(ent) Léleknek, most és mindenkor és örökkön örökké! | *Minden lélekzö*¹²²⁸ *dicsérje az Urat!* – *tömjént tenni* –¹²²⁹ | *Hogy* méltókká legyünk a sz(ent) evángéliumnak meghallgatá|¹⁰sára, békével imádjuk Úr Istenünket! | *Békes<s>ég mindnyájatoknak!* †¹²³⁰ /K(ar)/¹²³¹ | *Bölcses<s>ég*, egyenest állva¹²³² hallgassuk a sz(ent) evángéliumot,¹²³³ | Sz(ent) N. evángéliumának olvasását! | *Figyelmezzünk!* /*Itt jó az evángélium.*/ | ¹⁵/Voszkreszen<y>ie Krisztogo¹²³⁴ fön<n>*hangon*: /Krisztusnak föltá|madását látván, boruljunk

1221 A szerző kétféleképpen alkalmazza művében a kar megjelölését, egyes esetekben a kar szó után kettősponttal a szöveget is fetűnteti, más alkalmakkor viszont csak a kar rövidített formáját találjuk szöveg nélkül.

1222 Békességi ekténia.

1223 Jelentése: felonban.

1224 Békesség.

1225 A hiányzó l/betű ceruzával van beszúrva.

1226 Valójában nem a *Könyörögjünk az Úrhoz!* felszólításhoz tartozik, hanem az alatta lévő imához: *Mert szent vagy...*

1227 Szóismétlési hiba.

1228 Grafittal áthúzva és az *élő* szóra javítva.

1229 Ceruzával történt kiegészítés.

1230 Keresztet jelez, ami az áldozópap által adott áldásra utal.

1231 Nincs szövege a karnak. *És a te lelkednek.*

1232 Itt nincs átjavítva *igazhívőkre*.

1233 Az *evángéliumnak* szót *evángéliumot*-ra javítja a másoló.

1234 *Krisztusnak föltámadását*, vagyis a következő imádság kezdete óslávlul.

le szent Urunk, az | egyedüli, bűn nélküli Jézus előtt. A te kereszted előtt | leborulunk Krisztusunk; és a te feltámadásodat áld |juk és magasztaljuk. Mert te vagy a mi Istenünk! Kívü |²⁰led mást nem ismerünk, és a te nevedet hívjuk. Jer |tek mindnyájan, hívek, boruljunk le Krisztusnak sz(ent) | feltámadása előtt, mert íme, eljött kereszttel az egész | világnak öröme, mindenkor áldván az Urat, magasztaljuk az ő föltámadását, mert a megfeszítetést el |²⁵szenvedte és a halált halálával meggyőzte. /Csokolni¹²³⁵ ev(án)g(eliumot)./¹²³⁶ | ·/¹²³⁷Itt csokóltatni¹²³⁸ ev(án)g(eliumot).¹²³⁹ | /Szpaszi bozse/¹²⁴⁰/

7. Üdvözítsd, Isten, a te népedet, és áldd meg örökségedet, | áraszd el a világot irgalmad és kegyelmeddel, emeld fel | a keresztyénység hatalmát, s küld<d> le reánk a te dús ma | lasztidat a mi tisztaságos asszonyunknak, az Istenszü |⁵lő mindenkorszűz Máriának könyörgései által; a te drá | ga és elevenítő sz(ent) keresztednek erejével, a testnélküli | tisztas menyei erőknél a tisztas és dicső próféta elő | futó¹²⁴¹ Keresztelő Sz(ent) Jánosnak; a sz(ent), dicső és mindenekfe | lett dicséretes apostoloknak és a szentek között atyáink |¹⁰nak, az egész egyház általános nagy tanítói és főpapjai | nak, Nagy Vazul, istenes tudományú Gergely, Aranyszájú | Sz(ent) János, Athanáz és Cyrillnek; és a szentek között Lycia | Myriai¹²⁴² csudatevő Sz(ent) Miklós atyáinknak; a sz(ent), dicső és | jó győzedelmű vértanúknak, a tisztas és istenfélő atyáink |¹⁵nak, a sz(ent) és igaz, istenfélő Joachim és Annának, a tisztas | és istenfélő atyáinknak, barlangban élt remete Antal és | Theodoznak; /és sz(ent) N.-nak, kinek ma emlékét üljük/ és min | den szenteidnek védelmezései által kérünk téged, nagy | irgalmú Urunk, hallgass meg minket, bűnösöket, kik |²⁰hozzád esedezünk, és könyörülj rajtunk. /K(ar)/ | p(ap:) Urunk, irgalmazz!3^{<szor>1243}. | Vozhlász: A te egyszülött Fiadnak irgalma, kegyel | me és emberszeretete által, kivel és a te legszen | tebb, legáldottabb és elevenítő Lelkeddel együtt áldott |²⁵vagy, most és mindenkor és örökkön örökké. /itt lemegy/ | /A 8^{ik} irmos után:/ Az Istenszülőt és világosság anyját | énekekben magasztaljuk! – *füstölni körül*

1235 Csokolni

1236 A megszokottnál halványabb az írás szövege.

1237 A lap végét jelzi, vagyis az azt követő szövegek későbbi betoldás eredményei.

1238 csokóltatni

1239 Ceruzával megismétli a sorvégi és halványabban látszó rubrikát. Valószínűleg elkerülhette a figyelmét, vagy még inkább hangsúlyozni kívánta, hogy ekkor kerül sor az evangéliumcsókolásra.

1240 Üdvözítsd, Isten, vagyis a 7. oldalon lévő ekténia kezdete ószlávul.

1241 Általánosabban: előbíró, előfutár.

1242 Helyesebben: mürai, myrai, esetleg mirai.

1243 Általában a pap (esetleg diakónus) hatszor énekl el az Uram, irgalmaz-t.

–¹²⁴⁴ (*ajtót nyit*) Dicsőség a világosságot nekünk¹²⁴⁵ megmutató Istennek!¹²⁴⁶ | /Szláva vovosni¹²⁴⁷ után /Sz(ent) Isten, sz(ent) Erős, sz(ent) Halha |³⁰atlan, irgalmazz minékünk! | *Ekteniákat lásd a vecsernyében 2^{ik} lap.* | *otpuszt:* {*lásd a vecsernyében*} 4^{ik} lap.

8. **MISE** | †¹²⁴⁸ Áldj meg, Uram!¹²⁴⁹ | Áldott az Atya, Fiú és Sz(ent) Léleknek országa, | most és mindenkor és örökkön örökké. | ⁵*Ektenia* | Békével imádjuk Urunkat. /az első lapon/ | halottakért:¹²⁵⁰ | Istennek elhunyt szolgálói és szolgálóiért, N. N.-ért | és azoknak boldog emléke s lelkinyugalmáért, és hogy | ¹⁰bocsássa meg nekik minden szándékos és szándék|talan vétkezéseiket, imádjuk Urunkat! | Hogy kárhozat nélkül álljanak Krisztusnak | rettenetes ítélszéke előtt, és hogy lelkeik he|lyeztessenek el az élők sorába<n> a világosság he|¹⁵lyén, hol mindnyájan a szentek és igazak eny|hedeznek, imádjuk Urunkat! | Bölcsesség, egyenest álljunk!¹²⁵¹ | /Jáko szvjat¹²⁵² *vozhlász*: /Mert sz(ent) vagy te Istenünk, s neked | dicsőítést zengünk, Atya, Fiú és Sz(ent) Léleknek, †¹²⁵³ most | ²⁰és mindenkor és ¹²⁵⁴örökkön örökké. /lemenni/ | Figyelmezzünk! Békes<s>ég mindnyájatoknak! Böl|cses<s>éggel figyelmezzünk! | /apostolra:/ | Bölcses<s>ég! /K(ar)/¹²⁵⁵ Figyelmezzünk!

9. /*apostol után*:/ | Bekes<s>ég¹²⁵⁶ néked! Bölcseséggel¹²⁵⁷ figyelmezzünk! /K(ar)/ | /*evangeliumra*¹²⁵⁸ /Bölcses<s>ég! egyenest állva hallgassuk | a szent evangéliumot Sz(ent) N. evangéliumanak¹²⁵⁹ olva |⁵szását¹²⁶⁰!

1244 Ceruzával történt betoldás.

1245 A szerző beszúrása a *világosságot meg* szavak fölé.

1246 Tollal áthúzta a fordító, és a következőt írta az áthúzás fölé: *a magasságban Istennek, ki nekünk a világosságot m(eg)mutatta.*

1247 *v visnyib – magasságban. Dicsőség a magasságban*, vagyis a Nagy Doxológia ószláv incipitje.

1248 Áldozópap által végzett áldásra utal.

1249 Ceruzával történt kiegészítés.

1250 A halottakért végezhető két ekténia külön egységet alkot, amit a fordító alatta és felette egy-egy vízszintesen húzott, folytonos vonallal választott el a többi ekténiától.

1251 Ezt sem cserélte le a „korrektor” *igazhívők*-re.

1252 *Mert szent (vagy te, Istenünk)*, azaz a következő fennhang kezdete ószlávul.

1253 Az áldást jelképező kereszt a *most* szó fölé található.

1254 Grafiteruzával az és fölé is található † jel.

1255 Itt az apostoli szakasz bevezetőjét (*Szent Pál apostol ...-hoz írt levelének olvasása*) intonálja a felolvasó, de semmiképpen sem a kar.

1256 *Békesség.*

1257 A fordító javítása, az áthúzott ragot megváltoztatja: *-re*. A *Bölcsességre figyelmezzünk!* azonban szokatlan formula.

1258 Általában az *evangelium* formát használja a fordító.

1259 Az *evangeliumának* szóalak lenne a fordító általi következetes átírás.

1260 *olvasását*

/K(ar)/ Figyelmezzünk!¹²⁶¹ | *Hármas ekténia:* | Mondjuk mindnyájan egész lelkünkben, minden | gondolattal és érzéssel mondjuk mindnyájan! | Mindenható Uralkodónk, atyáinknak Istene! imádva | ¹⁰kérünk téged, hallgass meg minket és könyörülj! | Könyörülj rajtunk, Isten, a te nagy irgalmad szerint, | kérünk téged, hallgass meg minket és könyörülj! | Ismét esedezünk a mi jóhitű apostoli királyunkért,¹²⁶² | Ferencz Józsefért, birodalma, győzedelme és üdvössé|¹⁵geért, és hogy a mi Urunk, Istenünk adjon neki tehet|séget minden jóra, és hódítsa hatalma alá hazánk|nak minden ellenségét, s minden törvényes hata|lom ellen lázadót! | Ismét esedezünk a mi istenszerető János¹²⁶³ püs|²⁰pökünkért, a mi lelki atyáinkért, s Krisztusban | minden atyánkfiaért! | *Minden kérelemért.*¹²⁶⁴ | Ismét esedezünk hozzád, mi Urunk Istenünk, hall|gasd meg a mi könyörgéseinket és imádságunkat, és | ²⁵könyörülj a te szolgálódon és szolgálóidon, N. N., ke|gyelemmel és irgalommal, és teljesítsd minden üdvös | kérelmeiket, és bocsásd meg nekik minden szán<dékos> | ·/·

10. <szán>dékos és szándéktalan vétkezéseiket, fogadd ked|vesen az ő imádságukat és irgalmas cselekedeteiket | a te uralkodó királyi széked előtt, és fedezzed őket min|den látható és láthatatlan ellenségtől, minden vesze|⁵delemtől, bajtól és aggodalomtól és betegeskedés|től, mentsd meg, és adj nekik¹²⁶⁵ hosszú¹²⁶⁶ életet s egész|séget, mondjuk mindnyájan! Urunk, hallgass meg | és könyörülj! | Tekints kegyes szemekkel, emberszerető Ural|¹⁰kodó, a te szolgálóidra és szolgálóidra, N. N., és hall|gasd meg hittől följánlott kérelmüket, mert ten|magad mondád: „mindent, amit imádkozva kértek, | higgyétek¹²⁶⁷, hogy megnyeritek és meglesz néktek. És | ismét kérjétek és adatik nektek”, azért tehát mi | ¹⁵is, bár méltatlanok, bízva a te irgalmadban, kér|jük: add a te áldásodat a te szolgálóid és szolgálóidra, | N. N.-re, és teljesítsd az ő jó kívánságait, és bé|kével, egészséges, csendes, hosszú életükben, minden | napjaikban¹²⁶⁸ őrizd meg; esedezünk hozzád, Urunk! | ²⁰hamar hallgass meg irgalmasan és könyörülj!¹²⁶⁹ | Ismét esedezünk mindazokért, akik ezen szent | hajlékba ajánlatokat hoznak,

1261 A Bölcsesség! Egyenest állva és az azt követők ceruzával alá vannak húzva.

1262 Eredeti javítás.

1263 Nincs átjavítva Gyula püspökre. Mire utalhat? A Szent Liturgiát már nem ebből a könyvből végezte a javításokat kieszakózó áldozópap?

1264 A különleges imaszándék elválasztása az ekténia szokásos kérelemeitől ismét vízszintes, folytonos vonallal történik.

1265 adj nekik

1266 hosszú

1267 higgyétek

1268 A -ban áthúzva, és fölötte látható a másoló javítása: -at, vagyis: napjainkat.

1269 Az alkalmi ekténiák zárlatát jelzi a könyörgés alatt található vízszintes, folytonos vonal.

irgalmasságot csele|kesznek, a közjóra fáradoznak, ájtatosan énekel|nek és előtted állanak, és tőled várják a te nagy |²⁵és dús kegyelmedet; minden jótevőnkért és min|den igazhitű keresztényért! | /*Vozhłász*:/ Mert irgalmas és emberszerető Isten vagy, | és néked dicsőítést zengünk, Atyának, Fiúnak és Sz(ent)|léleknek, most és mindenkor és örökkön örökké! | ³⁰*halotti ektenia a pana<c>hidában*¹²⁷⁰

11. [/Peranasz/] Szentséges főpásztorunk Leoról¹²⁷¹; | igazhitű apostoli királyunk Ferencz Józsefről, az | ő egész udvara – s Krisztus szerető katonaságáról. | A mi istenszerető János püspökünk, az összes föl|⁵szentelt papság és az egész egyházi rendről. Ezen | szent hajléknak boldog és örök emlékű jótevői | és alapítóiról. — — És tirólatok mindnyájatok | ról, igazhitű keresztények, emlékezzék meg az | Úr Isten az ő országában mindég, most¹²⁷² és min|¹⁰denkor és örökkön örökké.¹²⁷³ | /Scsedrotami/¹²⁷⁴ Add meg mindezeket, mennyei | Atyánk, a te egyszülött Fiadnak irgalmából, kivel | és a te jóságos, elevenítő Sz(ent) Lelkeddal együtt ál|dott vagy, most és mindenkor és örökkön örökké. | ¹⁵Békes<s>ég mindnyájatokkal!¹²⁷⁵ /K(ar)/ | Szeressük egymást, hogy egy értelemmel valljuk meg | /*dveri, dveri*/¹²⁷⁶ = Az apostoli hitvallásnak olvasására | s bölcsességére figyelmezzünk! | /*hitvallás után*/¹²⁷⁷ | ²⁰Álljunk jól, álljunk isteni félelemmel figyelmez|vén, hogy a szent hozományt békével ajánljuk | föl! /K(ar)/ | A mi Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme, az Atya | Isten szeretete, a Sz(ent) Lélek közlése †¹²⁷⁸ legyen mind|²⁵nyájatokkal! /K(ar)/ | Emeljük föl szíveinket! /K(ar)/ | Adjunk hálát az Úrnak! /K(ar)/ | ·/·

1270 A lap alján középen elhelyezett szöveg alá van húzva, és fölötte is van egy rövidebb folytonos vonal, amelyek egyértelműen utalnak az alkalmi jellegre.

1271 XIII. Leó pápa (1878–1903).

1272 A szó fölött egy háromszor áthúzott vessző található.

1273 A következő sorban egy vízszintesen rajzolt, rövid elválasztóvonal van.

1274 Jelentése: *irgalmából*. A következő imádság (*Add meg mindezeket... irgalmából*) ószláv incipitje.

1275 A szöveg felett † jel látható, ami az áldásra utal.

1276 *Az ajtókat, az ajtókat...* A Hitvallás előtti diakónusi felszólítás.

1277 Középen elhelyezve.

1278 Áldás.

12. /Pabidnuju piszny/¹²⁷⁹ Az angyalok diadalmi éneket | énekelnek, zengedeznek, harsogva kiáltják és | mondják! | /Primate¹²⁸⁰ sat. oroszul/ / Tvoja ot tvojih¹²⁸¹ oroszul/¹²⁸² | ⁵/Izr<j>adnyi/¹²⁸³ = Fogadd kegyesen ezen áldozatot, meny|neyi Atyánk, különösen a boldogságos és szeplőte|len Istenszülő mindenkorszűz Máriáért! | /Vapervöh¹²⁸⁴/ = Mindenek előtt pedig emlékezzél | a mi istenszerető János püspökünkre, és add | ¹⁰hogy egyházadat békes<s>égben, egészségben, tisztos | és hosszú életben jól igazgassa igazságod igéjével! | /Idázsgy nam/¹²⁸⁵ És add nekünk, hogy egy ajakkal és | egy szívvel dicsőítsük és magasztaljuk a te imá|dandó, fölséges, szent nevedet, Atya, Fi|ju¹²⁸⁶ és Sz(ent) | ¹⁵Lelket, most és mindenkor és örökkön örökké! | /Ida budety¹²⁸⁷/ És legyen a mi nagy Istenünknek, az | üdvözítő Jézus Krisztusnak kegyelme †¹²⁸⁸ mindnyá|jatokkal! | /I szpodobi nász/¹²⁸⁹ És méltass minket, mindenható | ²⁰Urunk, hogy bizodalommal és kárhozat nél|kül merjünk téged, az egeknek Urát Istenét | Atyánknek nevezni és mondani! | /A Vszja vszjátája ¹²⁹⁰*ekteniát itt mondja a pap ocsenás alatt*/ | Mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség, Atya, | ²⁵Fiú és Sz(ent) Léleké, most és mindenkor és örökkön | örökké! / K(ar)/

13. Békes<s>ég mindnyájatoknak! | Fejéteket hajtsátok meg az Úrnak /K(ar)/¹²⁹¹ | A te egyszülött Fiadnak kegyelme, irgalma és em|berszeretete által, kivel és a te jószágos, elevenítő | ⁵Sz(ent) Lelkeddal együtt áldott vagy, most és minden|kor és örökkön örökké! | Figyelmezzünk!... Szentség a Szenteknek! | Isteni félelemmel és hittel közeledjete! | Üdvézt, Isten, a te népedet, és áldd meg örökségedet! | ¹⁰Mindig, most és mindenkor és örökkön örökké! | Békével távozzunk, imádvá Urunkat! | Áld<d> meg, Urunk, azokat, kik téged áldanak, szenteld meg, akik te|benned bíznak, üdvözítsd a te népedet és áldd meg örökségedet. | Szentegyházad

1279 A következő imádság (*Az angyalok diadalmi éneket*) ószláv incipitje.

1280 *Vegyétek, (egyétek...).*

1281 *Tieidet a tieidből...*

1282 A *Tvoja ot tvojih* egy fél sorral lentebb van, mint a *Primate sat*, és nem mellette, hanem fölötte szerepel az *oroszul* megjegyzés.

1283 *Kiváltképpen...*

1284 *V pjervih*. Mindenekelőtt, vagyis a következő imádság kezdete ószlávul.

1285 *És add nekünk*, vagyis a következő fennhang kezdete ószlávul.

1286 Talán *Fiju*, helyesen: *Fiú*.

1287 *bugyet v. budet*. *És legyen (a mi nagy Istenünknek)*, vagyis a következő fennhang kezdete ószlávul.

1288 Áldásra utal.

1289 *És méltass minket*, vagyis a következő fennhang kezdete ószlávul.

1290 *Mindenszentekről*. A rubrika értelmében a Miatyánk előtti ekténiát a papnak nem kellett hangosan énekelnie.

1291 Alatta egy ceruzás bejegyzés található: *kezet mosni*.

teljességét őrizd meg, szenteld meg azokat, kik | ¹⁵a te sz(ent) hajlékod ékességét szeretik. Te dicsőítsd meg őket | a te isteni erőddel, és ne hagyj el minket, kik tebenned | bízunk. – Ajándékozz békes<s>éget a te világodnak, egyházadnak, | fölszenteltjeidnek, apostoli királyunknak, Ferencz Józsefnek, | minden tisztviselőjének és a te minden népednek. Mert | ²⁰minden jó adomány és tökéletes ajándék felülről van, tőled, | a világosság Atyjától származván, és azért néked dicsőítést, | hálaadást és leborulva imádást zengünk, Atya, Fiú és Sz(ent) | Léleknek, most és mindenkor és örökkön örökké! | /*otpuszt*/ ¹²⁹²

14. Bölcsesség! /*K(ar)*/ | Dicsőség néked, Krisztus Istenünk, a mi reménység|günk, dicsőség néked! | /Halottaiból föltámadt/ Krisztus igaz Istenünk, az ő leg|⁵tisztább Anyjának szent, dicső és mindenekfelett dicsé|retes apostoloknak és a szentek között atyánknak, Arany|szájú Sz(ent) Jánosnak, Konstantin városa főpüspöké|nek, a tisztas istenfélő atyáinknak és minden | szenteknek esedezései által könyörüljön rajtunk, | ¹⁰és üdvözítsen minket, mint jóságos és emberszerető! ¹²⁹³ | †¹²⁹⁴ Az Úr áldása reátok, az ő kegyelme és embersze|retével, mindig, most és mindenkor és örökkön örökké. | — ● — ¹²⁹⁵*Gyász otpuszt*.¹²⁹⁶ /Halottaiból feltámadt és/ ¹²⁹⁷Élők és holtak | ¹⁵között¹²⁹⁸ felett uralkodó Krisztus igaz Istenünk, az ő legtisz|tább anyjának és minden szenteinek könyörgései által¹²⁹⁹ a tő|lünk elköltözött N. szolgad¹³⁰⁰ /-lódnak/ lelkét a szentek hajlékában | helyezze el, az igazakhoz számítsa, Ábrahám, Izsák | és Jákob kebelében nyugtassa meg, könyörüljön rajtunk | ²⁰és üdvözítsten¹³⁰¹ minket, mint jóságos és emberszerető. | Boldog kimúlásban örök nyugalmat adj, Urunk, | elhunyt N. szolgádnak, és készíts neki örök emléket!

1292 Elbocsátó.

1293 Az elbocsátó szövege piros ceruzával alá van húzva, a *könyörüljön rajtunk* | és *üdvözítsen minket, mint jóságos és emberszerető!* pedig piros zárójelek között található.

1294 Áldást jelez.

1295 Díszes elválasztójel: középen egy besatírozott kör, jobbján és balján két hullámos, alatta és felette pedig függőlegesvonalakkal.

1296 A halottas elbocsátó szövegét alul és felül hosszú vízszintes (folyamatos) vonallal különítette el a szerző.

1297 Zárójelek között van, mert ez a rész csak vasárnap veendő.

1298 Eredeti áthúzás. A *között* szó kiírása nem egy egyszerű másolási hiba, mivel a szövegben belátható sortávolságon belül nem szerepel. Mire utalhat ez az elírás? Fordítás a szöveg, avagy a másoló más szöveget használt a Szent Liturgia végzése során?

1299 Az elbocsátó szövege piros és kék ceruzával is alá van húzva, az által szó után pedig végzárójel található.

1300 *szolgád*

1301 *üdvözítsen*

15. **PANACHIDA** | – **S GYERMEKTEMETÉS** – | – *Epitra< c>hel, felon s füstölő*¹³⁰² – Aldott¹³⁰³ a mi Istenünk min|dég, most és mindenkor és örökkön örökké! | ⁵ – *bármás szent.*¹³⁰⁴ *Miatyánk sat*¹³⁰⁵ – | / *bemenvén:/ Jehda*¹³⁰⁶ Midőn leszállottál a holtak kö|zé, Urunk! Ki önmaga a halhatatlan élet vagy! | Akkor a poklot holtta tévéd Istenséged tündök|ló fényeivel; midőn pedig az alant mélységből | ¹⁰a holtakat föltámasztád, minden mennyei erők | kiálták neked: Életadó Krisztus Istenünk, | dicsőség neked! | **Panachida** – | Aldott a mi Istenünk, mindig, most és mindenkor | ¹⁵és örökkön örökké! | Sz(ent) Isten, sz(ent) Erős, sz(ent) Halhatatlan, irgalmazz minékünk! | – *Miatyánkera* Mert tiéd az ország. *sat.*¹³⁰⁷ | *Tropárok:* Az elhunyt igazak lelkeivel nyugtasd | meg, Üdvezítőnk, a te szolgad-lód-nak¹³⁰⁸ lelkét, meg|²⁰örizvén őtet a boldog életben, mely nálad van, ember|szerető! | A te enyhelyeden,¹³⁰⁹ Urunk! hol a te minden szenteid | enyhedeznek,¹³¹⁰ elhunyt szolgad-lód-nak¹³¹¹ lelkét, Üdvö|zítőnk! nyugtasd meg. – | ²⁵Dicsőség... Te vagy Isten, ki leszállottál a pokolra, és | a lebilincselteknek kötelékeit feloldozád, elhunyt | szolgádnak¹³¹² lelkét, Üdvezítőnk, nyugtasd meg! | ·/·

15.¹³¹³ Mostes:¹³¹⁴ Egyetlen tisztaságos és szeplőtelen szűz, | ki Istent mag nélkül testben szülemled¹³¹⁵, imádd azt | a mi lelkeink üdvösségeért. | *Ektenia.* | ⁵Könyörülj rajtunk, Isten, a te nagy irgalmassá|god szerint, kérünk téged, hallgass meg minket és | könyörülj! /*K(ar)*/ | Ismét esedezünk Istennek elhunyt szolgáló-ló-ja¹³¹⁶ | N. lelkének nyugalmaért! Urunk, irgalmazz! – | ¹⁰/Hogy az Isten bocsássa meg neki minden szándé|kosan és szándéktalanul elkövetett vétkezéseit./ | És hogy az Úr Isten helyezze el az ő lelkét, ahol az | igazak enyhedeznek!¹³¹⁷ | Istennek

1302 A temetéshez szükséges papi öltözék: epitachelion és felon, temetés közben pedig tömjénezésre is sor kerül, így a tömjénezőre (füstölőre) is szükség van.

1303 *Aldott*

1304 Háromszorszent: *Szent Isten, Szent Erős, Szent Halhatatlan...*

1305 stb.

1306 *Midőn leszállottál*, vagyis a következő tropár kezdete ószlávul.

1307 Sorok közé történő beszúrás, de eredetinek ítélfhető.

1308 *szolgá-ló-dnak*

1309 *enyhülés helyén.* Ma: *nyugalmadban.*

1310 *enyhülést nyernek.* Ma: *megnyugszanak.*

1311 *szolgá-ló-dnak*

1312 *szolgádnak*

1313 A 15. oldalszám már másodszor fordul elő.

1314 *Most és*

1315 *szülemled*

1316 *szolgá-ló-ja*

1317 A fenti halottas ekténiákat bal oldalon egy kapcsos zárójel fogja össze.

kegyelmét, men<n>yeknek országát s vétkei |¹⁵nek bocsánatát Krisztustól, halhatatlan kirá|lyunktól és Istenünktől kérjük! | Könyörögjünk az Úrhoz! /K(ar)/ | – *ima lassan* – A lelkek s minden testek Istene, ki a halált lé|tiporván az ördögöt meggyőzted, és világodnak életet aján|²⁰dékoztál, önmagad, Urunk, nyugtasd meg elhunyt N. szolgád|-lód-nak¹³¹⁸ lelkét a világosság helyén, a nyugalom helyén, | ahonnan eltávozik fájdalom, szenvedés és sohaj¹³¹⁹, s általa | minden szóval v(agy) tettel és gondolattal elkövetett vétket neki, | mint jóságos és emberszerető Isten, bocsásd meg, mert nin|²⁵csen ember, ki él és nem vétkezik; mert te vagy egyedül bűn | nélkül; a te igazságod örökké igazság, és a te szavad is | valóság.

16. Mert te vagy¹³²⁰ föltámadása, élete és nyugal|ma a te elhunyt N. szolgád-lód-nak¹³²¹, Krisztus, | mi Istenünk, s neked dicsőítést küldünk fel a te | kezdetnélküli Atyáddal a legszentebb, jóságos, | ⁵elevenítő Lelkeddel együtt, most és mindenkor s | mindörökkön örökké. – /K(ar) – *otpuszt* 14. lap – | Temetés az udvaron. | Áldott a mi Istenünk mindig¹³²² most és mindenkor | és örökkön örökké /*harmas szent.*¹³²³ *Miatyánk sat.*/ | ¹⁰112. *Zsoltár.* | Dicsérjétek, kisdedek, az Urat, dicsérjétek az Urnevét¹³²⁴. | Áldott legyen az Urneve¹³²⁵, mostantól fogva mindörökké. | Napkelettől fogva napnyugatig dicsértessék Istennek neve. | Felséges minden nemzetek fölött az Isten; az egeket fölülmulja dicsősége, | ¹⁵ki hasonlít a mi Urunkhoz, Istenünkhöz, ki a magasságban lakik. | Ki lehajol, hogy lássa az alatt levő eget és földet. | Ki fölemeli a porból a nyomorultat, és a szemét közül felmagasz|talja a szegényt. | Hogy a fejedelmek mellé ültesse, a népnek fejedelmei közé. | Ki a magtalant gyermekek anyjává teszi, hogy vígan lakják házában. | 113. {*Zsoltár*} ²⁰Ne nekünk, Isten, ne minékünk, hanem nevednek adj dicsőséget. | Kegyelmed és hűséged szerint, nehogy a pogányok ezt mondhassák: hol az ő Istenük? | Mert a mi Istenünk men<n>yben vagyon, ki mindent, amit akar, véghez viszen¹³²⁶. | Kik félik az Istent, bízzanak Istenben, mert ő segítjük és oltalompajzsok¹³²⁷. | Isten m(eg)emlékezik rólunk és m(eg)áld bennünket; m(eg)áldja Izrael népét,

1318 *szolgá-ló-dnak.*

1319 *sóhaj*

1320 *Te vagy*

1321 *szolgá-ló-dnak*

1322 *mindig.* Általában a *mindég* formát használja a szerző.

1323 *Háromas szent,* vagyis *Háromszorszent.*

1324 *Úr nevét*

1325 *Úr neve*

1326 *véghezviszen*

1327 *oltalompajzsok* vagy *oltalompajzsuk*

m(eg)áldja Sion nemzetségét. | ²⁵Megáldja az istenfélőket kicsinytől fogva nagyig. | Öregbíteni fogja Isten az ő áldását rajtatok és gyermekeiteken. | Meg vagytok ti áldva Istentől, ki a mennyet és földet teremté. | ·/·

17. A legmagasabb égben Isten lakik; a földet az emberek fiainak rendelte birtokul. | Nem a m(eg)halt testek dicsérnek téged, Uram¹³²⁸, sem senki azok közül, kik a csendesség[árjába] alászállnak. | Hanem mi, kik élünk, áldjuk az Urat mostantól fogva örökké. | Figyelmezzünk! Békes<s>ég mindnyájatoknak! a bölcses<s>ég|⁵re figyelmezzünk! | /*Prokimen:*/ Boldog az út, melyen mégy, lélek, nyugalmas hely készítették neked. | Bölcses<s>ég! /Sz(ent) Pál apostolnak a Korinthusiakhoz írt levelének olvasása./ | Figyelmezzünk! | Atyámfiak! Nem minden test bír egyenlő testi tulaj|¹⁰donokkal; hanem más test az embereké, más a barmoké, és¹³²⁹ más | a lelkeké, és más a madaraké; így vannak égi testek és földi testek, | de más az égieknek és más a földieknek ékes<s>ége. Más a napnak, más | a holdnak és más a csillagoknak fényessége. A csillag is különbö|zik¹³³⁰ más csillagtól fényességre nézve. Eh<h>ez hasonló lészen a fe¹³³¹ hol|¹⁵ tak feltámadása is. Tudniillik a test, mely elvettetik, rothadan|dó; amely föltámad, rothadatlan. Amely elvettetik, gyalázatos, | amely fölébresztetik, dicsőséges. Amely elvettetik, erőtlén, amely | fölkel, hatalmas. Lelkes test vettetik el, lelki test támad fel. | Mert nagyon lelkes test és nagyon lelki test. Aminthogy írva | ²⁰is vagyon: Teremtették az első ember Ádám¹³³² élőlényé¹³³³; az | utolsó Ádám¹³³⁴ pedig elevenítő lélekké. | Békes<s>ég néked! Bölcses<s>égre¹³³⁵ figyelmezzünk! /*K(ar)*/ | Bölcsesség, egyenest állva hallgassuk a sz(ent) Evangeliumot, Sz(ent)|János evangéliumának olvasását. /*K(ar)*/. | ²⁵Figyelmezzünk! | Azon időben mondá Jézus a hozzá jött zsidóknak. | Én vagyok az élet kenyere; aki énhozzám jó, nem éhezik¹³³⁶, és | aki énbenem hisz, soha nem szomszédhozik. De mondtam,

18. hogy ámbár láttatok engem, mégsem hisztek. Min | den, amit nekem ad az Atya, énhozzám jó, és aki hoz | zám jó, nem vetem ki; mert leszállottam men<n>yből, | nemhogy az én akaratomat cselekedjem, hanem | ⁵annak akarátát, aki engem küldött. Ez pedig az | atyának, ki engem küldött, akarata, hogy amit ne | kem adott, elne¹³³⁷ veszítsek abból, hanem föltámasszam |

1328 Az *Urunk* szót a szerző *Uram*-ra javította.

1329 Nem egyértelmű áthúzás.

1330 *különbözik*

1331 Valószínűleg már a *feltámadása* szót akarta leírni a másoló.

1332 *Ádám*

1333 *élőlényé*

1334 *Ádám*

1335 *Bölcsességre*

1336 *éhezik*

1337 *el ne*

azt az utolsó napon. | *Keresztcsókolási ének*: A halál a kisdedeknek enyhí|¹⁰tő
jótékonysága; mert a földi életnek rosszságában nem | részesültek, és
nyugalomra értek, és mennyei örömmel Ábra|hám kebelében örvendeznek,
és a sz(ent) artatlanoknak¹³³⁸ | Istent éneklő csoportjában vigadoznak híven
énekelvén, | mert a bűnkedvelő romlottságtól tisztán mentek el. | ¹⁵Adj,
Urunk Istenünk, a te elhunyt kisdéd | szolgál-lód-nak¹³³⁹, N.-nek békés
nyugalmat, és ké|szíts neki örök emléket! | *A sírnál*: | *Könyörögjünk*
az Úrhoz! /K(ar)/ /Urunk, irgalmaz<z>!/ | ²⁰Urunk, ki a kisdedeket ez
életben angyalaid által őrzöd; a jövő | életben pedig Ábrahám¹³⁴⁰ kebelének
térségét és az ő tiszt|ságuk szerint angyali világossággal tündöklő helyet
| készítesz nekik, ahova befogadtatnak az igazaknak | lelkei. Te önmagad,
Uralkodó Krisztusom, a te | ²⁵kisdéd N. szogád-lód-nak¹³⁴¹ lelkét fogadd el
békesség|ben. Mert te mondád: „Engedjétek a kisdedeket hoz|zám jönni,
mert ilyeneké a mennyeknek országa.” | ·/·

19. Mert téged illen¹³⁴² minden dicsőség, tisztelet és leborulva | imádás
az Atyával és Sz(ent) Lélekkel együtt, most és mindenkor | és örökkön
örökké! /K(ar)/ | *Lepecsételtetik* ezen sír Krisztus Urunk második |
⁵eljövetelég¹³⁴³ az Atyának és Fiúnak és Sz(ent) Léleknek nevé|ben.
Amen! | – *Otpuszt 14. lap* – | **UTOLSÓ KENET SZENTSÉGE** |
Áldott a mi Istenünk most és mindenkor és örökkön örökké | ¹⁰– K(ar):
Amen – *hármasszent*¹³⁴⁴ Miatyánk: Merttied¹³⁴⁵ – | *Tropár 6. hang.* | K(ar):
Irgalmaz nekünk, Urunk, irgalmaz, mert nincs mentségül szólá|sunk,
azért ezen imádságot aján<l>juk neked, mint Fő Urunknak, mi bű|nös
szolgáid, Urunk, irgalmaz nekünk. | ¹⁵Dicsőség néked¹³⁴⁶ *sat.* | Most
és mindenkor *sat.* | *Ekténia* | *az – 1. lapon – betoldandó: 5. helyre.*¹³⁴⁷ Hogy
megáldassék ezen olaj a Sz(ent) Lélek | ereje, hatása és eljövetele által,
imádkozzunk az Úrhoz. | ²⁰Hogy legyen az Úr nevében való hittel azt
fogadónak bűnei bo|csánatára, lelke s teste megszentelésére, s fájdalmai
meggyó|gyítására, imádkozzunk az Úrhoz! | N. Isten szolgál-ló-jáért¹³⁴⁸, s

1338 *ártatlanoknak*

1339 *szolgá-ló-dnak*

1340 *Ábrahám*

1341 *szolgá-ló-dnak.*

1342 *illet*

1343 *eljövetelég*

1344 *Háromszorszent*

1345 *Mert tied...* – Miatyánk papi fennhangja.

1346 Elírás. Helyesen: *Dicsőség az Atyának...* Majd következik a Minden jó kérelem második, a *Most és...* után pedig a harmadik tropárja.

1347 A másoló által a kettőspont fölé beszúrt szöveg, amely az alkalmi ekténiák nagy ekténiában való elhelyezését pontosítja.

1348 *szolgá-ló-jáért*

hogy látogassa meg őtet az Isten, s | jöjjön reá a Sz(ent) Lélek malasztja, imádkozzunk az (Úrhoz!) | ²⁵Hogy ezen sz(ent) olajjal, az Úr nevében való megkenés által, nyer|je meg bűneinek bocsánatját, üdvességét s betegsége meggyó|gyulását, imádkozzunk az Úrhoz! | ·/·

20. Hogy menekedjünk meg minden nyomorúságtól, haragtól | és ínségtől, imádkozzunk az Úrhoz! | Ótalmazz¹³⁴⁹, üdvézíts, könyörülj és tarts meg minket, Isten, a Te | kegyelmeddel! | ⁵Legszentebb, legtisztább, legáldottabb s dicsőséges Istenszüő | Királynénkat, mindenkorszűz Máriát minden szentekkel em|lítvén, mimagunkat, egymást s egész életünket Krisztus | Istenünknek ajánljuk. | Könyörögjünk az Úrhoz!/ K(ar)/ | ¹⁰Urunk! ki lelki s testi sebeinket kegyelmeddel s irgalmad|dal gyógyítod. Önmagad Urunk: szenteld meg ezen †¹³⁵⁰ olajat, | hogy legyen az az av<v>al megkenteknek gyógyulására, minden | szenvedésök, lelki s testi tisztátalanságuk s minden go|noszságuk megszüntetésére, hogy azáltal is dicsőíttessék | ¹⁵a Te legszentebb neved: Atya, Fiú és Sz(ent) Léleké, most és min|denkor és örökkön örökké. | –*Kifordulva*–Figyelmezzünk! Békes<s>ég mindnyájatoknak! | Bölcses<s>égre figyelmezzünk! | *Prokimen:* Legyen, Urunk, a Te Kegyelmed rajtunk, amint mi Tebened bízunk. | ²⁰*Apostol.* | Bölcsesség, Sz(ent) Jakab apostol levelinek olvasása. Figyelmezzünk! | Atyámfiak! Példaul¹³⁵¹ vegyétek a háborúságban¹³⁵² és beketűrésben¹³⁵³ a Prófétákat, kik | szóltak az Úr nevében. Íme, boldognak mondjuk azokat, akik háborúságot szenvednek. | Jóbnak tűrésit hallottátok, és minemű véget adott az Úr az ő nyomorúságának, láttátok, | ²⁵mert igen irgalmas az Úr és könyörűő. Mindenekelőtt pedig, Atyámfiak! ne esküd|jete se az égre, se a földre és semmi egyéb¹³⁵⁴ esküvéssel; legyen pedig a ti beszédetek erősítése az: | Ugyvan!¹³⁵⁵ és tagadása: n(em) ugyan!¹³⁵⁶, hogy az Isten törvényének kárhoztatásába ne essetek. | Szenved-e valaki közületek? Imádkozzék. Öröme¹³⁵⁷ van valakinek? Énekeljen. Beteg-e vala|ki közületek? Hívassa el az egyházszolgákat, és imádkozzanak érte, megkenvén őt | ³⁰olajjal az Úr nevében! És a hitből származott imádság¹³⁵⁸ m(eg)tartja a beteget, és

1349 *Oltalmaz*

1350 Áldozópap áldására utal.

1351 *Példaul*

1352 *háborúságban*

1353 *beketűrésben*

1354 *egyéb*

1355 *Úgy van!*

1356 *így van!*

1357 *Öröme*

1358 *imádság*

felsegéli | őt az Úr, ha bűnt cselekedett, m(eg)bocsáttatnak neki. Valljátok m(eg) egymásnak bűnei | teket, és imádkozzatok egymásért, hogy m(eg) gyógyíttassatok; mert igen hasznos az | igaznak buzgó könyörgése.

21¹³⁵⁹. *Evangelium Sz(ent)* Márktól. | Az időben: Előszólítá ama 12 tanítványokat, és kezdé őket | kettenként elbocsátani, és ada nekik hatalmat a tisztát | lan lelkeken. És megparancsolá nekik, hogy az útra | ⁵semmit ne vinnének, hanem csak pálcát, sem táskát, sem | kenyeret, sem pénzt az ő erszényökben. Hanem hogy csak | sarukat vonnának¹³⁶⁰ lábaikra, és kettős ruhát ne vennék | nek magukra. És ezt mondja vala nékik: Valahol | házba bementek, ott maradjatok mindaddig, míg on | ¹⁰nét kimentek. És valakik be nem fogadnak titeket | és nem hallgatnak titeket, onnét kimenvén verjétek le | a ti lábaitokhoz ragadt port, hogy az legyen őellenök | tanúbizonyság gyanánt. Bizony mondom nektek, hogy | tűrhetőbb lészen a Szodoma-belieknek, vagy a Gomo | ¹⁵ra-belieknek dolguk az ítélet napján, hogysé an | nak a városnak állapotja. Kimenvén azért azok, pré | dikálják vala, hogy megtérnének az emberek. És sok | ördögöt űznek vala ki, és sok beteget kennek vala meg | olajjal, és meggyógyítják vala azokat. /K(ar)/ | ²⁰Könyörülj rajtunk, Isten! a Te nagy irgalmasságod szerint kérünk | Téged, hallgass meg és könyörülj. | Ismét esedezzünk az Isten szolgáló-ja¹³⁶¹ N. minden szándékos és | szándéktalan bűneinek bocsánatjáért, s hogy látogassa meg őtet | az Isten az ő kegyelmével, békességgel, egészséggel és üdvösséggel, mondjukmondj¹³⁶² mindnyájan. | ²⁵Ismét esedezzünk, hogy a mi Urunk Istenünk küldje reá a megmentés | és a betegségtől¹³⁶³ való megszabadulás kegyelmét, s emelje fel őtet | betegségből, mondjuk mindnyájan, Urunk, hallgas<s> m(eg) minket és irgalmazz. /K(ar)/ | †
*vozhla<s>xi*¹³⁶⁴. | Könyörödjünk az Úrhoz! | ³⁰/K(ar)/

22. /*olajszent(elés)*/ Kezdetnélküli, kifü<r>készhetlen szentek szentje! | Ki a Te egyszülött Fiadat lelkünk s testünk minden be | tegségét és sebét gyógyítóját¹³⁶⁵ elküldted; küld<d> le a te Sz(ent) | Lelkedet, és szenteld meg †¹³⁶⁶ ezen olajt, s tedd azt az avval | ⁵megkenendő N. szolgádnak,

1359 A bal oldali margón a következő szöveg található: *Urunk, mi Istenünk! fogadd a te szolgálád ezen buzgó imádságát, s könyörülj rajtunk a Te nagy kegyelmed sokasága szerint, s küld<d> le mi reánk s N.-re Tőled gazdag kegyelmedet váró szolgálóra irgalmadat. Mert kegyelmes és emberszerető Isten vagy, s Tenéked dicsőítést zengünk A(tya,) F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost és) m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen.*

1360 Inkább: *búznának*

1361 *szolgá-ló-ja*

1362 A szerző még egyszer le akarta írni a *mondjuk* szót, de észrevette, és lehúzta.

1363 *betegségtől* vagy *betegségből*, mint lentebb is található.

1364 *fennhang*

1365 Helyesebb lenne: *minden betegségének és sebének gyógyítóját.*

1366 Áldásra utal, a *szenteld meg* fölött található.

bűneinek teljes megvált|tásául s a mennyország örökös<ö>déseül¹³⁶⁷. Mert te vagy, ki | kegyelsz és üdvözítesz minket, Istenünk! s Tenéked di|csőítést zengünk, a Te egyszülött Fiaddal, s legszentebb, jó|ságos és elevenítő Lelkoddal, most és mindenkor és örökkön örökké. | ¹⁰„A mi segítségünk az Úrtól, ki teremtette az eget és földet” | – *a beteget sz(ent) olajjal kenve mondja* – | Szent Atya! a lelkek és testek orvosa, ki elküldéd minden | betegséget gyógyító s haláltól megszabadító egyszülött fiadat, a | mi Urunk Jézus Krisztust; „Gyógyítsuk meg ezen N. szolgáló-¹³⁶⁸dat¹³⁶⁸ az őtet gyötrő lelki és testi betegségektől, és elevenítsd | meg Krisztusod kegyelmével, a mi szentséges Istenszülő Ki|rállynénk s mindenkorszűz Mária és minden szenteink ese|dezése által. Mert Te vagy a gyógyerők forrása, mi Iste | nünk! s Tenéked dicsőítést zengünk, a Te egyszülött | ²⁰Fiaddal s egyállományú Sz(ent) Lelkoddal, most és min|denkor s örökkön örökké /K(ar)/ | „Hallgasson meg Téged az Úr szorultságod nap|ján, és ótalmazzon¹³⁶⁹ meg téged Jákób Istenének neve.” | – *a beteg feje felett az evangéliumos könyvet tartva mondja:* | ²⁵Könyörögjünk az Úrhoz! /K(ar)/

23. *(frá-teszi az epítirabeliont)* Szent Királyunk! irgalmas és nagy|kegyelmű Urunk, Jézus Krisztus, az élő Istennek Fia és Igéje. | Ki nem akarod a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen | és éljen; nem teszem a Tehozzád bűnökben jött, s azok | ⁵bocsánatát Tetőled általam esdeklő fejére bűnös keze|met, hanem a Te erős és hatalmas kezedet, mely ezen | sz(ent) evangéliumban<v>agon¹³⁷⁰, és kérem a Te irgalmas és bosszú | nélküli emberszeretetedet, Istenünk, mi Üdvözítőnk! | Ki a bűneit töredelmesen bánó Dávidnak Nathán Próféta | ¹⁰által azok bocsánatát ajándékoztad, s Manasses bűn|bánati imádságát kedvesen fogadtad. Te önmagad | N., bűneit bánó szolgálódat¹³⁷¹ fogadd a Te szokásos | emberszereteteddel, elnézvén neki minden vétkezéseit. | Mert Te vagy a mi Istenünk, ki a bűnbe esetteknek het|¹⁵venhétszer megbocsátani parancsolád; mert amily | felséges, oly kegyelmes is, s Téged illet minden dicsőség, | tisztelet és imádás, most és mindenkor s örökkön örökké. /K(ar)/ | áldoztatás itt | – áldoztatás¹³⁷² – Bölcsös<s>ég. | ²⁰Krisztus igaz Istenünk, legtisztább Anyja imádságai, a tisztas | és életadó Kereszt ereje által, sz(ent), dicsőséges és dicséretes Jakab | apostol, az Úr test szerinti testvére, Isten által megvilágosított | barlangi Antal és Theodoz Atyáink és minden szentek esedezései | által, üdvözíteni fog minket s könyörölni fog rajtunk, mint | ²⁵jóságos és emberszerető. | – *vízszel hinteni* – Legkegyelmesebb Istenünk!

1367 Esetleg: *örökségéül*.

1368 *szolgá-ló-dat*

1369 *oltalmazzon*

1370 A sor fölötti beszúrás.

1371 *szolgá-ló-dat*

1372 *áldoztatás*

bocsás<s>a meg | minden bűneidet, áldjon †¹³⁷³ meg, s könyörüljön rajtad az | irgalmassága szerint, s emeljen fel betegségedből, s tegy<en> | egészséggé, ki áldott mindörökké¹³⁷⁴. Amen. — ● —

24. **NAGYTEMETÉS.** | – *epitr(achelion), fel(on), füstölő, kereszt*¹³⁷⁵ – Midőn leszállottál 15. l(ap); **Panachida.** | *Az udvaron* | Aldott¹³⁷⁶ a mi Istenünk *sat*. Békével imádjuk urunkat! | ⁵Istennek elhunyt N. szolgája-ló-ért¹³⁷⁷ és annak boldog nyugalmaért i(mádjuk) U(runkat)! | Hogy bocsáttassanak m(eg) neki minden szándékos és szándéktalanul elkö|vetet(t) bűnei, im(ádjuk) Ur(unkat)! | Hogy Ábrahám¹³⁷⁸, Izsák és Jákóbbal¹³⁷⁹ számíttassék együvé i(mádjuk) U(runkat)! | Hogy helyeztessék el az ő lelke az élők sorába a világosság | ¹⁰helyén, hol mindnyájan a szentek és igazak enyhedeznek, i(mádjuk) U(runkat)! | Hogy kárhozatnélkül¹³⁸⁰ álljon Krisztusnak rettentő ítélőszéke előtt, i(mádjuk) U(runkat)! | Hogy örökölje mennyekben a halhatatlanok országát i(mádjuk) U(runkat)! | Hogy részese legyen a szentek öröktől tartó szüntelen örvendezéseinek i(mádjuk) U(runkat)! | Hogy mentsen m(eg) minket minden aggódástól, haragtól, veszedelemtől és ínségtől, i(mádjuk) U(runkat)! | ¹⁵Védelmezz, üdvezíts, könyörülj és őrizz m(eg) minket, Isten, a te kegyelmeddel! | A legszentebb, legtisztább, legáldottabb dicső asszonyunkat, az Isten|szülő mindenkorszűz Máriát minden szentekkel együtt tisztelve | említvén, minmagunkat és egymást és egész életünket Krisztus | Istenünknek ajánljuk! | ²⁰Mert te vagy föltámadása, élete és nyugalma a te elhunyt | N. szolgád-lód-nak¹³⁸¹, Krisztus Istenünk, és néked dicsőítést zengünk, | Atyának, Fiúnak és Sz(ent) Léleknek, most és mindenkor és örökkön örökké.¹³⁸² | Allelujah! ^{3<sz>or}¹³⁸³ 8^{ik} hang. Boldog, kit kiválasztál és elfogadál, Urunk. | Az ő emléke nemzedékről nemzedékre. *Tropár* 8^{ik} hang. Mélységes bölcses<s>égedben | ²⁵17. *szolt(ár). sat. sat.* Allelujah ^{3<sz>or} *Ektenia* – *néhol a koporsó szögletét füstölni* – | Ismét és ismét könyörögjünk az Úrhoz! | Ismét esedezünk a te elhunyt

1373 Az áldjon meg fölött található.

1374 mindörökké

1375 A szükség liturgikus ruhák és szerek felsorolása.

1376 Áldott

1377 szolgá-ló-jáért

1378 Ábrahám

1379 Jákóbbal

1380 kárhozat nélkül

1381 szolgá-ló-dnak

1382 A szöveg alatt folytonos elválasztóvonal található.

1383 Háromszor

N. szolgád-lód-nak¹³⁸⁴ lelki nyugalmaért, | és hogy az Úr Isten bocsássa meg minden szándékosan és szándéktalanul elkövetett vétkezéseit. |
³⁰Hogy az Úr Isten helyezze el az ő lelkét, hol az igazak enyhedeznek. | ·/·

25. Istennek kegyelmét, mennyeknek országát és bűneinek bocsá|natát Krisztustól, a mi halhatatlan Királyunktól és Istenünktől kérjük! |
Könyörögjünk az Úrhoz! – *ima s vezérlés 15–16. lapon* – | sz. 1, 2, 3, 5, és 8 = Könnyezem és siránkozom.¹³⁸⁵ – *ezután* – | ⁵Figyelmezzünk! Békes<s>ég mindnyájatoknak! Bölcses<s>éggel figyel|mezzünk! – *Prokimen 6. b(ang):* Boldog az út, melyen mégy, lélek, nyugalmas | hely készítették néked. – Bölcses<s>ég! /K(ar)/ Figyelmezzünk! – *Apost(ol)* – | Békes<s>égnéked! egyenest állva hallgassuk Sz(ent) János ev(an)g(é)liumának | olvasását./ K(ar)/ Figyelmezzünk! | ¹⁰Az időben mondá az Úr a hozzá jövő zsidóknak: Bizony, | bizony mondom nektek, aki az én ígémet hallgatja és hi|szen annak, aki engem küldött, örök életet bír, és nem jó | az ítéletre, hanem általmegy a halálból az életre. Bizony, | bizony mondom nektek, hogy eljő az idő és mostan va|¹⁵gyon, amidőn a halottak meghallják az Isten fiának szá|vát, és akik hallják, élni fognak. Mert mikép(p)en az Atyá|nak élete vagy onmagában, azonkép(p)en ada a Fiúnak is, | hogy élete legyen onmagában; és hatalmat adott neki, | hogy ítéletet tartson, mivel ő az ember fia. Ne csodál|²⁰játok ezt, mert eljön az óra, melyben mindnyájan, kik a | sírokban vannak, meghallják az Isten fiának szavát. | És eljönnek, akik jót cselekedtek, az élet föltámadására; | akik pedig gonoszat cselekedtek, az ítéletnek feltáma|dására. Nem cselekedhettek én onmagamtól semmit, |
²⁵hanem amint hallok, úgy ítélek, és az én ítéletem igazsá|gos, mert nem keresem az én akaratomat, hanem annak | akaratát, aki engem küldött. – |
– *keresztcsokolási ének.* – *otpuszt 14. l(ap), s Adj, Urunk, elhunyt | N. szolgád-lódnak*¹³⁸⁶ boldog nyugalmat, és készíts neki örök | ³⁰emléket. / – K(ar)/ | ·/·

26. A sírnál | – *Bűnfeldoldási ima* – | Urunk, Jézus Krisztus, mi Istenünk! aki isteni paran|csokat adtál szent tanítványaidnak¹³⁸⁷ és apostolaidnak, |
⁵hogy kössék meg és oldják fel a bűnbe esőket, és | tőlök¹³⁸⁸ mi is hatalmat nyervén a bűnökkel hason|loan¹³⁸⁹ cselekedni: Bocsássa meg, neked, lelki gyer|mekem, ha szándékosan és szándéktalanul vala|mit vétettél ez életben, most és mindenkor és | ¹⁰örökkön örökké. | *Letételi evangéliumok.* | *I. Sz(ent) Jánostól.* | Az időben mondá az Úr, a hozzá jövő zsidóknak: Az

1384 szolgád-ló-dnak.

1385 A bolgár dallamú sztihrák éneklésére vonatkozik a rubrika, melyek közül a 8. hangú incipitjét is lejegyzí a szerző.

1386 szolgád-ló-dnak

1387 A másoló javítása.

1388 Helyesebb: *tőlük*.

1389 hasonlóan

| én atyám mindezideig munkálkodik, én is munkalkodom¹³⁹⁰. – | ¹⁵Azért még inkább követvevén¹³⁹¹ törekvének a zsidók őt megölni, | mert nemcsak a szombatot szegé meg, hanem az Istent | atyjának mondotta lenni, egyenlőnek állítá magát | lenni az Istennel. Felelvén azért Jézus, mondja nekik: | „Bizony, bizony mondom nektek, nem cselekedhetik | ²⁰a Fiú magától semmit, hanem csak amit lát, hogy az | Atya cselekszik; mert mind, amit ő cselekszik, azokat | a Fiút¹³⁹² is hasonlóképp <p>en cselekszi.” Mert az Atya szereti | a Fiút, és mindent megmutat neki, amiket ő cselekszik; | és ezeknél nagyobbakat is fog mutatni, hogy ti csudálkoztok¹³⁹³. Mert valamint az Atya halottakat támaszt és ele|venít, úgy a Fiú is, akiket akar, megelevenít. És az Atya | nem is ítél senkit, hanem minden ítéletet¹³⁹³ átadott a | Fiúnak, hogy mindnyájan tiszteljék a Fiút, amint tisztel|ik a Fiút az Atyát. Aki nem tiszteli a Fiút, nem tiszteli³⁰ az Atyát, aki őt küldötte.

27. II. Sz(ent) Jánostól. | Az időben mondá az Úr, a hozzá jött zsidóknak: ez pedig aka|ratja Atyámnak, aki engem küldött, hogy minden, aki lát|ja a Fiút és hisz őbenne, örök élete legyen, és én föltámasz|tom őt az utolsó napon: Zúgolódának tehát a zsidók azon, | hogy azt mondotta: „Én vagyok az élő kenyér, ki mennyből | szállottam alá.” És azt mondják vala: Nemde Jézus ez, | József fia, kinek mi ismerjük atyját és anyját? mikép<p>en | mondhatja tehát ez: hogy mennyből szállott alá¹³⁹⁴? Felel¹⁰vén azért, Jézus mondá nekik: „Ne zúgolódjatok¹³⁹⁵ egymás | között. Senki sem jöhet énhozzám, hacsak az Atya, ki | engem küldött, nem vonzá őt, és én föltámasztom őt az | utolsó napon. | III. Sz(ent) Lukácstól. | ¹⁵Az időben méne Jézus Naim városába, és vele együtt | mennek vala tanítványai is és nagy sokaság. Mikor pedig | a város kapujához közelgetne, íme, egy halottat visznek | valaki, aki anyjának egyetlen fia vala, az asszony | pedig özvegy vala, s a városi népnek nagy serege kíséri | ²⁰vala őtet. És látván őt Jézus, érzékenyen megilletődvén | rajta, mondá neki. „Ne sírj!” és oda járulván illeté a ko|porsót. Azok pedig, akik viszik vala, megállanak. És | mondá: „Ifjú! neked mondom: kelj fel!” És felüle, aki | meghalt vala és kezde szólni, és általadá őtet anyjának. | ²⁵Elfogá pedig mindnyájokat a félelem, és magasztalják | vala az Istent, mondván: „Nagy próféta támadt közöttünk, | és az Isten meglátogatta az ő népét. | *Más letételi evangéliumok.* | I. Sz(ent) Jánostól. | ³⁰Az időben mondá Jézus a hozzá jött zsidóknak: Én va|lyok az élet kenyere; atyátok mannát ettek a pusztában | és meghaltak: Ez a mennyből alá szállott kenyér: hogy aki | ·/·

1390 *munkálkodom*

1391 A másoló javítása.

1392 *Fiú*

1393 *ítéletet*

1394 *alá*

1395 *zúgolódjatok*

28. abból eszik, meg ne haljon. Én vagyok az élő kenyér, ki menny|ből szállottam alá. Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él, és | a kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életeért.” | Vetekedének azért a zsidók egymás között, mondván: mikép<p>en | ¹³⁹⁶adhatja ez nekünk az ő testét eledelül? Mondá tehát nekik Jézus: | Bizony, bizony mondom nektek, ha nem eszitek az ember | fia testét, és nem isszátok az ő vérét, nem lészen élet ti|bennetek. Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, | örök élete vagyon, és én föltámasztom őt az utolsó napon. | ¹⁰II. S^(szent) Jánostól – gyermektemetésnél 17. lap – | III. S^(szent) Jánostól – nagytemetésnél 25. lap.¹³⁹⁷ | A sírnál. Lázár evangélium. | Az időben vala egy Lázár nevű beteg Bethaniából, Mária | és ennek nővére, Mártha falujából való. Mária pedig az vala, | ¹⁵ki megkente az Urat kenettel, és az ő lábait hajával törül|gette. Húgai tehát hozzája jövének, mondván: Uram! íme, | akit szeretsz, beteg. Hal<l>ván pedig ezt Jézus, mondá nekik: | E betegség nem válik halálra, hanem az Isten dicsőségére, | hogy az által az Isten fia megdicsőíttessék. Szereti vala | ²⁰pedig Jézus Márhát és nővérét, Máriát és Lázárt. Mi|dőn tehát meghallotta, hogy beteg, akkor ugyan megma|radt azon helyen kétnapig¹³⁹⁸; ezek után mondá tanítvá|nyainak: menjünk ismét Júdeába. Mondák neki tanítványai: | Rabbi! most akartak téged a zsidók megkövezni, és | ²⁵ismét oda mégy-e? Felele Jézus: nem de¹³⁹⁹ 12 a nap órája? | Aki nappal jár, nem botlik meg, mert e világ világosságát | látja; ha pedig éjjel jár, megbotlik, mert nincs világossága. | Így szóla, és ezek után mondá nekik: Lázár, a mi barátunk | alszik: de elmegyek, hogy az álomból felserkentssem őt. Mon|³⁰dák erre tanítványai: Uram! ha alszik, meggyógyul. Azon|ban Jézus az ő haláláról mondotta ezt, ők pedig azt vélték, | hogy álom szendergésről mondja. Akkor tehát Jézus nyil|ván megmondá nekik: Lázár meghalt. És örülök, hogy | ott nem voltam, hogy higgyétek¹⁴⁰⁰. De menjünk hozzája. | ./.

29. Mondá tehát Tamás, ki kettősnek neveztetik, tanít|ványtársaihoz: menjünk mi is, hogy meghaljunk ővele. | Eljöve tehát Jézus, és már negyednaposnak találá őt | a sírban. /Bethánia pedig Jerusálemtől mintegy 15 futa|⁵matnyira⁺⁴⁰⁺ föld vala/. A zsidók közül pedig sokan jövének | Márhához és Máriához, hogy vigasztalják őket bátyjuk | miatt. Mártha tehát amint meghallotta, hogy Jézus | jó, elébement, Mária pedig otthon ül vala; mondá pedig | Mártha Jézusnak: Uram! ha itt lettél volna, nem

1396 Sor fölötti beszúrás.

1397 Ezután folytonos vízszintes vonal választja el az azt következőket.

1398 két napig

1399 nemde

1400 higgyétek

1401 Eredeti javítás, a mondat mégis ezáltal vált értelmetlenné. Helyesen: 15 futam(at)nyira vala, vagy 15 futam(at)nyi földre vala.

halt vol¹⁰na meg az én bátyám. De most is tudom, hogy amit kérsz | az Istentől, megadja neked az Isten. Mondá neki Jézus: | feltámad a te bátyád. Mondá neki Mártha, tudom, hogy | feltámad, a feltámadáskor, az utolsó napon. Mondá ne¹⁵ki Jézus: Én vagyok: Én vagyok¹⁴⁰² a föltámadás és az élet; aki | ¹⁵énbennem hiszen, ha szintén meghal is, élni fog. És min | den, aki él, és én bennem hiszen, nem hal meg mindörökké. | Hiszed-e ezt? Mondá neki: Igen, Uram! én hiszem, hogy | te vagy a Krisztus, az élő Isten fia, ki e világra jöttél. És | amint ezeket mondotta, elméne, elhívá nővérét, Máriát, | ²⁰csendesen mondván: A mester jelen vagyon, és téged hív. | Az, amint meghallotta, fölkele hamar és hozzája méne, | mert Jézus még nemért¹⁴⁰³ a faluba, hanem azon helyen vala, | hol Mártha eléje ment. A zsidók tehát, kik vele<egy> házban | valának és vigasztalák őt, midőn látták Máriát, hogy | ²⁵hamar felkelt és kiment, követék őt, mondván, a sírhoz | megyen, hogy ott sírjon. Mária pedig, midőn oda ért, hol | Jézus va<la>, meglátván őt, lábaihoz borult, és mondá néki: | Uram! ha itt lettél volna, nem halt volna meg az én bá | tyám. Jézus tehát amint látta őt sírni, s a zsidókat is, | ³⁰kik vele jöttek vala, hogy sírnak, elbúsula lelkében és meg | rendüle. Kérdé tehát az ott lévőktől: hova tettétek őt? | Ezek pedig mondanak neki: Uram! jer és lásd. Elindula | tehát Jézus a sírhoz, és kön<n>yeze – mit látván a zsidók, mondá | nak¹⁴⁰⁴ maguk között: Íme, mennyire szereti vala őt! mások | ·/·

30. ismét mondák: Nem tehetette volna meg ő, ki megnyitotta | a vakon születettnek szemeit, hogy ez megne¹⁴⁰⁵ haljon? | Jézus tehát ismét elbúsulván magában, midőn a sírhoz | ére. Vala pedig ott egy barlang, és kő vala arra téve. Ezt | ⁵látván Jézus, mondá: Vegyétek le a követ. Mondá neki Mártha, | a meghaltnak húga: Uram, már szaga van, mert negyed- | napos. Mondá neki Jézus: Nem mondtam-e neked, hogy | ha hiszesz, meglátod az Isten dicsőségét! elvevék tehát a | követ, Jézus pedig felemelvén szemeit, az égre mondá: Atyám! | ¹⁰hálát adok neked, hogy meghallgattál engemet. Én ugyan | tudtam, hogy mindenkor meghallgatsz engem, de a | körülálló népért mondám ezt, hogy elhigyék¹⁴⁰⁶, hogy te kül | döttél engem. Ezeket elmondván nagy szóval kiáltá,¹⁴⁰⁷ mond | ván: Lázár, jöjj ki! És azonnal kijöve, aki halott¹⁴⁰⁸ vala, | ¹⁵megkötözve levén kezei és lábai ruhával, és

1402 Szóismétlés.

1403 *nem ért*

1404 *mondák*

1405 *meg ne*

1406 A korábbi helyesírási mód szerint az *elhiggyék* alaknak kellene szerepelni. Helyesen: *elhiggyék*.

1407 *kiáltá*

1408 Javítás a szóban.

orcája¹⁴⁰⁹ be vala | kötve kendővel. Mondá tehát nekik Jézus, oldozzátok el őt, | és bocsássátok el. A zsidók közül tehát, kik Máriához¹⁴¹⁰ és | Mártához jöttek vala, látván amiket Jézus cselekedett, | sokan hívének őbenne. | ²⁰ — ● — | *Parasztás – Nagyemlítés – | – Epitr(achelion), felon és füstölő* – | Áldott a mi Istenünk *sat. /K(ar)/ – m(eg)füstölő az asztalt, melyen a hozomány van* – | *P(ap) fen<n>hangon: Sz(ent) Isten s Erosős*¹⁴¹¹ *sat. 3^{szor}* Hármassz(ent). 12 Urunk, irgalmazz! Dicsőség... | ²⁵Mostés...¹⁴¹² *sat.* | Jöjjetek, imádjuk a mi Királyunkat, az Istent! Jöjjetek, imádjuk Krisztust, | mint Királyunkat és Istenünket! Jöjjetek és boruljunk le maga Krisztus | Királyunk és Istenünk előtt! | ^{90^{ik}} *Zsoltár*. Aki a fölséges segítségében lakik, a menny Istenének | ³⁰oltalmában marad. Mondhatja az Úrnak: oltalmazom vagy te és se|gítségem; én Istenem, Őbenne bízom. Valóban Ő megszabadított engem | a vadászok töréből és a súlyos veszélytől. Vállaival megárnýékoz Téged, | ·/·

31. és az Ő szárnyai alatt biztos vagy. Paizs gyanánt vesz téged | körül az ő igazsága; nem fogsz félni az éjjeli rémtől, a nappal | röpülő nyíltól, a sötétben járó vészről és a déli gonosz támadás | tól. Ezeren hullanak el oldalad mellől és tízezeren jobbod | ⁵felől. Tehozzád pedig nem fog közeledni¹⁴¹³. Hanem szemeiddel né|zed, és a bűnösök díját megadod. Mert te vagy Uram és remé|nyem; ha a Fölségest választottad magadnak menedékül. | Nem járul hozzád veszedelem, és csapás nem közeledik haj|lékodhoz. Mert angyalaidnak parancsolt felőled, hogy meg|¹⁰őrizzenek téged minden utadban. Kezeikben hordoznak té|ged, netalán kőbeüs<s>ed lábadat. Aspison és baziliskuson | fogsz járni, s az oroszlánt és sárkányt tapotod. Mivelhogy ben|nem bízott, megszabadítom őt, oltalmazam¹⁴¹⁴ őt, mert megis|merte az én nevemet. Hozzáim kiált, és én meghallgatom őt; vele | ¹⁵vagyok a szorongatásban, megmentem és megdicsőítem őt! | Betöltöm őt hosszú élettel, és megmutatom neki az én szaba|dításomat. | Dicsőség... Most és... Alleluja ^{3^{szor}} | Ekténia. | ²⁰Békével imádkozzunk az Úrhoz! /K(ar)/ | Isten szolgáló-lója N. és annak boldog nyugalmaért i(mádjuk) Urunkat!¹⁴¹⁵ | Hogy bocsáttassanak meg neki minden szándékos és

1409 Javítás a szóban.

1410 Javítás a szóban.

1411 *Erős*, először kisbetűvel kezdte a szerző, majd egy lendülettel leírta a szót, igaz, hogy a második szótag végét: -ős megduplázta, de csak a másodikat látta el ékezettel, s valószínűleg csak ez után javította a kezdőbetűt nagybetűre.

1412 *most és*

1413 *közeledni*

1414 *oltalmazom*

1415 A szerző kétféle módon használja az ekténiák zárását: *imádjuk Urunkat és imádkozzunk az Úrhoz*. Az eddigiekben következetes módon, egy ekténián belül mindig ugyanazt a befejezést választotta, jelen esetben azonban mindkét forma szerepel, ám a rövidítések nem mindig sugallják azt, hogy a másoló mikor melyik

szándéktalan | vétkei, i(mádjuk) U(runkat)! | Hogy számíttassék Ábrahám, Izsák és Jákóbbal¹⁴¹⁶ együtt, i(mádjuk) U(runkat). | ²⁵Hogy helyezze el az ő lelkét az élők sorába, a világosság helyére, | hol mindnyájan a szentek és az igazak enyhedeznek, i(mádkozzunk az) Úrhoz! | Hogy kárhozat nélkül állhasson Kr(isztus) rettenetes ítélőszéke elé, i(mádkozzunk az) Úrhoz! | Hogy örökölje a mennyei halhatatlan országot, i(mádkozzunk az) Úrhoz! | Hogy részese legyen a szentek öröktől tartó örömének, i(mádkozzunk az) Úrhoz! | ³⁰Hogy mentsen meg minket minden aggodástól, haragtól és ínségtől, i(mádkozzunk az) Úrhoz! | Védelmezz, üdvezz, s őrizd meg minket, Isten, a te kegyelmeddel! | A legszentebb, legtisztább, legáldottabb dicső asszonyunkat, az Isten|szülő mindenkorszűz Máriát, minden szentekkel együtt említvén, minma|gunkat és egymást és egész életünket¹⁴¹⁷ Kr(isz)t(u)s Istenünknek ajánljuk. | ³⁵Mert te vagy föltámadása, élete és nyugalma a te elhunyt N. szolgáló-d-nak¹⁴¹⁸, Kr(isztus) Istenünk, s néked dicsőítést zengünk, Atya, Fiú és Sz(ent) Lélek, most | és mindenkor és örökkön örökké.

32.¹⁴¹⁹32. Allelujah 8^{ik} hang 3-szor. Boldog, akit kiválasztál és ma | gadhoz vettél, Urunk. Az ő emléke nemzedékről nemzedékre. | *Tropár 8^{ik} hangra* | Mélységes bölcsességében mindeneket emberszeretőleg intézvén, | ⁵és mindnyájunknak, ami hasznos, megadván, egyetlen Alkotónk! | Nyugtasd meg, Urunk¹⁴²⁰, a te elhunyt szolgáló-lód-nak¹⁴²¹ lelkét, mert | tebenned bizodalmát helyezé, teremőjében, alkotójában és | mi Istenünkben. | Dicsőség... Szenteiddel nyugtasd meg, Krisztus! a te szolgáló-lód¹⁴²² | ¹⁰lelkét, hol nincs fájdalom, sem aggodás, sem sohaj¹⁴²³, de végtelen élet. | Mostés:¹⁴²⁴ Te vagy védőfalunk és menedék révünk... | *17^{ik} Zsoltár¹⁴²⁵, ebből a következők énekeltek:* | Boldogok, akik fed<d>hetlenül¹⁴²⁶ élnek, és Isten törvényei szerint járnak. | /Kar:/ Áldott vagy te, Urunk, taníts

formát akarta választani.

1416 *Jákóbbal*

1417 *életünket*

1418 *szolgáló-ló-dnak*

1419 A szerző először a lap bal felső sarkában helyezte el az oldalszámozást, majd áthúzza azt a jobb felső sarokban helyesbített.

1420 Javítás a szóban.

1421 *szolgáló-ló-dnak*

1422 *szolgáló-ló-d*

1423 *sohaj*

1424 *Most és*

1425 Valójában ez nem a 17. zsoltár, hanem a 17. kathizma, ami a 118. zsoltárból áll, így a fent található versek egyértelműen a 118. zsoltár versei: 1-2. 11. 25. 72. 92-95. 97. 115. 137. 170. 175-176.

1426 *feddhetlenül*

meg minket a te igazságidra¹⁴²⁷ | ¹⁵Boldogok, akik rendelkezéseit azok fölől elmélkedvén teljes szívből keresik őtet. /Aldott¹⁴²⁸ sat./ | Szívembe rejtem el igádat¹⁴²⁹, hogy ne vétkezzem¹⁴³⁰ ellened. /Aldott¹⁴³¹ vagy sat./ | Lelkem a porig leván¹⁴³² alázva, eleveníts fel engem ígéreted szerint. /Aldott¹⁴³³ sat./ | Több nekem szádnak törvénye sokezer nyomott aranynál és ezüstnél. /Aldott¹⁴³⁴ – / | Ha törvényed nem lett volna gyönyörűségem: már régen elveszttem volna | ²⁰nyomoruságomban¹⁴³⁵. Soha örökké el n(em) felejtem parancsidat, mert azok által éltetsz engemet. | *Ektenia lásd 24. lapon 15/16. lap.* | Tied vagyok én, üdvéztis engem. /Kar: Üdvéztisd,¹⁴³⁶ Üdvéztőnk,¹⁴³⁷ elhunyt szolgál-lód-nak¹⁴³⁸ lelkét. | Utánam leselkednek a gonoszok, én pedig törvényeidre figyelmezek. /K(ar): Üdvéztisd sat. | Mennyire szeretem törvényedet, Uram! mindennapi elmélkedésem az. /K(ar): Üdv(eztisd)sat. | ²⁵Távozzatok el tőlem gonoszok, és m(eg)őrzöm Istennek parancsolatait. /K(ar): Üdv(eztisd) sat. | Igaz vagy Isten, és igazak ítéleteid. /K(ar): Üdvéztisd sat. | Jusson elődbe imádságom, ígéreted szerint szabadíts meg engem. | K(ar): Könyörülj s nyugtasd m(eg) alkotmányodat, Uralkodónk! Az Istenszülő | nek és minden szenteidnek könyörgései által. | ³⁰Élni fog az én lelkem és dicsérni téged, és a te ítéleteid megsegítenek en|gem. | Tévelygék, mint az elveszett juh, keresd föl szolgáltnak lelkét, mert paran|csolatidat el nem felejté.

33. *sztíhírák 5^{ik} hangra:* | *Áldott vagy te, Urunk! tan<í>ts meg minket a te igazságaidra.* | /K(ar)/ sat. Dicsőség... Mostésmindenkor...¹⁴³⁹. Allelujah ^{3^{szor}}. *Ekténia a pana<c>hidákon.* | 50. *zsoltár.* | ⁵Kánon 8^{ik} hang.

34. üres oldal.

35.üres oldal.

36. üres oldal.

37. üres oldal.

1427 *igazságidra*

1428 *Áldott*

1429 Itt általában az *ige* és nem az *iga* megfelelő alakja szokott állni.Valószínűleg elírás.

1430 Az ikés ige helyes ragozása nem túl gyakori még a nyomtatásban megjelent műveinkben sem.

1431 *Áldott*

1432 *le van*

1433 *Áldott*

1434 *Áldott*

1435 *nyomoruságomban*

1436 *Üdvéztisd*

1437 *Üdvéztőnk*

1438 *szolgál-ló-dnak.* Az utolsó szótag egyébként már csak a sor fölött olvasható beszúrásképpen.

1439 *Most és mindenkor*

38. üres oldal.

39. üres oldal.

40. **HÁZASSÁG SZENTSÉGE.** | **Házassági eljegyzés** | Aldott¹⁴⁴⁰
a mi Istenünk, most és mindenkor és örökkön örökké – *K(ar)*/ | *Ektenia*.
| ⁵Békével imádkozzunk az Úrhoz. *K(ar)*: Urunk, irgalmazz! | A felülről
jövő bekeért¹⁴⁴¹ s lelkünk üdvesség<e>ért¹⁴⁴² i(mádkozzunkaz) Ú(rhoz)! |
Az egész világ békességeért, az Isten sz(ent) egyházának jólétéért<t>¹⁴⁴³
s mind|nyájunk egyesítéseért i(mádkozzunkaz) Ú(rhoz)! | Ezen sz(ent)
hajlékért és mindazokért, kik hittel, buzgósággal és istenfielem¹⁰mel¹⁴⁴⁴
járulnak ide, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | A mi istenszerető N.
püspökünkért, a tisztas áldozáságért, s Krisz|tusban felszentelt
szolgákért papokért¹⁴⁴⁵ s az egész egyházi rendért i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)!
| A mi jó hitű királyunkért, N., s egész palotája s vitézeiért, i(mádkozzunk
az) Ú(rhoz)! | A jelenleg egymást eljegyző N. N. Isten szolgálóiért s azok
üdvességeért, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | ¹⁵Hogy ajándékoztassék
nekik gyermekek¹⁴⁴⁶ a családhoz való jutásra, s az | üdvességre szolgáló
minden kérelmek¹⁴⁴⁷, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy küldessék le
nekik a teljes békesség, szeretet és segítség, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! |
Hogy tartassanak és áldassanak meg szeplőtelen életben és egyesülésben,
i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy a mi Urunk Istenünk adjon nekik:
tisztességes házasságot és | ²⁰szen(n)ynélküli ágyat, i(mádkozzunk az)
Ú(rhoz)! | Hogy menekedjünk m(eg) minden szomorúságtól, haragtól és
ínségtől, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | O<l>talmazz, üdvözíts, kegyelmezz
és tarts m(eg) minket, Isten, a Te kegyelmeddel! | Legszentebb, legtisztább,
legáldottabb s dicsőséges Istenszülő Királynén|kat és mindenkorszűz
Máriát, minden szentekkel említvén, minma²⁵gunkat, egymást s egész
életünket *K(risztus)* Istenünknek ajánljuk. | *V(or)hász*: Mert téged illet¹⁴⁴⁸
minden dicsőség, tisztelet és leborulva imá|dás, A(tya), F(iú) és Sz(ent)
Lélek, m(ost) és m(indenkor) és örökkön örökké. | Könyörögjünk az

1440 *Aldott*

1441 *békeért vagy békéért*

1442 *üdvességeért vagy üdvességeért*

1443 *jólétéért vagy jólétéért*

1444 Helyesen: *isteni félelemmel vagy istenfélelemmel*.

1445 A diakónusságról van szó, de úgy tűnik, hogy a fordító ezt a kategóriát nem igazán értelmezi.

1446 Egyeztetési hiba, helyesen: *Hogy ajándékoztassanak nekik gyermekek* vagy *Hogy ajándékoztassék nekik gyermek*.

1447 A második tagmondatban hiányzik az ige, javaslat: *meghallgattassanak*.

1448 *illet*

Úrhoz! – *K(ar)* – | *Öröktől* fogva való Isten! ki az egymástól távol levőket
egységgé fű|³⁰zöd össze, s a szeretet kötelékét feloldhatlanná¹⁴⁴⁹ tevéd, ki
Izsákot | és Rebekát megáldád, s ígéreted szerint azoknak utódokat | ·/·

41. adtál; Te magad áld<d> meg ezen szolgálodat, és oktattván oket¹⁴⁵⁰
min|den jóságos dologra. Mert kegyelmes és emberszerető Isten vagy,
s Te|néked dicsőítést zengünk, A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) és
m(indenkor) és örökön, örökké. | Békesség mindnyájatoknak. /*K(ar)*/ |
⁵Fejéteket hajtsátok meg az Úrnak! /*K(ar)*/ | *Oh*, Urunk, mi Istenünk!
Ki a pogányok közöl¹⁴⁵¹ előre eljegyzéd | az Anyaszentegyházat, mint
tisztá szüzet; áld<d> meg ezen eljegyzést, és | tartsd meg ezen szolgálodat:
békesség és egységben. Mert téged illet¹⁴⁵² | minden dicsőség, A(tya), F(iú) és
Sz(ent) Lélek, m(ost) és m(indenkor) és örökön örökké. | ¹⁰„Eljegyzí Isten
szolgája N. Istenszolgálóját¹⁴⁵³ N., Atyának, | Fiúnak és Sz(ent) Léleknek
névében. Amen. | Könyörögiünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | Urunk, mi Istenünk!
Ki Ábrahám szolgájával együtt utaztál Me|zopotámiában, elküldvén őtet,
hogy Izsák urának feleséget keressen; | ¹⁵s a vízhordás közbenjárása által
Rebekát eljegyzendőnek kijelented. | Te magad áld<d> meg N. N. szolgálid
eljegyzését, s szilárdítsd m(eg) azok | egymásnak tett ígéretit; erősítsd
m(eg) őket a Tőled jövő szent egyesí|téssel; mert te kezdettől fogva férfi
és nőnemet teremtel, s Teál|talad köttetik össze a férfival az asszony,
segítségül az emberi nem | ²⁰nevekedésére, Te magad Urunk, mi Istenünk,
ki elküldéd az igaz | valóságot a te örökségednek, s ígéretedet s ígéretüket¹⁴⁵⁴
Atyáink<nak>, szol|gáidnak a minden nemzetben és nemzedékben volt
választottjaid|nak,¹⁴⁵⁵ tekints le N. szolgád és N. szolgáldra, s erősítsd meg
azok | eljegyzését hűségben, egyességben¹⁴⁵⁶, igazságban és szeretetben;
mert te | ²⁵tanítottál gyűrűt váltani, hogy mindenben erősödjünk. Gyűrű
ál|tal adatott hatalom Józsefnek Egyiptomban; gyűrű által dicsőítte|tett
meg Dániel Babilon földén; gyűrű által nyilvánított ki | az igazság
Támárnál; gyűrű által könyörült mennyei Atyánk | az ő fián, mondván:
„Adjatok gyűrűt az ő jobb kezére, megölvén a | ³⁰hizlalt tulkot, együnk
s vigadjunk”. Ezen jobb kezéd, Urunk, fegyver|zé fel Mózeszt a Veres

1449 Talán szerencsésebb a *feloldhatatlanná* forma.

1450 *őket*

1451 *közül*

1452 *illet*

1453 *Isten szolgálóját*

1454 *ígéretüket*

1455 Nehezen értelmezhető a mondatrész, a jobb megéretés végett idézem Rohály Ferenc fordítását: *...Úristeniünk, aki megmutattad hűségedet ígéretedhez örökségeden, szolgálódon, nemzedékre kiválasztott atyáinkon...* (Rohály Ferenc (ford.), *A nagy imádságos könyv*, Nyíregyháza 1955, 159.) Az imádság egyébként szerkönyveink nyomtatott kiadásaiiban nem jelent meg.

1456 *egyezségben*, vagyis egyetértésben (ld.: Rohály Ferenc, op. cit., 159.)

tengerben¹⁴⁵⁷; mert a te igazságos szavad által | az egek m(eg)erősítetttek, s a föld m(eg)alapított; szolgálid keze is meg|áldatik a Te hatalmas szavad és magos karod által. Te tehát, Ural|kodó, áld<d> meg most is a gyűrűk ezen tételét a Te mennyei áldásoddal, s az | ³⁵Úr angyala járjon előttük minden napjai<k>ban. Mert te vagy, | ki áldasz és szentelsz mindeneket s Tenéked¹⁴⁵⁸ dicsőséget zengünk, | A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) és m(indenkor) és örökkön örökké.

42. *Beszédet tart.*¹⁴⁵⁹ *Első házassági esketés szertartása.* | Aldott¹⁴⁶⁰ az A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek országa, most és mindenkor | és örökkön örökké. | *Ektenia.* | ⁵Békével imádkozzunk az Úrhoz! – *K(ar):* Urunk, irgalmazz! | A felülről jövő békességért és lelkeink üdvösségeért i(mádkozzunk) az Ú(rhoz)! | Az egész világ békességeért s a sz(ent) egyházak jólétéért¹⁴⁶¹ s mind|nyájunk egyesítéseért i(mádkozzunk) az Ú(rhoz)! | A most egymással a házasságra egyesült N. N. szolgálóiért s | ¹⁰azok üdvösségeért i(mádkozzunk) az Ú(rhoz)! | Hogy áldassék meg ezen házasság, valamint megáldatott a | galileai Kánában tartott menyegző, i(mádkozzunk) az Ú(rhoz)! | Hogy Krisztus kegyelme által őrizték meg egymás között | a házassági kötelék hűségét, szeretetét és tisztességét sér|¹⁵tetlenül s megoldhatatlanul, i(mádkozzunk) az Ú(rhoz)! | Hogy ajándékoztassék¹⁴⁶² nekik jó gyermekek, s fed<d>hetlen¹⁴⁶³ együtt | lakás, i(mádkozzunk) az Ú(rhoz)! | Legszentebb, legtisztább, legáldottabb Istenszüdő és mindenkor | sz(űz) Máriát minden szentekkel említvén, minmagunkat | ²⁰és egymást és egész életünket K(risztus) Istenünknek ajánljuk. | Mert téged illet minden dicsőség, tisztelet és lebo|rulva imádás. A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) és m(indenkor) és ö(rökkön) örökké. | Könyörödjünk az Úrhoz! – *K(ar):* Urunk, irgalmazz! – | Aldott¹⁴⁶⁴ vagy, Urunk, mi Istenünk! a benső és tisztess<s>éges | ²⁵házasság szent eszközlője, s a testi házasság törvényesítője, | az ártatlanság őrzője, s az életjavak szerzője. Te magad | Uralkodó, kezdetben teremtéd az embert, és őt a teremtmé|nyek királyává tevéd, és monád: „Nem jó az embernek | egy magának lenni a földön, teremtsünk neki hozzá | ³⁰hasonló segítőt”, s kivevén egyet az

1457 *Vörös-tengerben*

1458 Először kisbetűvel kezdte a másoló.

1459 Ceruzával besúrvva a cím elé.

1460 *Áldott*

1461 *jólétéért vagy jólétéért*

1462 *ajándékoztassanak*

1463 *Jobb: feddhetetlen*

1464 *Áldott*

ő oldalcsontjaiból, | asszony¹⁴⁶⁵nyá alkotta azt; kit meglátván Ádám¹⁴⁶⁶,
mondá: | „Ez mostan csont az én csontjaimból, és test az én tes|temből”,
ez feleségnek neveztetik; mert az ő férjé|<ből>| ·/·

43. <férjé>ből vétetett; annak okaért elhagyja az ember atyját | és
anyját, s ragaszkodik az ő feleségéhez, s mindketten egy|testté lesznek,
s akiket az Isten egyesít, azokat ember egymás|tól elne¹⁴⁶⁷ válassza¹⁴⁶⁸.
Most is, Urunk, Istenünk! küld<d>le¹⁴⁶⁹ menne¹⁴⁶⁹yei | ⁵kegyelmedet ezen N.
N. szolgálóidra, s adjad, hogy ezen leány|zó mindenben engedelmeskedjék
az ő férjének, és ezen szol|gád legyen felesége férjévé; hogy akaratod
szerint éljenek együtt. | Áld<d> meg őket, Urunk, mi Istenünk! valamint
megáldottad: | Ábrahámot¹⁴⁷⁰ és Sárát. Áld<d> meg őket, Urunk, mi
Istenünk! va|¹⁰lamin¹⁴⁷⁰t megáldottad: Izsákot és Rebekát. Áld<d> meg¹⁴⁷¹
őket, Urunk, | mi Istenünk! valamint megáldottad Jákobot és minden
Patriár|kákat¹⁴⁷². Áld<d> meg¹⁴⁷³ őket, Urunk, mi Istenünk! valamint
megáldot|tad Józsefet és Aszenét. Áld<d> meg¹⁴⁷⁴ őket, Urunk, mi
Istenünk! vala|min¹⁴⁷⁴t megáldottad: Joákimot és Annát. Áld<d> meg¹⁴⁷⁵
őket, Urunk, | ¹⁵mi Istenünk, valamint m(eg)áldottad Zachariást és
Erzsébetet. | Őrizd meg őket, Urunk, mi Istenünk! valamint megőrzéd:
| Noét a bárkában. Őrizd meg őket, Urunk, mi Istenünk! valamint |
megőrzéd Jónást a cze¹⁴⁷⁵thal gyomrában. Őrizd meg őket, Urunk, | mi
Istenünk! valamint megőrizted¹⁴⁷⁶ a három ifjút a tűztől, le|²⁰küldvén nekik
harmatot a mennyből. Szálljon le reájuk azon öröm, mely | öröme volt
Ilonának: midő¹⁴⁷⁶n megtalálta a sz(ent)kereszt|fát.¹⁴⁷⁷ Emlékezzél meg róluk,
Urunk, mi Istenünk! valamint | meg mlékeztél 40 sz(ent) vértanúdról,
leküldvén nekik mennyből | a sz(ent) koszorút. Emlékezzél meg, Isten!
az őket felnevelő szülők|²⁵ről is; mert a szülők imádságai erősítik a házak
alapjait. Em|lékezzél meg, Urunk, mi Istenünk! az egymást eljegyző s ezen
|öröme összejött szolgálóidról. Emlékezzél m(eg), Urunk, N. szolgálóidról és
|N. szolgálóidról, és áld<d> m(eg) őket, adj nekik házassági gyümölcsöt, jó

1465 *asszony*

1466 *Ádám*

1467 *el ne*

1468 Javított.

1469 *küldd le*

1470 *Ábrahámot*

1471 *Áldd meg*

1472 *Patriárkákat*

1473 *Áldd meg*

1474 *Áldd meg*

1475 *Áldd*

1476 Az eddigiekben az archaikusabb *megőrzéd* forma szerepelt.

1477 Ezt a mondatot ceruzával zárójelbe helyezte egy második kéz.

gyer | mekeket s testi- lelki egyesítést; magasztald fel őket, mint a Libanon
| ³⁰cedrusait, mint a jó vesszejű szőlőt¹⁴⁷⁸; ajándékozd¹⁴⁷⁹ nekik a kalászos
termé | nyekből is, hogy mindenben bőségük levén, bővelkedjenek minden
| jó s Tetőled kedves cselekedetekben, s fiaik fiait lássák, mint az | olajfa
hajtásait asztaluk körül, s tetszésedet kielégítvén tűn | dököljenek, mint a
csillagok az égben Teáltalad. Kivel együtt | ³⁵dicsőség, hatalom, tisztelet
és imádás illeti a Te kez | detnélküli Atyádat és elevenítő Sz(ent) Lelkedet,
most és | mindenkoron és örökkön, örökké. – *K(ar)* – | ·/·

44. – *Vőlegényesküje*.¹⁴⁸⁰ – | „Én N. veszlek téged, N. magamnak házastársul,
| esküszöm néked: házasságbeli szeretetet, hűséget és meg | becsülést, és
hogy téged elnem¹⁴⁸¹ hagylak, sem el nem bo | ⁵csátlak mindhalálíg. Isten
engem Sz(en)t Háromságban úgy | segítsen, és minden szentek.” | –
Menyasszony esküje: – | „Én N. megyek hozzád N. házastársul, és esküszöm
néked | házasságbeli szeretetet, hűséget, megbecsülést és engedelmisséget,
| ¹⁰és hogy téged el nem hagylak mindhalálíg. Isten engem | Sz(ent)
Háromságban úgy segítsen, és minden szentek.” | „Amit Isten egyesített,
azt az ember el ne válassza.” – *Itt rá az epitr(achelion)*.¹⁴⁸² – | Én is tehát
Isten méltatlan szolgálója, ezen házassági szövetséget a sz(ent), | közönséges
Anyaszentegyház hatalmával: megáldom, megerősí | ¹⁵tem és szentesítem:
Atya, Fiú és Sz(ent) Léleknek nevében. Amen. | Könyörödjünk az Úrhoz!
– *K(ar)* – | Szent Isten! ki porból teremtéd az embert, és oldalcsontból | az
asszonyt, s egybekötéd vele azt, mint hasonló, segítő társat, | mert úgy
tetszett ez a Te felségednek, hogy ne maga legyen | ²⁰az ember a földön. Te
magad most is Uralkodó: Küld<d> le ke | zedet a Te sz(ent) lakhelyedből
és egyesítsd össze ezen N. szolgálodat és | N.szolgálódat, mert általa
egyesültek össze az asszony a férfiú | val; fűzd össze őket egyesülésben,
add össze őket egy testté, aján | dékozd nekik a házasság gyümölcsét, jó
magzatok nyerését. | ²⁵Mert tied a hatalom s tied az ország, erő és dicsőség,
Atya, | Fiú és Sz(ent) Lélek, most és mindenkor és örökkön örökké. |
„Koszorúztatik Isten szolgálója N. Atyának, F(iúnak) és Sz(ent) L(éleknek)
n(evében). Amen.” | „Koszorúztatik Isten szolgálója¹⁴⁸³ N. A(tya), F(iú)
és Sz(ent) Lélek nevében. Amen.” | „Urunk, mi Istenünk! koszorúzd
m(eg) őket dicsőséggel és tisztelettel.” | ³⁰Figyelmezzünk. B(ékesség)

1478 *szőlőt*

1479 Helyesebb: *ajándékozz*.

1480 Javított.

1481 *el nem*

1482 Az áldozópap a jegyesek kezére teszi az epitrachelionját. Vö.: Görögkatolikus Egyházi Szerkönyv (Euchologion) Budapest 1964, 37.

1483 *szolgálója*

mindnyájatoknak, b(ölcsség), figyelmezzünk. | *Prokimen: 4. b(ang)*. Drága kövekből kész<í>tett koszorút tettél fejekre, életet¹⁴⁸⁴ kér| nek tőled, és adtál nekik. | *Apostol*.

45. *Evángelium. Sz(ent) Jánostól*. | Az időben: Harmadnapon menyegző lőn Kánában, Galileának | városában: és ott vala Jézusnak anyja. Elhívaték pedig Jézus | is az ő tanítványával együtt azon menyegzőbe. És mikor elfogyott | ⁵a bor, Jézusnak mondá neki:¹⁴⁸⁵ Nincs borunk! Mondá neki Jézus: | Midolgom¹⁴⁸⁶ vagyon nekem veled, asszony? nem jött még el az én | óráim. Mondá az ő anyja a szolgáltnak: valamit parancsoland | nektek, azt cselekedjétek. Vala pedig ott hat kőveder¹⁴⁸⁷, melyek a zsi|dók mozdására¹⁴⁸⁸ voltak oda helyezve, melyek közül mindenikbe | ¹⁰két v(agy) három metreta¹⁴⁸⁹ fér vala. Mondá nekik Jézus: Töltsé|tek meg vízzel e vedreket! Megtölték tehát azokat színig. És | monda¹⁴⁹⁰ nekik: Merítsétek immár és vigyétek a násznagynak. El|vívék azért neki. És mikor megkóstolta volna a vizet a nász|nagy¹⁴⁹¹, mely borra változott vala, szólítá a vőlegényt a násznagy. | ¹⁵És mondá neki: Minden emberek először jó bort szoktak | adni a vendégnek, és mind megborosodnak, akkor adnak alább | valót; te pedig a jó bort ekkorra tartottad. E csodát tevé elő|ször Jézus Kánában, Galilea városában, és megmutatta az | ő dicsőségét; és hívének őbenne az ő tanítványai. | ²⁰Mondjuk mindnyáján, teljes lelkünk|ből, teljes gondolatunkból, mondjuk! | Mindenható Urunk, atyáink Istene! Tehozzád könyörgünk, hallgas<s> meg minket | és irgalmazz! | Irgalmazz minekünk, oh, Isten! a Te nagy irgalmad szerint! Tehoz|zád könyörgünk, hallgass meg minket és irgalmazz! | ²⁵Még ismét imádkozunk a mostani hazasságilag¹⁴⁹² egyesült¹⁴⁹³ N. N. Isten | szolgálíért, azoknak egészsége s üdvösségeért. | Mert kegyelmes és emberszerető Isten vagy, s Teneked dicsőí|tést zengünk: A(tya), F(ü) és Sz(ent) Léleknek, most és mindenkor és örökkön örökké. | Könyörödjünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | ³⁰– *csendesen*: – Urunk, mi Istenünk! Ki üdvhozó gondviselésednél fogva, |

1484 *életet*

1485 *monda Jézusnak*

1486 *Mi dolgom*

1487 A *kő* szó a sor fölött beszurva található.

1488 *mosdására*

1489 Újabb fordításokban: *mértékű* vagy *mérős*.

1490 *monda*

1491 Hiányzik az elválsztójel, egy sorral fentebb viszont egyértelműen egybeírta a szerző.

1492 *házaságilag*

1493 *egyesült*

galileai Kánában a házasságot tisztességesnek kinyil|vánítani kegyes voltál
eljövedeled által. Te magad most is | tartsd meg ezen N. N. szolgálodat,
kiknek egymással való össze<házasodásukat> | ·/·

46. <össze>házasodásukat kegyesen megengeded: békesség s
egységben¹⁴⁹⁴ | tegyed házasságukat tisztességessé, tartsd m(eg) ágyukat
m(eg)fertőzet|lenül; s enged<d>, hogy együtt lakásuk tévhetlen¹⁴⁹⁵ legyen;
s méltasd őket, | hogy tiszta szívvel teljesítve törvényeidet, késő, boldog
vénséget | ⁵érjenek¹⁴⁹⁶. Mert Te vagy mi Istenünk, Isten! Ki könyörölsz és
üdve|zítesz, s Teneked dicsőséget zengünk: a Te kezdetnélküli Atyád|dal
és elevenítő Sz(ent) Lelkeddél most és mindenkor, és örökön örökké. | S
engedd nekünk, hogy bizodalommal s kárhozzat | nélkül Tehozzád, mennyei
Isten Atyánkhoz könyörög|¹⁰hessünk és mondhassuk. – Miatyánk *s utána*
„Mert tied<az ország>...” | Békesség¹⁴⁹⁷ mindnyájatoknak † | Fejeiteket
hajtsátok m(eg) az Úrnak! | Istenünk! ki mindent hatalmad által teremtetél,
s a mindenséget | megerősítetted, s minden teremtményeidet¹⁴⁹⁸ koszorúját
felékesítéd, | ¹⁵áld<d> meg ezen házassági közösségre összeállott N. N.
szolgálodat is a | Te lelki áldásoddal, valamint áldott a Te neved, s dicsőített a
Te or|szágod: A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, most és m(indenkor) és m(ind)
örökön örökké. | 5. *h(ang)* IX. *Irmosz*. 7. *hangú Tropár*. 49. *lap*.¹⁴⁹⁹ *Ezután*
leveszi a koszorút, mondván: | „Légy felmagasztalva, Vőlegény! mint Ábrahám,
légy áldott: | ²⁰mint Izsák, szaporodjál, mint Jákob, járva békességben és
az | Isten parancsolatit igazságban teljesítve.” | „És te, menyasszony! légy
felmagasztalva, mint Sára, ör|vendezz, mint Rebeka, szaporodjál, mint
Ráchel, örvendve | férjednek, tartva a törvény rendeleteit, mert úgy tetszett
| ²⁵ez az Istennek.” | Könyörögiünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | Úr Isten! Ki
galileai Kánába eljövén, az ott tartott menyegzőt | megáldád; †¹⁵⁰⁰ Áld<d>
meg, ezen a Te gondviselésed által házassági | életre egyesült szolgálodat
is, áld<d> meg minden lépésöket; gyarapítsd | ³⁰életöket minden jóban;
fogadd el koszorújokat men<n>yországodban | tisztán, szeplőtelenül,
ártatlanul megtartva azt, mindörökön örökké | †¹⁵⁰¹ Bölcsesség! – *K(ar)*
– | Dicsőség néked, K(risztus) Istenünk, a mi reménységünk, dicsőség
neked. | ·/·

1494 *egységben*

1495 A szerző már olyannyira rövidített formát használ, hogy nehéz megállapítani a
fosztóképzős szóalak eredeti főnevét: tévedés vagy tévelygés?

1496 Vagy: *éljenek*, nem egyértelmű.

1497 *Békesség*

1498 Eredeti javítás.

1499 Beszúrás.

1500 Áldásra utal.

1501 Áldásra utal.

47. Ki a galileai Kánában eljövetele által a házasságot tisztos | s igaznak kimutatá, K(risztus) igaz Istenünk, legtisztább anyja; sz(ent), dicső, | dicsretes¹⁵⁰² Apostolok; Isten által koszorúzott Konstantin király | és Ilona; sz(ent) nagy vertanú¹⁵⁰³ Prokopius, és minden szentek esede |⁵zései által; könyörölni fog rajtunk, s üdvézíteni fog minket, | mint áldott és emberszerető. *Itt jó kívánsat.* ¹⁵⁰⁴† | † „Atya, Fiú és Sz(ent) Lélek, legszentebb, egyállományú s élet | adó Sz(ent) Háromság! egy Istenség és hatalom; † Aldjon¹⁵⁰⁵ meg ti | teket, s adjon nektek hosszú életet, jó nemzedéket, az élet és hit |¹⁰ben nevedéket; részesítsen ben(n)eteket a föld minden javai | ban, és méltasson benneteket a megígért mennyei javak | elvételére; a Sz(ent) Istenszülő Szűz és minden szentek esedezé | sei által!” | **Másodházassági esketés szertartása.** | ¹⁵Aldott¹⁵⁰⁶ a mi Istenünk, most és mindenkor és örökkön örökké. | *Ektenia.* | Békével imádkozzunk az Úrhoz! *K(ar:)* Urunk, irgalmazz! | A felülről jövő békességért és lelkünk üdvességéért i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Ezen sz(ent) hajlékért és mindazokért¹⁵⁰⁷; kik hittel, buzgósággal s isteni fé |²⁰lemmel járulnak ide, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | N. N. Isten szolgálóiért s azok házasságának isteni védelméért, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy egyességben¹⁵⁰⁸ s isteni félelemben jól éljenek együtt, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Ótalmazz¹⁵⁰⁹, üdvézíts, kegyelmezz és tarts meg minket, Isten, a Te kegyelmeddel! | Legszentebb, legtisztább, legáldottabb, dicsőséges Istenszülő Királynén |²⁵kat és mindenkorszűz Máriát mindenszentekkel¹⁵¹⁰ említvén, mi ma | gunkat, egymást s egész életünket K(risztus) Istenünknek ajánljuk. | Mert téged illet minden dicsőség, tisztelet és leborulva | imádás, A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, most és m(indenkor) és örökkön örökké. <Amen.> | Könyörögjünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | ³⁰Öröktől fogva való Isten... 40. *lapon.* Békesség †¹⁵¹¹ mindnyájatok | nak. Fejéteket hajtsátok m(eg) az Úrnak! Oh, Urunk, mi Istenünk... 41. *lapon* | ·/·

1502 *dicséretes*

1503 *vertanú*

1504 Ceruzával történt bejegyzés.

1505 *Aldjon*

1506 *Aldott*

1507 *mindazokért*

1508 *egyességben*

1509 *Oltalmaz*

1510 *minden szentekkel*

1511 A szavak fölött található az áldásra utaló jel.

48. „Eljegyzí Isten szolgája,¹⁵¹² N. Isten szolgáját, N., {az} A(tya), F(iú) és Sz(ent) L(élek) néveben¹⁵¹³. Amen.” | Könyöröjünk az Úrhoz! – K(ar) – | Mindenható Urunk, mi Istenünk! Ki mindnyájokon könyörölsz s min|denkire gondot viselsz, ki az emberek titkait ismered s mindenek tu|⁵dásával bírsz, tisztíts meg bűneinket, s bocsásd meg szolgálád törvény | törvénytelenégeit¹⁵¹⁴, híván őket a bűnbánatra, adván nekik vét|kezéseik bocsánatát, bűneiktől megtisztulást, szándékos és | szándéktalan vétkezéseik elengedését, ismervén az emberi ter|mészet gyarlóságát, mint Teremtő és Alkotó. Ki a parázna Rákáb|¹⁰nak meg kegyelmeztél, s a publikánus bűnbánatát elfogadád; ne | emlékezzél ifjúságunk és tudatlanságunk bűneire, mert ha a | törvényteleniséget tekinteni fogod, Uram! Ki áll meg teelőtted? | avagy mely test fog megigazulni? mert Te egyedül vagy igaz, bűn | nélküli, szent, nagyírgalmú, könyörületes. Ki bánkódol az emberi | ¹⁵gonoszság fölött. Te mindenek Ura! magadévá fogadván ezen | N. N. szolgálád; egyesítsd őket egymással: szeretetben, ajándé|kozd nekik a publikánus megtérését, a buja asszony kön<n>yeit, | a gonosztevő lator meggyónását, hogy teljes szívökből megtér|vén, törvényeidet egyesség¹⁵¹⁵ és békességben teljesítsék, a Te men<y> | ²⁰nyei országodat is elnyerhessék. Mert Te vagy mindennek | intézője, s Tenéked dicsőítést zengünk. A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor) {és} ö(rökkön) ö(rökké). | Békesség mindnyájatoknak! † Fejéiteket hajtsátok m(eg) az Úrnak! | Úr J(ézus) Krisztus, Isten Igéje! Ki a tisztességes élettermő kereszt|fán felmagasztaltatván, s a mi bűn adóssági levelünket szét|²⁵tépvén, a sátán hatalmából kiszabadítottál minket, tisztíts | szolgálád törvénytelenégeit, mert a nap izzasztó hevét és terhét s | a test felgerjedését elnem¹⁵¹⁶ viselhetvén, másodházassági szö|vetségre jönnek össze; valamint törvéynyé¹⁵¹⁷ tették azt, válasz|tott edényed, Sz(ent) Pál apostol által mondván: „hogya jobb az Úrban | ³⁰megházasodni, mint égni.” Te magad, mint jószágos és emberszere|tő, könyörölj rajtunk, kegyelmezz, tisztíts m(eg) minket, és töröld el | bűneinket; mert Te vagy, ki betegségeinket vállaidra vevéd, | mert nincs senki sem bűnnélkül¹⁵¹⁸, habár csak egynapos is az ő | élete, avagy szenny nélkül; egyedül Te bűnnélkül¹⁵¹⁹ viseled a testet, | ·/·

1512 *szolgája*

1513 *néveben*

1514 A szerző a sor elején megismételte a törvény szót.

1515 *egyezség*

1516 *el nem*

1517 *törvéynyé*

1518 *bűn nélkül*

1519 *bűn nélkül*

49. s örökös szenvedélytelenséget ajándékozta nekünk. Mert Te vagy | a mi Istenünk, a bűnbánók Istene, s Teneked dicsőítést zengünk, | A(tya), F(iú) és Sz(ent) Léleknek, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökön) ö(rökké). K(ar:) Amen. | „Én N. veszek téged *sat*. Én N. megyek hozzád *sat*. 44. *lap*. | ^{5†} „Urunk, Istenünk! koszorúzd őket dicsőséggel és tisztelettel.” | *Prokimen 4 b(ang)*. Drága kövekből készített koszorút tettél fejükre, életet¹⁵²⁰ kernek¹⁵²¹ tőled, és adtál nekik. | *Apostol*.¹⁵²² | *Evangelium Sz(ent) Mátétól*. | Az időben: Hozzá menének a farizeusok, kik kísértvén Őtet¹⁵²³, ezt kérdik vala | ¹⁰tőle: Szabad-e az embernek elbocsátani feleségét akármi vétekért? Ő pedig | felelvén, mondá: Nem olvastátok-e, hogy a Teremtő az első teremtésben | férjet és asszonyt teremtett? és azt mondotta: Annak okáért elhagyja az em|ber atyját és anyját, és ragaszkodik az ő feleségéhez, és ketten lesznek egy | testté. Azért többé immár nem kettő, hanem egy test. Amit azért Isten | ¹⁵egybeszerkesztett, azt ember elne¹⁵²⁴ válassza. Mondának neki. Miért paran|csolta nekik¹⁵²⁵ tehát Mózes, hogy a férfiú elválasztásról való levelet¹⁵²⁶ | bizonyáglevelet adjon az ő feleségének, és azt elbocsássa. Felele nekik: | Mózes a ti szívkeménységetek miatt engedte meg nektek, hogy elbocsás<s>á|tok feleségeket; de nem úgy volt kezdettől fogva. Mondom pedig | ²⁰nektek, hogy valaki elbocsátandja az ő feleségét, hanem ha paráz|naságért, és mást veend, parázna lesz az; és aki ok nélkül el|bocsátott asszonyt vesz feleségül, az is parázna lesz. Mondá|nak neki az ő tanítványai: Ha így van dolga a férfiúnak az ő fe|leségével, nem jó tehát megházasodni. És mondá nekik: Nem | ²⁵mindenki érti meg ezen beszédet, hanem azok, akiknek adatott. Mert | vannak férfitlanok, kik az ő anyjuk méhéből úgy születtek; és | vannak férfitlanok, kik emberek által tétettek azokká, és van|nak férfitlanok, kik magok tették önmagukat azzá a mennyek|nek orszagaért¹⁵²⁷. Aki megértheti ezt, értse meg. | ³⁰Mondjuk mindnyájan... 45. *lap*. *Miatyánkra*: Mert Tied az ország... | Békesség mindnyájatoknak! Fejeiteket hajtsátok m(eg) az Úrnak! | Istenünk! ki mindent hatalmad által teremtettél... 46. *lapon*. | *Tropár*: Dicsőség neked, K(risztus) Istenünk! apostolok dicsekvése és a vértanúk | örövendezése, kik hirdették az egyvalóságú Sz(ent) Háromságot. | ³⁵Bölcsesség *sat*. 46. *lap*.

1520 életet

1521 kérnek

1522 A szerző nem jelöli meg, hogy milyen apostoli szakaszt kell venni.

1523 Javítás van a szövegben, de az első leirat nem olvasható.

1524 el ne

1525 Eredeti javítás.

1526 Eredeti javítás.

1527 országaért

50. **KERESZTSÉG SZENTSÉGE.** | Könyörögjünk az Úrhoz! – *K(ar)*
 – | A Te nevedben, Urunk, igaz Istenünk! és a Te egyszülött Fiad | s Sz(ent)
 Lelked nevében, ráteszem kezemet N. szolgáló-dra; kinek | ⁵a Te sz(ent)
 nevedhez járulni engedél, hogy szárnyaid ótalma¹⁵²⁸ alatt | megőriztessék;
 hárítsd el tőle azon régi álnokságot, s töltsd be | őtet a Tebenned való hit,
 remény és szeretettel, hogy megértse, | miszerint: Te vagy az egy, igaz Isten,
 és a Te egyszülött Fiad, a | mi Urunk Jézus Krisztus és a Te Sz(ent) Lelked.
 Engedd nekünk, hogy | ¹⁰mindenben parancsolatid szerint járjunk, s amik
 Teneked | tetszenek, azokat megtartsuk; mertha¹⁵²⁹ úgy fog cselekedni |
 az ember, elni¹⁵³⁰ fog az által. Írd be őtet az élők könyvébe, | s egyesítsd
 örökséged nyájával, hogy dicsőíttessék meg őbenne | a Te sz(ent) neved,
 s a Te szerelmes Fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus | ¹⁵s a Sz(ent) Lelked
 neve. Tekintsenek reá szemeid mindenkor ke|gyesen, s legyenek nyitva
 füleid imádsága szavára, örvendez|tessed őtet kezei művében s minden
 nemzedékében, hogy | valljon téged imádvá, s dicsőítve nagy s magasztos
 nevedet, s | dicsérjen téged szüntelen, élete minden napjaiban. Mert |
²⁰Téged magasztalnak minden mennyei erők, s Tied a di|csőség: A(tya),
 F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké).
 Amen. | Könyörögjünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | Mindenható Urunk, ki az
 embert teremtéd a Te képedre és ha|sonlatosságodra, s hatalmat adál
 neki az örök életre; azt a bűn | ²⁵által elesettet meg nem vetted, hanem
 üdvességet szereztél a | vilagnak¹⁵³¹ Krisztusod megtestesülése által. Te, ki
 ezen alkot|mányodat is kiszabadítottad az ellenség rabságából; fogadd be
 | azt a Te mennyei országodba; nyisd meg ennek értelmi szemeit, | hogy
 virradjon felbenne a Te evangéliumod¹⁵³² világossága; | ³⁰fűzzed életéhez a
 világosság angyalát, ki ragadja ki őtet min|den ellenséges leselkedésekből, a
 gonoszsza|¹⁵³³ találkozástól, a | déli ördögtől¹⁵³⁴ s gonosz rémektől.

51. „Úzd ki belőle minden rejtőzködő és fészkelő gonosz s tisztátalan
lelket.” ³_{<sz>or} | Az álnokság lelkét, a gonoszság lelkét, a bálványimádás
 és min|den csalárdság lelkét, a hazudság¹⁵³⁵ és minden tisztátalanság
 lelkét, | s tegyed őtet Krisztusod sz(ent) nyájának lelki juhocskájává,
 egyhá|⁵zad tisztességes tagjává, országod fiává s örökössévé¹⁵³⁶; hogy
 tör|vényed szerint élvén, a jelképet sértetlenül megőrizvén, s az | öltözetet

1528 *oltalma*

1529 *mert ha*

1530 *élni*

1531 *világnak*

1532 Általában: *evangéliumod*.

1533 *gonoszsza|li*, vagyis *gonoszsza|l való*

1534 Utalás a 90. zsoltárra.

1535 *hazugság*

1536 *örökössévé*

szennytelenül megtartván, nyerje a szentek boldogsá|gát országodban. A Te egyszülött Fiadnak kegyelme, irgalma | és emberszeretete által; Kivel áldott vagy, legszentebb, jóságos | ¹⁰s elevenítő Lelkoddal együtt, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | „El<l>ene mondasz-e az ördögnek, az ő minden munkái|nak, az ő szolgálóinak és minden szolgálatjának és ke|vélységeinek¹⁵³⁷? 3<sz>0 r – Ellene. – Ellene mondottál-e az ördögnek? Ellene. – | Lehelj s köpj rá! – *Köpnék*. – | ¹⁵Szövetkezel-e, egyesülsz-e Krisztussal? – Egyesülök. – Egyesül|tél-e Krisztussal? – Egyesültem. – És hiszel-e őbenne? – Hiszek. –¹⁵³⁸ | Áldott az Isten! Ki akarja, hogy minden ember üdezüljön, | s az igazság megértéséhez jusson, m(ost) és m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | – *Hitvallás*. – | ²⁰Könyörögjünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | Mindenható Urunk, mi Istenünk! hívd elő N. szolgáló-dat | sz(ent) felvilágosításodhoz, s méltasd őt sz(ent) keresztséged ezen nagy | kegyelmére; mosd le elárvultságát, s nyisd meg őtet az | örök életre; s töltsd be őtet Sz(ent) Lelked erejével a Te Krisz|tusoddal való egyesülésben, hogy ezentúl nem a test, hanem | a Te országod gyermeke legyen. A Te egyszülött Fiad jó|akarata s kegyelme által; Kivel áldott vagy, a Te leg|szentebb, jóságos és elevenítő Lelkoddal együtt, most | és mindenkor és örökön örökké. Amen. | ³⁰ ·/·

52. *A kisdedit a sz(ent) olajjal kenve mondja.* | *Homlokán:* „Megkenetik az Isten szolgálója N. a vigasság olajá|val, A(tyának), F(iúnak) és Sz(ent) Léleknek nevében, hogy nyílják meg elméje, Krisz|tus hite titkainak megértésére és az ő igazságának megisme|⁵résére, most és mindenkor és ö(rökön) ö(rökké). Amen.” | *Mel<l>én:* „Lelke s teste meggyógyulására, és hogy szeresse Urát, | Istenét: teljes szívéből, teljes lelkéből, teljes gondolatából; fe|lebarátját pedig mint önmagát.” | *Vállán:* „Hogy szívesen vegye magára Krisztus jóságos igá|¹⁰ját, s édes örömmel viselje annak könnyű terhét, s tartóztassa | magát minden testi kívánságoktól.” | *Fülén:* „Hogy a hit hallgatására s az isteni Evangelium¹⁵³⁹ | szavának elfogadására nyitva legyenek az ő fülei.” | *Kezein:* „Hogy megfertőzetlenül emelhesse kezeit a szentek | ¹⁵felé, s igazságot cselekedjék minden időben, s áldja az Urat.” | *Lábain:* „Hogy Krisztus parancsolatinak nyomdokain járjon.” | „Kereszteltetik az Isten szolgáló-ja N., A(tyának), F(iúnak) és | Sz(ent) Léleknek nevében. Amen.” | „Felöltöztetik az Isten szolgáló-ja¹⁵⁴⁰ N. az igazság öltönyé|²⁰be: A(tyának), F(iúnak) és Sz(ent) Léleknek¹⁵⁴¹ nevében, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökön) ö(rökké). Amen.” | „Fogadd

1537 *kevélységeinek*

1538 A sátánnak (ördögnek) való ellenmondás és a Krisztussal való egyesülés két folytonos vonallal van elválasztva a többi szövegtől.

1539 Általában: *Evangelium*.

1540 *szolgáló-ja*

1541 *Léleknek*

ezen égő gyertyát, és igyekezzél egész életedben | a hit és jócselekedetek világosságával tündöklenni, hogy | midőn eljön az Úr, ünnepélyesen kimehess őelébe, min|den szentekkel, s háboríthatlanul bemehess az ő mennyei | ²⁵dicsősége lakába, uralkodni vele örök időkre. Amen.” | *Tropár 8. hang.* Adj nekem tündöklő öltönyt, ki a világosságba, | mint egy köntösbe öltözködöl, nagy kegyelmű Kr(isztus) Istenünk.

53. **Bérmálás**¹⁵⁴² **szentsége.** | Könyörögiünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | Áldott vagy te Urunk, mindenható Istenünk! a jók kútfeje, az igazság | napja; ki a setéségben levőknek feltüntetted az üdvesség világos|ságát, a Te egyszülött Fiad s mi Istenünk megjelenése által, s ki üdv|teljes megtisztulást ajándékoztál nekünk, méltatlanoknak a szen|telt vízben, s isteni megszentelődést az életadó kenetben; s ki jelen|leg is kegyes voltál új életre hozni ezen újdón felvilágosult szol|gá-ló-dat, a víz és lélek által / :minden szándékos és szándéktalan | ¹⁰bűneinek bocsánatát ajándékozván neki: /Tenmagad Urunk, min|den(n)ek hatalmas Királya! ajándékozod neki, a Te sz(ent), mindenható és | imádandó Lelked ajándékának jelét is /:s Krisztusod sz(ent) testé|ben s drága vérében való részesülést:/ Őrizd meg őt a Te meg|szentelésedben; s erősítsd meg őt az igaz hitben; mentsd meg | ¹⁵őt az álnok sátántól s annak minden incselkedésétől, s tartsd | meg lelkét a Te üdvösséges félelmed által: tisztaság s igazság|ban, hogy minden cselekedetében s szavában akaratodat | teljesítve, fia s örököse legyen a mennyei országodnak¹⁵⁴³. Mert | Te vagy mi Istenünk, az irgalmasság és üdvözülés Istene s Te-|²⁰neked dicsőítést küldünk fel: A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | – *Chrismával kenvén mondja:* – | „Szent Lélek ajándékának jelképe. Amen.” | Valahányan Kr(isztus)ban megkeresztelkedtetek, Kr(isztus)ban öltözködtetek fel. Allelujah^{3<sz>or}. | Figyelm(ezzünk), b(ékesség) † m(indnyájaknak), bölcs(esség), figy(elmezzünk)! *Proke(imen) 3. h(ang):* Az Úr az én felvilágosodásom és üdvözítőm, kitől féljék¹⁵⁴⁴? | ²⁵*Apostol.* Róm(aiakhoz írott) p(áli) lev(él) olv(asása). | Atyám fiai! Nem tudjátok-e, hogy akik megkeresztelkedtünk a Krisz|tusban, az ő halála által keresztelkedtünk m(eg)? Eltemettünk azért | ővele együtt a keresztség által a halálba, hogy mikép<p>en feltámasztatott | Kr(isztus) a halálból az Atyának dicsőségére, azonkép<p>en mi is új életben járjunk. Mert | ³⁰ha az ő halálának hasonlatossága szerint őbelé oltatván, vele egygyé¹⁵⁴⁵ lettünk, bi|zonnyára¹⁵⁴⁶ az ő feltámadásának hasonlatossága szerint is

1542 *Bérmálás*

1543 *Az -od birtokos személyjelet felülről szúrta be a szerző.*

1544 *féljek vagy félnek*

1545 *eggyé*

1546 *bizonyára*

ővele egygyé¹⁵⁴⁷ leszünk. Azt | tudván, hogy ama mi emberünk, ővele m(eg)feszítettett, hogy a bűnnek teste m(eg)erőt|lenüljön, hogy ezután ne szolgáljunk mi a bűnnek. Mert aki m(eg)holt, m(eg)szabadult a bűntől. | Hogyha pedig m(eg)haltunk Kr(isztuss)al, hisszük, hogy élünk is ővele. Minthogy tudjuk, hogy Kr(isztus), ki | ³⁵feltámadt, többé m(eg) n(em) hal, és a halál rajta többen(em) uralkodik. Mert hogy m(eg)holt, a bűnnek¹⁵⁴⁸ holt | meg egyszer, hogypedig él, az Istennek él. Ezenkép<p>en gondoljátok, hogy ti is m(eg)haltok a | bűnnek, éltek pedig az Istennek, a mi Urunk J(ézus) Kr(isztus) által. | ·/·

54. Békesség néked, † bölcsességgel figyelmezzünk. | *Sz(ent) Máté Evangeliuma*¹⁵⁴⁹. | Az időben: A tizenegy tanítvány elmene Galileába, | a hegyre, ahova hagyta vala nekik Jézus. És mikor lát|⁵ták volna őtet; térdre esve imádák őt, nemelyek¹⁵⁵⁰ pedig | kételkednek vala. És hozzájok járulván Jézus, szóla ne|kik, mondván: Teljes hatalom adatott nekem men<y>|nyen és földön. Azért elmenvén, tanítsatok minden | népeket, megkeresztelvén őket A(tya), F(iú)¹⁵⁵¹ és Sz(ent) Léleknek ne|¹⁰vében. Tanítván őket, hogy megtartsák mindazokat, | melyeket én parancsoltam nektek. És íme, én veletek | vagyok mindennap, a világ végezetéig. Amen. | *K(ar:)* Dicsőség néked, Urunk. | Könyörögjünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | ¹⁵Urunk, mi Istenünk! Ki kegyességed által az újjászületés fürdő|jének teljesítéséből megszentelted, akik Tebenned hisznek. | Áld<d> †¹⁵⁵² meg e magzatot¹⁵⁵³, s szálljon fejére a Te áldásod, s valamint meg|áldottad Sámuel Próféta által Dávid Királyt, áld<d> meg †¹⁵⁵⁴ ezen szolgál-lo-d¹⁵⁵⁵ | fejét is, a Te bűnös szolgáló keze által; világosítva őt a Te Sz(ent) Lel|²⁰keddel, hogy előhaladván a korban s a vénség öszülésében, di|csőséget zengedezzen neked, s lássa Jerusálem¹⁵⁵⁶ javait élete minden | napjaiban. Mert Téged illet¹⁵⁵⁷ minden dics(őség), tiszt(elet) s lebor(ulva) im(ádás), A(tya), F(iú) {és} Sz(ent) L(élek), m(ost és) m(indenkor és örökön örökké. Amen.) | Irgalmazz nekünk, Isten, a Te nagy irgalmad szerint, Tehozzád könyörgünk,

1547 *eggyé*

1548 *bűnnek*

1549 Általában: *Evangelium*.

1550 *nemelyek*

1551 {a_z} *A(tyának)* {és} *F(iúnak)*

1552 A papi áldásra utaló jel a szöveg fölött található.

1553 Nem helyes a fordítás, a *csecsemő, gyermek* stb. szavak jelen helyzetre szerencsésebben alkalmazhatók.

1554 A papi áldásra utaló jel a szöveg fölött található.

1555 *szolgáló-lo-d*

1556 *Jeruzsálem*

1557 *illet*

hallgass meg¹⁵⁵⁸ | minket és irgalmazz! – *K(ar:)* Urunk, irgalmazz!^{3<sz>or}. |
²⁵Ismét esedezőnk a keresztszülők kegyelme, élete, békessége, üdvössége s
bűneik bocsánatá[ért]. | Ismét esedezőnk ez újjon<n>an m(eg)keresztelt N.
Isten szolgáló-jáért, hogy | m(eg)tartassék a tiszta hitben, jámborságban,
Kr(isztus) parancsai teljesítésében élte minden napjaiban. | Mert irgalmas
és emberszerető Isten vagy, s Neked dicsőí|tést zengünk, A(tya), F(iú) és
Sz(ent) Lélek, m(ost){és} m(indenkor) {és} ö(rökkön) ö(rökké). Amen. |
³⁰Bölcsesség! Dicsőség néked Isten, a mi reménységünk, dicsőség néked.
| Ki a mi üdvességünkért Jordán vizében megkereszteltetni ke|gyes volt.
Kr(isztus) igaz Istenünk! az ő legtisztább anyjának esedezése | által¹⁵⁵⁹ s a
tisztas és elevenítő kereszt ereje által és minden | szentekért, könyörölni fog
rajtunk, és üdvezíteni fog minket | ³⁵mint áldott és emberszerető. Amen.

55. **Az asszony beavatása szülés után.** | Áldott a mi Istenünk
mindég, most és mindenkor és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | Imádkozzunk
az Úrhoz! – *K(ar)* – A pap az asszony fejére † csinál.¹⁵⁶⁰ – | Mindenható Úr
Isten! a mi Urunk J(ézus) Krisztusnak Atyja! Ki min⁵den okos és okatlan
lényt szavaddal teremtél, és mindeneket | a nemlétből létre hozál, hozzád
imádkozunk és kérünk Téged, | ezen szolgálodat, N.-et, kit a te jóakarattal
megmentettél, tisz|títsd meg minden bűntől és minden szennytől, ki mai
na|pon a te sz(ent) hajlékba jön, hogy kárhozatnélkül¹⁵⁶¹ méltó legyen
| ¹⁰a te sz(ent) titkaidba<n> részesülni. | /*Ha n(em)*¹⁵⁶² él a gyermek, akkor
mindjárt a következő felbívással be | végzi:/ Mert Jóságos és emberszerető Isten
vagy, és néked di|csőítést küldünk fel, A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost)
és m(indenkor) és ö(rökkön) örökké. Amen. | /*Ha él a gyermek, akkor*
mondja:/ | ¹⁵És a tőle született ezen kised gyermekét † áld<d>meg¹⁵⁶³,
növelj, | szenteld meg, és ruházd fel őt az igazság ismerete, a tisztaság |
és okosság érzete és jó erkölcsökkel; mert tehoztad¹⁵⁶⁴ őt létre, | és mutasd
meg néki ezen testi, érzéki világot, hogy majd | méltó legyen ama lelki
világra is, melyet rendeltél neki, | ²⁰és számíttassék a te szent nyájadhoz a
te egyszülött Fiad | érdemei által, kivel és a te elevenítő Sz(ent) Lelkessel
együtt áldott | vagy, m(ost) és m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen.
| Könyörögjünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | Úr Istenünk! ki az emberi nemzet
üdvezítése végett | ²⁵jöttél a világra, jöjj el ezen szolgálódhoz is, és méltasd
őt | a tisztas áldozárság köny[ö]rgéseivel a te sz(ent) egyházadhoz | járulni,
és a te dicsőséged hajlékába be jönni, és add, hogy | méltóan részesüljön a te

1558 Javított

1559 Eredeti áthúzás.

1560 Szerencsésebb fordítás: *fejére keresztet jelez.*

1561 *kárhozat nélkül*

1562 Egy későbbi kéz javítása, mely a bejegyzést kék ceruzával készítette.

1563 *áldd meg*

1564 *Te hoztad*

legtisztaságosabb sz(ent) testedbe<n>¹⁵⁶⁵ | és drága sz(ent) véredbe<n>¹⁵⁶⁶;
 mosd le a 40 nap elteltével az ő testi | ³⁰tisztatlanságát és az ő lelkének
 szennyét, hogy így méltóan | bemehessen a te sz(ent) hajlékodbba, és velünk
 együtt dicsóítse a | te legszentségesebb sz(ent) nevedet, A(tya), F(iú) és
 Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön)ö(rökké). Amen. |
 Könyörödjünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | Urunk Istenünk! ki a 40^{ik} napon, mint
 kisdéd gyermek, me | ³⁵nyegzői összeköttetést nem ismerő szűz Mária, a te
 sz(ent) anyád által | ·/·

56. a törvényes templomba vitettél, és az igazhitű Simeonnak karjain |
 hordoztattál, önmagad mindenható Uralkodónk, ezen N. kisdéd gyermeket
 is, | ki hogy neked mint mindenek teremtményének bemutatassék, elődbe
 ho | zatott, áld<d>meg¹⁵⁶⁷ minden jó és neked kedves munkára, neveld fel,
 elűz | ⁵vén tőle kereszted jelvényével minden ellenkező s gonosz erősz | kot,
 mert te vagy a kisdédék őre, Urunk, hogy a sz(ent) keresztség által, mely | re
 méltatott választottaiddal együtt országodnak részesévé lehes | sen,
 megőriztetvén, velünk a sz(ent), egyállományú és megoszthatlan |
 Háromságnak kegyelmével. Mert téged illet¹⁵⁶⁸ minden dicsőség, tiszt | ¹⁰telet
 és leborulva imádás, A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor)
 és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | Belép Istennek szolgálója N. a templomba,
 A(tya), F(iú) és Sz(ent) Léleknek {nevében}, m(ost) {és} m(indenkor)
 és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | /*vívén be mondja:*/ Bemegy a te sz(ent)
 hajlékodbba, és leborul a te sz(ent) hajlékodbba<n>templomodbba<n>¹⁵⁶⁹. |
 /*a gyermeket felemelve:*/ Most bocsátod el, Uram, a te szolgálodat... | /*szentelt*
víz~~szel~~ *m(eg)hínti:*/ Bekesség¹⁵⁷⁰ és a mindenható A(tya), F(iú) és Sz(ent)
 Lélek | ¹⁵áldása szálljon tereád, s maradjon veled m(ost) és m(indenkor) és
 ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | /*Ezután elbocsátás.*/ Dicsőség néked, Krisztus
 Istenünk, mi remény | ségünk, dicsőség néked. Dicsőség... Mostés...¹⁵⁷¹
 Urunk, irgalmazz, Urunk, aldj¹⁵⁷²m(eg)! | Ki az igazhitű Simeonnak karjain
 feküdni tenmagad | akartál, a mi üdvességünkért, Krisztus igaz Istenünk,
 a te tiszt | ²⁰taságos Szűz Anyádnak és minden szenteknek esedezései által |
 üdveztítsen minket és könyörüljön rajtunk mint jóságos és | emberszerető.
 Amen. | — ● —

1565 Helyesebb lenne: *testedből*.

1566 Helyesebb lenne: *véredből*.

1567 *áldd meg*

1568 *illet*

1569 A *hajlékodbba* szót a szerző áthúzta, és fölé írva a *templomodbba* szóra javította.

1570 *Békesség* – kék ceruzával alá van húzva.

1571 *Most és*

1572 *áldj*

57. **LÍTIAI EKTENIÁK.** | /Szpaszi bozse¹⁵⁷³..., *a vozhlász és 3 Urunkirgalmazsal*¹⁵⁷⁴ *az utrenyében.* | Ismét esedezzünk a mi jóhitű Királyunk, N.-ért, az ő birodalma | győzelme állandóságaért, békes<s>ége, egészsége, üdvösségeért, és hogy | ⁵a mi Urunk, Istenünk adjon neki tehetséget és segítse őt, és hó|dítsa hatalma alá minden ellenségét és lázadóit. | Ismét esedezzünk a mi istenszerető püspökünk Jánosért¹⁵⁷⁵, | a mi lelki atyáinkért, és Krisztusban minden atyánkfiáért, min|den szomorkodó és gyötrelmet szenvedő keresztény lélekért, kik|¹⁰nek isteni malasztra és kegyelemre szükségük van; ezen város|nak¹⁵⁷⁶ s a benne lakóknak védelméért, az egész világ békes<s>ége és | jó szervezéseért, az Isten sz(ent) egyházának jó léteért, s azon | atyáink és atyánkfiainak üdve és segítségével, kik szorga|lommal és félelemmel a közjóban fáradoznak és szolgálnak, | ¹⁵a hittérítőkért és sz(ent) magányban levőkért, betegségben senyve|dőknek felépüléseért, és minden itt s az egész földön elhunyt | igazhitű atyáink és atyánkfiainak boldog emlékü nyugal|ma és vétkeinek bocsánataért, foglyok kiszabadulásáért, | szolgálatban levő atyánkfiáiért s mindazokért, kik ezen | ²⁰sz(ent) hajlékban szolgáltak és szolgálnak, mondjuk mindnyáján! | Ismét esedezzünk, hogy ezenvárost¹⁵⁷⁷ és minden várost, helységeket és vidéket őrizzen meg Isten éhségtől, döghaláltól, földren|géstől, vízarádástól, jégesőtől, tüztől, háborútól, idegenek beroha|násától, belháborútól, és hogy irgalmas, engesztelékeny és | ²⁵engedékeny legyen nekünk a mi jóságos emberszerető Istenünk! | Hárítsa el tőlünk az ő reánk súlyosodó haragját, és mentsen | meg minket az ő reánk nehezedő igazságos fenyítéseitől, és | könyörüljön rajtunk. | Ismét esedezzünk, hogy hallgassa meg az Úristen ne|³⁰künk, bűnösöknek könyörgéseink szavát, és könyörüljön rajtunk! | Hallgass meg minket, Isten, mi Üdvezítőnk! mindnyá|junknak, az egész föld határán és a messze tengeren levőknek | reménysége, és te irgalmas! légy irgalmas hozzánk bűneinkért, | és könyörülj rajtunk; mert irgalmas és emberszerető Isten | ³⁵vagy, és neked dicsőítést küldünk fel, A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor) {és} ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | Békesség mindnyájatoknak! + Fejeiteket...sat. | ·/·

58. /*A pap fen<n>hangon olvassa:/* | Uralkodónk nagy irgalmú Urunk, Jézus Krisztus, Istenünk, | a mi tisztaságos Királynénknak, az Istenszüdő mindenkor|szűz Máriának könyörgései által, a drága és elevenítő sz(ent) ke|⁵resztnek erejével, a testnélküli mennyei erőknél, a tiszt és | dicső próféta előfutó K(eresztelő) Sz(ent) Jánosnak, sz(ent), dicső és mindenekfelett | dicséretes apostoloknak, a sz(ent) és jó győzedelmű

1573 *Üdvöztse Isten (a te népedet)* ekténia ószláv incipitje.

1574 *Urunk, irgalmazsal*

1575 Piros ceruzával áthúzva, majd fölötte *Gyula* névvel helyettesítve.

1576 Piros ceruzával áthúzva, majd fölötte a *községnek* szóval helyettesítve.

1577 Piros ceruzával áthúzva, majd fölötte a *községet* szóval helyettesítve.

vértanúknak, a | tisztos istenfélő atyáinknak és a szentek között atyáinknak,
 | az egész Egyház általános nagy tanítói és pár<t>fogóinak, Nagy |
¹⁰Vazul, isteni tudományú Gergely, Aranyszájú Sz(ent) János, Atha|náz és
 Cyril<l>nek és a szentek között Litia¹⁵⁷⁸ myriai csodatevő|Sz(ent) Miklós
 atyáinknak, sz(ent) és igazságos, istenfélő Joachim és An|nának és tisztos
 atyáinknak, barlangban élt remete Antal és | Theodoznak és sz(ent) N. /
 kinek ma emlékét unnepe|jük¹⁵⁷⁹ / és minden |¹⁵szenteidnek vedelmezése¹⁵⁸⁰
 és könyörgései által, tedd kedvessé a | mi imádságunkat, ajándékozd nekünk
 vétkeinknek bocsá|natát, szárnyaid fedezésével oltalmaz minket, űzz el
 minket¹⁵⁸¹ | tőlünk minden ellenséget és lázadót, adj békés életet nekünk. |
 Urunk, könyörölj rajtunk és a te világodon, és üdvözítsd a |²⁰mi lelkeinket,
 mint jóságos és emberszerető. – Amen. – | /Ezután a szti|hirákat énekelik:
 Dicsőség... Mostés...¹⁵⁸² Most bocsátod el | el,¹⁵⁸³ Uram... sat. Hárm|as szent.
 Miatyánk. Mert tied az ország. *Tropár*^{3<sz>or}, | s az asztalt körül füstöl|. /
 Könyörö|gjünk az Úrhoz! – K(ar) – |²⁵/A pap felülről fogva a felső kenyeret
 mondja:/ | Úr Jézus Krisztus, mi Istenünk! ki megáldván az 5 | kenyeret,
 ötezernyi embert kielégítél¹⁵⁸⁴ Tenmagad, | mostan is Uralkodónk! †
 áld<d>meg¹⁵⁸⁵ ezen kenyeret, † búzát, | † bort, † és olajat, és szaporítsd
 ezen város¹⁵⁸⁶ – község – -ban, s a |³⁰te egész világodon, és a belőle íze|lő
 híveidet szenteld | meg! Mert te vagy Krisztus Istenünk, ki mindeneket
 | megáldasz és megszentelsz, és azért neked dicsőí|tést küldünk fel, a veled
 kezdetnélküli Atyának, | legszentebb, elevenítő Sz(ent) Lelkednek, m(ost)
 {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. |³⁵/Ezután veszi a füstölőt,
 és megfüstöl a megáldott | kenyeret, énekelvén:/ | ·/·

59. Aldott¹⁵⁸⁷ legyen az Úr neve mostantól mindörökké¹⁵⁸⁸. | Az Úr áldása
 reátok, az ő kegyelme és emberszere<te>té|vel, m(ost) {és} m(indenkor)
 és ö(rökkön) ö(rökké). – K(ar) – | Dicsőség a sz(ent), egyal<l>omanyu¹⁵⁸⁹,
 életadó és m(eg)oszolhat|lan Sz(ent) Háromságnak, A(tyának), F(iúnak)
 és Sz(ent) Léleknek, m(ost) {és} m(indenkor) {és} ö(rökkön) ö(rökké).

1578 Valószínűleg inkább *Likia*-t akart írni a szerző, de ismeretes a *Liceabeli* megnevezés is.

1579 *ünnepe|jük*

1580 *vedelmezése*

1581 Eredeti áthúzás.

1582 *Most és*

1583 Duplikáció.

1584 Helyesebb lenne: *megelégítél*.

1585 *áldd meg*

1586 Piros ceruzával áthúzva.

1587 *Aldott*

1588 *mindörökké*

1589 *egyal|omanyu*

Amen. | *S tovább az utrenye.* | Isten az Úr, ki megjelent nekünk, áldott, aki az Úr | nevében jön.¹⁵⁹⁰ | *Virágvasárnapi barkaszentelés. Utrenyei evangelium után:*
 | ¹⁰Könyörögjünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | Urunk, mi Istenünk! mindeneket fen<n>tartó Atya! tekints most mi | ránk, méltatlan szolgáladra, és hallgasd meg alázatos kérésün | ket, és küld<d> le mennyei áldásodat ezen barkákra, †¹⁵⁹¹ áld<d> meg¹⁵⁹² és | szenteld meg azokat. És valamint Noet¹⁵⁹³ megörvendezettted a | ¹⁵bárkában a vízőöntől¹⁵⁹⁴ való megszabadítás jelével: a galamb | által hozott olajággal, úgy a mi, mint a Te méltatlan szolgálid¹⁵⁹⁵ | szíveit is; kik ezen barkákat a Te szeretett Fiad halálon | vett győzedelme jeléül hordjuk; részesítsd: lelki öröm és vi|gasságban, a Te legszentebb Lelked lejövetele által; és enged<d> nekünk, | ²⁰hogy jó cselekedetek mellett találkozassunk a Te Krisztu|soddal; és a zsidó gyermekekkel együtt olajfa és pálma barkákkal | Neked, mint Istennek; dicséretet és éneket hozzunk, és híven | kiáltunk: „Hosszán(n)a¹⁵⁹⁶ a magasságban, áldott, aki jött.” És is|mét eljönnek igazsággal, megadni mindenkinek cseleke | ²⁵detei szerint; s méltass minket, hogy annak kegyelme ál|tal örök boldogságba juthassunk. Mert ővele és legszen|tebb, jóságos, életadó és egyállományú Lelkeddel, Téged | illet minden dicsőség, tisztelet és imádás, m(ost) {és} m(indenkor) {és} ö(rökkön) ö(rökké). *K(ar:)* Amen.
 | — • —

60. – *A pap fennhangon olvassa:* – | Uralkodónk, nagyirgalmú Urunk, Jézus Krisztus, Iste|nünk, a mi tisztaságos Királynénknak, az Istenszü|lő min|denkorszűz Máriának könyörgései által, a drága és eleve|⁵nítő sz(ent) keresztnek erejével, a testnélküli mennyei erőkn|ek, | a tisztas és dicső előfutó Próféta K(eresztelő) Sz(ent) Jánosnak, sz(ent), dicső és | mindenekfelett dicséretes apostoloknak, a sz(ent) és jó győzedelmű | vértanúknak, a tisztas Istenfélő atyáinknak és a szentek között | atyáinknak, az egész Egyház általános¹⁵⁹⁷ nagy tanítói és főpap |¹⁰jainak, Nagy Vazul, isteni tudományú Gergely, Aranyszájú | Sz(ent) Jánosnak, Athanáz és Cyril<l>nek és a szentek között Lítia | miriai csodatevő | **PÁSZKASZENTELEÉS HÚSVÉTNAPJÁN**¹⁵⁹⁸ | Dicsőség a szent, egyállományú és elválhatlan Sz(ent) Három |¹⁵ságnak, A(tyának) {és} F(iúnak) és Sz(ent) Léleknek, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). *K(ar:)* Amen. | 1. p(ap:)

1590 Grafítercuzával történt a bejegyzés, de az íráskép nagyon hasonlít a szerzőéhez.

1591 A papi áldásra utaló jel a szavak fölött található.

1592 áldd meg

1593 Noét

1594 vízőöntől

1595 szolgálid

1596 Hosszánna

1597 általános

1598 húsvét napján

Krisztus feltámadt halottaiból, s halálával leti|porta a halált, s a sírban levőknek éltet ajándékozott. $\beta^{<sz>or}$ | 1. Támadjon fel az Isten, és széledjenek el az ő ellenségei, és fussanak az ő színe | elől¹⁵⁹⁹ az őtet gyűlölők. Krisztus feltámadt *sat.* | ²⁰2. Mint elenyézik a füst, úgy enyész<s>znek; mint olvad a viasz a tűz színétől. Krisztus fel(támadt). | 3. Úgy vesznek el a bűnösök az Isten színe elől, és az igazak örvendeznek. Krisztus fel(támadt). | 4. Ez a nap, melyet teremti az Úr, örvendezzünk és vigadozzunk rajta. Krisztus (feltámadt). | Dicsőség... Mostés...¹⁶⁰⁰ Krisztus feltámadt. | – *Ezután pászkafüstölés*, mialatt a K(ar) énekli a kánont – vegeztével¹⁶⁰¹ *mondja*: | ²⁵Könyörögjünk az Úrhoz! – K(ar) – | Oh, szent Uralkodó! mindenható Atya, örökkévaló Isten: légy | kegyes megszentelni ezen kenyeret a Te sz(ent) Lelked áldása által; | hogy legyen mindnyájoknak, kik azzal élni fognak, üdvösségére, | testüknek egészségére, és minden betegségek és minden ellen|³⁰séges leselkedések ellen ótalmazására¹⁶⁰². A mi Urunk Jézus Krisz|tus által, ki leszállott az égből, életet és üdvességet ad a világnak, | ki Teveled uralkodik a Sz(ent) Lélek egységében, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). – Amen. – | Könyörögjünk az Úrhoz! | – K(ar:) Urunk, irgalmaz! –

61.¹⁶⁰³ Tekints, oh Urunk, Jézus Krisztus, mi Istenünk! ezen bárányra, | és egyébb¹⁶⁰⁴ húsételekre, és † áld<d> meg, és szenteld meg azokat; valamint | megáldottad és megszentelted a kost, melyet neked elővezete a hű | Ábrahám¹⁶⁰⁵, és a bárányt, melyet neked Abel¹⁶⁰⁶ hozza áldozatul, úgy szín|⁵te¹⁶⁰⁷ a kövér tulkot, melyet leöletni parancsoltál, a Te elveszett és is|mét hozzád tért fiadnak. Miszerint valamint az méltattatatt¹⁶⁰⁸ | tápláltatni, a Te jóságoddal: úgy mi is ezekkel a Teáltalad megál|dott és megszentelt ételekkel élve, nyerjük meg a Te áldásodat; egész|séggel együtt, a Te drága kereszted és halottaiból harmadnapi feltá|¹⁰madásod által. Mert Te vagy az igaz élet, és minden jók adója, ki | mindeneket megáldasz és szentelsz¹⁶⁰⁹, Krisztus Istenünk! s Tenéked | dicsőítést küldünk fel a kezdetnélküli Atyával és életadó Sz(ent) Lel|kessel, most és mindenkor és örökkön örökké. – Amen. – | Könyörögjünk az Úrhoz! – K(ar) – | ¹⁵Oh, uralkodó

1599 Javított.

1600 *Most és*

1601 *végeztével*

1602 *ótalmazására*

1603 Eredetileg 59, majd javítva 61-re.

1604 Eredeti javítás.

1605 *Ábrahám*

1606 *Ábel*

1607 *színtén*

1608 *méltattatott*

1609 *megszentelsz*a szokásos forma.

Urunk, mi Istenünk! mindennek teremője és alko|tója: Ald<d>¹⁶¹⁰ meg ezen tőrót, vaját, és azokkal együtt a tojásokat is, és egyéb | ételeket, és tarts meg minket a Te kegyelmedben, miszerint élvezve | ezen bőségben adott ajándékodat, a Te kimondhatlan kegyességeddel is | tápláltassunk, a mi Urunk, Jézus Krisztusnak a halottaiból dicsőse|²⁰ges harmadnap feltámadása által. Mert Tied az ország, h(atalom) és d(icsőség), A(tya), Fiú | és Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | – *s szentelt vízzel binti a pászkákat, a Kar pedig énekl: Szentséges Pászka sztihrákat.* | *Ima: Иже на всякое время*¹⁶¹¹ | Ki minden időben és minden órában men(n)yben és földön imádtatol és di|²⁵csőíttel: jószágos, békettőrő és nagykegyelmű Isten! Ki az igazakat szere|ted, s a bűnösökön könyöröl; ki mindnyájunkat hívsz az üdvösségre | jövendő javak ígérete által. Te magad, Urunk, fogadd ezen órában is | imádságunkat, s életünket vezessed kegyesen törvényeid szerint, | szenteld meg lelkeinket, s tisztítsd meg testeinket, javítsd gon|³⁰dolatainkat, tisztítsd, józanítsd értelmünket, ments meg minket min|den szomorúságtól, nyomorúságtól, betegségektől s lelki gyötrelmekről. | Végy körül minket sz(ent) angyalaiddal, hogy azok ótalma¹⁶¹² által megtartva | s oktatta elérhessünk a hit egységéhez, s a Te megközelíthetlen dicsőse|ged megértéséhez. Mert áldott vagy mindörökké¹⁶¹³. Amen.

62. *Bozse seredvi no*¹⁶¹⁴ | Isten, kegyelmezz nekünk, áldj meg minket, légy kegyes tekintettel | mireánk, és könyörölj rajtunk. Amen. | *Molitvami sz(vjatih) Atec z nás(ih)*¹⁶¹⁵ | ⁵Szent Atyáink imádságai által, Urunk, Jézus Krisztus, mi Istenünk, | könyörölj rajtunk. Amen. | *(Pod tvoju*¹⁶¹⁶ *miloszt*¹⁶¹⁷ | A te kegyelmed alá járulunk, Istenszülő Szűz, ne vesd meg imádságain|kat nyomorúságainkban; de ments meg az ínségtől, egy¹⁶¹⁸ tiszta és egy¹⁶¹⁹ áldott. | ¹⁰*Utreny(e)*¹⁶²⁰ *Nebesznoj cárju*¹⁶²¹ | Mennyei Királyunk! adj erőt a mi igazhitű királyunknak; erősítsd meg | a hitet, zabolázd meg a pogányokat, csendesítsd le a világot, ótalmazd¹⁶²² | hathatósan ezen helységet, s a már

1610 *Áldd*

1611 *Ki minden időben, vagyis a következő imádság ósláv kezdete.*

1612 *oltalma*

1613 *mindörökké*

1614 *Isten, kegyelmezz nekünk, vagyis a következő imádság kezdete óslávl.*

1615 *Szent Atyáink imádságai által, vagyis a következő imádság kezdete óslávl.*

1616 *pod tvoju*

1617 *A te kegyelmed alá, vagyis a következő imádság kezdete óslávl.*

1618 *egyedül vagy egyetlen*

1619 *egyedül vagy egyetlen*

1620 *Kék színű ceruzával történt e bejegyzés.*

1621 *Mennyei Királyunk, vagyis a következő imádság kezdete óslávl.*

1622 *oltalmazd*

elhunyt atyáink s testvéreinket az | igazak hajlékába helyezd be, fogadd el
bűnbánatunkat és könyörgéseinket¹⁶²³, s könyörülj rajtunk, mint áldott és
emberszerető. Amen. | Hospodi i Vladika zšivota mac¹⁶²³ | 1. Életem Ura
s Kormányzója! a csüggettség, gondatlanság, pénzsomj | s megszólás
lelkét távoztasd el tőlem. | 2. A tisztaság, szerénység, türelem s szeretet
lelkét pedig ajándékozd nekem, | ²⁰méltatlan szolgádnak. | 3. Oh, Uram, én
Istenem! engedd meg nekem, hogy ismerjem meg bű|neimet, s ne ítéljem
meg felebarátimat; mert áldott vagy mindö(rökkön) ö(rökké). Amen. | – /
*Povecserje*¹⁶²⁴/ — ● — | Izaiás próféta éneke. – Szónami boh¹⁶²⁵ | ²⁵Velünk
az Isten, értsétek meg nemzetek, és térjete meg, mert velünk az Isten. |
Halljátok a föld határáig¹⁶²⁶, mert velünk az Isten. – *K(ar)* Velünk az Isten
sat. | Hódoljatok meg, ti hatalmasok, mert velünk az Isten. – *K(ar)* – | Mert
ha győzedelmeskednétek is, ismét le fogtok győzetni, mert velünk az Isten.
– *K(ar)* – | S tartsatok bármily tanácsot, megsemmisíti azt az Úr, mert velünk
az Isten. – *K(ar)* – | ³⁰És a beszéd, melyet egymás között m(eg)alapítani¹⁶²⁷
fogtok, n(em) lesz tartós köztetek, mert velünk az I(sten). {– *K(ar)* –} |
Ijesztésektől pedig nem fogunk megijedni, sem félrevezettetni, mert velünk
az Isten. – *K(ar)* – | A mi Urunkat, Istenünket tartsátok szentnek, és az
lesz nektek félelmetek, mert velünk az I(sten). {– *K(ar)* –} | És ki őbenne
bízol, az lesz a te m(eg)szentelésedre; mert velünk az Isten. /*K(ar)*/ ¹⁶²⁸ | S
bízni fogunk őbenne, s üdvözülni fogunk őáltala; mert velünk az Isten. –
K(ar) – | ³⁵Íme, én és gyermekeim, kiket nekem adott az Isten; mert velünk
az Isten. – *K(ar)* – | A setéségből levő népek nagy világosságot láttak;
mert velünk az Isten. – *K(ar)* – | A halál tartománya s árnyékában élők,
világosság támadt nektek; mert v(elünk) az Isten. – *K(ar)* – | ·/·

63. Mert kisdéd született nekünk, s fiú adatott nekünk; mert velünk az
Isten. {– *K(ar)* –} | Kinek fejedelemsége a vállán vagyon; mert velünk az
Isten. – *K(ar)* – | S az ő békességének¹⁶²⁹ nincs határa, mert velünk az Isten.
– *K(ar)* – | S hívaték az ő neve nagy tanácsú angyalnak; mert velünk az
Isten. {– *K(ar)* –} | ⁵Csudálatos tanácsadónak, erős Istennek, Uralkodónak
s a béke fejedelmének; mert v(elünk) az Isten. – *K(ar)* – | A jövő idő
Atyjának; mert velünk az Isten. {– *K(ar)* –} | Dicsőség Atyának és Fiúnak
és Sz(ent) Léleknek; mert velünk az Isten. {– *K(ar)* –} | Most és mindenkor
és mindörökkön örökké, Amen; mert velünk az Isten. | Velünk az Isten,
értsétek meg, nemzetek, és térjete meg, mert velünk az Isten. | ¹⁰I. Ima. – /

1623 *mojogo*. Életem Ura s Kormányzója, vagyis a következő imádság kezdete ószlávul.

1624 Esti zsoltosma.

1625 *Velünk az Isten*, vagyis a következő imádság kezdete ószlávul.

1626 *határáig*

1627 Esetleg: *megállapítani*.

1628 Általában: – *K(ar)* –.

1629 *békességének*

Povecserja velikája¹⁶³⁰ | Urunk, mi Istenünk! ki megmentettél minket a nap idején | repülő minden nyíltól¹⁶³¹, ments meg minket a setéségből járó | minden rossz^sztól is; fogadd el estvéli áldozatunkat, kezeink fel | emelését, s enged^d nekünk az éj^jeli pályán is átmennünk min |¹⁵den vétség s a gonosz lelkek megkísértése nélkül, és szaba | díts meg minket a sátántól jövő minden haborgás¹⁶³² és félelem | től; ajándékozz lelkünknek könyörületet, s szándékaink | nak ápolást, a megvizsgáltatás rettenetes és igaz ítéletén, | szegezd félelmedhez testeinket, s fékezd a földön levő nap |²⁰jainkat, hogy álmaink csendességében is felvilágosíttassunk | ítéleteidlátása által; tartóztass tőlünk minden illetlen ábrán | dozást s káros vágynakat, s ébressz fel minket az imádság ide | jén megerősödve a hitben, s előhaladva törvényeiben, a Te | egyszülött Fiad jóakarata s jósága által; Kivel áldott vagy, |²⁵legszentebb, jóságos és elevenítő Sz(ent) Lelkoddal együtt, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | *II. Ima.* | Mindenható Urunk! Ábrahám¹⁶³³, Izsák és Jákob atyáink s azok | igaz nemzedékének Istene! Ki az eget és földet azok minden | ékességével alkottad, a tengert parancsod szavával megkö |³⁰tötted, a mélységet rettenetes és felséges neved által bezártad | és bepecsételted, kitől mindenek félnek s hatalmad színétől | remegnek; mert kiállhatlan a te dicsőséged fénye, s a bűnösök | re való fenyegetőzésed haragja elviselhetlen, ígéreted kegyel | me pedig megmérhetlen s kifürkészhetlen; mert Te vagy Felséges |³⁵ ·/·

64. Urunk: irgalmas, béketűrő s nagykegyelmű, ki bán | kódol az emberi gonoszságok fölött. Te Urunk, kegyességed | sokasága szerint, a bűneiket bánó vétkezőknek bűnbocsána | tot ígértél, s irgalmad bőrsége szerint, a bűnösök üdvességére |⁵a bűnbocsánatot rendelted. Te hatalmas Urunk, mi Istenünk! | nem rendelted a bűnbocsánatot az [†]¹⁶³⁴ igaz Ábrahám¹⁶³⁵, Izsák | és Jákobnak, kik nem vétkeztek Teelőtted, hanem rendelted | azt, minékünk, bűnösöknek; mert a tengeri fövénynél többször | vétkeztünk. Megsokasodtak törvénytelenégeink, Urunk; |¹⁰megsokasodtak törvénytelenégeink¹⁶³⁶, s nem vagyunk méltók | feltekinteni és látni az eget magasságát, igazságtalansá | gaink sokasága miatt. Meggörbedtünk a sok vasbilincsek | alatt, hogy nem emelhetjük fel fejünket, s nincs könnyebbü | lésünk, mert felingereltük haragodat, s gonoszt cselekedtünk |¹⁵teelőtted, nem teljesítvén akaratodat. És most térdeinket | hajtjuk meg, s jóságodért könyörgünk. Vétkeztünk, Urunk, | vétkeztünk! s

1630 povecserje velikoje. Nagy esti zsoltosma.

1631 *nyíltól*

1632 *háborgás*

1633 *Ábrahám*

1634 Valószínűleg már a *Jákob* nevet akarta leírni a másoló.

1635 *Ábrahám*

1636 Ismétlés – a másoló fáradtságára utalhat.

törvényteleniségeinket ismerjük; de könyö|rögve kérünk; bocsásd meg, Urunk, bocsásd meg; és ne veszíts el | minket törvényteleniségeinkkel együtt, sem örökre ellenséges |²⁰kedve: ne tartsd eszedben gonoszáginkat, se ne kárhoztass | minket a földnek mélységeire; mert te vagy, oh, Isten, a | bűnbánók Istene, s rajtunk mutattad ki jóságodat, hogy min|ket, méltatlanokat nagy kegyelmed szerint üdvezíteni fogsz; | s mi Téged életünk napjaiban szüntelenül dicsőíteni fo|²⁵gunk, amint énekelnek Téged minden mennyei erők, s | Tied a dicsőség mindörökkön örökké. Amen. | *III. Ima* | Úr Isten! mindenható Atya, Urunk Jézus Krisztus, Isten | egyszülött Fia, és Sz(ent) Lélek, egy Istenség, egy hatalom, irgalmazz |³⁰nekünk bűnösöknek; s szokásos végzeteiddel üdvezíts min|ket, méltatlan szolgálodat; mert áldott vagy mindörökkön | örökké. Amen. | — ● —

65. **EPIPHÁNIAI VÍZSZENTELES RENDJE** | – *Amboni ima után* – | *Tropárok*¹⁶³⁷ 8. hang. | Az Úr szava a vizeken kiáltja, mondván: Jertek és vegyétek mindnyájan | ⁵a bölcsesség¹⁶³⁸ lelkét *sat. 4 vers* – *Roskovics könyve*¹⁶³⁹ 354. l(ap) *vízszenteleskor.* – | *Ez után olvastatik 3 paramia*,¹⁶⁴⁰ *ez után*¹⁶⁴¹ *mindegyik előtt:* Bölcsesség! Figyelmezzünk! | Figy(elmezzünk), bék(esség mindnyájatoknak), † b(ölcsesség), figy(elmezzünk)! *Prokimen s utána:* B(ölcsesség!) F(igyelmezzünk!) | *Apostol – Korinthusiakhoz.* | Atyámfiai! Nem akarom pedig, hogy ti ezt ne tudjátok, hogy a mi atyáink | ¹⁰mindnyájan ama köd alatt voltak, és mindnyájan a tengeren átmentek. | És mindnyájan Mózesben megkeresztelkedtek a ködben és a tengerben, | és mindnyájan egy lelki eledelt ettek velünk. És mindnyájan egy lelki | italt ittak: mert ittak a kősziklából, mely őket követi vala, a kőszikla pedig Krisztus vala. | *Evangelium Márktól.* | ¹⁵Az időben: Eljöve Jézus Názáretből, Galileának városából, és megkeresz|telteték a Jordánban Jánostól. És azonnal feljövén a vízből, látta az | egeket megnyilatkozni¹⁶⁴², és a Sz(ent) Lelket, mint egy galambot Őreá szállani.¹⁶⁴³ | És szózat lett az égből. Te vagy az én szerelmes Fiam, kiben én megengeszteltettem. | *Ektenia.* | ²⁰1. Békével imádkozzunk az Úrhoz! – K(ar:) – Urunk, irgalmazz! – | 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. *rendesen, ezután:* Hogy szenteltessek¹⁶⁴⁴ meg ezen víz a Sz(ent) Lélek ereje, | működése és eljövetele által, i(mádkozzunk az)

1637 Pontosabban sztihirákról van szó.

1638 bölcsesség

1639 Vö.: Roskovics Ignác (ford.), *Óbitű imádságos és énekeskönyv, az egy szent közösséges apostoli anyaszentegyház napkeleti vagyis görög rendje szerint görög-katolikus keresztények lelki épületére*, Debrecen 1862.

1640 *parímia*, vagyis ószövetségi olvasmány.

1641 Szerző által áthúzva, majd az utána következővel javítva.

1642 *megnyílni*

1643 *szállani*

1644 *szenteltessek*

Ú(rhoz)! | Hogy szálljon le ezen vízre a természetfeletti Sz(ent) Háromság tisztító működése, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy ajándékoztassék ezen víznek a Jordán áldásának m(eg)mentő kegyelme, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | ²⁵Hogy legyen ezen víz az ajánlatok megszentelésére, a bűnök megtisztítására: | a lelkek és testek meggyógyulására s mindenféle hasonló haszonra, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy legyen ez lelkünk megszentelésére s üdvességére, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy legyen az látható és láthatatlan ellenségeink minden működése s in|celkedésének elűzésére, s azoktól¹⁶⁴⁵ megtisztításunkra, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | ³⁰Hogy legyen az testi-lelki minden betegségeink orvosságaul¹⁶⁴⁶ és megtisz|tulásunkra,i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy merüljön el ezen vízben a lélekrontó ellenség ereje, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy legyen az mindazoknak, kik azt magokra hittel hintik vagy ízlelnek be|lőle, testi s lelki szennyekeztől való megtisztulásokra, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | ³⁵Hogy legyen az a rothadatlanság forrásaul¹⁶⁴⁷, a házoknál és minden jó hasz|nú tárgyakkal és helyeknek megszentelésére, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)!

66. Hogy áldassék meg ezen víz mint a Jordán vizei, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Mindazokért, kik az ő lelki s testi megszentelésükre méritenek és isznak | ezen vízből, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy méltókká legyünk ezen vízben való részesülés által teljesen megszen|⁵teltetni a Sz(ent) Léleknek láthatatlan megjelenésével, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy ezen víznek reánk való hintéséért¹⁶⁴⁸ világosíttassunk meg az ér|telem és hit világosságával a Sz(ent) Lélek eljövetele által, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy ezen könyörgésünket hallgassa meg az Úr Isten, s irgalmazzon nekünk, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | Hogy mentsen meg minket minden nyomorúságtól, haragtól és ínségtől, i(mádkozzunk az) Ú(rhoz)! | ¹⁰Ótalmazz¹⁶⁴⁹, üdvezíts és tarts meg minket, Isten, a Te Kegyelemmeddel. | Legszentebb, legtisztább, legáldottabb s dicsőséges Istenszüelő királynénk s | mindenkor szűz Máriát minden szentekkel említvén, mi magunkat és egymást | és egész életünket Krisztus Istenünknek ajánljuk. | Csendesen mondandó ima. | ¹⁵Urunk J(ézus) Kr(isztus), mi Istenünk! az Atya kebelében levő, annak egyszülött Fia, | igaz Isten, az élet és halhatatlanság forrása, a világosságtól a világ megvilágosítására | jövő világosság; szenteld meg gondolatunkat a Te Sz(ent) Lelkoddal; fogadd el magasztalá|sunk s hálánkat, az öröktől fogva csodálatos nagy tetteidért, s az idők végén | a te üdvezítő gondviselésedért, melyben a mi gyarló s szegény testünkbe | ²⁰öltöztvén, a

1645 Eredetileg: *azoknak*.

1646 *orvosságaul*

1647 *forrásaul*

1648 Javított. Helyesen: *hintéséért*.

1649 *Oltalmaz*

szolgai alakig lealáztad magadat, mindennek Királya! meg¹⁶⁵⁰ a szol|ga keze által a Jordánban történt megkeresztelésedet is elszenvetted, hogy | bűn nélküli levén, a vizek természetét megszenteljed, s utat készíts ne|künk a víz és lélek általi újjászületésünkre, s első szabadságunkban | részesíts minket. Azon isteni titok emlékét tehát ünnepeelve, Tehozzád | ²⁵könyörgünk, emberszerető Urunk! hints mireánk és méltatlan szolgálid|ra¹⁶⁵¹ a Te isteni ígéreted szerint a tisztító vizet, jószívűséged ajándékát¹⁶⁵², hogy | a víz feletti mi bűnösök könyörgése kedves legyen a Te jóságod előtt, s | minden hű népednek áldásodat ajándékozzad a Te sz(ent) s imádandó ne|ved dicsőségére. Mert Téged illet¹⁶⁵³ minden dicsőség, tisztelet és imádás, a | ³⁰Te kezdet nélküli Atyáddal s mindenekfelett sz(ent), jóságos és életadó Lel|kessel, most és mindenkoron és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | *Fen<n>hangon mondandó ima:* | Természetfeletti, legjóságosabb, isteni, mindenható, mindenütt | jelenlevő, megfoghatlan Sz(ent) Háromság! Ki értelmes és beszélő lénye|³⁵ket alkottál; Te természetfeletti kegyelmesség, s megközelíthet|len világosság, ki minden világra jövő embert megvilágosítasz; Tün|dökölj fel nekem is, méltatlan szolgálodnak, világosítsd meg lelki | ·/·

67. szeméimet, hogy merjem megénekelni, a Te mértéknélküli jótétemé|nyeidet s hatalmadat. Legyen kedves imádságom a jelenlevő népért, ne | akadályozzák vétkeim idejönni a Te Sz(ent) Lelkedet, hanem engedd meg most is, vég|telen jóságos Isten! hogy kárhozzat nélkül Tehozzád kiáltsak és mondjam: | ⁵Dicsérünk Téged, mindenható, emberszerető Urunk! örökké való kirá|lyunk. Dicsérünk Téged, mindenek teremője és alkotója. Dicsérünk | Téged atya nélkül anyától, és anya nélkül Atyától levőt. Mert az előbbeni | ünnepen láttunk Téged, mint kisdedet, a jelen ünnepen látunk Téged, | mint teljes korú férfit, tökéletestől származott tökéletes Istenünket. | ¹⁰Mert ma ünnepélyes időnk lett, s a szentek kara együvé gyülekezik ve|lünk, és az angyalok az emberekkel együtt ünnepelek. Mert ma a Sz(ent) Lélek | kegyelme galamb képében a vizekre lejöve. Ma a soha lenem szálló nap | feltündöklött, s a világ az Úr világosságával megvilágosíttatik. Ma a hold | fényes sugarakkal a világra világít. Ma a tündöklő csillagok tün|¹⁵dönlésük fényével ékesítik a mindenséget. Ma a felhők az igaz|ság erőjét árasztják a-fe¹⁶⁵⁴ az emberiségre az égből. Ma a nem-terem|tett teremtménye keze alá önkényt¹⁶⁵⁵ adja magát. Ma a Próféta | és előfutó az Úrhoz közeledik, de reszketve áll előtte, látván az

1650 még

1651 szolgálóidra

1652 ajándékát

1653 illet

1654 Eredeti javítás, a szerző ismét le akarta írni a *felbő* szót.

1655 önként

| Istennek hozzánk való leereszkedését. Ma a Jordán vizei gyógyszer |²⁰ré változtak az Úr eljövele által. Ma titokteljes folyadékkal minden | teremtmény itattatik. Ma az emberi bűnök Jordán vizei által lemo | satnak. Ma a paradicsom nyílik meg az embereknek, s az igazság napja | tündöklök fel nekünk. Ma a Mózes idejében a népek keserű vize édesség | gé változott az Úr eljövele által. Ma az ősi siránkozástól megvál |²⁵tattunk, s mint új Izrael üdvözítettünk, s az isteni bölcsesség fényé | vel megvilágosítottunk. Ma a világ sötétsége megsemmisítették | Istenünk megjelenése által. Ma világossággal világosították meg | minden teremtmény felülről. Ma a mennyek a földiekkel együtt ün | nepelnek, s az alatt levők a fent levőkkel összebeszélnek. Ma az igaz |³⁰hívők szent s nagyszámú ünnepélye örvendezz.¹⁶⁵⁶ Ma az álnokság meg | semmisítették, s az üdvesség napját készíti nekünk az Úr eljövele. | Ma a mindenség uralkodója a keresztesre siet, hogy a magas | ságra vezesse fel az emberiséget. Ma a meghajlíthatatlan szolgálja | előtt meghajlik, hogy minket a rabságból kiszabadítson. Ma a |³⁵mennyek országát kiváltottuk, mert az Úr országának nincs vége. Ma | a föld és tenger a világ örömét megosztották, s a világ vígság | gal tele lett. Láttak téged a vizek, Isten! Láttak téged a vizek, | és megfélemedtek. Jordán visszatért, látván az Istenség tüzeit | testben leszállani és belémenni. Jordán visszafordult, látván |⁴⁰a leszálló és felettük repkedő Sz(ent) Lelket galamb képében. Jordán | ·/·

68. visszafordult, látván a láthatóvá lett láthatatlant, a Terem | tőt megtestesülve, az Urat szolga képében. Jordán visszafordult, | s a hegyek játszadozva örvendeztek Istent testben látván, s a felhők | csattogtak, csodálkozván a világosságtól jött világosságon, s az |⁵igaz Istentől származott igaz Istent látván ma, az Úr ünnepélyét | a Jordánban, ki magát az áthágás halálát, a csalárdság fullankját¹⁶⁵⁷ | s a pokol kötelékét elsül | yesztette a Jordánban, s az üdvesség ke | resztségét a világnak ajándékozta. Azért én bűnös s méltatlan | szolgád is csodáid fönségét hirdetve, félelemtől áthatottan, |¹⁰áhitattaljesen kiáltom Néked: | „Fönséges vagy, Urunk! s csodálatosak a Te cselekedeteid, | és semmi szó nem elegendő a Te csodáid magasztalására.” *3<sz>or* | – *S a hármaz gyertyát egyenként, keresztet csinálva vízbe mártja.* – | Mert Te önkakrva a nemlétből létrehoztál mindeneket, hatal |¹⁵maddal fen | tartod a teremtményeket, gondviseléseddel rendez | zed a világot. Te négy elemből állítottad össze a természetet, négy | időszakkal koszorúztad az év körét. Teelőtted remegnek min | den lelki erők. Téged magasztal a Nap. Téged dicsóít a Hold. | Teveled beszélnek a csillagok. Teneked engedelmeskedik a |²⁰vilagosság. Tetőled rettegnek a mélységek. Teneked szolgál | nak a források. Te terjesztetted ki az eget, mint a sátozt. Te | erősítettetted meg a földet a vízben. Te kerítettetted körül

1656 *örvendez*

1657 *fullankját*

a ten | gert homokkal. Te a lélekzésre¹⁶⁵⁸ levegőt ömlesztettél. Az angyali | erők neked szolgálnak. A főangyali karok Téged leborulva tiszt²⁵telnek. A sokszemű Cherubok és hatszárnyú Szeráfok körül | állva, és körül repkedve, a Te megközelíthetetlen dicsőséged félel | métől fedikbe¹⁶⁵⁹ arcukat; mert Te láthatlan, kezdetnélküli s ki | mondhatlan Isten levén, a földre lejöttél, s szolgálai ábrázatot vevén | emberhez hasonló lettél; mert Te mindennek Ura, könyörölve |³⁰tességed kegyelménél fogva nem tűrhetted az emberi nemnek az | ördög általi kínoztatását, hanem eljöttél s megszabadítottál min | ket. Elismerjük jószágodat, hirdetjük¹⁶⁶⁰ kegyelmedet, nem tagadjuk | jótéteményeidet. Mi voltunk nemzedékeid, s meg megszabadítottad¹⁶⁶¹ | a Szűz méhét születéseddel, megszenteléd. Minden teremtmény |³⁵magasztal Téged, a megjelent<et>; mert Te Istenünk! megjelentél a | földön, s az emberekkel együtt éltél; Te a Jordán habjait | megszenteléd, leküldvén mennyekből a Te Sz(ent) Lelkedet, és az | ott fészkelő kígyók fejeit összetörted.

69. „Te tehát, emberszerető Királyunk! jöjj el most is a Te Sz(ent) Lel | keddet¹⁶⁶² eljövetele által, és szenteld meg ezen vizet.” 3<sz>^{or}, s mindenmondásnál | a vízre lehel[†] alakban. | És add reá az üdvesség malasztját, a Jordán áldását; tedd azt a |⁵romlatlanság forrásává, a megszentelés ajándékává, a bűnök bocsá | natára, a ros<s>z lelkek megrontására, az ellenséges hatalmaknak meg | közelíthetlenné; angyali erővel teljessé, hogy mindazoknak, kik abból | merítenek és részt vesznek, legyen testi és lelki megtisztulásukra, a | szenvedések meggyógyítására, a házak megszentelésére, és minden hasonló |¹⁰haszonra. Mert Te vagy, mi Istenünk; ki a bűntől megromlott termé | szetünket víz és lélek által megújítottad. Te vagy, mi Istenünk, ki | Noe¹⁶⁶³ idejében a vízben megfullasztottad a bűnöket. Te vagy mi Iste | nünk, ki Mózes által a tengeren keresztül kiszabadítottad Izrael | népét Fáraó rabszolgaságából. Te vagy, mi Istenünk, ki a pusztában |¹⁵a kősziklát megütéd, és vizek fakadtak, és a patakok meg áradtak, | és szomjas népedet megittattad, Te vagy, mi Istenünk; ki Illés | idejében víz és tűz által szabadítottad meg Izrael népét a Báál | csalárdságától. | „Tenmagad most is Uralkodó! szenteld meg ezen vizet, |²⁰a Te Sz(ent) Lelkeddel”. 3<sz>^{or}, s ugyanannyiszor a jobb kéz ujjait[†] alakban a vízbe mártja. – | És adj mindnyájoknak: kik ezt érintik¹⁶⁶⁴, abból isznak, vagy azt ma | gukra hintik; megszentelést, egészséget, megtisztulást és áldást. † Üd | vezítsd

1658 lélegzésre

1659 fedik be

1660 Javított.

1661 A meg igekötő készer szerepel.

1662 Eredeti javítás.

1663 Noé

1664 érintik

Urunk! a mi jó hitű királyunkat, N. tartsd meg őtet ótal|mad¹⁶⁶⁵ alatt. Békességben alázd lábai alá minden ellenséget és | ²⁵zendülőt; teljesítsd minden üdvös kérelmeit, s örök életet | ajándékozz neki, † hogy az elemek, angyalok, látható és láthatla|nok által dicsértessék a Te legszentebb neved, az Atyával és | Sz(ent) Lélekkel m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | Békesség mindnyájatoknak! † *K(ar:)* És a te lelkednek. | ³⁰Fejéteket hajtsátok m(eg) az Úrnak! *K(ar:)* Teelőtted, Urunk. | – *csendesen:* – Hajtsd le, oh, Urunk! Ki a Jordánban megkeresztel|tetni kegyes voltál, és a vizeket megszentelted,füleidet, hallgass | meg és áldj meg minket, kik fejünk lehajtásával jelentjük ki | a szolgaság ábrázolását, s engedd¹⁶⁶⁶ megtelnünk a te megszentelé|³⁵seddél | ·/·

70. e vízbeni részesülés által, s legyen ez lelkünk és testünk | egészségére. † Mert Te vagy a mi megszentelésünk, Krisztus Iste|nünk! s teneked dicsőséget, hálát s imádást zengünk, a Te kezdet|nélküli Atyáddal, a legszentebb, jóságos és életadó Lelkeddél, | ⁵most és mindenkor és örökön örökké – *K(ar:)* Amen. – *A † jelölt helye|ken a keresztet két kézzel fogva a vízbe mártja.* – | *Tropár 1. hang:* | A Jordánban megkeresztelkedéskor, Urunk! a Sz(ent) Háromság imá|dandósága magát érzékelhetőleg kinyilvánítja; mert az Atyá|¹⁰nak szava bizonytságot tón rólad, az ő kedves Fiának nevezvén | téged, a Sz(ent) Lélek pedig galamb képében bizonyítja az ígének valódi | Istenségét, Urunk Istenünk! Ki ezen jelentéssel a világot világosi|tád, dicsőség Neked. $\beta^{<\text{sz}>\text{or}}$ – és az éneklés alatt a sz(ent) keresztet $\beta^{<\text{sz}>\text{or}}$ bemártván a vízbe; *ezzel | m(eg)szentelte azt, a hitek a keresztet csókolják. Budi imjá hospodne¹⁶⁶⁷ s otpuszt¹⁶⁶⁸.* | ¹⁵ — ● — | **VETÉSSZENTELÉS RENDJE – SZ(ENT) MÁRK HETÉBEN** – | – *Mise végével otpuszt¹⁶⁶⁹ előtt a p(ap) mondja:* – | „Békével induljunk, könyörögvén az Úrhoz!” Urunk, irgal|mazz! $\beta^{<\text{sz}>\text{or}}$, *ezután énekelve:* Miatyánk, Üdvözlégy Mária... *ezután a húsvéti | ²⁰tropár t(udni)i(üllik:)* Feltámadt Kr(isztus), *sat. Konták:* Bár a sírban... és Angyal kiálta... IX. *irmos:* | Fényledezz, fényledezz... *Kiervén a földre, m(eg)állanak.* | **I. Allomás¹⁶⁷⁰ napkeletnek fordulva.** | Áldott az Atya, F(iú) és Sz(ent) Lélek országa, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | *K(ar:)* Jöjjetek, imadjuk a Királyt... $\beta^{>\text{sz}>\text{or}}$, *s olvassa a 84. sz(oltárt), ezalatt a p(ap) a mezőt füstöli.* – | ²⁵Könyörögjünk az Úrhoz! – *K(ar:)* Urunk, irgalmazz! – | Mindenható, örök idők előtt levő Isten! irgalmasságnak atyja, te|kints, kérünk a mi mindennapi szükségéseinkre¹⁶⁷¹,

1665 oltalmad

1666 engedj

1667 Áldott legyen az Úr neve...

1668 Elbocsátó.

1669 Elbocsátó előtt.

1670 Állomás

1671 szükségéseinkre

és adj ami ter | ményeinkben növekedést, gyümölcsözést és bőséges aratást. Magasz | tald fel a Te szent nevedet ezen mezőkön, szőlőinken¹⁶⁷² és kerteinken. Öm | ³⁰lezd¹⁶⁷³ a Te bőséges áldásodat †, hogy a Te szolgálidnak minden fáradal | mai után minden vetemények, növények és ültetmények teljes | gyümölcsöt hozzanak. Ne fordítsd el kegyességedet, Urunk! a mi | határunkról, őrizd meg a tisztátlan, ellenséges lelkek ártalmaitól¹⁶⁷⁴: | szélvész, hideg és forróság, villám, jégeső, felhőszakadás, | ³⁵ · / ·.

71. zápor, földárja és mindenféle ros<s>z időtől; mert kezeden és | hatalmadban vannak mindenek, s Te intézed az idők járását, és adsz | erőt a földnek, és a munkára a föld férfiainak, az embereknek. Miért is | Néked dicsőséget és leborulva imádást zengünk: az A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek | ⁵nek nevében, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | *Evangelium Sz(ent) Mátétól k(ezdet) 52 r(ész) 13.* | Az időben: Mondá Jézus e példabeszédet: Hasonló a mennyeknek | országa az emberhez, ki az ő földébe jó magot vetett. És mikor | az emberek elaludnának, eljőve az ő¹⁶⁷⁵ ellensége, és vete konkolyt | ¹⁰a gabona közé, és elméne. És mikor felnevekedett volna a ga | bona, és gyümölcsöt termett volna, akkor meglátszék a konkoly | is. A gazdának szolgálai pedig előállván mondanak neki: Uram, | avagy nem tiszta magot vetettél-e a te földedbe? honnét van | tehát ez a konkoly. És monda nekik: Valamely ellenségem művel | ¹⁵te ezt. A szolgák pedig mondák: Akarod-e tehát, hogy elmenjünk, | és összeszedjük a konkolyt. Ő pedig monda: Nem, mert neta | lán a konkolyt szedvén azzal együtt a gabonát is kiszaggatja | tok. Engedjétek, hogy mindkettő nevedjék az aratásig, és az | aratás idején meghagyom az aratóknak: szedjétek össze először | ²⁰a konkolyt, és kössétek azt kévébe, hogy megégettessék, a gabo | nát pedig takarjátok az én csűrömbé¹⁶⁷⁶. – K(ar:) Dicsőség néked, Urunk. – | Könyörögjünk az Úrhoz! – K(ar:) Urunk, irgalmazz! | Úr Isten!¹⁶⁷⁷ a Te irgalmasságodat kérjük, hogy ezen vetéseket s a földnek | minden gyümölcsét egészséges levegővel és alkalmas időbeni esővel fel | ²⁵nevelvén, a Te sz(ent) áldásodat¹⁶⁷⁸ † árával öntözzed, s szereteted melegével ér | leld meg, hogy a Te ajándékidért a Te népeid mindenkor hálások legyenek, | és a földnek termékenységéből az ehezőket¹⁶⁷⁹ elégítsék meg, hogy a szű | kölködő, szegény és igaz, az egészséges és nyomorult együtt imádják és dicsóít | sék a Te nevedet: A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek,

1672 szőlőinken

1673 ömleszt

1674 ártalmaitól

1675 A sor fölött beszúrva található.

1676 csűrömbé

1677 Pirossal aláhúzva.

1678 Eredeti javítás.

1679 éhezőket

m(ost){és} mindenkor {és} ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | ³⁰– Ezután m(eg) áldja sz(entelt) vízzel a vetést, mondván: – | A mindenható Istennek áldása † legyen ezen földeken, s a | világ napkeleti részének minden földéin és annak istenfélő | munkálóin: az Atyának és Fiúnak és Sz(ent) Léleknek nevében. Amen. | **II. Állomás délre** | ³⁵Jöjjetek, imádjuk a Királyt... 3<sz>or. 125. sz(oltár), ezalatt a p(ap)a mezőt füstöli. – | ·/·

72. Könyörögjünk az Úrhoz! – K(ar) – | Mindenható Uralkodó, Sz(ent) Atyánk, örökké való Isten! kérünk Téged | töredelmes szívvel, hogy irgalmadnak intézése által méltóztassál adni | nekünk bő aratást, és a földnek gyümölcsozést, s mindenféle terem|⁵ményeknek bőséget, és mindezekről: a rontó hideget és jégesőt tar|tóztasd. Mert Téged illet¹⁶⁸⁰ minden tisztelet, imádás és dicsőség, A(tya), | F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). – K(ar:)¹⁶⁸¹ – Amen. | Evangélium Sz(ent) Márktól – kezdet: 17. r(ész) 4. | Az időben mondá az Úr e példabeszédet: Úgy vagy az Isten országa, | ¹⁰mint mikor az ember a magot beveti a földbe. És elaluszik és felkél, | éjjel és nappal, és a mag gyümölcsözik és felnő híre nélkül. Mert a föld | magától gyümölcsöt terem; először füvet, ezután fejet, azután gabonát | a fűben. Mikor pedig a gabona gyümölcse megmutatja magát, azon|nal learatja; mert eljött az aratás ideje. – K(ar:) Dicsőség Néked, Urunk. – | ¹⁵Könyörögjünk az Úrhoz! – K(ar) – | Szent Uralkodó, Istenünk! légy irgalmas irántunk, és szállítsd le a | Te áldásodat † ezen vetésekre, hogy szükségünkre elegendő gyü|mölcsöt teremvén, a Te sz(ent) nevedet mindenkor háladatosan¹⁶⁸² áldjuk. | Mert Te vagy a mi Istenünk, és néked dicsőítést zengünk, A(tya), Fiú és | ²⁰Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | – Sz(entelt) vízzel hintve mondja – Áld<d> meg e földet, Urunk! † hogy adjon | jó gyümölcsöt annak idején, semmiféle háborító szellem ne árt|hasson neki; mely felett a Te sz(ent) nevedet segítségül hívjuk, a Sz(ent) | Háromságnak és Isten minden szenteinek áldásával. K(ar:) Amen. | ²⁵– S énekelve tovább mennek. – | **III. Állomás**¹⁶⁸³ nyugatra. | Jöjjetek, imádjuk a Királyt... 3<sz>or. 146 sz(oltár), – a p(ap) füstöli a vetést. – | Könyörögjünk az Úrhoz! – K(ar) – | Úr Jézus Krisztus, Istennek Fia! Küld<d> le a Te angyalaidat a menny|³⁰ből, hogy őrizték meg veteményeinket és gyümölcsöseinket az ártalmas | esők és fellegektől, villamoktól¹⁶⁸⁴, kártékony madarak, egerek és mindenféle | férgektől, s mindenféle ördögi háborgatásoktól, hogy őrizték meg az ő | védelmeikkel a mi mozdulatainkat is, és legyenek védfalul körülünk. Az | Úr angyalai † áldásaikkal áldják meg † és szaporítsák meg,

1680 illet

1681 Felülről beszúrva.

1682 háladatosan

1683 Állomás

1684 villámoktól

s termékenyítsék | ³⁵a mi vetéseinket, hogy ezen helyeken is, és minden helyen magasztaltas | sék a Te sz(ent) neved, A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. |

73. *Evangelium Sz(ent) Lukácstól kezdve 66. r(ész) 12.* | Azon időben mondá az Úr e példabeszédet: Egy gazdag embernek | nagy bőségben termett vala az ő majorsága. Azért magában okos | kodik vala, mondván: Mit cselekedjen? mert nincs hová takarni | ⁵az én jószágom termését. És monda: Ezt mívelem: Az én gabonás | csűr<j>eimet elrontom, és nagyobbakat építek, és azokba takarom az | én jószágomnak minden hasznát, és az én javaimat. És azt mondom | az én lelkemnek: Én lelkem, sok esztendőkre eltett, sok javaidvan | nak¹⁶⁸⁵, nyugodjál, egyél, igyál, gyönyörködjél! Monda pedig neki az | ¹⁰Isten: Esztelen, ez éjjel megkívánják a te lelkedet tetőled, amelye | ket pedig készítettél, kié lesznek? Így vagyon dolga annak, aki ma | gának kincset takar, az Istenben pedig nem gazdag. – *K(ar:) D(icsőség) Néked, Urunk.* – | Könyörödjünk az Úrhoz! – *K(ar:) – | Örökkévaló, mindenható Úr Isten!* ki semmiből teremted a föld | ¹⁵kerektségét, s azt a vizekre alapítva fen<n>tartod, és az embernek élelmé | re a földet művelni parancsolád, s valamint a madarat repülésre, | úgy az embert a föld munkájára s dologra teremted. A Te irgalmad | hoz töredelmes szívvel folyamodunk, hogy a mi mezeinken, kertjeink | ben és szőlőinkben¹⁶⁸⁶ tett veteményeket áld<d> † meg, egészséges levegőt | ²⁰adj, és adj szorgalmat nekünk, a gyomok és tövissek, tisztátalanságok ki | irtására, melyek bűneink miatt tenyésznek, és helyettök a hasznos | magvakat termékenyítsd meg, s könyörülvén engedd azokat teljesen | megérni, hogy mi szolgálaink háladatossággal¹⁶⁸⁷ lelkünknek és test¹⁶⁸⁸ aján | dékaiddal bőségesen megelégedvén, a Te dicsőséged¹⁶⁸⁹ méltóan dicsőítsük, | ²⁵m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). *K(ar:) Amen.* – *Szentelt vízzel nyugat fele hintve mondja:* – | Aldjon¹⁶⁹⁰ meg, titeket vetemények, az Atya Isten †, áldjon meg | a Fiú Isten †, áldjon meg a Sz(ent) Lélek Isten †, nevedjetek, szaporod | jatok és töltsétek be csűreinket és házainkat a mindenható Isten | dicsőségére, s az ő szenteinek tiszteletére. Amen. – *Tovább mennek énekelve.* – | ³⁰**IV. állomás északra.** | Jöjjetek, imádjuk a Királyt... ^{3^{szor}}. 147. *sz(oltár) – <A>p(ap) füstöli a vetést.* – | Könyörödjünk az Úrhoz! – *K(ar) – | Mindeneknek Teremtője, Istenünk!* Ki Mózesnek, a Te szolgádnak | mondád: mond<d> meg Izrael fiainak, midőn bementek a földre, melyet | ³⁵én adok nektek, és aratni fogjátok

1685 *javaid vannak*

1686 *szőlőinkben*

1687 *háladatosság*

1688 *Inkább: testiinknek.*

1689 *dicsőségedhez*

1690 *Áldjon*

annak termését, vigyétek a kéréket, | aratástok első zsenjét, vigyétek a felszentelt paphoz, és ő felajánlja a ké|vét az Úr előtt, arattatok, hogy kedves legyen a szombat után való napon, | ·/·

74. és szentelje meg azt. „Kérjük a Te mérhetlen jóságodat, hogy ezen | veteményeket, füveket, növényeket, ültetvényeket † áld<d> meg, őrizd¹⁶⁹¹ meg | és érleld meg, hogy azoknak zsenjét néked és felszentelt papjaidnak, szol|gáidnak és istenfélő szegényeidnek adjuk, és magunknak és barmainknak | ⁵elegendő élelmünk legyen belőle általad, ki a szegények táplálója vagy. | Kit illett¹⁶⁹² minden tisztelet, leborulva imádás és dicsőség, A(tya), F(iú) és Sz(ent) Lélek, m(ost) {és} m(indenkor) {és} ö(rökkön) ö(rökké). K(ar:) Amen. | *Evangélium Sz(ent) Jánostól.* | Az időben: Mondá Jézus az ő tanítványainak: Nemde nem ezt mond|jatok-e¹⁶⁹³ ti: Még négy hónap vagy, és azután aratás lesz? Emeljé|¹⁰tek fel a ti szemeiteket, és lássátok meg a tartományokat, mert | megértetek az aratásra. És aki arat, jutalmát veszi, és takar gyü|mölcsöt az örök életre, hogy mind¹⁶⁹⁴ a magvető, mind¹⁶⁹⁵ az arató együtt | örvendjenek. Mert ebben ama mondás igaz: Más a magvető és más az | arató. Én elbocsátlak titeket, annak aratására, melyben ti nem | ¹⁵munkálkodtatok: egyebek munkálkodtak, és ti az ő munkájukba | állottatok. – D(icsőség) Neked, Urunk. – | Könyörödjünk az Úrhoz! – K(ar) – | Szent Uralkodó! Ki az eget és földet alkottad, és szüntelen kormá|nyozod azokat, és gondviselésed által fen<n>tartád, alázatos szívvel ké|²⁰rünk Téged, és esedezünk, hogy a Te hasonlíthatlan jósággal: ezen | mezőket, vetéseket, fákat és pusztákat † áld<d> meg¹⁶⁹⁶ és termékenyítsd meg, | hogy a Te szolgálóidnak élelmökre és testi-lelki felüdülésökre¹⁶⁹⁷ levén, | Neked háladatosan¹⁶⁹⁸ és híven szolgáljanak, A(tya), F(iú) és Sz(ent) L(élek), m(ost) {és} m(indenkor) és ö(rökkön) ö(rökké). Amen. | – Észak felé sz(entelt) vízzel hintve mondja: – | ²⁵Aldja¹⁶⁹⁹ meg az Isten † e földnek minden terményeit, | százszoros gyümölcsözéssel, hogy mint Isten igéje szíveinkben, úgy | teremjenek az általunk vetett magvak földeinkben, hogy örvendve | arathassunk, és hálaadással gyűjthessünk össze a mi Urunk, Jé|zus Krisztusban. Kit illett¹⁷⁰⁰ minden dicsőség, tisztelet és leborulva | ³⁰imádás, a vele egykezdetnélküli Atyával és jóságos, elevenítő Sz(ent) |

1691 *őrizd*

1692 *illet*

1693 Eredeti javítás.

1694 Valószínűleg először *mint* állt a szövegben, majd a szerző átvitotta *mind*-re.

1695 Valószínűleg először *mint* állt a szövegben, majd a szerző átvitotta *mind*-re.

1696 *áldd meg*

1697 *felüdülésökre*

1698 *háladatosan*

1699 *Aldja*

1700 *illet*

Lélekkel együtt, mind örökké. | – *Vissza oly rendben, mint a jövet volt, bármely ez alkalomra való énekl(és) | mellett. A templomban: Téged Isten, dicsérünk... v(agy) Dicsőség a magasság|ban Istennek..., végeztével a p(ap) az ekteniát mondja s otpuszt¹⁷⁰¹. – |³⁵ — ● —*

75. **BÜNFELOLDÁSI IMA NAGY HALOTT SÍRJÁNÁL.** |
Könyörögjünk az Úrhoz! – *K(ar)* – | Könyörületes és nagykegyelmű Urunk, Jézus Krisztus, mi Istenünk! | Ki miértettünk emberré lettél, s az egész világ bűneit hordozád; ki Péter | ⁵főápostolod¹⁷⁰² s más apostolaidnak a mennyország kulcsát kézbesítet|ted, s kulcsaid kézbesítése és kegyesség által, nekik minden ha|talmat adtál, hogy megköötözve legyenek mennyben, kik általok a | földön megköötöztettek, és hasonlóké<p>en feloldozva legyenek | mennyben, kik általuk e földön feloldoztattak. Ki a te kimond|¹⁰hatlan emberszereteted által minket, azok gyarló és méltatlan | követőit, a nekik adott hatalomra méltattál, hogy mi is kötöz|zük és oldozzuk, mik népeid között előfordulnak. Ezen a | papoknak Teáltalad adott hatalmaddal ezen N. szolgáló-dat; ki | Tehozzád tőlünk hitben és a feltámadás reményében s bűnbá|¹⁵natban távozott, még halála előtt, a földön lévén, megbánta | és meggyóna minden bűneit, s azoktól felmentvén és felol|dozván, hisszük, hogy Tetőled is a mennyben feloldatott. De | ha még mint ember a Te igazságodnak valamiben eleget nem | tett, s azért a szentekkel megnyugvástól, orcát¹⁷⁰³ látásától egy | ²⁰időre feltartóztatott, testét sírnak átadván, testét sírnak át|adván,¹⁷⁰⁴ meghajtván lelkünk és testünk térdeit a Te felséged | előtt, Tehozzád, ki az élőkn és holtakon uralkodol, ki | halált bocsátas<z> és életet adsz, ki fel- és levezetsz a világban, | alázatosan könyörgünk és buzgón esedezünk, tekints a mi | ²⁵imádságainkra, és a Te szent kinszenvedésedért és kímélet | nélkül kiontott isteni véredért, és üdvhozó harmadnapi fel|támadásodért, melyekkel az ellenségesrabszolgaságból szaba|dítottál ki minket, s tökéletesen kegyelmezz néki, s bocsásd | meg minden akaratos és akaratlan bűneit, melyeket mint testet | ³⁰viselő ember: szóval, avagy tettel, avagy gondolattal, tudva és | nem tudva elkövetett¹⁷⁰⁵, és melyeket nagy számuk vagy elfeledés | miatt gyónatlanul hagyott, s mentsd fel őtet, valamint a | bűntől, úgy a bűnök büntetésétől, s nyugtasd meg lelkét a | világosság helyén, a virulás helyén, az enyhülés helyén, honnan | ³⁵távol vagydon minden fájdalom, gyötirelem és fohászkodás. | ·/·

1701 Elbocsátó.

1702 főápostolod

1703 orcád

1704 testét sírnak átadván – kétszer szerepel.

1705 elkövetett

76. Oh, Urunk, mi Istenünk! ismét Tehozzád és a Te kez|det nélküli Atyádhoz, legszentebb, egyállományú és élet|adó Lelkedhez alázattal könyörgünk: ne vesd meg teremtményeidet¹⁷⁰⁶, hogy végveszély által elenyésztessek, de engedd | meg, hogy a test földnek átadassék, amiből összetétellett, | feloldoztassék, és a Te isteni mondásod szerint „földvagy¹⁷⁰⁷ és | földbe visszatérsz”, lelkét pedig vezesd be szent hajlékod|ba, s mint emberszerető, az igazakkal mennyei lakodba | helyeztesd bé a közönséges feltámadásig. Mert Te mon|dottad, hogy minden, amit adott nekem Atya, hozzám jó, | és aki én hozzám jó, nem vetem ki, és hogy az engem kül|dött Atyának akarata, hogy mindazt, amit nekem adott | elne¹⁷⁰⁸ vesztsem, hanem feltámasszam azt az utolsó na|pon, és aki én bennem hisz, annak örök élete vagyon, és | az ítéletre nem jó, hanem általmegy a halálból az életre. | Mert Te vagy, akik Tebenned igazán hisznek, és a feltá|madás és örök élet reményében Hozzád kiáltoznak; fel|támadása, élete és nyugalma, Krisztus, mi Istenünk! s | Neked dicsőítést zengünk a Te kezdetnélküli Atyád|dal s legszentebb, jóságos és életadó Lelkeddel, most | és mindenkor és örökkön örökké. Amen. | Az Úr a föld és annak teljessége, a mindenség és | minden lakói. | ————— • —————

77. **GYÜMÖLCSMEGÁLDÁS – ÚRSZÍNEVÁLTÓZÁSÁN** –
 | Uram, ki szavakkal mindeneket teremtetted, és megparan|csoltad a földnek, hogy élvezetünk és táplálásunkra sokféle | gyümölcsöt teremjen, ki a zöldséggel táplált babiloni három if|⁵jat és Dánielt szebbeknek és teljesebbeknek mutattad a ki|rályi asztalról élő ifjagnál; önmagad legkegyesebb királyunk, | áld<d> † meg ezen terményeket; a különböző gyümölcsökkel | együtt, és a belőlők ízlelőket szenteld meg, mert ezek szol|gáid által a Te dicsőségedre /:N. szent tiszteletére:/ és az igaz |¹⁰hitben elhunytak emlékezetére hozattak, azoknak pedig, kik | ezen ajánlatokat földísztve elhozták, és ezen megemléke|zést teszik, teljesítsd minden üdvökre szolgáló kéréseiket, és add nekik örök javaid élvezését, legtisztább király|nének, az Istenszüdő és mindenkorszú Máriának és / Sz(ent) N.-nek, |¹⁵kinek emlékét üljük/ és minden szenteknek könyörgései | által, mert Te vagy a mindeneket megáldó és megszentelő | Istenünk, és Téged dicsőítünk, kezdetnélküli Atya, a te egy|szülött Fiaddal, legszentebb, jóságos, elevenítő Lelkeddel együtt, most | és mindenkor és örökkön örökké.<Amen.> | ²⁰**TEPLOMI KÉP MEGÁLDÁSÁNAK**

1706 *teremtményedet*, mert a következő tagmondatban szereplő állítmány egy birtokra utaló birtokos személyjelet igényel.

1707 *föld vagy*

1708 *el ne*

RENDJE. | /*Misei otpuszt*¹⁷⁰⁹ *előtt.*/ Aldott¹⁷¹⁰ a mi Istenünk. 3 szent¹⁷¹¹.
 Miatyánk. *P(ap:)* Könyö | rögjünk az Úrhoz! – *K(ar:)* – U(ram,) irg(almazz)!
 | Kezdetnélküli, láthatlan, kifürkészhetlen és kimondhatlan | örök Isten!
 Minden látható és lathatlan¹⁷¹² lények teremtője, ki az | ²⁵Őszövetségben a
 te kedveltednek, Mózesnek a kerubok képeit a | frigyszekrényre készíteni
 és elhelyezni parancsoltad, és ezáltal | dicsőségedet nyilvánítani és
 népeidnek konyörgéseit¹⁷¹³ meghall|gatni kegyeskedtél; önmagad, Urunk,
 emberszerető király, tekints | le mennyei sz(ent) lakodból, és küld<d>
 le Sz(ent) Lelked malasztját ezen képre, | ³⁰mely legszentebb neved
 dicsőségére készítetted, és áld<d> meg †, tisztítsd | meg † és szenteld meg
 † azt, adj bőséges kegyelmet szolgálóidnak, | ·/·

78. kik ezen képet szemlélik, félelmetesek legyenek a táma | dó ellenségek
 előtt, elúzzék¹⁷¹⁴ azok seregét, legyenek meghall|gatva konyörgéseik, és
 nyerjék meg az általa ígért java|kat, miket híveidnek készítettél, mert
 téged illet¹⁷¹⁵ min | ⁵den dicsőség, tisztelet és imádás, m(ost) és m(indenkor)
 és örökkön örökké. *Amen.* | *Szentelt vízzel hintván mondja:* Megszenteltetik
 ezen kép | a Szentlélek malasztja és ezen szentelt vízzel való meg hin | tés
 által az A(tya) és F(iú) és Sz(ent) Lélek nevében. Amen. | *A képre vonatkozó,*
*vagyis böjt I. napi*¹⁷¹⁶ *tropár után elbocsátás* | ¹⁰és éltetés.¹⁷¹⁷

[79.] **GYERTYASZENTELÉS – FEBR. 2-RE**¹⁷¹⁸ | [Könyörögjünk
 az Úrhoz!] I.¹⁷¹⁹ Szent Uralkodó, mindenható Atyánk, ki a nemlét|ből
 mindeneket létrehoztál, és parancsod szavá|val a méhek munkáját a
 világosság szolgál|latára alkalmassá teszed, s a mai napon az | igazlelkű
 Simeon imáját meghallgattad; | alázattal kérünk Téged, hogy ezen gyertyákat
 | a Te néped használatára, a lélek és a test | javára a Te legfőbb neved
 neved segít | ¹⁰ségül hívása és az Istenszülő és minden szenteid | imái
 által megáldani †, megszentelni † | kegyeskedjél, s mindazokat, kik
 ezen gyertyá|kat használni fogják, s Téged általuk | dicsőíteni fognak,
 hallgasd meg a Te mennyei | ¹⁵Trónod magasságából, és légy irgalmas
 | mindazokhoz, kik Hozzád fohászkodnak, és | akiket Szent Fiad vérével

1709 Elbocsátó.

1710 *Aldott*

1711 *Háromszorszent*

1712 *láthatlan*

1713 *könyörgéseit*

1714 *elűzzék*

1715 *illet*

1716 *vasárnapi*. Vö.: Ortodoxia vasárnapja.

1717 Az első szerző itt befejezte munkáját, igaz, erre semmilyen külön jelzéssel nem utal.

1718 Az előzőtől teljesen eltérő írásmóddal készült a gyertyaszentelés szertartása.

1719 Az első imádságot jelölő szám a bal oldali margón található.

megváltani | méltóztattál, kivel és a Te életadó Szent|lelkeddel¹⁷²⁰ együtt
áldott vagy most és mind|²⁰örökké. Amen. | – Könyörödjünk az Úrhoz!
| II.¹⁷²¹ Ur Jézus Krisztus, igaz világosság, ki minden | e világra jövő
embert világosítasz, | áraszd áldásodat † ezen gyertyákra, és | ²⁵a Te Szent
malasztod világosságával áldd | ·/.¹⁷²²

[80.] meg azokat, hogy valamint ezen gyertyák | látható tűzzel
meggyújtva az éjjeli | sötétséget eloszlatják, úgy a mi szíveinket | is
láthatatlan tűzzel a Szentlélek vilá|⁵gosságával megvilágosítani kegyeskedjél,
| hogy megtisztult lelki szemeinkkel meg|láthassunk mindent, ami
Neked kedves | és ami lelki üdvösségünkre elkerül|hetetlenül szükséges,
és hogy legyőzvéen | ¹⁰a világi kétségbeejtő bajokat, a soha | meg nem
szűnő mennyei világosság élve|zésére méltóknak találhassunk. Mert | Te
vagy a mi Megváltónk, és Téged | dicsőítünk kezdetnélküli Atyáddal¹⁷²³, a
Te | ¹⁵legszentebb, jóságos és elevenítő Szentlelkeddel | együtt, most és
mindenkor és mindörökké. Amen. | Könyörödjünk az Úrhoz! III.¹⁷²⁴ Úr
Isten, Krisztus, ki emberi | testben szüleiddel a templomban az emberek
| közt megjelentél, s akit az igazlelkű öreg | ²⁰Simeon a Szentlelek¹⁷²⁵ által
felvilágosítva megismert, kezei|re vett és megáldott; add meg, ó, irgalmas,
hogy ugyan|azon Szentlelek¹⁷²⁶ kegyelmével megvilágosítva, megtanítva, |
Téged valóban megismerjünk és hűségesen szeressünk. | Mert Teged¹⁷²⁷
illet minden dicsőség, tisztelet és imádás, Atya Fiú és | ²⁵Szentlélek, most és
mindenkor és örökön örökké. Amen. | Megáldatnak és megszenteltetnek
ezen gyertyák¹⁷²⁸ az Atyának | és Fiúnak és Szentleleknek¹⁷²⁹ nevében.
Amen.

1720 A *Szentlélek* szót következetesen egybeírja a második szerző.

1721 A második imádságot jelölő szám a bal oldali margón található.

1722 A második szerző is ezt a jelzést alkalmazza az őrszó helyett.

1723 *Atyáddal*

1724 A harmadik imádságot jelölő szám a bal oldali margón található.

1725 *Szentlelek*

1726 Először *Szentelek*-et írt a szerző, majd egy *l* betű beszúrásával javított, helyesen azonban: *Szentlélek*.

1727 *Teged*

1728 *gyertyák*

1729 *Szentleleknek*